

**PRILOZI ZA
PROGRAM RAZVOJA KULTURE
OPŠTINE KOTOR 2012-2016.**

PRILOZI ZA
PROGRAM RAZVOJA KULTURE
OPŠTINE KOTOR 2012-2016.

PRILOZI ZA PROGRAM RAZVOJA KULTURE OPŠTINE KOTOR 2012-2016.

Izdavač: Expeditio Kotor
Za izdavača: Tatjana Rajić
Proces strateškog planiranja moderirao i finalni tekst Programa razvoja kulture uobličio: dr Predrag Cvetičanin
Lektura: Vesna Leković
Lektura dijela „Dodatni prilozi”: Marijana Kukić
Fotografija na koricama: Dragana Popović Drašković
Dizajn i priprema za štampu: Expeditio
Štampa: Biro Konto, Igalo
Tiraž: 300

Kotor, 2012.

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of EXPEDITIO and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.

Publikaciju „Prilozi za program razvoja kulture opštine Kotor 2012-2016.” izdala je nevladina organizacija „Expeditio - Centar za održivi prostorni razvoj” iz Kotora. Publikacija je dio projekta „Sostenuto” koji je „Expeditio”, zajedno sa partnerima iz Francuske, Slovenije, Italije i Španije, realizovao kroz MED program Evropske unije. Više o projektu „Sostenuto” i aktivnostima NVO Expeditio pogledajte na www.expeditio.org

Ulazne informacije za poglavlje “Kulturne prakse građana i građanki opštine Kotor” prikupljene su putem telefonske ankete, zahvaljujući angažovanju nezaposlenih osoba kroz „Program realizacije lokalnih javnih radova”, pokrenut od strane Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (Biro rada Hereceg Novi). Takođe, kroz ovaj program realizovani su intervjui sa kulturnim akterima/ama i mapranje javnih prostora Boke. Projekat je realizovan je u saradnji sa organizacijom Media Centar Mladih iz Herceg Novog.

Project co-financed by the European Regional Development Fund and the Instrument for Pre-accession Assistance and managed in Montenegro by the Delegation of the European Union.

Sadržaj

1. NORMATIVNI OKVIR	9
2. TRENDovi U SAVREMENOJ LOKALNOJ KULTURNOJ POLITICI	12
2.1. PARADIGMA URBANE REGENERACIJE/KREATIVNIH GRADOVA	13
2.2. PARADIGMA KULTURNIH PRAVA I KULTURNE RAZNOLIKOSTI	15
3. PROCES IZRADE PROGRAMA RAZVOJA KULTURE OPŠTINE KOTOR 2012-2016.	17
4. METODOLOGIJA IZRADE PROGRAMA RAZVOJA KULTURE OPŠTINE KOTOR	22
5. OSNOVNI PODACI O OPŠTINI KOTOR	25
6. INSTITUCIONALNI OKVIR	33
7. AKTERI NA POLJU KULTURE U OPŠTINI KOTOR	38
7.1. OPŠTINSKI ORGANI	38
7.2. OPŠTINSKE USTANOVE KULTURE	39
7.3. DRŽAVNE KULTURNE INSTITUCIJE	44
7.4. OBRAZOVNE INSTITUCIJE	47
7.5. RELIGIJSKE ORGANIZACIJE	49
7.6. VANINSTITUCIONALNI AKTERI KULTURNE POLITIKE	51
7.7. PRIVATNI PREDUZETNICI U KULTURI	62
7.8. MEDIJI	63
8. KULTURNA INFRASTRUKTURA U OPŠTINI KOTOR	65
9. JAVNE MANIFESTACIJE U OPŠTINI KOTOR	67
9.1. MANIFESTACIJE U ORGANIZACIJI KULTURNOG CENTRA	67
9.2. MANIFESTACIJE OD INTERESA ZA OPŠTINU (INTERNACIONALNOG KARAKTERA)	68
9.3. LOKALNE MANIFESTACIJE	69
10. KULTURNE PRAKSE GRADJANA I GRADJANKI OPŠTINE KOTOR	72
10.1. KULTURNE NAVIKE GRADJANA I GRADJANKI OPŠTINE KOTOR	73
10.2. UKUSI GRADJANA I GRADJANKI OPŠTINE KOTOR	78
10.3. OCJENA KULTURNE PONUDE	81
11. REZULTATI SWOT ANALIZE	87
12. ELEMENTI ZA PLAN RAZVOJA KULTURE OPŠTINE KOTOR 2012-2016. GODINE	90
13. VIZIJA KULTURNOG RAZVOJA OPŠTINE KOTOR	93
14. STRATEŠKI PRAVCI KULTURNOG RAZVOJA OPŠTINE KOTOR	93
15. INSTITUCIONALNA TRANSFORMACIJA	100
16. KULTURNI TURIZAM	104
17. POSEBNE OBLASTI KULTURE	107
17.1. KULTURNA BAŠTINA	107
17.2. ARHITEKTURA XX VIJEKA, SAVREMENA ARHITEKTURA I URBANIZAM	112
17.3. VIZUELNE UMJETNOSTI	117
17.4. MUZIČKA UMJETNOST	120

17.5. KNJIŽEVNOST, KNJIŽEVNO IZDAVAŠTVO I BIBLIOTEKARSTVO	124
17.6. POZORIŠNA UMJETNOST	125
18. MJERE KOJE AFIRMIŠU PRINCIP RODNE RAVNOPRAVNOSTI KROZ KULTURU	128
18.1. PROBLEMI NA POLJU AFIRMISANJA RODNE RAVNOPRAVNOSTI KROZ KULTURU	128
18.2. CILJEVI NA POLJU AFIRMISANJA RODNE RAVNOPRAVNOSTI KROZ KULTURU	129
18.3. PROJEKTI NA POLJU AFIRMISANJA RODNE RAVNOPRAVNOSTI KROZ KULTURU	129
19. MJERE KOJE STIMULIŠU KULTURU MLADIH	130
19.1. MJERE ZA UNAPREDJIVANJE KULTURE MLADIH	131
19.2. INKLUZIJA DJECE I MLADIH SA SMETNJAMA U RAZVOJU U PROJEKTE KULTURE	132
20. MJERE KOJE KULTURNE SADRŽAJE ČINE DOSTUPNIJIM OSOBAMA SA INVALIDITETOM	133
21. MONITORING I EVALUACIJA	135
DODATNI PRILOZI	139
ZAHVALJUJEMO SE...	176

PRILOZI ZA PROGRAM RAZVOJA KULTURE OPŠTINE KOTOR 2012-2016.

U publikaciji "Prilozi za Program razvoja kulture opštine Kotor 2012-2016." objedinjen je materijal prikupljan tokom višemjesečnog procesa konsultacija sa velikim brojem kulturnih aktera/ki koji djeluju na teritoriji opštine Kotor. Nadamo se da će ove ideje i prijedlozi naći svoje mjesto i u finalnom dokumentu koji treba da usvoje nadležni organi. Zahvaljujemo se svim učesnicima/ama radionica i fokus grupa, kao i svima vama koji ste uložili vrijeme i energiju da biste sa nama individualno razgovarali ili nam dostavljali pismene prijedloge. Vjerujući u participativni pristup pri kreiranju strateških dokumenata, trudili smo se da, u što većoj mjeri, integrišemo materijal prikupljen tokom procesa konsultacija u knjigu koju držite u rukama.

1 NORMATIVNI OKVIR

Izrada programa razvoja kulture u opštinama definisana je članovima 6. i 10. Zakona o kulturi („Službeni list CG“, broj 49/08). U članu 6. navodi se da „ostvarivanje javnog interesa u kulturi obezbjeđuju Crna Gora i lokalna samouprava“, a da se „način i mjere ostvarivanja javnog interesa utvrđuju Nacionalnim

Izrada programa razvoja kulture u opštinama definisana je članovima 6. i 10. Zakona o kulturi („Službeni list CG“, broj 49/08).

programom razvoja kulture (...) i programima razvoja kulture u opštinama“. Prema članu 10 opštinski program za kulturu treba da sadrži „dugoročne potrebe lokalnog stanovništva i subjekata iz oblasti kulture, razvojne prioritete, dinamiku realizacije i organizacione, finansijske i administrativne mjere za njegovo ostvarivanje“. Ovaj program „donosi skupština opštine, u skladu sa Nacionalnim programom, za period od pet godina“. U članu 10. je definisano i da „predsjednik opštine, najmanje jednom godišnje, podnosi skupštini opštine izvještaj o ostvarivanju opštinskog programa“, te da se program razvoja kulture i ovi izvještaji dostavljaju Ministarstvu kulture.

Normativni okvir za razvoj opštinskih programa razvoja kulture dat je u Ustavu Republike Crne Gore koji u članovima 76, 77 i 78 propisuje slobodu naučnog, kulturnog i umjetničkog stvaralaštva; obavezu države da podstiče i pomaže razvoj prosvjete, nauke, kulture, umjetnosti, sporta, fizičke i tehničke kulture i da štiti naučne, kulturne, umjetničke i istorijske vrijednosti; te propisuje dužnost svakoga da čuva prirodnu i kulturnu baštinu od opšteg interesa, kao i obavezu države da je štiti. Predložena rješenja u ovom opštinskom programu slijede rješenja u setu zakona koji uređuju ovu oblast: Zakona o kulturi („Službeni list CG“, broj 49/08); Zakona o pozorišnoj djelatnosti („Službeni list RCG“, broj 60/2001); Zakona o izdavaštvu („Službeni list RCG“, broj 20/95); Zakona o zaštiti kulturnih dobara („Službeni list CG“, broj 49/10); Zakona o muzejskoj djelatnosti („Službeni list CG“, broj 49/10); Zakona o bibliotečkoj djelatnosti („Službeni list CG“, broj 49/10); i Zakona o arhivskoj djelatnosti („Službeni list CG“, broj 49/10).

Kako je Crna Gora, odredbom člana 9 Ustava, utvrdila da su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka i da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom, to u normativni okvir koji određuje kulturne djelatnosti na lokalnom nivou spada i čitav niz međunarodnih dokumenata, među kojima su najvažniji Povelja Ujedinjenih nacija (1945); Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948); Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966); Univerzalna konvencija o autorskim pravima (1971); Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine (1972); Univerzalna deklaracija o kulturnoj raznolikosti (2001); Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (2003); Konvencija o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza (2005. godine); Evropska konvencija o kulturi (1954); Evropska konvencija za zaštitu arhitektonskog naslijeđa Evrope (1985); Evropska konvencija o zaštiti arheološke baštine (1992); Okvirna konvencija Savjeta Evrope o vrijednosti kulturne baštine za društvo (2005).

U izradi ovog Lokalnog plana razvoja kulture imali smo u vidu i dokumente kao što su

U Nacionalnom programu razvoja kulture navedeno je devet strateških ciljeva za period na koji se odnosi planiranje, kao i niz prioriteta i mjera, od kojih se neke direktno tiču ili mogu ticati kulturnih resursa i kulturnih djelatnosti u opštini Kotor.

Ugovor o funkcionisanju Evropske unije – konsolidovane verzije Sporazuma o Evropskoj uniji i Osnivačkog sporazuma Evropske unije (2006); Evropska agenda za kulturu u globalizujućem svijetu (2007); Strategija „Evropa 2020 (2010) i Agenda 21 za kulturu (2004).

A od domaćih dokumenata oslanjali smo se na stavove iz Nacionalne strategije održivog razvoja Crne Gore (2006) i revidirani akcioni plan ove strategije (2011), Nacionalni program razvoja kulture (2011); Statut Opštine Kotor (2011); i Odluku o proglašenju Kotora i njegovog područja za prirodno i kulturno–istorijsko dobro od posebnog značaja (1979).

Nacionalni program razvoja kulture za period 2011–2015. godine, čija je izrada predviđena članovima 7 i 8 Zakona o kulturi, usvojen je u martu 2011. godine. On predstavlja prvu dugoročnu projekciju cjelovite reforme u kulturi Crne Gore. Njime su utvrđeni ciljevi i prioriteti razvoja svih segmenata kulture i predložene organizacione, finansijske i administrativne mjere za njihovo ostvarivanje. U Nacionalnom programu razvoja kulture dat je pregled domaćeg i međunarodnog normativnog okvira kulturnog djelovanja i institucionalnog okvira na državnom i lokalnom nivou; pregled trenutnog stanja u domenu kulturno-umjetničkog stvaralaštva, kulturne baštine i međunarodne kulturne saradnje; razmotrena su posebna pitanja vezana za razvoj civilnog sektora u kulturi, dostupnost kulturnih sadržaja i djelatnosti za osobe sa invaliditetom; pretpostavke razvoja kulture mladih; pitanja kadrovskog jačanja i finansiranja kulture. Na kraju dokumenta dat je pregled opštih ciljeva, prioriteta i mjera neophodnih da bi se oni ostvarili; i plan za vršenje monitoringa i evaluacije aktivnosti i rezultata ovog programa.

U Nacionalnom programu razvoja kulture navedeno je devet strateških ciljeva za period na koji se odnosi planiranje, kao i niz prioriteta i mjera, od kojih se neke direktno tiču ili mogu ticati kulturnih resursa i kulturnih djelatnosti u opštini Kotor.

Kao prvi opšti cilj navedeno je jačanje pravne i institucionalne infrastrukture uz određivanje dva prioriteta: a) sprovođenje zakonodavnih i regulatornih reformi koje uključuju i izradu Prijedloga zakona o zaštiti prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora; i b) institucionalne reforme, u okviru kojih su predviđene mjere kao što su reorganizacija institucija u oblasti zaštite kulturne baštine i osnivanje novih u skladu sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara i Zakonom o kulturi; osnivanje Regionalnog centra za menadžment u oblasti kulturne baštine; reorganizacija opštinskih centara za kulturu i drugih opštinskih javnih ustanova, u skladu sa Zakonom o kulturi, Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti i Zakonom o muzejskoj djelatnosti; osnivanje narodnih biblioteka, u skladu sa Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti i Zakonom o kulturi; osnivanje opštinskih muzeja, u skladu sa Zakonom o muzejskoj djelatnosti i Zakonom o kulturi; osnivanje dva regionalna producerska pozorišta; redefinisane pravnog statusa i organizacije festivala i manifestacija od posebnog značaja za kulturu Crne Gore i druge.

Drugi strateški cilj jeste ravnomjeran razvoj kulture na čitavoj teritoriji Crne Gore. Kao prioritet je izdvojeno intenziviranje saradnje sa lokalnim samoupravama uz prezentaciju programa državnih institucija na čitavoj teritoriji Crne Gore (u saradnji

sa opštinskim institucijama kulture), te jačanje međuinstitucionalne saradnje u oblasti razvoja i promocije kulturnog turizma.

Obezbjedjivanje stabilnih izvora prihoda je treći osnovni cilj predviđen Nacionalnim programom razvoja kulture. On podrazumijeva prioritete poput obezbjediivanja stalnih prihoda za finansiranje kulture; efikasne primjene zakona koji utvrđuju izvore prihoda; obezbjediivanje sredstava iz međunarodnih donacija i fondova; uvođenje stimulativnih mehanizama i uspostavljanje alternativnih izvora finansiranja u kulturi.

Kao četvrti strateški cilj definisano je jačanje kadrovskih kapaciteta koje kao prioritete uključuje izradu strategije kadrovske politike na državnom i lokalnom nivou i mjere jačanja kadrovskih kapaciteta.

Peti strateški cilj je valorizacija i revalorizacija kulturnih dobara i efikasna primjena integralne zaštite kulturne baštine. On predviđa mjere poput izrade menadžment planova zaštićenih kulturno-istorijskih cjelina; objedinjavanja kulturnih i turističkih inicijativa radi adekvatne valorizacije obje oblasti; utvrđivanja najvažnijih kulturnih resursa i pravljenja njihovih planova radi uključivanja u turističku ponudu; izradu Arheološke karte Crne Gore; izradu Epigrafskog zbornika antičkih i srednjovjekovnih spomenika na teritoriji Crne Gore; i obezbjediivanje korišćenja kompletnog potencijala područja sa Liste svjetske baštine UNESCO-a.

Formiranje jedinstvene baze podataka u kulturi jeste još jedan od strateških ciljeva predviđenih Nacionalnim programom kulturnog razvoja. On podrazumijeva izradu baze podataka o subjektima koji se bave djelatnostima u kulturi; izradu baze podataka o kulturnoj baštini; formiranje registara kulturnih dobara i druge prateće dokumentacije; stvaranje baze podataka o opštinskim ustanovama kulture i utvrđivanje liste međunarodnih inicijativa u kojima učestvuju ili će učestvovati crnogorski umjetnici/e i stručnjaci/kinje u kulturi.

Sedmi osnovni cilj usmjeren je na promociju kulture – kroz povećanje broja publike i konzumenata kulturnih sadržaja; promociju kulturno-umjetničkog stvaralaštva i promociju kulturne baštine.

Decentralizacija upravljanja i finansiranja jeste cilj koji kao prioritete uključuje obezbjediivanje održivosti ustanova kulture kroz podsticanje partnerstava privatnog i javnog sektora; obezbjediivanje poreskih olakšica za sponzorstva i donacije; stimulisanje javnih ustanova da vlastite resurse koriste u komercijalne svrhe i podržavanje zajedničkih projekata javnih ustanova u oblasti kulture i nevladinog sektora.

Posljednji osnovni cilj u okviru Nacionalnog programa razvoja kulture jeste unapređenje međunarodne saradnje – kroz utvrđivanje konkretnih programa dugoročne međunarodne saradnje sa zemljama sa kojima su potpisani bilateralni sporazumi; pripremu posebnog programa međunarodne prezentacije crnogorske kulture u inostranstvu; podsticanje učešća referentnih crnogorskih stvaralaca i stručnjaka/kinja u kulturi, kao i nevladinih organizacija iz oblasti kulture u međunarodnim projektima; kao i kroz realizaciju međunarodnih projekata i inicijativa.

U Nacionalnom programu razvoja kulture je navedeno da će unapređivanje i razvoj kulture u opštinama biti predmet pojedinačnih programa razvoja kulture sa godišnjim akcionim planovima, koje će crnogorske opštine donositi u skladu sa Zakonom o kulturi. Definirano je i da opštinski programi razvoja kulture treba da sadrže:

- ♦ analizu stanja i potreba u kulturi;
- ♦ utvrđivanje izvora finansiranja;
- ♦ evidenciju subjekata kulture;
- ♦ evidenciju stanja infrastrukture potrebne za realizaciju projekata u kulturi;
- ♦ valorizaciju kulturne baštine;
- ♦ mjere koje podstiču unapređivanje sektora kulture;
- ♦ mjere koje stimulišu nezavisnu kulturnu scenu i kulturu mladih;
- ♦ mjere koje afirmišu princip rodne ravnopravnosti;
- ♦ mjere koje će kulturu učiniti dostupnijom osobama sa invaliditetom,
- ♦ i drugo, što je od značaja za razvoj kulture u opštinama.

Kao orijentir pri analizi stanja u kulturnom polju opštine Kotor, a posebno pri projekciji strateških pravaca razvoja kulture u opštini koristili su nam i trendovi u savremenoj kulturnoj politici gradova i opština.

2 TRENDVI U SAVREMENOJ LOKALNOJ KULTURNOJ POLITICI

Tokom druge polovine XX vijeka i početka XXI vijeka došlo je do višestruke promjene vodećih principa lokalnih kulturnih politika:

- 1) Tokom pedesetih i početkom šezdesetih godina XX vijeka lokalne kulturne politike su imale za cilj stvaranje uslova za participaciju svih građana/ki u vrhunskim proizvodima kulture i umjetnosti („demokratizacija kulture“) - za ovu fazu je bilo karakteristično oštro razdvajanje visoke i popularne kulture;
- 2) Krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina XX vijeka pojavio se koncept „kulturne demokratije“ kao alternativne paradigme – čiji je osnovni cilj bila podrška ispoljavanju kulturne kreativnosti svih građana/ki, a ne samo umjetnika/ca. Nju je pratilo isticanje značaja kulturne decentralizacije;
- 3) Od sredine sedamdesetih i tokom osamdesetih godina XX vijeka, sa prodorom neoliberalizma, i od kulture se zahtijevalo da opravda svoje mjesto u razvoju grada, da pokaže svoju korisnost i doprinos na svim nivoima, uključujući tu i otvaranje novih radnih mjesta. Ovaj period karakteriše intenzivan razvoj teorije i prakse kulturnog menadžmenta;

- 4) Tokom devedesetih godina XX vijeka pojavile su se koncepcije urbane regeneracije - uloge kulture i razvoju identiteta gradova, doprinosa kulture razvoju građanskog ponosa, privlačenja poslova i turista u grad. Ovaj period obilježava razvoj kulturnog turizma i kulturnih industrija;
- 5) Početkom XXI vijeka ključni principi kulturne politike vezani su za principe kulturne raznolikosti i za koncept kreativnih gradova. U ovom periodu akcenat je stavljen na interkulturalnost i koegzistenciju različitih kultura u gradu. Njega još karakteriše fokus na strateške planove kulturnog razvoja i obnovljeni interes za kulturnu produkciju.

Dvije paradigme koje ostvaruju najznačajniji uticaj na kulturne politike gradova u savremenom svijetu jesu program „urbane regeneracije“ koji se vezuje za pojam i praksu tzv. „kreativnih gradova“ i paradigma kulturnih prava i kulturne raznolikosti koju su afirmisali dokumenti poput UNESCO-ve „Univerzalne deklaracije o kulturnoj raznolikosti“ (2001); „Konvencije o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza“ (2005) i Agende 21 za kulturu (2004) Ujedinjenih gradova i lokalnih samouprava.

2.1. PARADIGMA URBANE REGENERACIJE/ KREATIVNIH GRADOVA

Programi urbane regeneracije bili su odgovor na krizu de-industrijalizacije koja je, naročito tokom sedamdesetih godina XX vijeka, pogodila industrijske gradove u razvijenim zemljama. Prvi programi urbane regeneracije – koje je karakterisala ekonomska, socijalna, ekološka i estetska transformacija gradova i ponovni dah života u sredinama koje su prošle kroz ciklus fizičkog, socijalnog i ekonomskog opadanja – primijenjeni su u SAD. Ubrzo su potom i gradovi u Evropi, poput Roterdama u Holandiji ili Bilbaoa u Španiji pokrenuli vlastite programe urbane regeneracije. Cilj programa bio je da se poveća atraktivnost ovih gradova – shvaćena kao sposobnost da se privuče visokoobrazovana i kreativna radna snaga i da se obezbijede nove investicije, posebno u domenu kreativnih industrija, koje su u novim, post-industrijskim uslovima, pokazivale najviši stepen rasta i generisanja radnih mjesta.

U kreiranju slike atraktivnog okruženja pogodnog za razvoj biznisa, jednu od važnih uloga igrali su kulturni resursi ovih gradova. Osim u ovom ekonomskom aspektu, kulturni resursi su se u programima urbane regeneracije, koristili i za izgradnju socijalnog kapitala zajednica i podizanje nivoa kvaliteta života u njima.

Uprkos razlikama među zastupnicima/ama koncepcije „kreativnih gradova“, pojam i praksa ovih gradova dijele nekoliko zajedničkih karakteristika. U njih spadaju tretiranje talenata ljudi (gradskog softvera), kao jednako važnih, ako ne i važnijih za razvoj od gradskog hardvera (gradske infrastrukture, postojećih objekata i industrije); posto-

Početkom XXI vijeka ključni principi kulturne politike vezani su za principe kulturne raznolikosti i za koncept kreativnih gradova. U ovom periodu akcenat je stavljen na interkulturalnost i koegzistenciju različitih kultura u gradu.

Osim u ekonomskom aspektu, kulturni resursi su se u programima urbane regeneracije nekih gradova, koristili i za izgradnju socijalnog kapitala zajednica i podizanje nivoa kvaliteta života u njima.

Pripadnici/ce kreativne klase nisu podjednako raspoređeni u geografskom prostoru, već se grupišu u onim gradovima i regionima koji im pružaju pogodnosti i iskustva vrhunskog kvaliteta, koji su otvoreni prema socijalnoj i kulturnoj raznolikosti i koji im omogućavaju da se iskažu kao kreativne osobe. To su, u Floridinoj formulaciji, gradovi koje karakterišu tri „T“: tehnologija, talenat i tolerancija“.

janje kreativnih industrija u gradu, koje barataju sa – ili proizvode nove tehnologije; oslanjanje na kulturne resurse grada (široko shvaćene u rasponu od umjetnosti do lokalne kulinarske tradicije); i postojanje, u ovim gradovima, kulturne raznolikosti i tolerancija u odnosu na nju.

U koncepciji kreativnih gradova Čarlsa Lendrija (Charles Landry), akcenat je stavljen na kreativno korišćenje kulturnih resursa gradova u cilju razvoja urbane ekonomije, obnavljanja građanskog ponosa, jačanja socijalne kohezije i podizanja kvaliteta života. U svojoj vjerovatno najpoznatijoj knjizi „Kreativni grad: alat za urbane inovatore“ (2000) Lendri navodi da su „kulturni resursi sirovi materijal grada i njegove vrijednosne baze; resursi koji zamjenjuju ugalj, čelik ili zlato. Kreativnost je metod za korišćenje ovih resursa i za pomoć u njihovom rastu (...). Zadatak urbanih planera/ki je da prepozna-ju, upravljaju i koriste ove resurse odgovorno“.

Pri tom, u Lendrijevoj koncepciji, na bazi ovog „sirovog materijala“, gradovi bi trebalo da razviju vlastiti distinktivni identitet, utemeljen na postojećim lokalnim resursima - jedinstvenom karakteru mjesta i ljudi koji ih čine – čime bi se izdvojili iz mora uniformnih gradova, koje proces globalizacije i korporativni stilovi gradnje reprodukuju širom svijeta. Ta posebnost bi učinila grad vidljivim i - pretpostavka je - u njega mogla privući predstavnike/ce visokomobilne „kreativne klase“, investitore i turiste.

Iako njegov opis kreativnih centara (gradova i oblasti) koji privlače „kreativnu klasu“ sadrži karakteristike kojima gradovi teže (kao u Lendrijevoj koncepciji), radovi drugog značajnog predstavnika ove koncepcije, Ričarda Floride (Richard Florida) nemaju za cilj planiranje aktivnosti kojima bi gradovi mogli postati „kreativni“. U knjigama „Uspori kreativne klase i kako ona transformiše rad, dokolicu i svakodnevni život“ (2002), „Gradovi i kreativna klasa“ (2005) Florida se bavi globalnim socijalnim, ekonomskim i kulturnim promjenama koje dovode do formiranja i kulturne hegemonije „kreativne klase“; kao i vezom između ekonomskog uspjeha gradova, demografskog sastava njihovog stanovništva i njihovih opštih karakteristika. Kreativna klasa uključuje pripadnike/ce profesija koji operišu kulturnim simbolima i kreiraju originalne, nove proizvode u oblastima istraživanja i razvoja (*research & development*), softverske industrije, dizajna, kulturnih industrija i umjetnosti u tradicionalnom smislu, ali i finansijskih i konsultantskih usluga. Iako je osnovno određenje kreativne klase profesionalno, njih, po Floridi, karakteriše i kreativni etos i specifični stil života koji karakteriše „otvorenost prema raznolikosti svih vrsta“ i „potraga za iskustvima vrhunskog kvaliteta“.

Ono što povezuje Floridina istraživanja sa pojmom i praksom kreativnih gradova jeste njegov uvid da pripadnici/ce kreativne klase nisu podjednako raspoređeni u geografskom prostoru, već da se grupišu u onim gradovima i regionima koji im pružaju pogodnosti i iskustva vrhunskog kvaliteta, koji su otvoreni prema socijalnoj i kulturnoj raznolikosti i koji im omogućavaju da se iskažu kao kreativne osobe. To su, u Floridinoj formulaciji, gradovi koje karakterišu tri „T“: tehnologija, talenat i tolerancija“. Oslanjajući se na istraživanja veze između ljudskog kapitala i ekonomskog razvoja i proširujući ih u novim pravcima, Florida ističe da su ova tri uslova nužni, ali svaki za sebe nedovoljan - te da je, da bi se privukli kreativni ljudi, generisale inovacije i stimulisao ekonomski razvoj neophodno da gradovi posjeduju sve tri karakteristike.

U tekstu „Samokulturalizacija gradova: o transformaciji moderne urbanosti u 'kreativnom gradu'“ Andreas Rekvic (A. Reckwitz) ukazuje da se savremeni urbani trenutak može razumjeti samo u širem, istorijskom kontekstu transformacije gradova. Po Rekvicu, evropski gradovi su u svom razvoju prošli kroz tri faze: buržoaski grad koji se razvija od XVII do kraja XIX vijeka, funkcionalni grad moderne industrijske ere (1920–1970) i kreativni grad post-modernog doba, čija era počinje osamdesetih godina XX vijeka i traje i danas. Imajući u vidu Lendrijevu i Floridinu koncepciju, Rekvic navodi da bi se promjena od funkcionalnih gradova industrijske ere do kreativnih gradova post-industrijske ere, bolje mogla opisati kao proces „samokulturalizacije“ gradova. To je proces u kome gradovi sami sebe – svoje političke institucije, ekonomske organizacije, ali i urbanu infrastrukturu, trgovačke i rezidencijalne oblasti – vide kao kulturne fenomene.

2.2. PARADIGMA KULTURNIH PRAVA I KULTURNE RAZNOLIKOSTI

Druga važna savremena paradigma urbanog razvoja takođe naglašava značaj kulture i kulturnih resursa, ukazuje na faktičku kulturnu raznolikost u savremenim gradovima i zalaže se za toleranciju u odnosu na nju. Jedino što akcenat ne stavlja na ulogu kulture (i kulturne raznolikosti) u ekonomskom i socijalnom razvoju gradova, nego u prvi plan stavlja odnos između kulture i ljudskih prava i doprinos kulture slobodnom i cjelovitom razvoju pojedinaca/ki. Iz toga neposredno slijedi stanovište o neophodnosti formulisana javnih kulturnih politika koje štite i promišljaju kulturna prava i kulturnu raznolikost na svim nivoima (pa i na lokalnom nivou) i zahtjev za aktivnim učešćem građana/ki u njihovom oblikovanju.

Ova paradigma vidi instrumentalizaciju kulture i kulturni fundamentalizam kao dvije ključne sile koje u savremenom svijetu ugrožavaju ostvarenje suštinskih vrijednosti kulture. Njeni ključni pojmovi - kulturnih prava i kulturne raznolikosti - definisani su i podržani u nizu važnih globalnih dokumenata kao što su „Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima“ (1948), „Pakt o građanskim i političkim pravima“ (1966), „Pakt od ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima“ (1966), „Univerzalna deklaracija o kulturnoj raznolikosti“ (2001) i „Konvencija o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza“ (2005).

Garantovanje kulturnih prava pojedinaca/ki i očuvanja i promocije kulturne raznolikosti - a to je poenta ove paradigme - jesu javna odgovornost. Oni se čuvaju i promovišu kroz javne kulturne politike koje mogu obaviti ovu funkciju jedino ako su građani/ke uključeni u njihovo kreiranje i razvoj. Participacija građana/ki može se tretirati kao sredstvo koje ima za cilj davanje legitimiteta djelovanju organa vlasti koji su zainteresovani da ojačaju svoje pozicije, ciljeve i interese (a ne da ih mijenjaju); ili u suštinskom smislu, gdje procesi participacije postaju procesi transformacije i učenja za sve aktere/ke koji u njima učestvuju, uključujući tu i organe uprave.

Po Rekvicu, evropski gradovi su u svom razvoju prošli kroz tri faze: buržoaski grad koji se razvija od XVII do kraja XIX vijeka, funkcionalni grad moderne industrijske ere (1920–1970) i kreativni grad post-modernog doba, čija era počinje osamdesetih godina XX vijeka i traje i danas.

Garantovanje kulturnih prava pojedinaca/ki i očuvanja i promocije kulturne raznolikosti - a to je poenta ove paradigme - jesu javna odgovornost. Oni se čuvaju i promovišu kroz javne kulturne politike koje mogu obaviti ovu funkciju jedino ako su građani/ke uključeni u njihovo kreiranje i razvoj.

culture 21

Agenda 21 for culture

Paradigma kulturnih prava i kulturne raznolikosti našla je svoj najbolji izraz kroz usvajanje Agende 21 za kulturu. Ona predstavlja, u svjetskim razmjerama, vjerovatno ključni dokument koji definiše ulogu kulture u lokalnom razvoju. Njegovo usvajanje pokazuje spremnost jednog grada - njegovih političkih organa i građana - da se kultura tretira kao jedan od njegovih najvažnijih resursa i temelj budućeg razvoja.

Paradigma kulturnih prava i kulturne raznolikosti našla je svoj najbolji izraz kroz usvajanje Agende 21 za kulturu. Ona predstavlja, u svjetskim razmjerama, vjerovatno ključni dokument koji definiše ulogu kulture u lokalnom razvoju. Ovaj dokument se može posmatrati i kao izjava o kulturnim pravima

građana/ki i kao poziv građanima/kama i predstavnicima/cama civilnog društva da se uključe u formulisanje javnih kulturnih politika. Njegovo usvajanje pokazuje spremnost jednog grada - njegovih političkih organa i građana/ki - da se kultura tretira kao jedan od njegovih najvažnijih resursa i temelj budućeg razvoja. Ono ujedno pokazuje posvećenost vrijednostima kulturne raznolikosti – spremnosti da se podstiče razvoj i ispoljavanje različitih kultura i njeguje interkulturni dijalog.

Iako može izgledati da su paradigme „kreativnih gradova“ i „kulturnih prava i kulturne raznolikosti“ jednostavno suprotstavljeni polovi u kojima se sukobljavaju koncepcije „instrumentalizacije“ kulture i njegovanja „vlastitih vrijednosti kulture“, među njima postoje značajne sličnosti i razlike koje se ogledaju u tome na šta stavljaju naglasak. Obje paradigme na gotovo isti način opisuju savremenu stvarnost urbanih centara. I jedna i druga promovišu kulturnu raznolikost i suprotstavljaju se kulturnom fundamentalizmu, koji u ime zahtjeva za očuvanjem raznolikosti krši osnovna ljudska prava. Štaviše, obje paradigme, postavljaju identičan zahtjev da „kulturno planiranje“ zauzme mjesto usko sektorski definisane kulturne politike.

Ono u čemu se oni razlikuju jeste u osnovi odgovor na pitanje iz čega proizlazi značaj i važnost kulturnih politika/kulturnog planiranja. Paradigma „kreativnih gradova“ smatra da je ulazak kulturnog planiranja u jezgro urbanog razvoja važno, jer u promijenjenim okolnostima to može na najbolji način doprinijeti njihovom i ekonomskom i ukupnom socijalnom razvoju (pa i zaštiti kulturnih prava i kulturne raznolikosti). Paradigma „kulturnih prava i kulturne raznolikosti“, sagledava ugroženost samosvojnih vrijednosti kulture, čak i u koncepcijama koje kreativnost uzdižu na pijedestal najvažnijih sposobnosti i vrijednosti. Ona zastupa stanovište da se sile tržišta „ne obaziru“ na kulturna prava i brišu kulturnu raznolikost, te da je njihova zaštita javna odgovornost od koje se ne može i ne smije pobjeći. Utoliko, najpreči zadatak lokalnih i državnih vlasti i međunarodnih organizacija jeste da formulišu kulturne politike koje štite kulturna prava svih i štite i promovišu kulturnu raznolikost. A kao najbolji način da se to uradi vidi se suštinsko uključivanje građana/ki u njihovo oblikovanje. Nesporno je, pri tom, da je paradigma „kreativnih gradova“ bliža trenutno dominantnim, neoliberalnim političkim i ekonomskim stanovištima, dok je paradigma „kulturnih prava i kulturne raznolikosti“ bliska socio-demokratskim političkim i ekonomskim koncepcijama koje kulturu vide kao javno dobro.

Imajući u vidu bogatstvo kulturne baštine na teritoriji u opštine Kotor, status zaštićene svjetske kulturne baštine na listi UNESCO, te značajne stvaralačke potencijale u oblasti savremene umjetnosti, izvjesno je da Kotor i drugi gradovi koji ulaze u sastav opštine predstavljaju prave primjere kulturnih gradova (*Kulturstadt*). Nastavak viševjekovne tradicije poštovanja i njegovanja kulturne raznolikosti, potreba da se promoviše održivi turizam i zaštiti kulturni predio koji je prepoznat kao svjetsko blago čine paradigmatu kulturnih prava i kulturne raznolikosti „prirodnim“ okvirom za djelovanje.

Istovremeno, s jedne strane, ozbiljna ekonomska kriza, prouzrokovana prvenstveno nestankom privrednih subjekata koji su predstavljali osnovu ekonomije opštine Kotor, a, s druge strane, izvanredne pretpostavke za razvoj kulturnog turizma, čine aktiviranje kulturnih resursa Opštine Kotor i njihovo pretvaranje u osnovu ekonomskog i socijalnog razvoja opštine neophodnošću.

Drugačije rečeno, ovaj grad oduvijek, jedan od rasadnika mediteranske kulture na Balkanu, jedan od bisera kulture Crne Gore, moraće da postane i kreativni grad i da počne da koristi svoju prebogatu riznicu kulturnih resursa, da ne bi samo pripovijedao o slavnim vremenima, već da bi danas zauzeo mjesto na kulturnoj mapi Evrope koje mu s pravom pripada.

3 PROCES IZRADE PROGRAMA RAZVOJA KULTURE OPŠTINE KOTOR 2012-2016.

Opština Kotor započela je proces izrade „Programa razvoja kulture” 2011. godine, neposredno nakon usvajanja Nacionalnog programa razvoja kulture 2011-15. Partner Opštini u ovom poslu bila je nevladina organizacija Expeditio, Centar za održivi prostorni razvoj iz Kotora. Ova NVO je ujedno i inicirala participativni proces donošenja ovog strateškog dokumenta. Oni su predložili Sekretarijatu za kulturu, sport i društvene djelatnosti Opštine Kotor, da uzmu ulogu koordinatora procesa, uz finansiranje svih aktivnosti kroz EU projekat pod nazivom „Sostenuto – Kultura kao faktor ekonomske i socijalne inovacije” za koji su obezbijedili potrebna sredstva. Za projekat „Sostenuto”, Expeditio je prije početka njegove realizacije, dobio

Cilj „SOSTENUTO” projekta bio je jačanje konkurentnosti i kapaciteta za ekonomske i socijalne inovacije kulturnog i kreativnog sektora u MED regiji, kroz transformaciju ovog sektora ka novim ekonomskim i socijalnim modelima. Projekat je, takođe, imao za cilj da podstakne donosiocima odluka, planere i finasijere da uzmu u obzir kako ekonomski potencijal ovog sektora tako i njegov kapacitet za inovacije.

zvaničnu podršku Opštine Kotor. Uloga ove nevladine organizacije u samom procesu izrade Lokalnog programa razvoja kulture bila je, prvenstveno, da obezbijedi bazu neophodnih ulaznih istraživanja, te da okupi različite zainteresovane strane i time omogući što veći stepen participativnosti u procesu izrade ovog strateškog dokumenta.

Proces izrade Programa razvoja kulture za period 2012-2016. podrazumijevao je sljedeće korake:

1. Izrada baze podataka kulturnih aktera/ki Opštine Kotor

Ovaj korak podrazumijevao je kreiranje baze podataka različitih zainteresovanih strana koje djeluju u oblasti kulture na teritoriji Boke Kotorske (opštine Kotor, Tivat i Herceg Novi). Baza podataka sadrži informacije o donosiocima odluka u kulturi, akterima/

kama savremenog kulturnog stvaralaštva (umjetnici/ce, umjetničke grupe i organizacije koje ih podržavaju), kulturnim institucijama, nevladinim organizacijama u kulturi,

umjetničkim udruženjima, neformalnim umjetničkim grupama, itd. Baza podataka sadrži ažurirane podatke i broji oko 130 kulturnih aktera/ki sa teritorije opštine Kotor, a oko 370 sa teritorije Boke Kotorske. Baza je korišćena kako bi što više ljudi bilo informisano o procesu izrade Programa razvoja kulture, ali i da bi koristila svima onima koji žele da se umreže i uspostave kontakt na polju kulture. Baza je dostupna putem sajta www.strategija.bokabay.info

Radionica: Strateško planiranje kulture na lokalnom nivou, juli 2010.

2. Radionica: Strateško planiranje kulture na lokalnom nivou

U ljeto 2010. u Palati Bizanti u Kotoru održana je radionica za kulturne aktore sa teritorije Boke Kotorske, tj. predstavnike/ce lokalnih samouprava, institucija kulture i ne-

vladinih organizacija sa područja opština Tivat, Kotor i Herceg Novi. Radionicu je organizovao Expeditio u saradnji sa Sekretarijatom za privredu i društvene djelatnosti Opštine Tivat, Sekretarijatom za kulturu, sport i društvene djelatnosti Opštine Kotor i Sekretarijatom za društvene djelatnosti i opštu upravu Opštine Herceg Novi. Cilj ove jednodnevne radionice bio je edukacija kulturnih aktera o principima i koracima u izradi lokalnih programa razvoja kulture. Prisustvovalo je 15 predstavnika/ca sa teritorije sve tri opštine.

3. Informisanje kulturnih aktera/ki i građana/ki o početku procesa

Putem pismenih dopisa, e-mailova, kao i putem štampanih i elektronskih medija, kulturni akteri/ke i javnost su informisani o početku procesa izrade Programa razvoja kul-

ture Kotora. Takođe, oni su ovim putem pozvani da se aktivno uključe u proces konsultacija i izrade prijedloga dokumenta.

4. Formiranje radnog tima

Početkom marta 2011, po usvajanju Nacionalnog programa razvoja kulture, formiran je tročlani radni tim čija je osnovna uloga bila

koordinacija procesa izrade Programa razvoja kulture. Važno je naglasiti da radni tim nije imao ulogu osmišljavanja i idejnog kreiranja samog dokumenta, tj. Programa razvoja kulture, već ulogu objedinjavanja informacija prikupljenih od različitih zainteresovanih strana koje su konsultovane tokom procesa javnog uključivanja.

Osnovna obuka za realizaciju Programa razvoja kulture, mart 2011.

5. Osnovna obuka za realizaciju Programa razvoja kulture za članove/ce radnog tima i sve druge zainteresovane aktore/ke koji djeluju u oblasti kulture

Sredinom marta 2011. organizovana je dodatna jednodnevna obuka za članove/ce gradskih rukovodstava zaduženih za kulturu, predstavnike/ce umjetničkih udruženja, nevladinih organizacija koje se bave kulturom, umjetnike/ce, menadžere/ke u kulturi, predstavnike/ce medija, omladinskih organizaci-

ja... Ova obuka bila je namijenjena akterima/kama sa teritorija opština Tivat, Kotor i Herceg Novi, a organizovana je u svečanoj sali Opštine Tivat. Prisustvovalo je približno 30 osoba.

6. Pokretanje veb stranice www.strategija.bokabay.info

Na samom početku procesa izrade Programa razvoja kulture,

postavljena je veb stranica kako bi se građani/ke konstantno informisali o tekućim aktivnostima. Takođe, ideja pokretanja ove stranice bila je i da se omogući zainteresovanim stranama da daju sugestije i komentare putem internet obrasca. Stranica je u januaru 2012. brojala oko 7500 posjeta.

7. Serija tematskih okruglih stolova/fokus grupa sa akterima po različitim oblastima kulture

Početkom aprila 2011, organizovano je 5 tematskih fokus grupa koje su bile javnog karaktera.

Teme o kojima se razgovaralo specifično za svaku oblast (pozorišna, muzička, likovna, filmska, književna djelatnost, arhitektura i planiranje, fotografija, upravljanje kulturnim dobrima) bile su: Identiteti grada i kako bi oni trebalo da budu obilježeni; Strateški izazovi na koje će biti neophodno da se odgovori; Najvažniji problemi u kulturi; Mogući strateški ciljevi i projekti za naredni period;

Fokus grupe su se održavale u sali Kulturnog centra „Nikola Đurković“, i u njima je učestvovalo 55 osoba sa teritorije opštine Kotor. Okrugli stolovi su bili otvoreni za javnost.

8. Radionica sa ciljem definisanja vizije kulturnog razvoja opštine Kotor

Krajem aprila 2011. u Kotoru je organizovana radionica za definisanje strateških ciljeva i prioriteta u procesu izrade Programa razvoja kulture 2012-16. Na radionici je urađena SWOT analiza (snage, slabosti, šanse i prijet-

nje), kao i identifikacija strateških ciljeva i prioriteta. Radionica je bila pozivnog karaktera, a prisustvovalo je 12 osoba.

9. Sastanak nevladinih organizacija i udruženja sa temom „Programi razvoja kulture i nezavisna scena“

Nacionalni program razvoja kulture ističe da lokalni programi, između ostalog, treba da

tretiraju i teme nezavisne kulturne scene, kulture mladih, integrisanja rodne ravnopravnosti u kulturne politike i dostupnosti osobama sa invaliditetom. Stoga je za nevladine organizacije sa teritorija Opština Kotor, Tivat i Herceg Novi organizovan sastanak kako bi se razgovalo o pomenutim temama u kontekstu izrade prijedloga Programa razvoja kulture 2012-16. Sastanku je prisustvovalo 18 osoba.

www.strategija.bokabay.info

Sastanak nevladinih organizacija, april 2012.

10. Obavljanje polustrukturisanih intervjua sa akterima kulturnog života na teritoriji opštine Kotor

i jedan broj dopisa pismenim putem. Lokalni javni servis „Radio Kotor” je, u okviru svoje programske šeme, pomogao u ovom procesu intervjuisanja, razgovarajući sa oko 15 nosilaca/ki javnih funkcija i kulturnih aktera/ki o tome kako oni/e, u domenu svojih djelatnosti, vide budućnost kulture Opštine Kotor. Svi intervjui su transkribovani i analizirani.

Kako jedan broj kulturnih aktera/ki nije bio u mogućnosti da prisustvuje fokus grupama i okruglim stolovima, tokom aprila, maja i juna 2011. organizovana je serija pojedinačnih intervjua sa njima. Osim intervjua, prikupljen je

11. Izrada skice programa kulturnog razvoja opštine Kotor

Na osnovu prikupljenih informacija sa radionica, okruglih stolova, fokus grupa, kao i pojedinačnih intervjua, sačinjen je sažetak – skica programa razvoja kulture. Ova skica je dostavljena predstavnicima radnih timova na razmatranje i korigovanje.

12. Prikupljanje podataka o finansijskim i ljudskim resursima u ustanovama kulture

U martu 2011. započelo je prikupljanje informacija o gradskim budžetima za kulturu, budžetima kulturnih ustanova, broju i školskoj spremi zaposlenih u institucijama kulture (od 2007. do 2010). Ovi podaci su analizirani i dio su finalnog nacrtu Programa razvoja kulture.

U martu 2011. započelo je prikupljanje informacija o gradskim budžetima za kulturu, budžetima kulturnih ustanova, broju i školskoj spremi zaposlenih u institucijama

Radionica za definisanje vizije, ciljeva i prioriteta, april 2011.

13. Analiza međunarodnih, državnih i lokalnih dokumenata koji definišu oblast kulture

Tokom procesa izrade strategije analizirani su referentni dokumenti Ujedinjenih nacija,

Organizacije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO), Savjeta Evrope i Evropske unije. Zatim Ustav Republike Crne Gore, Zakon o kulturi Republike Crne Gore, uključujući Zakon o pozorišnoj djelatnosti, Zakon o izdavaštvu, Zakon o kinematografiji, Zakon o zaštiti kulturnih dobara, Zakon o muzejskoj djelatnosti, Zakon o bibliotečkoj djelatnosti, Zakon o arhivskoj djelatnosti, Zakon o spomen obilježjima, kao i Nacionalna strategija održivog razvoja Crne Gore i Nacionalni program razvoja kulture. Analizirani su i Statut Opštine Kotor kao i statuti kulturnih ustanova koje djeluju na teritoriji opštine Kotor.

Tokom procesa izrade strategije analizirani su referentni dokumenti Ujedinjenih nacija, Organizacije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO), Savjeta Evrope i Evropske unije. Zatim Ustav Republike Crne Gore, Zakon o kulturi Republike Crne Gore, uključujući Zakon o pozorišnoj djelatnosti, Zakon o izdavaštvu, Zakon o kinematografiji, Zakon o zaštiti kulturnih dobara, Zakon o muzejskoj djelatnosti, Zakon o

14. Mapiranje materijalnog i nematerijalnog kulturnog nasljeđa

U ovoj fazi, uglavnom su korišćeni postojeći pisani izvori kako bi se sagledali najvažniji resursi materijalnog i nematerijalnog kulturnog nasljeđa.

15. Istraživanje kulturnih praksi građana/ki sa teritorije opštine Kotor

Kao neophodan element analize postojećeg stanja, realizovano je istraživanje kulturnih navika građana/ki sa teritorije opštine Kotor. Istraživanje je sprovedeno tokom ljeta 2011. i obavljeno je putem telefonske ankete na strati-

tifikovanom neproporcionalnom uzorku (po 250 građana/ki sa teritorije svake od tri opštine Boke). Anketa je trajala oko 15 minuta, a pitanja koja su postavljana građanima/kama ticala su se njihovih kulturnih navika, ukusa i ocjene kulturne ponude u opštini Kotor i drugim opštinama Boke. Podaci su analizirani kako bi se dobila slika stanja kada su u pitanju kulturne prakse građana/ki. Od Zavoda za zapošljavanje, kroz Konkurs javnih radova, omogućeno je da se iz svake Opštine angažuje po jedna nezaposlena osoba za obavljanje telefonskih intervjuja.

16. Mapiranje postojećih i potencijalnih javnih prostora za kulturna dešavanja

Od juna do septembra 2011, obavljeno je mapiranje raspoloživih javnih prostora koji se koriste ili bi mogli da budu poligon za kulturna dešavanja. Kroz proces mapiranja javnih prostora prepoznate su različite lokacije

koje već jesu ili bi mogle biti od interesa za javno korišćenje i poboljšanje života građana/ki opštine Kotor. Prostori su mapirani na osnovu načina njihovog korišćenja, pristupačnosti, fizičkih karakteristika, informatike i opremljenosti. Proces je podrazumijevao prepoznavanje pojedinačnih lokacija, kako onih koje se svakodnevno koriste i koje imaju sadržaje zbog kojih bi ljudi u njima duže boravili, tako i onih koji imaju potencijala da se koriste, ali nisu iskorišćeni ili trenutno nemaju adekvatnu namjenu. Prepoznato je 177 javnih prostora na teritoriji Boke. Na sajtu www.strategija.bokabay.info nalazi se mapa sa opisima svih prostora, a tokom septembra građani/ke su bili pozvani da doprinesu mapiranju javnih prostora, šaljući svoje prijedloge, sugestije i komentare.

17. Radionica za definisanje prioriternih projekata

Cilj radionice održane krajem oktobra 2011, bio je prepoznavanje prioriternih projekata za potrebe izrade nacrtu Programa razvoja kulture 2012-16. Radionica je bila pozivnog karaktera i na njoj je prisustvovalo 10 osoba.

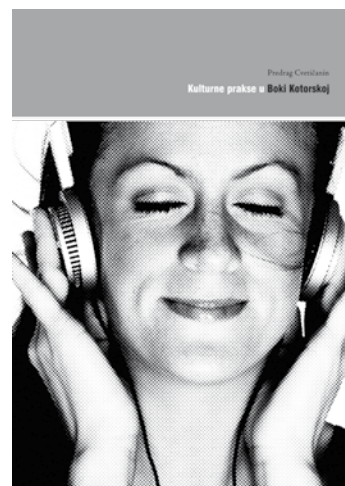
18. Izrada Nacrta programa kulturnog razvoja Opštine Kotor 2012-2016.

Dokument koji imate u rukama prosljeđen je Opštini Kotor kao Nacrt programa razvoja kulture Opštine Kotor 2012-16. Očekujemo da će dokument biti formalno usvojen, uz sugestije koje budu prikupljene nakon finalnih konsultacija i javne rasprave.

19. Obavljanje drugog kruga konsultacija - javna rasprava

20. Formulisanje finalnog dokumenta

21. Usvajanje dokumenta od strane donosilaca odluka Opštine Kotor

Publikovano istraživanje "Kulturne prakse u Boki Kotorskoj, mart 2012.

Strateško planiranje se odvija kroz niz faza koje uključuju: (1) fazu pripreme ili „planiranje planiranja“; (2) fazu određivanja strateške filozofije (definisanje misije i vizije, odnosno identifikovanja ključnih identiteta); (3) fazu strateške analize (aktera i okruženja); (4) fazu strateškog programiranja (odabira strategija, određivanja ciljeva i zadataka); (5) fazu pisanja skice strategije i drugog kruga konsultacija; (6) fazu pravljenja operativnog plana i budžeta strategije; (7) fazu implementacije i njenog monitoringa i evaluacije.

4 METODOLOGIJA IZRADE PROGRAMA RAZVOJA KULTURE OPŠTINE KOTOR

Strateško planiranje se odvija kroz niz faza koje uključuju: (1) fazu pripreme ili „planiranje planiranja“; (2) fazu određivanja strateške filozofije (definisanje misije i vizije, odnosno identifikovanja ključnih identiteta); (3) fazu strateške analize (aktera i okruženja); (4) fazu strateškog programiranja (odabira strategija, određivanja ciljeva i zadataka); (5) fazu pisanja skice strategije i drugog kruga konsultacija; (6) fazu pravljenja operativnog plana i budžeta strategije; (7) fazu implementacije i njenog monitoringa i evaluacije.

Prva faza uključuje formiranje tima za izradu strategije, definisanje obuhvata strategije, vremena i budžeta potrebnog za njenu izradu. U njoj se vrši utvrđivanje razloga za planiranje, provjera spremnosti da se planira, izbor učesnika/ca u planiranju, definisanje uloga u procesu planiranja i identifikovanje informacija potrebnih za strateško planiranje. Rezultat ove faze je plan strateškog planiranja.

Određivanje strateške filozofije strateškog plana podrazumijeva definisanje misije i vizije u slučaju organizacija. Pod određivanjem misije organizacije se minimalno podrazumijeva definisanje svrhe organizacije (zašto ona postoji i šta pokušava da ostvari); njene djelatnosti (glavnog metoda ili aktivnosti kroz koje organizacija pokušava da ostvari svoju svrhu postojanja) i osnovnih vrijednosti (principa ili vjerovanja koji vode članove organizacije dok pokušavaju da ostvare misiju organizacije). U slučaju gradova, regiona, država ulogu orijentira koju u slučaju organizacija ima njena misija, preuzimaju gradski (regionalni, državni) identiteti. Određivanje vizije, pak, podrazumijeva projekciju – inspirišuću sliku koja živo predstavlja kako to izgleda uspjeh, ostvarenje suštinskih ciljeva kojima organizacija teži i koji nadahnjuju sve njene aktivnosti. Rezultat ove druge faze u procesu strateškog planiranja je skica misije i vizije.

U trećoj fazi vrši se strateška analiza okruženja i aktera planiranja. U analizi okruženja često se koristi takozvana PEST analiza (analiza političkih, ekonomskih, socijalnih

U jednoj od mnogobrojnih definicija ovog pojma, strateško planiranje se određuje kao „sistematski proces kroz koji se, među ključnim akterima/kama zainteresovanim za organizaciju, ostvaruje saglasnost i posvećenost prioritetnim ciljevima koji su ključni za ostvarenje misije organizacije i koji odgovaraju na promjene u okruženju“. Definicija ima nekoliko značajnih elemenata, čije važenje se ne mijenja u zavisnosti od toga u kojim okvirima se vrši planiranje. Prvi je da strateško planiranje jeste sistematski proces - što znači da se radi o procesu koji je strukturisan, koji se odvija prema određenim pravilima, u nekoliko unaprijed definisanih faza i koji je baziran na podacima o akterima i okruženju koji se prikupljaju tokom planiranja.

i tehnoloških trendova u okruženju). Za analizu aktera koristi se neki od metoda procjene kapaciteta organizacija/institucija među kojima je najpoznatija SWOT analiza (koja objedinjava analizu snaga i slabosti aktera, sa analizom prilika i prijetnji u okruženju). U okviru ove faze vrši se prikupljanje podataka potrebnih za strateško planiranje, kao i pravljenje baze podataka na osnovu koje će planeri/ke odlučivati pri izboru prioriteta i strategija. Rezultate ove faze predstavljaju lista strateških problema i baza podataka o trenutnom stanju.

U fazi strateškog programiranja, na osnovu rezultata okruženja i aktera/ki i uz pomoć unaprijed definisanih kriterijuma za određivanje prioriteta, vrši se odabir bazičnih strategija, definisanje ciljeva i rezultata i razvijanje dugoročnih finansijskih projekcija. Strateško planiranje pomaže da se identifikuju različite strateške opcije i načini pametan izbor u razvoju strateških pravaca i projekata. Rezultat ove faze je saglasnost sa osnovnim strategijama, dugoročnim ciljevima i specifičnim rezultatima.

Pravljenje skice strategije predstavlja narednu fazu u procesu planiranja. Iako mora da bude bazirana na doprinosu najrazličitijih zainteresovanih aktera, uobičajeno je da jedna osoba napravi skicu strategije. Ona se, potom, diskutuje unutar projektnog tima i ide u još jedan krug konsultacija, prije nego što se uputi na javnu raspravu. Funkcija ovog drugog kruga konsultacija jeste da ohrabri reakcije u odnosu na skicu strategije, u cilju njenog poboljšanja i da bi mogli da se isprave nedostaci i greške. Nakon javne rasprave strategija se usvaja.

U pretposljednjoj fazi prave se (najčešće) godišnji akcioni ili operativni plan i operativni budžet za taj period. Strateško planiranje i operacionalno planiranje predstavljaju dva različita načina mišljenja. Strateške odluke su fundamentalne, tiču se određivanja pravca djelovanja i usmjerene su prema budućnosti. S druge strane, operacionalne odluke se odnose na svakodnevnu primjenu strateških odluka. Strateški planovi definišu prioritete koji bi trebalo da budu ostvareni u narednih nekoliko godina, dok operacionalni planovi navode aktivnosti koje bi trebalo realizovati u toku naredne godine da bi se ovi prioriteti ostvarili. Operativni ili akcioni plan trebalo bi da prati i odgovarajući budžet za taj period djelovanja.

Posljednja faza u procesu strateškog planiranja jeste određivanje kako će se vršiti monitoring i evaluacija ostvarenja strategije. Monitoring predstavlja sistematsko i kontinuirano prikupljanje podataka, njihovu analizu i upotrebu radi donošenja odluka (korektivnih akcija) zasnovanih na poznavanju situacije. Mehanizmi monitoringa obezbjeđuju da strategija ostane na zacrtanom kursu. To ne znači da bi strategija trebalo da bude fiksirana i da isključi nove potrebe, nove težnje, nove prioritete i nove razvojne tokove. Dobar menadžment je onaj koji se čvrsto drži ciljeva kojima se teži, a fleksibilan je u korišćenju sredstava da bi se ciljevi ostvarili. Pravilo kaže da bi unaprijed trebalo odrediti datum(e) kada će rezultati strategije biti evaluirani i tijelo koje će vršiti monitoring i evaluaciju implementacije plana. Svrha evaluacije jeste da se izvrši sistematsko i koliko je to moguće objektivno ocjenjivanje tekućeg ili završenog plana, njegovog dizajna, implementacije i rezultata. Namjera je da se procijeni relevantnost i ostvarenje ciljeva, razvojna efikasnost, efektivnost, uticaj i održivost. Rezultat ove posljednje faze planskog ciklusa jeste kontinuirano ocjenjivanje realizacije strateškog i

Svaki grad ima mnoštvo identiteta koji su ukorijenjeni u kolektivnom sjećanju ljudi, materijalnom i nematerijalnom nasljeđu. Međutim identiteti gradova ne moraju biti bazirani isključivo na prošlosti (zato i govorimo o njihovom redefinisanju), nego mogu biti izgrađeni i na viziji budućnosti oko koje postoji konsenzus u javnom mnjenju grada. Među ovim mnoštvom identiteta tokom procesa planiranja vrši se odabir ključnih ili bazičnih identiteta koji postaju jedan od kriterijuma za selekciju strateških pravaca djelovanja.

operacionih planova i učenje „lekcija“ koje će biti ugrađene u naredni ciklus planiranja. Iza ovih složenih procedura, u strateškom planiranju se u stvari traže odgovori na četiri jednostavna pitanja: (1) Ko smo mi? (to je u slučaju organizacije pitanje o njenoj misiji, a u slučaju gradova, regiona, država pitanje o njihovim bazičnim identitetima); (2) Gdje smo mi? (pitanje koje se odnosi na analizu trenutnog stanja); (3) Gdje želimo da stignemo? (to je pitanje o viziji kojoj se stremiti) i (4) Kako ćemo tamo stići sa pozicije na kojoj smo sada? (to je pitanje strategija u užem smislu).

Već smo pomenuli da se ključna razlika između strateškog planiranja koje vrše organizacije i šire, teritorijalne jedinice (gradovi, regioni, države...) ogleda u tome što gradovi nemaju misiju. Ili je pak, tačnije rečeno, njihova misija toliko složena, da ne može poslužiti kao kriterijum pri izboru strateških prioriteta i projekata. Utoliko se kao polazišna tačka u izradi strategija razvoja gradova (a pogotovu njihovog kulturnog razvoja) uzima identifikacija i redefinisane bazičnih identiteta gradova. Svaki grad ima mnoštvo identiteta koji su ukorijenjeni u kolektivnom sjećanju ljudi, materijalnom i nematerijalnom nasljeđu. Međutim identiteti gradova ne moraju biti bazirani isključivo na prošlosti (zato i govorimo o njihovom redefinisaju), nego mogu biti izgrađeni i na viziji budućnosti oko koje postoji konsenzus u javnom mnjenju grada. Među ovim mnoštvom identiteta tokom procesa planiranja vrši se odabir ključnih ili bazičnih identiteta koji postaju jedan od kriterijuma za selekciju strateških pravaca djelovanja. Zadatak strategije je potom da ove identitete gradova obilježi i učini vidljivim njihovim stanovnicima i onima koji gradove posjećuju (uz pomoć odgovarajućih identitetskih markera) i da, na drugoj strani, različitim aktivnostima podstakne razvoj gradova upravo u onim pravcima, koje njihovi identiteti osvijetljavaju.

Kao drugi orijentir u odabiru strateških pravaca djelovanja koristili smo strateške izazove. Tokom procesa izrade gradskih strategija (ili sektorskih strategija) prikupi se toliko mnogo podataka, da pravi problem postaje kako među njima izvršiti odabir. Uobičajeni postupak jeste da se u odnosu na rezultate SWOT analiza ili kasnije, prilikom rangiranja programa i projekata, vrši glasanje među članovima radnog tima ili među onima koji učestvuju u procesu izrade strategije, o tome koji bi bili prioriteti djelovanja (ili prioritetni programi i projekti). Naše iskustvo pokazuje da se radi o dosta nasumičnom postupku koji velikim dijelom zavisi od toga ko je prisutan prilikom glasanja i koliko vremena je za ovu proceduru ostavljeno. Umjesto toga pokušavali smo da na sastancima radnog tima identifikujemo strateške izazove – trendove i događaje sa kojima će kultura grada morati da se suoči u srednjoročnom i dugoročnom periodu. Praktično, tek u odnosu na njih je i moguće raditi SWOT i PEST analize - tek u odnosu na ono s čim ćemo morati da se suočimo i jeste moguće procijeniti šta su naše snage ili slabosti, odnosno koji su nam od trendova u okruženju od pomoći ili koji za nas predstavljaju prijetnju.

Utoliko su u određivanju strateških pravaca djelovanja u razvoju kulture grada naši kriterijumi su bili identiteti opštine Kotor i strateški izazovi na koje će kultura grada morati da odgovori u narednom periodu. Ova metodologija „identiteta i izazova“ pokazala se kao jako korisna u selekciji obilja materijala koje smo prikupili.

5 OSNOVNI PODACI O OPŠTINI KOTOR

Opština Kotor nalazi se u Bokokotorskom zalivu, jednom iz grupe preko trideset najljepših zaliva na svijetu. Uključuje historijski grad Kotor kao centar, drevne gradove Perast i Risan, naselja Dobrota, Škaljari, Prčanj, Stoliv, oblasti Grblja i Krivošija, zajedno sa nizom manjih naselja uz obalu zaliva i u njegovom zaleđu. Bokokotorski zaliv leži između visokih planina Lovćena (1749 m) i Orjena (1894 m) i brda Vrmac (340 m) i uključuje još i teritoriju opština Tivat i Herceg Novi. Prirodno i kulturno-historijsko područje Kotora upisano je 1979. godine na UNESCO-vu Listu zaštićene svjetske baštine.

Tradicijska povezuje Kotor sa antičkim Acrviumom, gradom kojeg pominje Plinije Stariji iz I vijeka nove ere. U vizantijskim izvorima ime grada je Dekateron (Δεκατέρων) iz čega je proizašao italijanski naziv Cattaro i njegova slovenska verzija Kotor. Kotor je smješten u trouglu, koji je ograničen morem, rijekom Škurdom i brijegom Sv. Ivan, na čijem vrhu se nalazi tvrđava San Giovanni.

Grad je u svojoj dugoj historiji promijenio mnoge vlasti i uprave. Njime su vladali Iliri od III vijeka p. n. e. do 168. god. p. n. e, kada ga zauzimaju Rimljani, u čijoj vlasti ostaje sve do pada Zapadnog rimskog carstva 476. godine. Nakon toga se Kotor do XII vijeka, sa kraćim prekidima u XI vijeku - kada je bio dio dukljanske države Vojisavljevića - nalazi u sastavu Vizantije. Od 1185. godine grad pripada Raškoj, kada, pod dinastijom Nemanjića, doživljava privredni i kulturni procvat. Nakon propasti Raške 1371. kraće vrijeme njime vladaju ugarsko-hrvatski kraljevi, zatim bosanski kralj Tvrtko, da bi od 1391. do 1420. egzistirao kao samostalan grad-republika. Skoro četiri vijeka (1420-1797) Kotor se nalazio pod okriljem Mletačke republike, u čijem je sastavu ostao do njenog pada 1797. godine. Prvi period austrijske vladavine gradom trajao je od 1797. do 1805. godine. Potom su gradom upravljali Rusi 1806-1807, pa Napoleonova Francuska od 1807. do 1813. godine. Nakon Napoleonovog sloma uspostavlja se Privremena vladavina dviju ujedinjenih pokrajina Crne Gore i Boke Kotorske – Centralna komisija, koja je trajala od 1813. do 1814. godine. Drugi period austrijske vladavine traje od 1814. do 1918. godine. Nakon I svjetskog rata Kotor je dio Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, a od II svjetskog rata ulazi u sastav Republike Crne Gore, kao jedna od šest republika SFR Jugoslavije. Njenim raspadom Kotor ostaje u SR Jugoslaviji, zatim u Zajednici Srbije i Crne Gore, da bi od 2006. godine postao dio nezavisne Crne Gore. Sve te česte državno-političke smijene ostavile su neizbrisive tragove u životu grada i na njegovim kulturno-historijskim spomenicima.

I drugi gradovi koji ulaze u sastav opštine Kotor imaju bogatu historiju. Risan predstavlja najstarije urbano naselje na prostoru Boke Kotorske i kao ilirski grad Rhizon

Stari Grad, Kotor

Perast

pominje se još u III vijeku prije naše ere. U to vrijeme se i zaliv, po Risnu, nazivao Sinus Rhizonicus. Prema legendi, Risan je bio prijestonica ilirske kraljice Teute, nakon njenog povlačenja poslije Prvog ilirskog rata. Rimljani su osvojili Risan 168. godine prije nove ere, a tada se po prvi put pominje i Acruvium (Kotor), kao susjedno naselje. Tokom srednjeg vijeka Risan je izgubio značaj koji je imao u antičkim vremenima. U prvoj polovini XV vijeka bio je pod vlašću Herceg Stjepana, a 1482. godine Turci su preuzeli Risan (i Herceg Novi) od njegovog sina Vlatka. Od tada, pa do 1688, granica između otomanske imperije i mletačkih zemalja prolazila je između Risna i Perasta, te ovaj period obilježavaju brojni sukobi. Nakon 1688. godine Risan je postao dio Albanie Venete (venecijanskih zemalja u južnom Jadranu), da bi nakon sloma Mletačke republike 1797. godine, dijelio sudbinu Kotora.

Perast leži u podnožju brda Svetog Ilije, u morskom tjesnacu Verige, na mjestu gdje se razdvajaju Kotorski i Risanski zaliv. Svoj vrhunac, jednim dijelom kao granični grad i prva linija odbrane, Perast doživljava u periodu venecijanske vladavine (od 1420. do 1797. godine), kada je imao četiri pristaništa, flotu od skoro stotinu brodova i više od 1600 stanovnika. Pred kraj XVII vijeka, u Perastu je osnovana prva pomorska škola koju je vodio Marko Martinović (1663-1716) u kojoj se, između ostalih, pomorstvu učilo šesnaest ruskih boljara, koje je u školu poslao ruski car Petar Veliki. U ovom periodu podignuto je šesnaest prelijepih baroknih palata, sedamnaest katoličkih i dvije pravoslavne crkve.

U neposrednoj blizini grada nalaze se i dva ostrvca: Svetog Đorđa i Gospe od Škrpjela, na kojima se nalaze i crkve. Crkva i samostan Sv. Đorđa nalazi se na prirodnom ostrvu površine 2.800 m². Prvi arhivski spomen crkve i ostrva je iz 1166. godine. Međutim, prema nalazima ornamentike na crkvi, pretpostavlja se da su benediktinci tu boravili još od IX vijeka. Izgled stare crkve nije sačuvan. Poslije zemljotresa iz 1667. godine izgrađena je jednostavna crkva, sa jedinstvenom zbirkom heraldičkih oznaka na grobovima starih peraških porodica. Drugo od dva ostrva pred Perastom, oko 115 m udaljeno od ostrva Sv. Đorđa, u pravcu sjeverozapada, jeste ostrvo Gospe od Škrpjela. Ostrvo je vještački izgrađeno stalnim nasipanjem kamenja i potapanjem starih brodova, oko hridi koja je tu postojala. Odatle i ime ostrva - škrpjel, sto je stari naziv za morski sprud. Prvobitna crkva je izgrađena sredinom XV vijeka i bila je skromnih dimenzija, s obzirom na veličinu hridi na kojoj se nalazila. Tokom vjekova, nasipanjem kamenja i potapanjem starih i isluženih jedrenjaka, površina ostrva se povećavala, što je omogućilo kasnije smjelije arhitektonske zahvate. Današnja crkva je najvećim dijelom nastala poslije 1667. godine. Jednostavnih je proporcija, sastoji se od jednog broda i kapele koja je presvedena kupolom visokom 11 metara, rađenom u vizantijskom stilu. Veza sa barokom vidi se samo u obradi detalja, a tek izgradnjom okruglog zvonika, crkva dobija izraziti barokni izgled.

Danas u Perastu živi samo oko 350 stanovnika/ca, ali kako je navedeno i na veb stranici ovog gradića, ono što Perast čini gradom, bez obzira na njegovu veličinu, nije samo veliki broj građevina javnog karaktera (crkve, kapele, palate, nadbiskupija, nekadašnji opština, sud, vatrogasnica i crkvice), već i jedan profinjen nivo urbanog sklopa.

Nakon katastrofalnog zemljotresa iz 1979. godine u Opštini Kotor izgrađena su tri velika stambena naselja. Njihova namjena je bio smještaj stanovnika Starog grada, koji su ubrzo poslije prirodne stihije bili evakuisani iz svojih stanova i zgrada iz istorijskog jezgra Kotora, radi njihove sanacije i obnove. Savremena naselja izgrađena početkom osamdesetih godina XX vijeka, dobila su nazive Novo naselje Škaljari, Sveta Vrača i Sveti Stasije. Prvo je smješteno na padinama Vrmca, naspram Starog grada Kotora, a druga dva zauzimaju površine iznad najznačajnijih sakralnih kompleksa Dobrote, po kojima su i nazvana.

Pored ovih urbanih cjelina, u sastav Opštine Kotor ulazi još petnaest mjesnih zajednica (ukupno ih ima 20): Gornji Grbalj, Lastva Grbaljska, Orahovac, Morinj, Muo, Prčanj, Stoliv, Donje Krivošije, Gornje Krivošije, Kavač, Mirac, Radanovići, Vranovići, Savina i Glavatičići-Bigova.

Prirodno i kulturno-istorijsko područje Kotora upisano je na Listu svjetske baštine UNESCO-a, 26. oktobra 1979. godine, kao jedino u Crnoj Gori i jedno od rijetkih u ovom dijelu svijeta. To je ozvaničilo privilegovano mjesto Kotora kao jednog od 936 područja, lokaliteta i gradova naše planete, koji posjeduju izuzetne univerzalne kulturne i prirodne vrijednosti, od značaja za cijelo čovječanstvo koje ih i baštini.

Prema opštim principima Konvencije o zaštiti svjetske baštine, izuzetna univerzalna vrijednost kulturno-istorijskog područja Kotora sadržana je u kvalitetu njegove arhitekture, uspješno ostvarenom jedinstvu gradova i naselja sa prirodnim okruženjem zaliva i u jedinstvenom svjedočanstvu uloge koju je područje imalo u širenju mediteranske kulture na područje Balkana. Značajan je i kvalitet umjetnosti i zanatstva čitave geo-kulturne zone, koje svjedoče o jedinstvenom izrazu, nastalom sjedinjavanjem istočne i zapadne kulture.

Prema podacima iz Menadžment plana prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora, zaštićeno područje obuhvata Kotorsko-Risanski zaliv, sa obroncima planina koje ga formiraju i morskim basenom, uključujući sljedeće gradove i naselja: Stari grad Kotor, Dobrotu, Donji Orahovac, dio Gornjeg Orahovca, Dražin Vrt, Perast, Risan, Vitoglav, Strp, Lipce, Donji Morinj, Gornji Morinj, Kostanjicu, Donji Stoliv, Gornji Stoliv, Prčanj, Muo, Škaljare, Špiljare. Granice prirodnog i kulturno-istorijskog područja iz 1979. godine, utvrđene na osnovu tadašnjih parametara, obuhvataju ukupno 12.000 hektara kopna i 2.600 hektara morske površine.

Površina teritorije Opštine Kotor iznosi 33.500 ha. Prema prvim rezultatima popisa stanovništva, domaćinstava i stanova iz 2011. godine, opština ima 22.621 stanovnika/ca (3,5% stanovništva Crne Gore) - od toga 10.837 muškaraca (47,95%) i 11.764 žena (52,05%). U opštini Kotor 12.583 stanovnika/ca živi u urbanom području (55,67%), a 10.018 u ruralnim oblastima (44,33%). Na osnovu rezultata popisa iz 2003. godine u Opštini Kotor je bilo 7.290 domaćinstava, a prema popisu iz 2011. godine ima ih 7.328.

Prema opštim principima Konvencije o zaštiti svjetske baštine, izuzetna univerzalna vrijednost kulturno-istorijskog područja Kotora sadržana je u kvalitetu njegove arhitekture, uspješno ostvarenom jedinstvu gradova i naselja sa prirodnim okruženjem zaliva i u jedinstvenom svjedočanstvu uloge koju je područje imalo u širenju mediteranske kulture na područje Balkana.

U ekonomskom pogledu, tokom čitave istorije, pomorstvo je utisnulo snažan pečat i specifične karakteristike ljudima i naseljima Boke Kotorske. Zahvaljujući pomorskoj djelatnosti, čiji je nosilac bilo preduzeće „Jugooceanija“ i preduzeće za promet naftom i naftnim derivatima „Jugopetrol“ - tokom osamdesetih godina XX vijeka - Kotor je bio među najrazvijenijim opštinama Crne Gore.

Što se tiče obrazovne strukture stanovništva, prema popisu iz 2003. godine gotovo 60% stanovnika/ca Opštine Kotor ima srednju stručnu spremu; 9% nije završilo osnovnu školu, a oko 16% ima više i visoko obrazovanje (vidi tabelu 1).

Tabela 1 - Obrazovna struktura stanovništva Opštine Kotor (2003)

Bez školske spreme	571	2,6%
Nepotpuna osnovna škola	1.431	6,5%
Završena osnovna škola	3.393	15,5%
Srednja stručna sprema	12.758	58,3%
Više obrazovanje	1.906	8,7%
Visoko obrazovanje	1.560	7,2%
Nepoznato	259	1,2%
Total	21.878	100%

U ekonomskom pogledu, tokom čitave istorije, pomorstvo je utisnulo snažan pečat i specifične karakteristike ljudima i naseljima Boke Kotorske. Zahvaljujući pomorskoj djelatnosti, čiji je nosilac bilo preduzeće „Jugooceanija“ i preduzeće za promet naftom i naftnim derivatima „Jugopetrol“ - tokom osamdesetih godina XX vijeka - Kotor je bio među najrazvijenijim opštinama Crne Gore. To su bili veliki i uspješni privredni subjekti, sa velikim brojem zaposlenih. Tadašnji udio kotorske privrede u republičkom prihodu bio je značajan i iznosio je 10-12 %. Broj zaposlenih u Kotorskoj opštini kretao se oko 7.000 radnika, od čega više od 5.000 u privrednom i oko 1.800 u društvenom sektoru, a 80% ukupnog prihoda u opštini ostvarivali su „Jugopetrol“ i „Jugooceanija“. Pomorska kompanija „Jugooceanija“, osnovana 1954. godine, pored ekonomske i razvojne komponente, dala je puni doprinos nastavljajući pomorske tradicije. Međutim, tokom perioda sankcija devedesetih godina XX vijeka, došlo do nestanka ne samo „Jugooceanije“, nego i fabrika „Jadran Perast“, „Rivijera“, „Bokeljka“. Od velikih firmi ostali su samo „Jugopetrol“, sa privatizovanom vlasničkom strukturom i sa 550 zaposlenih radnika i Daido Metal Kotor AD (takođe privatizovana, nekadašnja Industrija ležaja Kotor). To je dovelo do preobražaja privredne strukture opštine Kotor.

Prosječna stopa nezaposlenosti u posljednjih nekoliko godina u opštini Kotor kretala se između 11% i 13%. Prema podacima Biroa rada Herceg Novi (sa Kancelarijama Kotor i Tivat) u Kotoru je u decembru 2011. godine bilo 971 nezaposleno lice, od toga 492 žene. Među njima je bilo 200 onih koji po prvi put traže zaposlenje, a 361 lice koje je na birou rada duže od tri godine. Kako u Opštini Kotor, prema podacima s kraja 2011. godine, ima 9.830 radno sposobnih građana/ki, to je trenutna stopa nezaposlenosti 9,9% (što je nešto više od stope nezaposlenosti u Boki Kotorskoj kao cjelini, ali niže od stope nezaposlenosti u čitavoj Crnoj Gori (12,4% - 32.687 nezaposlenih) – vidi tabelu 2.

Tabela 2 - Broj i struktura nezaposlenih u Boki Kotorskoj (decembar 2011.)

	UKUPNO	H.NOVI	KOTOR	TIVAT
Broj nezaposlenih	2.884	1.116	971	797
Broj nezaposlenih žena	1.394	551	492	351
Prvi put traže zaposlenje	469	134	200	135
Čekaju posao preko 3 god.	1.107	424	361	322
Broj radno sposobnih	30.180	14.280	9.830	6.070
Stopa nezaposlenosti	9,6%	7,8%	9,9%	13,1%

Prema podacima iz 2003. godine udio aktivnog stanovništva u Opštini Kotor bio je 42,8%. Od ukupno aktivnog stanovništva od 9.828 građana/ki, njih 5.950 je obavljalo zanimanje, a među njima je najviše bilo onih koji su se bavili trgovinom na veliko i malo (23,4%), zdravstvenim i socijalnim radom (13,9%), saobraćajem, skladištenjem i vezama (11,1%), poslovima državne uprave (8,5%), obrazovanjem (7,9%) i radili u hotelima i restoranima (6,9%). (Vidi tabele 3 i 4).

Tabela 3 - Stanovništvo Opštine Kotor prema aktivnosti (popis iz 2003. godine)

Aktivno stanovništvo	9.828
Obavlja zanimanje	5950
Lica sa ličnim prihodom	4871
Izdržavano stanovništvo	8103
Lica na boravku u inostranstvu	145
Total	22.974

Na području Opštine Kotor, registrovan je veliki broj privrednih i drugih subjekata: trgovina 684, ugostiteljstvo 256, zanatske radnje 73, usluge 25, agencije 370, saobraćaj (prevoznici i taxi) 24, advokati 40, banke 10, pošte 9, osiguravajuća društva 3, telekomunikacije 12, metalna industrija 1, prehrambena industrija 2, lučke usluge i usluge prevoza 2.

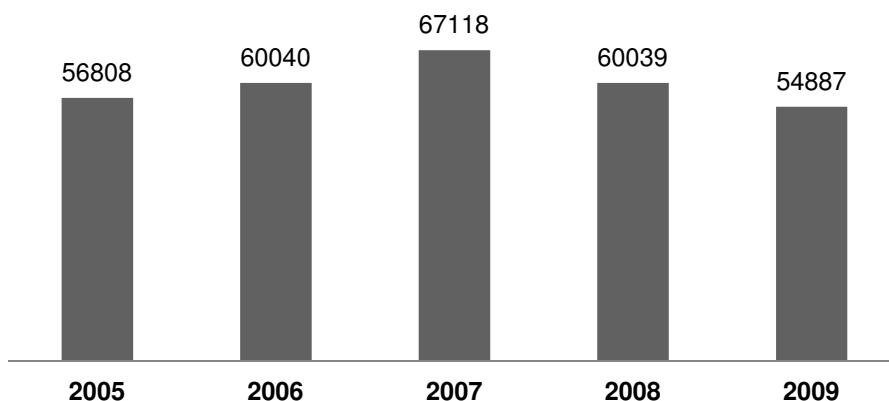
Tabela 4 - Aktivno stanovništvo Opštine Kotor koje obavlja zanimanje (popis 2003)

Prerađivačka industrija	401	6,7%
Proizvodnja el.energije, gasa i vode	200	3,4%
Trgovina na veliko i malo	1393	23,4%
Hoteli i restorani	408	6,9%
Saobraćaj, skladištenje i veze	657	11,1%
Poslovi sa nekretninama (iznajmljivanje)	170	2,8%
Državna uprava i socijalno osiguranje	509	8,5%
Obrazovanje	469	7,9%
Zdravstveni i socijalni rad	827	13,9%
Ostale komunalne usluge	369	6,2%
Ostalo	291	4,9%
Nepoznato	256	4,3%
Total	5950	100%

Što se turizma, kao privredne grane tiče, od 1.207.694 turista, koji su (prema podacima Republičkog zavoda za statistiku – MONSTAT) tokom 2009. godine posjetili Crnu Goru, Kotor je posjetilo 54.887 turista (4,54%), od čega 50.206 stranih. Ostvareno je 316.130 noćenja (4,18%), od čega 299.596 noćenja odlazi na inostrane turiste.

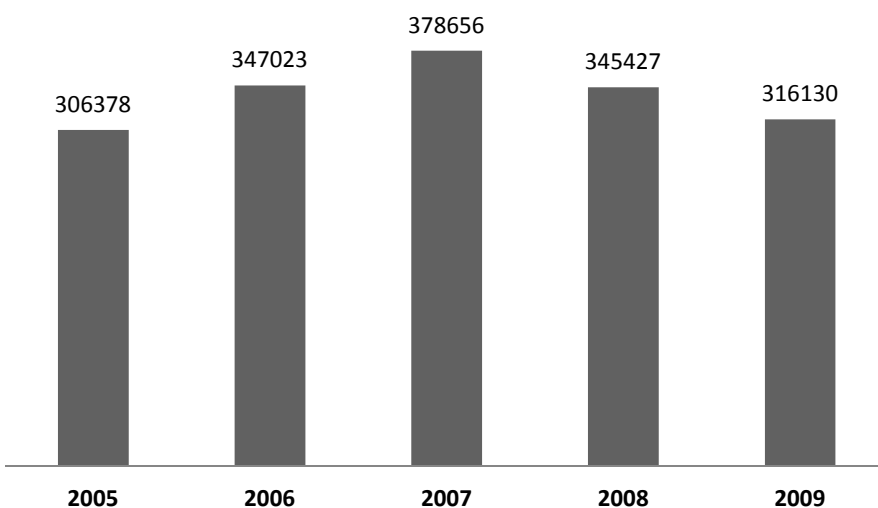
U periodu od 2005. do 2009. godine broj turista ostaje uglavnom u istim okvirima, uz 2007. godinu kao najuspješniju, a 2009. godinu, mjereno na ovaj način, najmanje uspješnu (vidi grafikon 1).

Grafikon 1 - Broj gostiju u Kotoru (2005-2009)

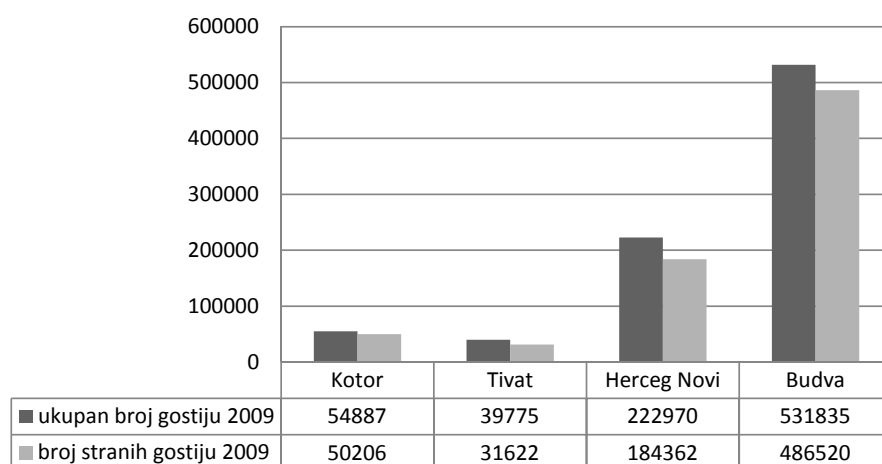
Na grafikonu 2 može se vidjeti da broj noćenja uglavnom prati ove trendove, s tim što je 2006. godine bilo manje noćenja nego 2009.

Grafikon 2 - Broj noćenja u Kotoru (2005-2009)

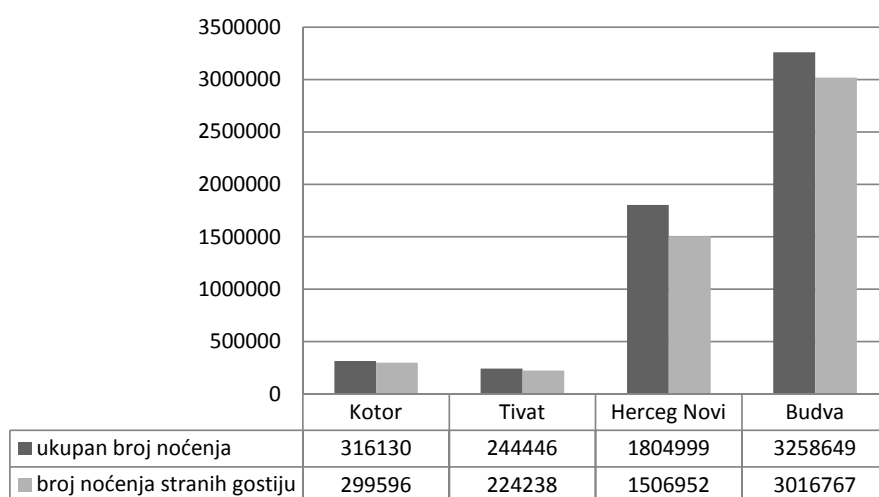
Skromno učešće Opštine Kotor u turističkom prometu Crne Gore još je očiglednije u grafikonima 3 i 4, u kojima se poredi broj turista i broj njihovih noćenja sa drugim opštinama u Crnoj Gori (Tivtom, Herceg Novim i Budvom). U 2009. godini Kotor je posjetilo oko 15.000 turista više od susjednog Tivta, ali pet puta manje turista od Herceg Novog i skoro deset puta manje turista od Budve.

Grafikon 3 - Ukupan broj gostiju i broj inostranih gostiju u 2009. godini

U slučaju broja noćenja, razlika između Kotora i Tivta se smanjuje, da bi se razlika u odnosu na opštine Herceg Novi i Budva još više povećala.

Grafikon 4 - Ukupan broj noćenja i broj noćenja inostranih gostiju u 2009. godini

Razloge relativno malom učešću Kotora u turističkom prometu Crne Gore treba tražiti u specifičnosti karaktera ponude i veličini segmenta turista zainteresovanih za nju, ali i nedostatku odgovarajućih smještajnih kapaciteta, prije svega hotelskih. Postojećih 20 hotela (18 manjih i 2 veća) sa 1.425 ležajeva i 2.420 kreveta u registrovanom privatnom smještaju, koliko ih ima na području opštine, nijesu dovoljni za razvoj turizma.

Specifičnost Kotora jeste razvoj nautičkog turizma, kruzinga i jahtinga, koji bilježi stalni uspon. Tako je u kotorsku luku, 2010. godine uplovilo 309 kruzera sa 145.185 putnika. Iste godine je u ovoj luci boravilo 1.018 jahti sa 5.007 korisnika. Navedeni vidovi turizma produžili su turističku sezonu na period mart – novembar, što je još jedna specifičnost turizma Kotora. Takođe je, kroz izletničke programe, tokom 2010. godine, Kotor posjetilo 200.850 izletnika/ca, što je za 26% više u odnosu na 2009. godinu. Naravno, posebno imajući u vidu zaštićeno područje, Kotor i nije zainteresovan za masovni turizam, po modelu koji je karakterističan za npr. Budvu. Ali sa druge strane, izvjesno je da bi održivi - kulturni i nautički turizam - mogao da drugačijom organizacijom turističke i kulturne ponude dovede do preporoda Kotora i njegovog ponovnog ustoličenja kao prijestonice kulturnog turizma Crne Gore i jednog od najvažnijih kulturnih (i turističkih) centara jugoistočne Evrope.

U tome bi ključnu ulogu, razumljivo, trebalo da ima izuzetan kvalitet graditeljstva starih gradova i ansambala, brojnih palata i crkava, te vrijednosti arheoloških lokaliteta u priobalnom prostoru Boke Kotorske koji su bili osnov da srednjovjekovni gradovi, Stari grad Kotor i Perast, već 1948. godine, budu zaštićeni kao istorijske cjeline.

Ali kulturno-turističkoj ponudi Kotora, pored 386 nepokretnih kulturnih dobara - od čega su graditeljske cjeline Stari grad Kotor, Perast i urbano jezgro Risna i 5 arheoloških lokaliteta (ostaci antičke vile sa mozaicima u Risnu, Carine, podmorje između Rta strpačkog i Rta Murove, kompleks samostana Sv. Franje sa srednjovjekovnim grobljem i praistorijski crteži - Lipci) – značajno doprinosi i pokretna kulturna baština: od praistorijskih nalaza, kroz djela *pictores greace*, dobrotsku čipku, bokokotorsku likovnu školu, kotorsko zlatarstvo, do rukopisa, inkunabula, knjiga, publikacija i arhivske građe.

Ništa manji značaj nema ni nematerijalna kulturna baština - brojna ljudska umijeća, izražaji, vještine, izvođenja i kulturne manifestacije (bokeljski jezik, priče i legende, tradicija i kolo Bokeljske mornarice, Tripundanske svečanosti, Bokeljska noć, Fašinada, Gađanje kokota, kićenje Mađa, ljetnji i zimski karnevali).

Da se Kotor ne bi pretvorio u mrtvi muzej starina posebno bi trebalo naglasiti značaj savremenog kulturnog stvaralaštva – i za kulturnu i za turističku ponudu grada. Da bi sutra bilo tradicije, danas mora da bude stvaralaštva. Programi kulturnih institucija, umjetnički festivali, koncerti, izložbe i pozorišne predstave na trgovima grada koji je sam po sebi pozornica; intervencije u javnom prostoru, nezavisna kultura i kultura mladih, rezidencijalni programi za umjetnike/ce svjetskog glasa, privlačenje kreativnih industrija u grad (arhitekture, dizajna, mode, informatičkih industrija) sve je to dio programa kroz koji se pametna ulaganja mogu Kotoru vratiti stotruko.

6 INSTITUCIO- NALNI OKVIR

Institucionalni okvir ostvarivanja plana razvoja kulture Opštine Kotor čine državni organi uprave i savjetodavna tijela na državnom i lokalnom nivou, opštinske javne ustanove kulture, republičke kulturne ustanove i organizacione jedinice republičkih ustanova kulture; ali su u kulturnom polju opštine Kotor aktivni i drugi činioци poput obrazovnih ili religioznih institucija, nevladinih organizacija koje se bave kulturom, kulturno-umjetničkih društava, medija, itd.

Od institucija na državnom nivou u zakonodavnoj sferi ključnu ulogu ima Skupština Crne Gore, a u izvršnom domenu Ministarstvo kulture Crne Gore. Pored toga, ulogu u praćenju stanja u pojedinim oblastima i djelatnostima kulture i predlaganju mjera unapređivanja razvoja kulture važnu ulogu ima Nacionalni savjet za kulturu koji je Vlada Crne Gore obrazovala 10. maja 2010. godine.

Na lokalnom nivou, ključne odluke u oblasti kulture donosi Skupština Opštine Kotor, a u gradskoj upravi se djelatnost kulture usmjerava i prati preko Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti i Sekretarijata za zaštitu prirodne i kulturne baštine. U skladu sa članom 11 Zakona o kulturi, predsjednica Opštine Kotor formirala je Opštinski savjet za kulturu koji ima važnu savjetodavnu ulogu u određivanju strateških pravaca razvoja kulture opštine.

U Opštini Kotor postoje dvije opštinske javne kulturne institucije: Kulturni centar „Nikola Đurković“ u okviru koga djeluju i Gradska biblioteka, Galerija i Kino; i Opštinska javna ustanova „Muzeji“ Kotor koju čine Muzej grada Perasta, Istorijski muzej Kotora (Lapidarijum) i odnedavno Galerija solidarnosti. Pored toga u opštini Kotor djeluju četiri republičke institucije kulture: Pomorski muzej Crne Gore; jedinica Državnog arhiva Crne Gore – Istorijski arhiv Kotor, a novim zakonskim rješenjem (Zakon o zaštiti kulturnih dobara, „Službeni list CG“ broj 49/10) Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture transformisan je u dvije organizacione jedinice i to Odjeljenje Uprave za zaštitu kulturnih dobara i Odjeljenje Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore.

U kulturnom polju Opštine Kotor važnu ulogu imaju i religiozne organizacije (Biskupijska biblioteka, Biskupijski arhiv, Franjevačka biblioteka; Biblioteka i arhiv Srpske pravoslavne crkve), kao i obrazovne institucije poput Škole za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matijan“ i Pomorske biblioteke. U opštini Kotor djeluje i jedan broj privatnih preduzetnika u kulturi (izdavačko preduzeće NIP „Gospa od Škrpjela“; galerija „Ticijan“ i dr.)

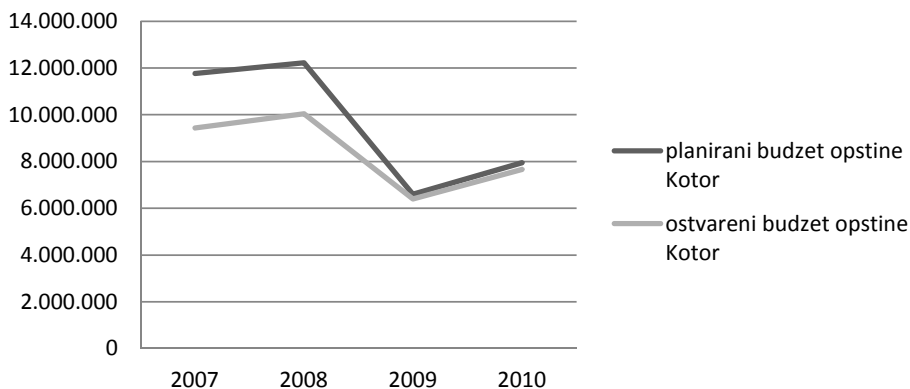
Tome treba dodati i niz tradicionalnih udruženja građana/ki, nekad i sa viševjekovnim postojanjem, poput Bokeljske mornarice, Srpskog pjevačkog društva „Jedinstvo“, Gradske muzike Kotora i udruženja građana/ki koje njeguju tradiciju poput Hrvatskog

građanskog društva Crne Gore, Društva prijatelja Grada Perasta, Centra za zaštitu i prezentaciju arhivskog nasljeđa Kotora - „Notar“, Foklornog ansambla „Nikola Đurković“ i dr. U kulturi opštine Kotor djeluje i značajan broj nevladinih organizacija, kao što su Udruženje za kotorske svečanosti „Fešta“, NVO „Anima“, NVO „Kotor Art“, NVO „Klarinet fest“, udruženje „Kamelija“, „Expeditio“ Centar za održivi prostorni razvoj, itd...

Najveći dio finansijskih sredstava za kulturne djelatnosti u Opštini Kotor obezbjeđuju Skupština opštine Kotor (za djelovanje opštinskih ustanova kulture i nevladinih organizacija) i Ministarstvo kulture (za republičke ustanove i jedan broj kulturnih manifestacija). Jedan dio sredstava nevladine organizacije i kulturne institucije obezbjeđuju i od međunarodnih donatora.

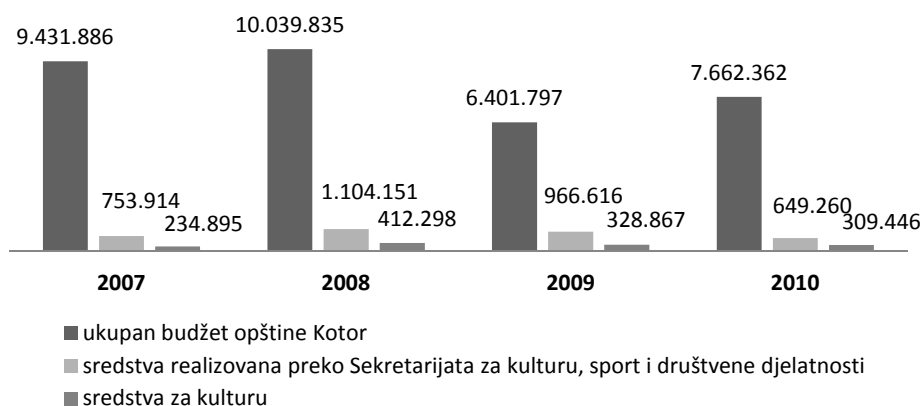
Prema podacima koje smo dobili iz Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti u periodu od 2007. do 2010. godine realizovani budžet Opštine Kotor se kretao od 9.431.886,24 € (2007) do 7.662.362,45 € (2010). Ovaj značajan pad budžeta bio je još izrazitiji u 2009. godini, kada je ukupan realizovani opštinski budžet bio 6.401.796,77 €. Ovom doživljaju krize, koji je jednim dijelom i rezultat krize u svjetskoj ekonomiji otpočele 2008. godine, doprinijela su i „podbacivanja“ u realizaciji planiranih budžeta za 2007. i 2008. godinu. Kretanje opštinskog budžeta može se vidjeti u grafikonu 5.

Grafikon 5 - Planirani godišnji budžet opštine Kotor i realizovani godišnji budžet opštine u periodu 2007-2010. godine (u eur)

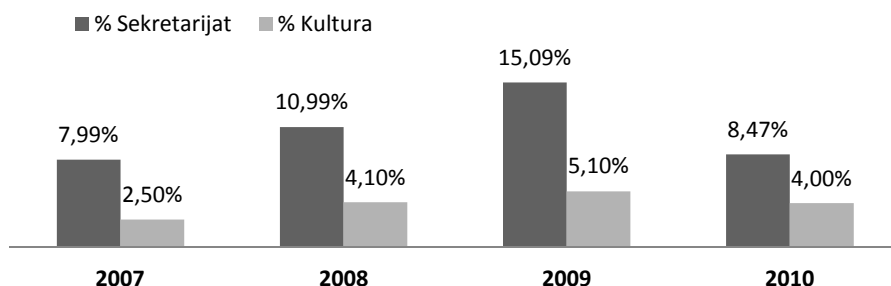

Od ukupnog budžeta Opštine za djelatnosti koje pokriva Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti izdvojeno je u ovom periodu između 8% (2007. godine) i 15% (2009. godine). A procenat ukupnog budžeta Opštine Kotor koji se izdvaja za kulturu kretao se od 2,5% (2007. godine) do 5,1% (2009. godine). Raspodjela ovih sredstava može se vidjeti na grafikonima 6 i 7.

Grafikon 6 - Odnos ukupnog realizovanog budžeta opštine Kotor i sredstava isplaćenih preko Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti (u eur)

Grafikon 7 - Procenat sredstava realizovanih preko Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti i sredstava za kulturu u odnosu na ukupni realizovani budžet opštine Kotor

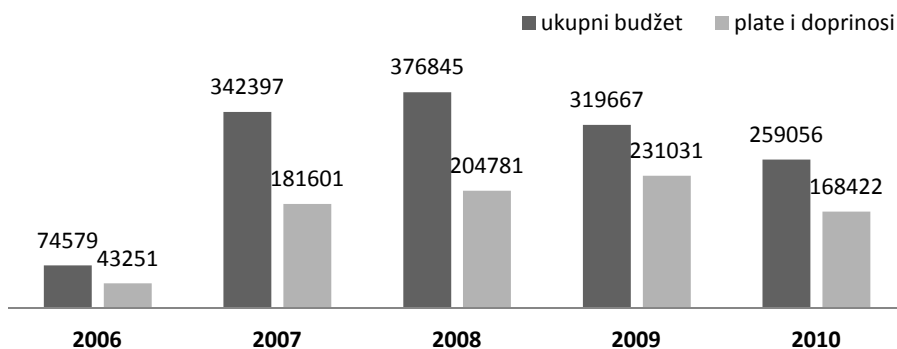
Od budžeta kojim raspolaže Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti, otprilike trećina sredstava ostaje rezervisana za kulturne aktivnosti, a kako se ovaj procenat ne smanjuje u ovim kriznim godinama, mora se konstatovati da se smanjivanja u gradskom budžetu, koja su rezultat ekonomske krize, iako su se osjetila u svim djelatnostima Opštine, nisu u prvom redu odvijala „preko leđa” kulturnih institucija u gradu (vidi grafikon 8).

Grafikon 8 - Procenat sredstava za kulturu u odnosu na sredstva realizovana preko Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti

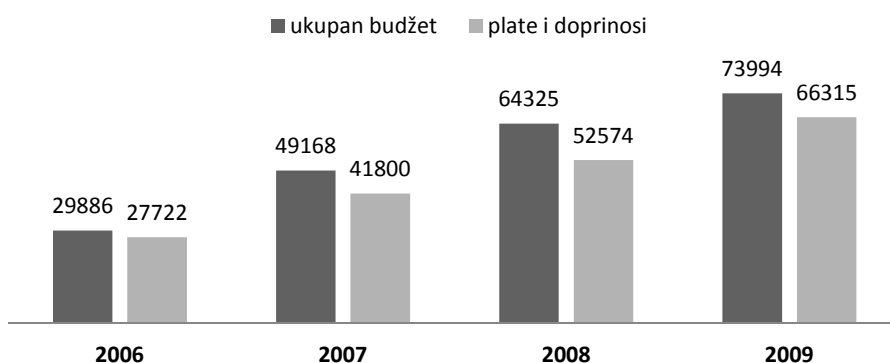

U grafikonima 9, 10 i 11 mogu se vidjeti ukupni budžeti opštinskih kulturnih institucija i dio budžeta u njima koji se izdvaja za plate i doprinose stalno zaposlenih.

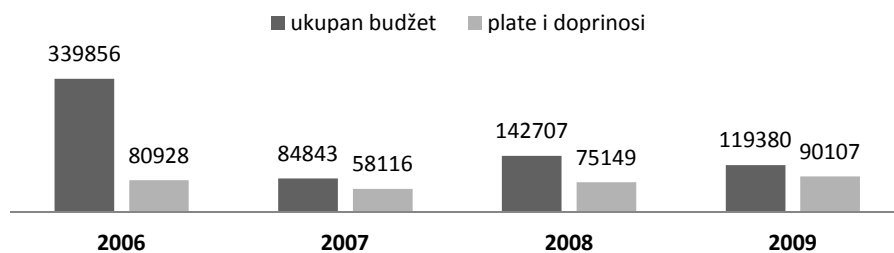
Grafikon 9 - Ukupni godišnji budžet kulturnog centra „Nikola Đurković” i dio koji se izdvaja za plate zaposlenih i doprinose u EUR (2006-2010)

Grafikon 10 - Ukupni godišnji budžet Gradske biblioteke i čitaonice i dio koji se izdvaja za plate zaposlenih i doprinose u EUR (2006-2009)

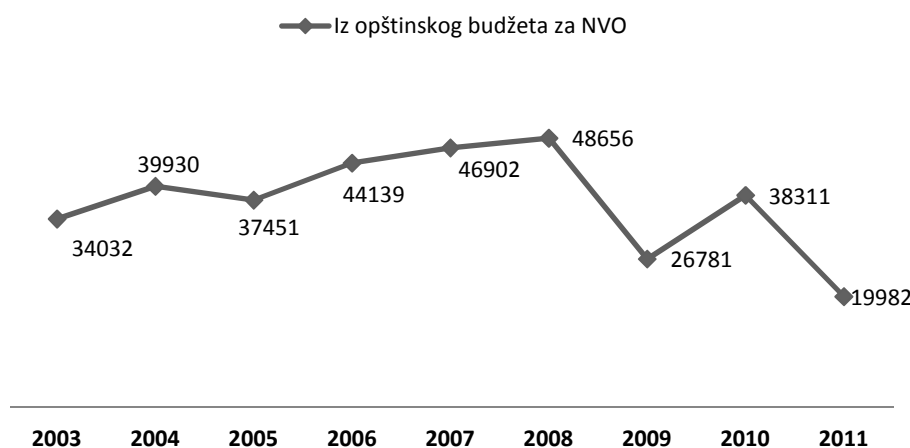
Grafikon 11 - Ukupni godišnji budžet OJU „Muzeji” i dio koji se izdvaja za plate zaposlenih i doprinose (2006-2009)

ž

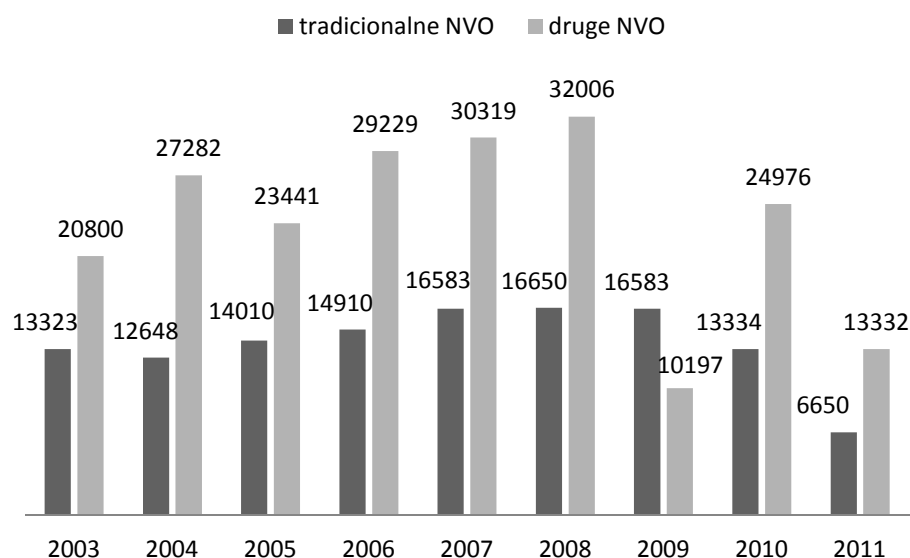
Pored finansiranja aktivnosti opštinskih institucija kulture i javnih manifestacija, iz budžeta Opštine Kotor finansiraju se aktivnosti vaninstitucionalnih aktera kulturne politike i to kako tradicionalnih udruženja građana/ki (Bokeljska mornarica, Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo“ i Gradska muzika Kotora), tako i nevladinih organizacija (preko konkursa). Ovi fondovi doživjeli su drastičan pad (posebno u 2009. i 2011. godini – vidi grafikon 12).

Grafikon 12 - Ukupna izdvajanja iz budžeta Opštine Kotor za NVO-e u EUR (2003-2011)

Ova smanjenja su bila naročito značajna za NVO-e u 2009. godini, kada je budžet predviđen za njihove aktivnosti redukovao više od tri puta (u odnosu na 2008. godinu) i za tradicionalna udruženja građana/ki u 2011. godini, kada su izdvajanja iz gradskog budžeta za Bokeljsku mornaricu, Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo“ i Gradsku muziku – te po svom značaju i tradiciji prave gradske institucije – ukupno iznosila 6.650 EUR (vidi grafikon 13).

Grafikon 13 - Izdvajanja iz budžeta Opštine Kotor za tradicionalne i druge NVO-e (u EUR)

7 AKTERI NA POLJU KULTURE U OPŠTINI KOTOR

7.1. OPŠTINSKI ORGANI

7.1.1. SEKRETARIJAT ZA KULTURU, SPORT I DRUŠTVENE DJELATNOSTI OPŠTINE KOTOR

Nadležnosti i djelokrug rada Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti Opštine Kotor definisani su članom 29 Odluke o lokalnoj upravi opštine Kotor. U Sekretarijatu za kulturu, sport i društvene djelatnosti pored sekretara Sekretarijata, radi još devet službenika/ca i jedan namještenik.

Sekretarijat, koji organizaciono funkcioniše kao jedinstvena cjelina, obuhvata sljedeće oblasti djelovanja:

1. oblast KULTURE I MEDIJA
2. oblast SPORTA
3. oblast UPRAVNOG NADZORA I NORMATIVNO PRAVNIH POSLOVA
4. oblast NVO SEKTORA
5. oblast OMLADINSKE POLITIKE
6. oblast OBRAZOVANJA
7. oblast OSOBA SA INVALIDITETOM
8. oblast BIBLIOTEČKE DJELATNOSTI
9. oblast MUZEJSKE DJELATNOSTI
10. oblast INVALIDSKO-BORAČKE ZAŠTITE
11. oblast SOCIJALNE ZAŠTITE
12. oblast NJEGA STARIH LICA
13. oblast ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE
14. oblast RAE POPULACIJA
15. oblast PREVENCIJA NARKOMANIJE I RIZIČNIH PONAŠANJA
16. oblast RASELJENA LICA

Iako Crna Gora do marta 2011. godine nije imala Nacionalni program razvoja kulture, pa je samim tim izostajao i odgovarajući strateški dokument u Kotoru, u posljednjoj deceniji činjeni su određeni naponi da se sagledaju kulturni potencijali grada kroz strategije i planove koji su se odnosili prije svega na *manifestacionu kulturu*. Svijest o posebnosti grada i njegovog kulturnog nasljeđa, njegovom međunarodnom statusu, obavezivala je na planiranje aktivnosti u kulturi od strane upravnih organa i samog zakonodavnog organa - Skupštine Opštine Kotor. Sama činjenica da su Programi kulture i njihova evaluacija rađeni gotovo svake godine i u dužem periodu, važna je, jer ukazuje na povećanu pažnju upućenu ovoj oblasti.

U cilju savremenijeg i dinamičnijeg pristupa u vrednovanju i afirmaciji kulturno-umjetničkog stvaralaštva, Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti svake godine priprema Kalendar kulturnih manifestacija. To podrazumijeva novi pristup u finansiranju programa i projekata, odnosno otvorenost Sekretarijata za programe i projekte drugih subjekata, a ne samo onih koji se finansiraju na osnovu zakonskih i stečenih obaveza.

Prioriteti djelovanja Sekretarijata za naredni period su osnova za buduće aktivnosti, a zasnivaju se principima slobode kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, ravnopravnosti svih kultura, odgovornosti lokalne uprave za razvoj kulture, podršci razvoju umjetničkog kvaliteta i inovacijama u kulturi.

7.1.2. SAVJET ZA KULTURU OPŠTINE KOTOR

Savjet za kulturu Opštine Kotor je stručno i savjetodavno tijelo za praćenje stanja u pojedinim oblastima i djelatnostima kulture iz nadležnosti Opštine. Savjet predlaže mjere za unapređenje i razvoj kulture, realizaciju javnog interesa u oblasti kulture u skladu sa Zakonom i unapređenje i zaštitu kulturnih dobara i kulturno-istorijskog nasljeđa na području opštine Kotor.

Predsjednik/ca i članovi/ce Savjeta se imenuju na period od dvije godine, nakon čega mogu biti ponovo imenovani. Predsjedniku/ce i članovima/cama Savjeta za rad u Savjetu pripada naknada, koja se utvrđuje posebnim rješenjem u skladu sa Troškovnikom za rad komisija i radnih tijela. Sve administrativno-tehničke i stručne poslove za potrebe Savjeta za kulturu obavlja Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti.

7.2. OPŠTINSKE USTANOVE KULTURE

7.2.1. KULTURNI CENTAR „NIKOLA DJURKOVIĆ“

Prema Statutu Javne ustanove Kulturni centar „Nikola Đurković“ Kotor, ova ustanova je osnovana za obavljanje djelatnosti iz oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva kao poslova od javnog interesa radi zadovoljavanja potreba lokalnog stanovništva (član 1). Prema članu 8 ovog Statuta djelatnost Centra obuhvata:

1. „Organizovanje i unapređenje kulturno-umjetničkog stvaralaštva i kulturnog života u Opštini;
2. Organizovanje i priređivanje kulturno-umjetničkih nastupa, pozorišnih predstava, književnih večeri, likovnih izložbi i sl;
3. Organizovanje tradicionalnih, etno-kulturnih i drugih kulturnih manifestacija od značaja za Opštinu
4. Organizovanje prikazivanja bioskopskih predstava;
5. Obavljanje bibliotekarske djelatnosti;
6. Unapređenje amaterskog kulturno-umjetničkog stvaralaštva i kulturno-umjetničkog stvaralaštva lica sa invaliditetom;

Ulaz u Kulturni centar "Nikola Đurković"

Galerija u okviru kulturnog centra "Nikola Đurković"

7. Unapređenje kulturno-umjetničkog stvaralaštva kroz prezentaciju, promociju umjetničkih djela i drugih duhovnih tvorevina;
8. Organizovanje i podsticanje stručnog i naučno-istraživačkog rada u kulturi;
9. Obavljanje i drugih poslova koje mu Osnivač stavi u nadležnost u skladu sa usvojenim Programom razvoja kulture u Opštini“.

Kulturni centar je organizovan kao jedinstvena ustanova, ali se njegova djelatnost odvija kroz aktivnosti pet organizacionih jedinica koje se bave poslovima kulturno-umjetničke djelatnosti; poslovima u Gradskoj biblioteci i čitaonici; poslovima u gradskom kinu „Boka“; pravno-administrativnim i finansijsko-računovodstvenim poslovima i poslovima tehnike i održavanja.

U Kulturnom centru rade 24 zaposlena/ne, od toga jedan sa doktoratom, petnaest sa fakultetom, sedam sa srednjom školom i jedan zaposleni sa osnovnom školom. Radni prostori Kulturnog centra uključuju pozorišnu salu, dvije galerije, malu pozorišnu salu, kino-salu i čitaonicu.

Redovne aktivnosti KC „Nikola Đurković“ uključivale su organizaciju pozorišnih predstava (17 – 2007; 16 – 2008. i 20 – 2009); izložbi (16 – 2007; 18 – 2008. i 22 – 2009); književnih večeri (7 – 2007; 8 – 2008. i 7 – 2009) i kino projekcija (200 – 2007; 220 – 2008. i 248 – 2009). Pored toga Kulturni centar je dvije godine organizovao festival antičkog teatra „Teuta“, Trg od pozorišta i Sub-aqua fest, a logistički pomaže i organizaciju Kotor Art festivala od njegovog osnivanja.

7.2.1.1. GRADSKA BIBLIOTEKA KOTOR

Prva javna narodna biblioteka u Kotoru - „Biblioteka opštества Kotorškog“ - osnovana je 1832. godine, ali o njoj nema sačuvanih arhivskih podataka, već njeno postojanje potvrđuju samo posredni izvori. Stoga se za najstariju javnu biblioteku u Crnoj Gori smatra „Biblioteka opštества Risanskog“, osnovana 1835. godine. Gradska biblioteka u Kotoru je osnovana 1952. godine, a u maju 1964. godine pripojena je Centru za kulturno-prosvjetnu djelatnost, današnjem Kulturnom centru „Nikola Đurković“. Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti predviđeno je izdvajanje opštinskih biblioteka iz sastava kulturnih centara u Crnoj Gori, te će vjerovatno tokom 2012. godine Gradska biblioteka biti osnovana kao samostalna kulturna ustanova.

Gradska biblioteka Kotor

Dosta dugo je Biblioteka u Kotoru radila u neuslovnom prostoru, koji se nalazio ispod nivoa mora i nije odgovarao bibliotečkim standardima, da bi 2000. godine bila preseljena u adekvatniji prostor, na Pjaci od kina, koji zauzima 200 m² na dva nivoa. Najprije je osposobljen prvi sprat za biblioteku, da bi se 2003. godine otvorila i čitaonica sa dvadesetak mjesta za učenje, koja predstavlja i vrlo atraktivan prostor za promocije i književne večeri.

U Biblioteci radi šestoro stalno zaposlenih radnika/ca i jedan honorarni saradnik/ca, od kojih troje ima završenu srednju školu, troje ima fakultetsko obrazovanje i jedan magisterijum/specijalizaciju. Bibliotečki fond broji 32.942 publikacije, a Biblioteka ima oko hiljadu korisnika/ca u Opštini Kotor.

Gradska biblioteka u Kotoru je uključena u jedan broj domaćih i međunarodnih projekata, među kojima su najznačajniji COBISS CG – *Virtuelna biblioteka i Dubrovnik i Kotor – Gradovi i knjige*.

Projekat COBISS (kooperativni on-line bibliografski sistem i servisi) je referentni model sistema koji predstavlja platformu državnih bibliotečko-informacionih sistema Slovenije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Makedonije i Srbije, povezanih u regionalnu mrežu COBISS.Net. Rukovodilac ovog projekta je Institut informacijskih znanosti (IZUM) iz Maribora (Slovenija) koji je nosilac razvoja organizacionih rješenja i programske opreme za sistem COBISS, a Gradska biblioteka i čitaonica Kotor je od 2008. godine punopravna članica sistema COBISS CG.

Zajedno sa Dubrovačkim knjižnicama i partnerima (knjižarom „Karver“ iz Podgorice i Maticom hrvatskom, ogranak Dubrovnik) Gradska biblioteka iz Kotora je tokom 2011. godine realizovala projekat „Dubrovnik i Kotor – Gradovi i knjige“, u okviru EU IPA prekograničnog programa Hrvatska – Crna Gora. Ciljevi projekta bili su podizanje nivoa bibliotečke, kulturne i edukativne razmjene između građana/ki i institucija u međugraničnoj regiji Hrvatske i Crne Gore, uspostavljanje redovne saradnje institucija i partnera u Hrvatskoj i Crnoj Gori, Dubrovniku i Kotoru, obogaćivanje knjižnog fonda i redovna razmjena informacija o fondu.

7.2.2. OPŠTINSKA JAVNA USTANOVA „MUZEJI” KOTOR

Opštinska javna ustanova „Muzeji” Kotor oformljena je 1992. godine. Prvenstveno se bavi muzejskom djelatnošću (izrada i vođenje muzejske dokumentacije), organizacijom naučnih i stručnih skupova, izložbi u ustanovi i van nje, prezentacijom i edukacijom, saradnjom sa sličnim ustanovama u zemlji i inostranstvu, štampanjem i publikovanjem publikacija, kataloga, itd. Ustanova se sastoji iz tri organizacione jedinice: Muzeja grada Perasta, Istorijskog muzeja Kotora (Lapidarijum) i Galerije solidarnosti.

Ustanova raspolaže jednom kancelarijom u Starom gradu (cca 35 m²), Lapidarijumom u crkvi Sv. Mihaila (cca 110 m²) i Muzejom grada Perasta (cca 500 m²). Pored kancelarije u Starom gradu, OJU „Muzeji” raspolaže i sa četiri kancelarije u Muzeju grada Perasta ukupne površine cca 100 m².

U OJU „Muzeji” radi devet stalno zaposlenih i jedan honorarni saradnik/ca. Pored redovnih aktivnosti, u periodu 2006-2009. realizovane su ukupno trideset dvije izložbe (slike, fotografije, predmeti...), osam promocija knjiga i naučnih radova, tri okrugla stola, dvije monodrame, pet konferencija za medije, tri koncerta i šest prezentacija.

Ustanova ostvaruje dobru saradnju sa Zavičajnim muzejima u Bijelom Polju, Budvi, Herceg Novom, Baru i Pljevljima, Arheološkim muzejom u Podgorici, Narodnim muzejom Crne Gore na Cetinju, kao i sa Pomorskim muzejom u Veneciji, Galerijom „Klovićevi dvori” u Zagrebu, Arheološkim muzejom u Rijeci, Etnografskim muzejom u Beogradu, Subotičkim muzejom, itd.

Muzej grada Perasta

7.2.2.1. MUZEJ GRADA PERASTA

Muzej grada Perasta utemeljilo je Opštinsko vijeće Perasta 28. 02. 1937. od muzejske zbirke, sakupljene većinom donacijom Peraštana, nasljednika/ca poznatih peraških porodica, tokom druge polovine XIX i početkom XX vijeka. Osim portreta slavnih peraških pomoraca, oružja i drugih eksponata, tu je bila sabrana arhivska građa Opštine Perast.

Muzej u Perastu 1950. godine mijenja ime u Zavičajni muzej Perasta, a 1957. godine - dvije decenije poslije osnivanja - dobija i jedinstven prostor u palati Bujović. Posljednja etapa u razvoju muzeja počinje 1992, kada Muzej grada Perasta postaje segment OJU „Muzeji“, u čijem sastavu su još Istorijski muzej sa Lapidarijumom i Galerija solidarnosti. U Muzeju grada Perasta se preko bogatog muzejskog fonda, razvrstanog u nekoliko zbirki, može pratiti istorijski, pomorski, ekonomski i kulturni razvoj Perasta za vrijeme vladavine Mletačke republike (1420-1797) i austrougarske vladavine tokom XIX vijeka. U muzeju se, pored pomenutih zbirki, čuvaju i bogati arhivski fondovi: arhiv Peraške opštine (1441-1945), arhiv Osnovne škole (1865-1950), arhiv porodice Visković (1457-1927), kao i biblioteke porodica Visković i Balović.

7.2.2.2. ISTORIJSKI MUZEJ KOTORA (LAPIDARIJUM)

Bogata zbirka kamenih spomenika kotorskog gradskog Lapidarijuma počela se prikupljati 1906. godine trudom tadašnjeg „Bokeškog starinarskog društva“, da bi od kraja I svjetskog rata brigu o njemu preuzela Opština Kotor. Od 1945. godine dragocjeni eksponati kamene plastike uglavnom su ležali zaključani u raznim magazinima, nedostupni javnosti, da bi tek odskoro bili izloženi u namjenski za tu svrhu revitalizovanom prostoru srednjovjekovne crkve Sv. Mihaila.

Crkva Sv. Mihaila - Lapidarijum

Zbirka gradskog Lapidarijuma znatno je obogaćena novim nalazima tokom radova na sanaciji spomenika kulture nakon velikog zemljotresa 1979. godine. Sadašnja postavka zbirke Lapidarijuma izlaže eksponate iz antičkog doba od kojih su neki svjetski unikati, kao naprimjer portret rimskog imperatora Domicijana iz I vijeka naše ere, ilirsko-rimski kupasti nadgrobni spomenici – cipusi i šestostrani cipus sa košarom iz II-III vijeka, fragmenti starohrišćanske epohe IV-VIII vijeka među kojima se ističe reljef Jagnjeta Božjeg, izvađen sa fasade crkve Sv. Mihaila i nadomješten kopijom, te dijelimično rekonstruisani fragmenti kamenog crkvenog namještaja: plutejnih oltarskih pregrada i tegurija sa zabatima, ciborija, krstionica, propovjedaonica i slično. Iz perioda cvata velikih evropskih umjetničkih stilova: romanike, gotike, renesanse i baroka, od XII do XVIII vijeka, izloženi su u crkvi, ili na otvorenom prostoru prolaza sa južne strane crkve, fragmenti sakralnih i svjetovnih građevina: kapiteli stubova, dekorisani okviri prozora i vrata, grbovi kotorske vlastele, među kojima se ističu grbovi porodica Drago, Vrakjen i Beskuća, te nadgrobne ploče sa natpisima i grbovima, čitavi ili fragmentovani natpisi, što se nadopunjuje sa nadgrobnim natpisima, uklesanim u južni zid crkve Sv. Mihaila i sa gotičkim lukom prolaza palate kotorskog građanina Miha Spice iz XIV vijeka udno dvorišta.

7.2.2.3. GALERIJA SOLIDARNOSTI

Poslije jedne od najvećih tragedija koja su zadesile Kotor i Crnu Goru - zemljotresa 1979. godine - koji je odnio ljudske živote, donio materijalna razaranja i uništio dobar dio kulturne baštine, pokrenute su mnogobrojne akcije pomoći. Ona koja je došla iz svijeta umjetnika, u tadašnjoj javnosti imala je posebnog odjeka. Veliki broj likovnih umjetnika/ca okupljenih u strukovnim asocijacijama: Društvu naivnih umjetnika Hrvatske, Društvu likovnih umjetnika Slovenije, Udruženju likovnih i primijenjenih umjetnika Srbije, Udruženju likovnih umjetnika Vojvodine donirao je svoje radove.

Pojedinačno su mnogi umjetnici/ce iz Jugoslavije i SAD (nekoliko umjetnika/ca iz Jugoslavije, koji su u to vrijeme živjeli u Americi, ali i su svjetski istaknuta imena, među kojima i Villiem De Kooning donirali svoja djela). Mnogi od autora/ki su poslali i nekoliko radova, kao rumunski slikar Demetresku, a slikarka Cata Dujšin je poklonila Kotoru kolekciju slika.

Tek jedanaest godina nakon formiranja fonda, Galerija solidarnosti dobila je status organizacione jedinice unovoosnovanoj Opštinskoj javnoj ustanovi „Muzeji“. Nažalost, popisom koji je urađen u to vrijeme, 1992. godine, ustanovljeno je da nedostaju mnogi donirani radovi. Uslijedila je, zatim, sistematizacija i obrada fonda, kao i prikupljanje podataka o umjetnicima-donatorima preko kontakata sa Udruženjima likovnih umjetnika/ca. Tada se započelo sa izložbenim aktivnostima na kojima je prezentiran gotovo čitav fond.

Da bi se kulturna i šira javnost upoznala sa ovom vrijednom donacijom, a nadležni potaknuli da se u gradu svjetske baštine pronađe mjesto za stalnu prezentaciju, u saradnji OJU „Muzeji“ sa drugim institucijama kulture priređeno je u periodu od 1992. do 2007. trinaest izložbi iz fonda Galerije solidarnosti u Kotoru, Tivtu, Baru, Budvi, Perastu i Plevljima. Urađena je takođe revizija, reinventarizacija i kompletirana stručna obrada i dokumentacija svih postojećih doniranih umjetničkih djela.

Nedavno (2011) dodijeljenim prostorom za stalno izlaganje ovog likovnog fonda u prizemlju reprezentativne barokne palate Pima u Kotoru, Galerija solidarnosti je konačno nakon višedecenijske marginalizacije, dobila zavriježeno mjesto u kulturoj i turističkoj ponudi Kotora, grada svjetske kulturne baštine.

Galerija solidarnosti

7.3. DRŽAVNE INSTITUCIJE KULTURE

7.3.1. POMORSKI MUZEJ CRNE GORE

Pomorski muzej Crne Gore, sa sjedištem u Kotoru, smješten je u palati Grgurina iz XVIII vijeka, ukupne površine 610 m², koja ima status kulturnog dobra. Pored ovog, raspolaže i pomoćnim objektom od oko 70 m². Muzej predstavlja specijalizovanu republičku muzejsku ustanovu koja svojim radom baštini bogatu pomorsku tradiciju. Pomorski muzej Crne Gore u Kotoru nastao je postepenim razvitkom prvobitne zbirke Bratovštine „Bokeljske mornarice“, utemeljene oko 1880. godine, koja je od 1900. otvorena za javnost. Muzej Bokeljske mornarice otvoren je 1938. godine na prvom spratu sadašnje muzejske zgrade, da bi nakon završetka II svjetskog rata, od 1949. do 1952. godine, čitava zgrada bila kompletno restaurirana i adaptirana za potrebe Muzeja.

Pomorski muzej Crne Gore

Muzejski fond je sistematizovan u četiri zbirke: pomorsko-tehničku (157 predmeta); umjetničku (370); narodnu nošnju, nakit i oružje (472) i narodno pokućstvo i posuđe (402). Finansijska sredstva za rad ova ustanova obezbjeđuje iz državnog budžeta, kao posebna potrošačka jedinica, ali i iz sopstvenih prihoda. Muzej izdaje stručni časopis iz oblasti istraživanja i zaštite pomorske tradicije - Godišnjak Pomorskog Muzeja.

U prizemlju Muzeja nalazi se biblioteka formirana uporedo sa osnivanjem Muzeja 1952. godine. Prva velika zbirka stručnih knjiga formirana je od donacije Pomorskog tehnikuma iz Kotora (bivša Nautika), osnovanog 1849. godine. Danas biblioteka posjeduje preko 16.000 knjižnih jedinica koje se vode u datoteci i čuvaju u posebno izrađenim vitrinama. Biblioteka je otvorenog tipa, sačinjavaju je čitaonica, pomorski arhiv, stručna pomorska literatura, kao i ostala stručna literatura iz oblasti društvenih i prirodnih nauka.

Pomorski muzej ima odjeljenje dostupno osobama sa invaliditetom. U ulaznom holu muzeja šest bronzanih tabli u reljefu prikazuju najznačajnije događaje i najmarkantnije ličnosti iz bogate prošlosti Boke Kotorske: opsadu grada Kotora od strane gusara Hajrudina Barbarose 1539. godine; bitku kod Lepanta 1571. godine; katastrofalni zemljotres u Kotoru 1667. godine; staro brodogradilište iz XIV vijeka; istaknute ličnosti iz pomorske prošlosti, među kojima je i kapetan Ivo Visin sa brikom „Splendido“ kojim je kao prvi Južni Sloven oplovio svijet od 1852-1859. godine; kao i reljef koji prikazuje karaku iz XV vijeka. U drugom dijelu hola nalaze se modeli starih brodova: Triera, grčki ratni brod iz V vijeka stare ere; Liburna, ilirski brod sa naših obala u plovidbi od III vijeka p. n. e. do II vijeka n. e; Karaka iz XV vijeka; Galeon iz XVI vijeka i Tarantela XVII-XVIII vijek.

Pomorski muzej Crne Gore zapošljava 16 osoba.

7.3.2. DRŽAVNI ARHIV CRNE GORE– ISTORIJSKI ARHIV KOTOR

Ova prva samostalna državna arhivska ustanova u Crnoj Gori nastala je „Uredbom o osnivanju Arhiva u Kotoru” Vlade NRCG od 30. novembra 1949. godine i on tada nosi zvaničan naziv „Državni arhiv u Kotoru”. Određene statusne promjene slijede 1951, 1965. i naročito 1967. godine, kada dolazi do promjene naziva u „Istorijski arhiv Kotor”, kvalifikacije njegove građe „od republičkog značaja” i ugovora sa kotorskom Opštinom o sufinansiranju rada na građi poslije 1918. (1945) godine.

Poslije tri seljenja, Istorijski arhiv Kotor 1970. godine trajno dobija manju zgradu van grada, uz koju se dograđuju depoi. Zgrada ima ukupnu površinu od 745,34 m² i u njoj je smješten Odsjek za noviju građu poslije 1945. godine. Odsjek Istorijski arhiv Kotor sa starijom građom od 1309. do 1945, smješten je od 1988. godine, u reprezentativnoj zgradi u starom gradu koja ima ukupnu površinu 506 m², i opremljena je izložbenim prostorom.

Nedavnim promjenama iz 1991. i 1992. godine, Istorijski arhiv Kotor u okviru Državnog arhiva Crne Gore gubi status pravnog lica, a stiče status „sektora 3”, da bi 1999. godine postao „odjeljenje”, a 2005. „odsjek” unificiranog Državnog arhiva kao upravne organizacije za cijelu Republiku. Granične godine arhivske građe su 1309-1995.

Istorijski arhiv Kotor je osnovan u gradu veoma duge arhivske tradicije. U čl. 435 Kotorskog statuta, 1417. godine navode se tri arhivska spremišta i u njima posebne škrinje („*unam capsam sive scrineam*”). To su: notarska kancelarija, opštinska kancelarija i relikvijarij katedrale Sv. Tripuna. Pritom treba napomenuti da su notarske knjige, u relativnom kontinuitetu, sačuvane od 1326. godine, ali je prvu poznatu ispravu o posjedu Katedrale, sastavio čak 1124. godine biskup Ursacije, u svojstvu notara, a prvi kotorski notar -*Junius presbiter* - spominje se 1200. godine.

Istorijski arhiv Kotor danas broji ukupno 185 fondova i zbirki, odnosno 145 fondova i 40 zbirki (fondova 92, porodičnih 26, ličnih 26, depozit 1 sa 5 cjelina kao i 40 zbirki dokumenata) sa ukupno 1000 dužnih metara. Arhiv posjeduje bibliotečki fond od 14.500 bibliotečkih jedinica; priručnu biblioteku sa 5.000 monografskih publikacija i 5.000 serijskih izdanja i naslova periodike; dvije poklon biblioteke: Memorijalnu sobu dr Ivana Božića sa 3000 bibliotečkih jedinica i Memorijalnu sobu dr Sava Plamenca sa 400 bibliotečkih jedinica; kao i pravnu biblioteku sa 1.100 bibliotečkih jedinica. Arhiv godišnje prosječno posjeti 200 korisnika arhivske građe i bibliotečkog materijala, sa 400 posjeta.

U Istorijskom arhivu radi sedmoro zaposlenih. Na osnovu svog stručnog i naučnog rada, četvoro arhivista je steklo rang viših arhivista, a dvoje rang arhivskih savjetnika/ca. Arhivisti Istorijskog arhiva su aktivno učestvovali u izradi „Rječnika arhivske terminologije”, Zagreb 1972. godine, „Priručnika iz arhivistike”, Zagreb 1977, pregleda „Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ, Arhivi SR Crne Gore”, Beograd 1983. godine, „Pregled arhivskih fondova i zbirki u Crnoj Gori, Tom I i II”, Cetinje 2001, kao i u radu stručnih UNESCO-vih struktura i brojnih međunarodnih kongresa. Sa ulaskom

Državni arhiv Crne Gore-
Istorijski arhiv Kotor

kompjutera u arhive, u Istorijском arhivu Kotor je izrađen CD ROM, sa prezentacijom srednjovjekovnih rukopisnih i štampanih knjiga i radi se na informacionom sistemu koji bi obuhvatio sve važnije segmente rada Arhiva.

Istorijски arhiv Kotor je nagrađen poveljom Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture i dodijeljena mu je nagrada Opštine Kotor „21. novembar“.

7.3.3. REGIONALNI ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE¹

Poslije katastrofalnog zemljotresa 1979. godine područje Kotora proglašeno je za područje Svjetske baštine UNESCO-a. Iz tog razloga je 1980. godine, osnovan Opštinski zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor. Uviđajući potrebu uspostavljanja šire zone zaštite, ova institucija 1992. godine dobija status regionalne institucije i prerasta u Regionalni zavod za zaštitu spomenika kultura Kotor sa ciljem organizovanja djelatnosti zaštite kulturnih dobara na teritoriji opština Kotor, Tivat i Herceg Novi. Od 1992. do 2010, Zavod je proučavao, evidentirao, prikupljao i čuvao dokumentaciju o kulturnim dobrima; učestvovao u postupcima društvenog planiranja sa stanovišta zaštite, obnove i upotrebe kulturnih dobara i davanja mišljenja na planska dokumenta; vodio registar spomenika kulture; vodio evidenciju objekata i predmeta koji uživaju prethodnu zaštitu; izdavao konzervatorske uslove i davao saglasnost na projektnu dokumentaciju za sve vrste radova na napokretnim kulturnim dobrima; izrađivao projekte i izvodio radove na konzervaciji i restauraciji kulturnih dobara; vodio stručni nadzor nad vršenjem arheoloških istraživanja i iskopavanja; vršio neposredni konzervatorski nadzor nad izvođenjem radova na kulturnim dobrima, izrađivao programe zaštite kulturnih dobara i utvrđivao prioriteta u obnovi i zaštiti kulturnih dobara.

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture (danas "Odjeljenje Uprave za zaštitu kulturnih dobara" i "Odjeljenje Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore")

U ustanovi trenutno radi 18 stalno zaposlenih (jedan sa magistraturom, trinaestoro sa fakultetskom stručnom spremom, troje sa srednjom školom, pomoćni radnik sa osnovnom školom) i petoro honorarnih saradnika/ca. Zavod je državna institucija za koju većina prihoda (oko 80%) stiže sa republičkog nivoa. Preostali prihodi dolaze iz donacija iz inostranstva i vlastitih izvora (arheološka istraživanja, konzervatorski radovi, itd).

Najvažniji projekti Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika u proteklih nekoliko godina bila su izložba „Antičko blago Boke“; međunarodni projekat „42 Paralello“, realizovan u saradnji gradova Crne Gore i Italije, čiji je cilj bila turistička valorizacija kulturnih i prirodnih potencijala; arheološka istraživanja na lokalitetu Sv. Franja na Gurdiću; sistematska arheološka istraživanja u Risnu i podvodni istraživački radovi brodom Hercules.

¹ Novim zakonskim rješenjem (Zakon o zaštiti kulturnih dobara, „Službeni list CG“ broj 49/10)

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture je prestao da postoji kao samostalna ustanova, već je transformisan u dvije organizacione jedinice i to Odjeljenje Uprave za zaštitu kulturnih dobara i Odjeljenje Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore.

7.4. OBRAZOVNE INSTITUCIJE

U Kotoru radi nekoliko obrazovnih institucija čiji je značaj i za kulturni život opštine veliki. U Kotoru rade dva fakulteta koji ga čine i univerzitetskom gradom. Fakultet za pomorstvo u Kotoru je osnovan je 1959. godine kao Viša pomorska škola. Prateći narastajuće potrebe pomorske infrastrukture Crne Gore, ova obrazovna ustanova je 1981. godine prerasla u Fakultet za pomorstvo, sa ciljem obrazovanja specijalizovanih pomorskih kadrova na dvogodišnjim studijama (smjer: *Brodomašinstvo*, *Nautika*, *Pomorska elektrotehnika*) i četvorogodišnjim studijama (smjer: *Upravljanje u pomorstvu*). Akademske 1999/2000. godine na Fakultetu se osnivaju Pomorsko-nautički i Brodomašinski odsjek u četvorogodišnjem trajanju. Na fakultetu studira oko 500 studenata/kinja, a radi trideset dvoje nastavnika/ca i saradnika/ca.

Fakultet za turizam i hotelijerstvo nastao je iz studijskog Odsjeka za turizam Fakulteta za pomorstvo u Kotoru. Prva generacija upisana je školske 1999/2000. godine. Fakultet je i počeo rad u zgradi Fakulteta za pomorstvo, da bi 2001. godine dobio prostor u zgradi bivše Skupštine opštine u Starom gradu, nastale na temeljima stare Gramatikalne škole iz XIII vijeka. Ova visokoškolska ustanova obrazuje kadrove za potrebe turističke privrede iz oblasti turizma i hotelijerstva. Fakultet za turizam ima oko 1.100 studenata/kinja i više od 30 stalno zaposlenih profesora/ca, magistara/ki i saradnika/ca. Na Fakultetu predaju i angažovani su i gostujući profesori/ce kako sa Univerziteta Crne Gore tako i iz inostranstva.

Naravno, po prirodi svoje djelatnosti, poseban značaj za kulturni život grada imaju Škola za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matjan” i Pomorska biblioteka.

7.4.1. ŠKOLA ZA OSNOVNO I SREDNJE MUZIČKO OBRAZOVANJE „VIDA MATJAN”

Škola za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matjan” je jedna od najstarijih muzičkih ustanova u Republici Crnoj Gori. Osnovana je 11. marta 1947. godine, kao Niža muzička škola, dok je Srednja škola počela sa radom 1986. godine. U poslijeratnom Kotoru osnivanjem Muzičke škole napravljen je značajan iskorak u pravcu demokratizacije muzičkog obrazovanja djece i omladine, jer je ono postalo dostupno djeci iz svih društvenih slojeva. Kotor je imao i tu sreću da u njegovo okrilje dodje žena ogromne radne energije, pedagoškinja, muzičarka, kompozitorka, direktorica i utemeljiteljica Škole, Slovenka Vida Matjan, čije ime škola sa ponosom nosi od 2007. godine. Muzičke tradicije Kotora i Boke u cjelini predstavljaju temelj ove institucije, prema čemu se Škola i danas odnosi sa poštovanjem.

Rad u školi je organizovan kroz predškolski pripremni program, osnovnu muzičku školu i srednju muzičku školu. Pripremni školski program namijenjen je djeci od 6 do 8 godina i obuhvata upoznavanje muzičkih pojmova i muzičko opismenjavanje kako bi kasnije lakše pristupili učenju instrumenta. Pored programa u Kotoru, postoji i istureno odjeljenje u Risnu, u prostorijama tamošnje osnovne škole. U osnovnu muzičku školu

Škola za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matjan”

upisuju se djeca uzrasta do 9 godina koja su završila pripremni razred, kao i ona koja nisu pohađala pripremni, ali su prošla provjeru sluha. U školi se u šestogodišnjem trajanju uče sljedeći instrumenti: klavir, gitara, harmonika, violina, violončelo, flauta, klarinet, oboa, horna, truba, trombon i saksofon. Starija djeca mogu da se upišu direktno u I razred i to na sljedeće odsjeke : za kontrabas (školovanje traje 4 godine) i za solo pjevanje (školovanje traje 2 godine). Srednja škola pruža mogućnost školovanja u 18 obrazovanih profila. Na smjeru muzički izvođač postoje odsjeci za klavir, harmoniku, gitaru, udaraljke, solo pjevanje, odsjek za gudače (violina, viola, violončelo i kontrabas); i odsjek za duvače (flauta, klarinet, horna, truba, trombon, saksofon, oboa). Pored toga, postoji i pedagoško-teoretski odsjek za muzičke saradnike i smjer muzičke produkcije, koji osposobljava dizajnere zvuka.

U škola za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matjan” radi 55 stručnjaka/kinja i to 34 profesora/ica instrumenata, 10 profesora/ica stručnih predmeta i 11 profesora/ica opštih predmeta.

Pored obrazovnih aktivnosti, muzička škola organizuje i veliki broj koncerata koji su, osim učenicima škole, dostupni i građanima/kama Kotora, kao i tradicionalni festival mladih muzičara Crne Gore.

7.4.2. POMORSKA BIBLIOTEKA

Pomorska biblioteka djeluje u okviru Fakulteta za pomorstvo u Kotoru gotovo od samog osnivanja ove ustanove 1959. godine. Njeno osnivanje, razvoj i djelovanje usko su vezani za sve mijene kojima je bila izložena pomorska privreda i pomorsko školstvo Crne Gore, počevši od druge polovine XX vijeka, pa sve do danas. Pomorska biblioteka je otpočela rad sa malom zbirkom stručne literature na našem i stranim jezicima, da bi najveći prosperitet doživjela krajem osamdesetih godina, kada je zahvaljujući kapetanu Božu Dabinoviću, brodovlasniku iz Monaka, bibliotečki fond preseljen u posebnu zgradu, u kojoj se i danas nalazi. Dobročinitelj, izdanak poznate pomorske porodice Dabinović iz Dobrote, finansirao je adaptaciju ove zgrade isključivo za potrebe Pomorske biblioteke, a donaciju je posvetio uspomeni na svog oca, prof. dr Antuna Stijepova Dabinovića.

Objekat u kojem se danas nalazi Pomorska biblioteka je važan kulturno-istorijski spomenik na mapi Crne Gore, što ovu ustanovu, pored bogatstva stručnih informacija iz pomorstva sadržanih u knjigama, periodici i drugim savremenim nosiocima informacija, čini značajnijom i vrijednijom i jedinstvenom. U zgradi Pomorske biblioteke je oktobra 1813. godine, na zajedničkoj skupštini, izglasano ujedinjenje Boke Kotorske i Crne Gore. Tom prilikom je ovdje formirana zajednička vlada pod nazivom „Centralna komisija” (predsjedavao je Petar I Petrović), zbog toga je zgrada Pomorske biblioteke poznata kao „zgrada Centralne komisije”. Sjećanje na dešavanja vezana za ujedinjenje Boke i Crne Gore, u kojima je zgrada Biblioteke poslužila kao pozornica jednog od najznačajnijih istorijskih događaja na našim prostorima s početka XIX vijeka, čuva se u memorijalnoj sobi Pomorske biblioteke. U arhitektonskom pogledu zgrada je tipična dobrotška dvospratna kapetanska palata iz XVIII vijeka koja, jednostavnošću linija i atraktivnošću lokacije, plijeni znatiželju prolaznika i turista. Biblioteka raspolaže čitaoničkim prostorom od desetak mjesta. Pomorska biblioteka

pripada mreži fakultetskih i institutskih biblioteka Univerziteta Crne Gore, na čijem čelu je Univerzitetska biblioteka u Podgorici.

Pomorska biblioteka danas je savremena, stručna, visokoškolska biblioteka koja raspolaže sa oko 6 hiljada naslova i preko 13 hiljada primjeraka bibliotečkih jedinica. U njoj radi dvoje zaposlenih sa visokom školskom spremom. U tehničkom pogledu Pomorska biblioteka je opremljena sa 3 PC-a, 1 laserskim štampačem i 1 fotokopiraparatom. Glavne aktivnosti u Pomorskoj biblioteci posljednje tri godine vezane su za inventuru fonda, prijem novog bibliotečkog materijala (kompletna biblioteka akademika Vladislava Brajkovića), te katalogizaciju za on-line katalog COBISS.CG i Centralni katalog pomorstva CG (CKPCG).

Osnovni problemi Pomorske biblioteke vezani su, najprije za (ne)održavanje ovog objekta, koji ima i značajnu istorijsku dimenziju. Od 1988. godine, kada je biblioteka useljena u objekat, gotovo da nije bilo investicionog održavanja (krovna konstrukcija prokišnjava; fasada zgrade i drvenarija su u jako lošem stanju; dok je prilaz Biblioteci razrovan radovima na unapređivanju kanizacionog sistema i sistema rasvjete). Drugi problem vezan je za nepostojanje namjenskog magacinskog prostora (što otežava adekvatan smještaj fonda), iako je projektom bilo planirano da se u drugoj fazi dogradi magacin. Treći problem vezan je za nemogućnost kvalitetnog upravljanja Pomorskom bibliotekom (planiranje, organizovanje, funkcionisanje, kontrola, evaluacija) budući da na Fakultetu za pomorstvo, kao matičnoj ustanovi, ne postoje budžetom predviđena sredstva za Pomorsku biblioteku.

Jedan od važnih ciljeva Pomorske biblioteke za naredni petogodišnji period jeste da se njen memorijalni dio pretvori u malu autentičnu etnografsku dobrotsku sobu, koja bi bila reprezentativnog karaktera i koju bi podjednako mogle koristiti i Opština i oba kotorska fakulteta, Institut i Univerzitet Crne Gore.

7.5. RELIGIJSKE ORGANIZACIJE

7.5.1. BISKUPIJSKA BIBLIOTEKA

Biskupija u Kotoru postoji već od VI vijeka. Biskupijski i Kaptolski arhiv sa bibliotekom je, nažalost, stradao u požaru prvih decenija XV vijeka. Iz tog razloga prvi arhivski svezak počinje od 1434. godine, kada je vjerovatno otpočelo novo skupljanje knjiga i formiranje Kapitolske biblioteke.

Kada su u tu biblioteku, poslije II svjetskog rata, unesene sa raznih strana Boke Kotorske mnogobrojne druge knjige, ona je dobila naziv *Biskupijska biblioteka*. Što se tiče knjiškog fonda Biskupijske biblioteke, pošto je zgrada Biskupijske palate u starom gradu Kotoru stradala u katastrofalnom zemljotresu 1979. godine i morala se sanirati, knjige su izmještene u prostorije crkve Sv. Eustahija u Dobroti kraj Kotora. Bibliotečki fond broji 35.000 knjiga. Ima i 20 inkunabula i oko 300 kvazi inkunabula.

Biskupija

7.5.2. BISKUPIJSKI ARHIV

Prvi spomen biskupijskog notara u Kotoru je iz 1217. godine. Ova građa je velikim dijelom uništena u požaru koji je u XV vijeku zahvatio Biskupijsku palatu, Biskupijski i Kapitolški arhiv. Danas se u Biskupijskom arhivu nalazi građa (popis pokretnog i nepokretnog fonda kotorskih crkava) u kontinuitetu od 1434. godine.

Najstariji dokument Biskupijskog arhiva je datiran 15. IV 1298. i predstavlja „*Statut bratovštine Sv. Križa*“, sačuvan u prepisu iz XV vijeka. U Arhivu se čuvaju i značajni statuti *Bratovštine Sv. Nikole* iz 1463. godine i *Bratovštine mesara* iz 1491. godine. Arhiv je podijeljen na 14 fondova. Najznačajniji je fond označen brojem I, koji sadrži administraciju Biskupijske kurije od XV vijeka do danas (smješten u 75 knjiga, 360 kutija i 45 pomoćnih knjiga). Značajnu zbirku Arhiva čine Kanonske vizitacije kotorskih biskupa, koji obuhvataju period 1514-1938. godine. Posebno su značajne rijetke predtridenske vizitacije (među njima jedna vrlo opširna koju je 1514. godine objavio kotorski biskup Tripo Bizanti). Sačuvani fond III računskih knjiga (*Libar proventum et dispensarum*), od kojih prva započinje s godinom 1510, takođe predstavlja veoma značajan istorijski izvor.

Za smještaj arhiva Kotorska biskupija je poslije zemljotresa 1979. godine renovirala posebnu zgradu od 170 m² za smještaj arhivske građe (radovi na ovoj zgradi još nisu završeni). Pored Arhiva, Biskupija ima i posebnu zgradu za biblioteku, čiji fond danas broji oko 30.000 knjiga. Osim ovog centarlnog arhiva i biblioteke postoje i župni arhivi u kojima se čuva građa, najvećim dijelom od XVI, XVII, XVIII i XIX vijeka.

7.5.3. BIBLIOTEKA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U KOTORU

Biblioteka Franjevačkog samostana u Kotoru spada među najstarije na Istočnoj obali Jadrana. Osnovana je polovinom XVI vijeka. Od nje su jedino starije biblioteke u Dubrovniku i to: Dominikanska (oko 1230. godine) i biblioteka Male braće (oko 1234. godine). Biblioteka ima oko 25.000 knjiga. Knjige su pretežno teološkog karaktera (brevijari, misali, psaltiri sa inicijalima u boji i sl.), ali ih ima i iz pomorstva, povjesti, umjetnosti, književnosti i drugo, na našim i stranim jezicima. Franjevačka biblioteka posjeduje najstarije sačuvane dokumente u Kotoru: beneventanski dokument iz IX vijeka, fragmente Biblije iz XI i XII vijeka, te brojne srednjovjekovne manuskripte. Posjeduje i zbirku od 52 inkunabule i 80 post inkunabula. Za Kotor su posebno važne dvije inkunabule koje je štampao Andrija Paltašić u Veneciji.

Crkva Sv. Klare-
Biblioteka Franjevačkog samostana

7.5.4. BIBLIOTEKA I ARHIV SRPSKE PRAVOSLAVNE CRKVE

Izdvajanjem Boke Kotorske iz jurisdikcije Cetinjskih mitrotolita 1810. godine i stvaranjem Dalmatinsko-istrijske eparhije, Boka Kotorska je pripojena toj crkvenoj jedinici. Ona je imala zaseban Vikarijat kome je stajao na čelu Generalni vikar, koji je stolovao najčešće u Kotoru, a neki od njih u manastiru Savina. Godine 1874. osnovana je Bokokotorsko-dubrovačka eparhija, koja je postojala do 1932. godine. Arhiv Vikarijata (1810-1874) i Arhiv Eparhije bokokotorsko-dubrovačke (1874-1932) čine najveći i, po raznovrsnosti građe, najširi fond Arhiva Srpske pravoslavne crkve u Kotoru. Građa je u dobrom stanju, ali nije stručno obrađena.

Arhiv Srpske pravoslavne parohije kotorske počinje najstarijom Matičnom knjigom rođenih i krštenih (1719) čiji kontinuitet postoji do danas. Vjenčani i umrli počinju da se registruju nešto kasnije (1768. i 1770). Stari arhiv Srpske pravoslavne parohije je izgorio u crkvi Sv. Nikole 1896. godine, dok arhiv od 1810. godine, koji se nalazio, u momentu požara, na drugom mjestu, ima kontinuitet do danas.

Pri kotorskoj crkvi djelovalo je više nacionalnih, srpskih društava. Najznačajnije je Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo” (osnovano 1839. godine), a koje posjeduje bogat arhiv i ogromnu nototeku. Tu su i druge nacionalne asocijacije, kao Srpska muška fondaciona škola, Srpska ženska fondaciona škola, Kolo srpskih sestara, Srpska garda, Humanitarno društvo Sveti Đorđe, itd. Ova građa je djelimično sačuvana.

U zemljotresu 1979. godine arhivska građa je evakuisana i kasnije vraćena u pravi depo, koji se nalazi pored crkve Sv. Nikole, u zgradi Srpske pravoslavne crkvene opštine Kotor, u Starom gradu.

Biblioteka Srpske pravoslavne crkve, jeste prije svega legat – Biblioteka Episkopa Gerasima Petranovića (1820-1906), prvog episkopa Bokokotorske eparhije, a u njoj se nalaze i djelovi sveštениčkih biblioteka. Prilozi vjernika su učinili da Biblioteka bude još bogatija. Najstarija knjiga koju Biblioteka ima je iz 1533. godine (Kalepinus), zatim Plastir Jerolima Zagurovića (Venecija, 1569), a poseban raritet, je i prva ćirilčna štampana knjiga u Kotoru „Žertva Avramova” iz 1797. godine. Tu su i vrlo dragocjeni primjerci knjiga sa posvetama autora i marginalijama episkopa Gerasima.

7.6. VANINSTITUCIONALNI AKTERI KULTURNE POLITIKE

7.6.1. TRADICIONALNA UDRUŽENJA GRADJANA/KI

7.6.1.1. BOKELJSKA MORNARICA

Bokeljska mornarica je naziv za pomorsku bratovštinu, odnosno udruženje bokokotorskih pomoraca službeno osnovano 1859. godine koje porijeklo vuče iz istoimenog srednjovjekovnog ceha pomoraca osnovanog sredinom XV vijeka u Kotoru.

Naziv „Bokeljska mornarica” ili talijanski „marinerezza bocchese” označavao je sve one Bokelje, koji su se bili odali pomorstvu. U Kotoru je u srednjem vijeku bilo više ovakvih cehova, a pošto su Bokelji bili odvajkada većinom pomorci, to je među svim bratovštinama najvažnija bila *Fraternitas divi Nicolai marinariorum de Catharo* (bratovština Sv. Nikole kotorskih mornara) ili Bokeljska mornarica.

Prema predanju, Bokeljska mornarica već postojala 809. godine kada su u Kotor donijete mošti Sv. Tripuna. Prvi pisani spomen o mornarici potiče iz 1350. godine kada je ona darovala kotorskim kaluđerima franjevcima crkvu Sv. Nikole u pregrađu

Tripundan - kolo Bokeljske mornarice

Kotora. A prvi njezin statut ili „matrikula“ potiče iz 1463. godine, ali se iz njega vidi, da je on revizija nekog starijeg statuta.

Za razliku od starog udruženja, koje je 1811. ukinula Napoleonova francuska vlast, nova Bokeljska mornarica se bavi isključivo održavanjem kulturne tradicije bokeljskih pomoraca. Okuplja se redovno na praznik Sv. Tripuna i ponavlja obrede koji su pratili preuzimanje tijela Sv. Tripuna od strane grada Kotora (procesija, muzika i svečana igra pred katedralom).

Vjerovatno da su dva najznačajnija blaga nematerijalne i pokretne materijalne kulturne baštine Bokeljske mornarice (i šire Boke Kotorske) kolo Sv. Tripuna i nošnja pripadnika Bokeljske mornarice. Starinsko kolo Sv. Tripuna traje oko četvrt sata. Igrači se drže jedan drugoga maramom. Kolo proizvodi razne krivulje i zavoje, oponašajući zavoje zmijske, jer prema legendi Sv. Tripun liječi od ujeda zmijske. Igrači obrazuju pri igranju od jednog kola dva, a pri svršetku opkole u svojoj sredini admirala i dva kapetana mornarice, dok su prije običavali opkoliti biskupa i opštinskog predsjednika sa admiralom i majorom. Ovo kolo ima sličnosti sa nekim modernim igrama, osobito francuskim i talijanskim, ali je u isto doba i dosta originalno, te se može smatrati najkarakterističnijim dijelom svečanosti Sv. Tripuna.

Kulturne aktivnosti Bokeljske mornarice su se, pored učešća u Tripundanskim svečanostima, posljednjih godina uglavnom odvijale u domenu izdavaštva. Iz štampe su prošle godine izašli „Zbornik sa Međunarodnog naučnog skupa Dvanaest vjekova Bokeljske mornarice“ i knjiga „Katedrala Svetog Tripuna u Kotoru“, a u planu je i objavljivanje drugog izdanja monografije „12. vjekova Bokeljske mornarice 809“. Rukovodstvo udruženja pokrenulo je i kampanju da se Bokeljska mornarica zaštiti kao važan dio kulturne i nematerijalne baštine Crne Gore.

7.6.1.2. GRADSKA MUZIKA

Gradska muzika

Gradska muzika Kotor je osnovana 1842. godine. Prema arhivskim podacima prvi potpis za stvaranje duvačkog orkestra potpisala je grupa uglednih građana Kotora 20. maja 1842, kada su Opština i njen predsjednik M. Paskvali primili od njih pismeni predlog za osnivanje orkestra i nacrt pravila za osnivanje Gradske muzike Kotor. Od tada Orkestar radi bez prestanka.

Orkestar je radio sa I. Jedličkom Mlađim, A. Petrarkom, I. Buratijem, L. Jedličkom Starijim, D. de Sarnom, kada su koncerti održavani skoro svake nedjelje u čuvenoj bašti gradske kafane Dojmi. Muzika je svirala i na vjenčanju Franca Ferfinanda u Beču, kao jedan od tri orkestra iz monarhije. Do osnivanja Vojne muzike na Cetinju, Kotorska Muzika je bila orkestar na prinčevom dvoru, a kasnije na dvoru Kralja Nikole I Petrovića. U svojoj dugoj istoriji Gradska Muzika je svirala Princu Edvardu i aktivno učestvovala u bogatom kulturnom životu Kotora. U XX vijeku orkestar su vodili braća Bagatela, Tripo Tomas, Antun Homen, Tripo Đurašević, Nikola Čučić, Nikola Gregović, a od 1994. godine Vladimir Begović. Orkestar je za svoj rad dobio brojne nagrade i priznanja, među kojima su najvažniji: Orden zasluga za narod sa srebrnim zracima i

Novembarska nagrada grada Kotora iz 1977. godine. Danas Orkestar broji više od 40 članova, pretežno mladih, najviše zahvaljujući ponovnom otvaranju Kotorske srednje muzičke škole, i posebno jačanju duvačke sekcije koja je obezbijedila nove članove. Na repertoaru Orkestra su pored tradicionalnih i novi aranžmani popularnih kompozicija, u izvedbi sa solistima. Orkestar tradicionalno održava dva godišnja koncerta - Novogodišnji i ljetnji - a tokom godine ima oko 50 različitih nastupa. Repertoar i kvalitetno sviranje privlače nove članove/ce i publiku, što je osnovno za opstanak ove posebne kulturne institucije Kotora, koja 2012. godine slavi svoj 170. rođendan.

7.6.1.3. SRPSKO PJEVAČKO DRUŠTVO „JEDINSTVO”

Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo” zvanično je osnovano 1839. godine, mada je zabilježeno da je grupa kotorskih pjevača organizovano ispratila do vječne kuće Svetog Petra Cetinjskog (u oktobru 1830), odnosno da je djelovalo i desetak godina prije zvanične registracije. Osnovni cilj Društva jeste bavljenje kulturnim i prosvjetnim radom, a naročito crkvenim, umjetničkim i narodnim pjevanjem i na taj način čuvanje i njegovanje tradicija i nacionalnog jedinstva. Društvo raspolaže bogatom nototekom.

„Himnu Srpskog pjevačkog društva ‘Jedinstva’ u Kotoru povodom proslave pedesetogodišnjega društvenoga opstanka 1889” spjevao je prot. Jovan Sundečić, a komponovao Dionisije Pl. Sarno San Đordo. Pokrovitelji proslava Društva bili su Nj. vl. kralj Aleksandar (1929), Nj. vl. kralj Petar II (1940) i Njegova svetost patrijarh srpski g. Pavle (1994).

Iako je Društvo poslije II svjetskog rata djelovalo kao Mješoviti hor crkve Svetog Nikole (jedini hram u Crnoj Gori u kome nikada nije prestalo bogoslužjenje), pravi sadržaji SPD „Jedinstvo” vraćaju se tek na Cvijeti 1994. reaktiviranjem rada i formalnom registracijom. Od obnavljanja rada, pored redovnog učešća na bogoslužjenjima i koncertima u Kotoru, Društvo je imalo više uspješnih turneja u zemlji i inostranstvu, od kojih su najupamćenije one po Njemačkoj (1999) i Austriji i Mađarskoj (Sent Andreja) 2004. godine.

Na 16. Jugoslovenskim horskim svečanostima (JHS) u Nišu (1996) hor je nagrađen „za najbolju interpretaciju muzike starog majstora” (Orlando do Lasso: Super flumina Babylonis). Na 17. JHS-u u Nišu (1998) hor je nagrađen „za autentično izvođenje srpske duhovne muzike prema hilendarskom zapisu, uspješnu interpretaciju djela iz najstarije epohe srpske duhovne muzike i njegovan horski zvuk”, a na 18. JHS-u u Nišu (2000) „za najbolju interpretaciju muzike starog majstora” (Orlando do Lasso: Bonjour mon coeur). Za nastup pod nazivom „Bogorodicu i Majku Svjetlosti u pjesmama veličajmo” na IV međunarodnom festivalu kamernih horova u Kragujevcu (2001) hor je dobio specijalno priznanje, kao i 2004. za koncert pod nazivom Heruvimske pjesme u Srpskoj crkvi. U Prijedoru na Međunarodnom festivalu „Zlatna vila” 2008. hor je nagrađen za najbolju interpretaciju starog majstora iz oblasti pravoslavne duhovne muzike.

Svečanom proslavom 170-godišnjice Društva, kao i 200 godina pravoslavnog hrama

Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo”

Sv. Nikole i 100 godina Katedralnog hrama Svetog Nikole u Kotoru otpočela je plodna 2010. godina, koju su obilježile i turneje Budimpešta-Prag-Bratislava, te gostovanja u Somboru, Beogradu, Dečanima, Peći, kao i Dubrovniku i Pljevljima. Tokom 2011. godini održana je i vrlo zapažena turneja sa koncertima u Zagrebu, Beču i Bratislavi. Dirigent hora je đakon Mihajlo Lazarević (1971). Diplomirao je na Akademiji umjetnosti u Novom Sadu. Dirigovanjem se bavi od 1992, a umjetnički je rukovodilac SPD „Jedinstvo“ od 1994. Profesor je u Muzičkoj školi u Kotoru i Bogosloviji Sv. Petra Cetinjskog na Cetinju. Sa ovim horom ostvario je značajne nastupe i postigao visoke standarde. U okviru Društva djeluje i dječji hor SPD „Jedinstvo“, čiji je dirigent gđa Ivana Krivokapić.

7.6.2. NEVLADINE ORGANIZACIJE U KULTURI

7.6.2.1. FONDACIJA „KOTORSKI FESTIVAL POZORIŠTA ZA DJECU“

Kreativno kazalište sjena - XVIII kotorski festival pozorišta za djecu

Kotorski festival pozorišta za djecu osnovan je 1993. godine pod nazivom Jugoslovenski festival pozorišta za djecu. Odluku o osnivanju jednoglasno je donijela Skupština Opštine Kotor, na osnovu dogovora saveznog Ministarstva kulture i ministarstava Republike Crne Gore i Republike Srbije.

Festival je osnovan u cilju njegovanja pozorišnog stvaralaštva za djecu, razvoja estetskog vaspitanja mladih, podsticanja dječjeg stvaralaštva i afirmisanja svih vrsta umjetnosti uz pomoć teatra kao osnovnog medija, koji svakoj pruža široke mogućnosti. Svoje uporište ima u dvodecenijskoj tradiciji pozorišta za djecu, koje je postalo sastavni dio kulturnog života grada.

Tokom svog 18-godišnjeg trajanja u zvaničnoj takmičarskoj konkurenciji odigrano je preko 200 predstava, održano oko 500 pratećih programa i dodijeljeno 220 nagrada. Kotorski festival nesumnjivo je uticao na kvalitet pozorišnog stvaranja za djecu u Crnoj Gori. Umjetnošću je oplemenio generacije mladih Kotorana/ki i učestvovao u njihovom obrazovanju. Vremenom je postao renomirana manifestacija. Danas je potvrda njegovog međunarodnog profila okrenutost savremenim pozorišnim trendovima, multikulturalnoj saradnji i razmjeni ideja ljudi sa različitih podneblja. Festival ima veliki regionalni, kulturološki, i turistički značaj za grad Kotor i Crnu Goru.

7.6.2.2. NVO „KOTOR ART“

KotorArt

NVO „Kotor Art“, kao nezavisnu inicijativu u kulturi, osnovali su 2001. pijanista i univerzitetski profesor Ratimir Martinović i don Branko Sbutega, župnik, humanista i cijenjeni intelektualac. Vizija je bila da Kotor kroz produciranje umjetničkih i obrazovnih programa visokog kvaliteta i gostovanje renomiranih umjetnika/ca iz zemlje i svijeta postane centar međunarodne kulturne razmjene. Uspostavljajući novi model kulturne akcije, ostvarujući blisku saradnju sa javnim institucijama kulture i promovišući kulturnu razmjenu i interkulturni dijalog, NVO Kotor Art je doprinio stvaranju jednog od najznačajnijih festivala umjetničke muzike u regionu – Festivala Kotor Art. Danas festival nosi naziv „Don Brankovi dani muzike“ (u znak sjećanja na prerano preminulog suosnivača festivala) i funkcioniše kao muzički segment multidisciplinarnog Međunarodnog festivala Kotor Art.

Pored finansijskih, najveći problemi sa kojima se NVO „Kotor Art” susreće u radu jesu nepostojanje prostora i opreme za nesmetano kontinuirano funkcionisanje (tokom godine, aktivnosti organizovanja „Don Brankovih dana muzike” odvijaju se u privatnim prostorima članova Kotor Art-a, dok samo tokom trajanja festivala Muzička škola „Vida Matjan” služi kao kancelarija udruženja).

Kako Opština Kotor već jedanaest godina subvencionise festival Kotor Art, a s obzirom na njegov značaj i renome, kao i društvene koristi koje donosi Kotoru, ideja NVO „Kotor Art” i ostalih organizacija i institucija koje učestvuju u produkciji Festivala jeste da se tradicionalna podrška Opštine Kotor ozvaniči potpisivanjem višegodišnjeg ugovora o pokroviteljstvu, koji bi garantovao dalji život festivala i obezbjeđivanjem prostornih i infrastrukturnih preduslova za kvalitetniju pripremu festivala tokom cijele godine, kao i njegov sveobuhvatni razvoj. Ovo se odnosi na neophodnost postojanja: kancelarije Festivala opremljene kompjuterima, telefonima, faksom; sistema za ozvučenje koncerata (mikrofoni, miksete, zvučnici); rasvjetnih tijela neophodnih za produkciju koncerata na otvorenom; i montažne bine i gledališta.

7.6.2.3. NVO „KLARINET FEST“

Iako je NVO „Klarinet fest” osnovana 2009. godine, njene aktivnosti počinju krajem 2008, kada oživljava ideja da se u Kotoru, u okviru Gradske muzike Kotor, organizuje seminar za klarinetiste, saksofoniste, bas klarinet i kamernu muziku. Prvi seminar, održan u ljeto 2009. Godine, okupio je vrhunske umjetnike/ce i pedagoge.

Ciljevi NVO „Klarinet fest” uključuju: čuvanje tradicije nacionalne i izvorne muzike; širenje i afirmaciju klarineta kao instrumenta, kao i drugih instrumenata; priređivanje javnih prezentacija, seminara, koncerata, predavanja; zaštitu autorskih prava iz oblasti muzičkog stvaralaštva u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na klarinet i njegovu popularizaciju u Crnoj Gori; edukaciju putem tečajeva, kurseva i predavanja, rad sa mladima; saradnju sa istim i sličnim udruženjima i organizacijama u zemlji i inostranstvu; stimulisanje razvoja obrazovanja i muziciranja na klarinetu; saradnju sa svim institucijama, lokalnom samoupravom, državnim i međunarodnim organizacijama, radi realizacije osnovnih ciljeva i zadataka; saradnju sa sredstvima javnog informisanja radi popularizacije osnovnih ciljeva; čuvanje starih instrumenata, partitura...; izdavačku djelatnost (štampanje brošura i publikacija...); saradnju sa muzikolozima, kompozitorima, dirigentima, klarinetistima i ostalim instrumentalistima, te raznim orkestrima i drugim muzičkim formacijama. Jedan od osnovnih ciljeva NVO „Klarinet fest” je pružanje pomoći mladim ljudima na njihovom umjetničkom putu, pomoći u muzičkom obrazovanju i valorizaciji njihovih znanja i sposobnosti kao mladih umjetnika/ca.

Tokom 2010. „Klarinet fest” je organizovao seminar „Klarinetski kaleidoskop” sa predavačima A. Tasićem i Lj. Jovanovićem i proširio djelatnost na susjedne države. Organizovan je nastup prof. Milala Rerihe, klarinetiste i profesora na Muzičkoj akademiji u Luganu, Švajcarska. Takođe je organizovano gostovanje Mlade njemačke gudačke filharmonije, koja je održala koncerte u Budvi u okviru Grada teatar, Tivtu u okviru „Purgatorija” i Kotoru.

Klarinet Fest

SeaRock festival Kotor

7.6.2.4. NVO „SEAROCK“

NVO „SEAROCK“ ima 15 članova/ca, većinom iz Kotora, ali i dugih gradova Crne Gore (Herceg Novi, Nikšić, Podgorica, Cetinje). Osnovne aktivnosti ovog nevladinog udruženja usmjerene su na: širenje i afirmaciju muzičke kulture i muzici srodnih savremenih kulturnih izraza; promovisanje i podršku umjetničkim programima mladih iz zemlje i regiona; priređivanje javnih nastupa, prezentacija, koncerata i multimedijalnih performansa; obrazovanje novih kadrova putem tečajeva, radionica i kurseva; saradnju sa istim i sličnim udruženjima i organizacijama u zemlji i inostranstvu; stimulisanje razvoja alternativne muzičke umjetnosti; saradnju sa institucijama sličnih interesovanja, republičkim i opštinskim organima vlasti, državnim i međunarodnim organizacijama, radi realizacije osnovnih ciljeva i zadataka; saradnju sa sredstvima javnog informisanja radi popularizacije osnovnih ciljeva; organizovanje muzičkih seminara, skupova, kao i izdavačku djelatnost.

Udruženje je do sada organizovalo dvije veće manifestacije: koncert i promociju novog albuma hrvatskog rok benda „My Buddy Moose“ (2010) i Searock Festival sa učešćem tri benda, „Autumn For Free“ (Crna Gora), „My Buddy Moose“ (Hrvatska), „The Bambi Molesters“ (Hrvatska), 2011. Težnja ovog udruženja je da promoviše savremeno rok stvaralaštvo u Kotoru i da vremenom Searock festival postane tradicionalna manifestacija.

Karneval u organizaciji „Fešta“

7.6.2.5. UDRUŽENJE ZA KOTORSKE SVEČANOSTI „FEŠTA“

NVO „Fešta“ osnovana je 1999. godine sa ciljem njegovanja i nastavljanja karnevalske tradicije Boke Kotorske. Posljednjih godina, kvalitetom rada i organizacionim sposobnostima, „Fešta“ je skrenula pažnju na sebe i u širem crnogorskom kulturnom miljeu. Nastavljajući bogatu tradiciju održavanja karnevalskih fešti i razvijajući je ka novim vremenima, grad Kotor je kao nosilac karnevalskih fešti u Crnoj Gori, 2001. godine, posredstvom „Fešte“, postao punopravan član Fondacije evropskih karnevalskih gradova (FECC), te se Kotorški karneval svrstao u porodicu evropskih karnevala.

7.6.2.6. NVO „KAMELIJA“

NVO „Kamelija“, svake godine krajem marta u Stolivu organizuje Feštu kamelija. Fešta podrazumijeva niz dešavanja: umjetničko-modnih performansa, izložba aranžmana od cvijeta kamelije, koncerte mladih kotorskih muzičkih stvaralaca, bal kamelija i druge kulturno-zabavne programe.

„Dani Kamelije“ u organizaciji NVO Kamelija iz Stoliva

7.6.2.7. NVO „DRUŠTVO PRIJATELJA GRADA PERASTA“

Prvo organizovano djelovanje na očuvanju istorijske i kulturne baštine Perasta datira iz 1928. godine. Kasnije, 1957. osniva se „Društvo prijatelja spomenika kulture grada Perasta“, koje je obnovljeno 1999. kao „Društvo prijatelja grada Perasta“. Od osnivanja „Društva prijatelja grada Perasta“ kao NVO-a (1999) predsjednica društva je prof. dr Marija Grego Radulović.

7.6.2.8. NVO „FESTIVAL KLAPA PERAST“

NVO „Festival klapa Perast“, posljednjih deset godina, uspješno organizuje Međunarodni festival klapa u Perastu, koji već zauzima značajno mjesto među kulturnim manifestacijama Crne Gore i regiona, i na dostojan način predstavlja kulturnu tradiciju Boke Kotorske. Cilj ovog udruženja je popularizacija klapskih pjesama sa područja Boke Kotorske, primorja i Crne Gore, onih izvornih, kasnije obrađenih, zatim starijih i savremenih autorskih kompozicija, kao i novih kompozicija koje su posebno napisane za ove festivale. Proteklih godina istaknuta je aktivna uloga Festivala u uspostavljanju čvrstih mostova prijateljstva i saradnje među ljubiteljima klapskog pjevanja u državama regiona.

„Festival klapa Perast“

7.6.2.9. KLAPA „BOKELJSKI MORNARI“

Klapa „Bokeljski mornari“ osnovana je 1979. godine, sa ciljem da njeguje melos Boke, Dalmacije i Mediterana. U početku je imala mali prateći mandolinski orkestar, dok kasnije djeluje isključivo kao pjevački sastav.

Klapa je imala nastupe u mnogim gradovima bivše Jugoslavije i inostranstvu. Gostovala je u zabavno-muzičkim programima mnogih TV stanica, a snimala je i posebne emisije. Nastupala je i na raznim festivalima, pa je tako dvije godine zaredom, 1996. i 1997, bila pobjednik „Festivala mediteranske muzike“ u Budvi. Izdala je dva CD-a sa kompozicijama poznatih autora, a sve u bokeškom (mediteranskom) zvuku.

Klapa „Bokeljski mornari“

7.6.2.10. ŽENSKA KLAPA „ALKIMA“

Klapa je nazvana po vili Alkimi koja, po legendi, ima dvore u brdu Pestingradu iznad Kotora. Klapa pjeva uglavnom *a cappella*, ponekad uz mandolinski orkestar, što joj daje poseban mediteranski šarm i boju. Pored četvoroglasnih klapskih pjesama, klapa pjeva i drugu vrstu muzike.

Klapa je učestvovala na Festivalu klapa u Perastu i osvajala nagrade. Više puta je nastupala na televiziji i priređivala koncerte u više gradova Crne Gore, Beogradu i Grčkoj. Bila je vokalna pratnja u pozorišnoj predstavi „Medeja“, režisera Slobodana Milatovića, koja se izvodila na „Festivalu Teuta 2008“.

Klapa „Alkima“

7.6.2.11. KLAPA „KARAMPANA“

Muška klapa „Karampana“ osnovana je 1980. godine u Kotoru i djelovala je do 2006. pod vodstvom profesora Nikole Gregovića. Dobila je ime po staroj opjevanoj kotorskoj česmi. Veći dio repertoara klape sastojao se od izvornih i komponovanih pjesama sa motivima iz Boke Kotorske i zaleđa. Već 1982. godine klapa je snimila LP ploču i audio kasetu, a 20 godina postojanja obilježila je izdavanjem CD-a. U međuvremenu, klapa se sedam puta takmičila na uglednom festivalu u Omišu, snimala emisije za nekoliko televizijskih centara i nastupala u više gradova bivše Jugoslavije i inostranstvu. Učestvovala je na Festivalu klapa u Perastu 2003. godine.

Klapa „Karampana“

Folklori ansambl „Nikola Đurković“

7.6.2.12. FOLKLORNI ANSAMBL „NIKOLA ĐURKOVIĆ“

Folklori ansambl „Nikola Đurković“ osnovan je 2009. godine sa ciljem razvoja i očuvanja folklorno-igračke i muzičke tradicije ovog podneblja. Organizovan je poslije skoro dvadeset godina prestanka sa radom bilo kog folklornog ansambla na teritoriji opštine Kotor.

Ansambl trenutno radi u iznajmljenim prostorijama Mjesne zajednice Škaljari, a okuplja preko 120 aktivnih članova/ca u igračkoj sekciji, uzrasta od 6 do 40 godina, raspoređenih u četiri grupe. U sklopu ansambla radi i narodni orkestar sastavljen od renomiranih profesora muzičkih škola i najboljih učenika/ca Srednje muzičke škole Kotor.

Stručni rad u ansamblu izvode akademski i pedagoški obrazovani stručnjaci, bez ili uz minimalnu finansijsku nadoknadu (zavisno od trenutne finansijske situacije u ansamblu), iz ljubavi prema ovom vidu umjetnosti i očuvanja tradicije.

Pored finansijskih, najvažniji problemi sa kojima se ansambl suočava jesu: nedostatak stalnog prostora za održavanje proba igračkih sekcija (koje se trenutno odvijaju u MZ Škaljari) i narodnog orkestra (trenutno u MZ Škaljari ili kućama članova/ca orkestra); ansambl nema vlastite narodne nošnje, već ih za svaki nastup posuđuje ili iznajmljuje od drugih ansambala iz okruženja; nepodržanost na lokalnim i državnim konkursima za NVO-e (za nabavku narodnih nošnji); nedostatak saradnika/ca u ovoj oblasti; nedovoljno znanje u oblasti pisanja prijedloga projekata.

Pošto je folklorni ansambl „Nikola Đurković“ jedini ove vrste u Opštini Kotor, pomoć koju očekuje od Opštine jeste da jednokratno izdvoji sredstva za kupovinu neophodne osnovne narodne nošnje i da pomogne u rješavanju stalnog prostora za probe folklornog ansambla i narodnog orkestra.

7.6.2.13. HRVATSKO GRADJANSKO DRUŠTVO CRNE GORE – KOTOR

Dječiji mandolinski orkestar Hrvatskog građanskog društva Crne Gore

Najvažnija aktivnost Hrvatskog građanskog društva Crne Gore (HGD CG) ogleda se u uspostavljanju mostova saradnje sa Hrvatskom. HGD CG se prepoznalo u ulozi uspostavljanja pokidanih veza i kontakata između Crne Gore i Hrvatske.

Za svoj rad, HGD CG je dobilo priznanje Opštine Kotor, nagradu „21. novembar“.

Aktivnost HGD CG odvija se u nekoliko pravaca:

- ♦ Na planu omasovljenja Društva formirane su podružnice u Kotoru, Tivtu, Baru, Podgorici i Herceg Novom, sa povjerenicima u svim mjestima, kao i Povjerenstvo za Hrvatsku, u Zagrebu i Dubrovniku, tako da danas Društvo ima preko 1500 članova/ca.
- ♦ Na planu informisanosti formirano je prvo i do danas jedino glasilo Hrvata Crne Gore – Hrvatski Glasnik, a izdaje se i periodika – Bokeški Ljetopis i redovno ažurira veb stranica.
- ♦ Na planu edukacije mladih radi dopunska nastava na hrvatskom jeziku, više godina

su organizirana besplatna ljetovanja djece u Zagrebu; formiran je Klub mladih; oformljena Knjižnica sa preko 2000 naslova i uskoro počinje sa radom Hrvatska čitaonica; ustanovljena je škola mandoline.

- Na planu prezentacije bogatog kulturnog nasljeđa Boke Kotorske, sproveden je projekat „Bokeljska priča“ i predstavljen u Zagrebu, Dubrovniku, Rijeci, Omišu i Podgorici.
- Izdavačka djelatnost, u okviru koje je tiskano 17 naslova, samostalno ili u suradnji sa Nacionalnom zajednicom Crnogoraca Hrvatske i Bokeškom mornaricom Zagreb.

Najvažniji problem za rad Društva je neposjedovanje vlastitog prostora. Već deset godina Društvo radi u neuslovnim iznajmljenim prostorijama na Zimskom bazenu. Postoji mogućnost gubitka i ovog prostora, jer se priprema rekonstrukcija bazena.

Opština može da pomogne HGD CG tako što će ga, imajući u vidu njegove aktivnosti i doprinos promociji kulturnog nasljeđa Kotora i povezivanju Kotora sa Hrvatskom, proglasiti društvom od posebnog interesa za Opštinu i obezbijediti mu odgovarajući prostor za rad.

7.6.2.14. ANIMA - CENTAR ZA ŽENSKO I MIROVNO ORBAZOVANJE

Anima je osnovana je 1996. od strane četiri psihološkinje sa iskustvom u radu sa različitim kategorijama problema i stanovništva, želeći da doprinese razvijanju kulture mira i nenasilja. Od 2000. godine organizuje prvi alternativni, interdisciplinarni program Ženskih studija u Crnoj Gori sa ciljem da razvija znanje o feminističkim teorijama i praksama.

Misija Anime je da širenjem kulture mira i nenasilja, kao i promovisanjem rodne ravnopravnosti i principa aktivnog građanstva, utiče na stvaranje nepatrijarhalnog društva slobodnih pojedinaca i pojedinki i doprinese razvoju održivog, pozitivnog mira.

Cilj Anime je da kroz četiri bazična programa, INDOK, edukativni program, istraživanje i izdavaštvo, doprinese razvoju feminističkog pokreta, teorije i prakse, promjeni društvene svijesti, širenju kulture nenasilja i stvaranju jednakih mogućnosti za žene i muškarce. Anima se zalaže za razvoj kritičkog mišljenja i prihvatanje različitosti kroz obrazovne, istraživačke, aktivističke programe, kao i kroz izdavaštvo.

ANIMA realizuje različite programe: edukacija različitih grupa iz nenasilne komunikacije, podršku i pomoć raseljenim licima i izbjeglicama, prevenciju „burn-out“ sindroma i slične programe.

7.6.2.15. EXPEDITIO – CENTAR ZA ODRŽIVI PROSTORNI RAZVOJ

EXPEDITIO je nevladina, neprofitna i nestranačka organizacija osnovana 1997. godine od strane šest studenata/kinja arhitekture. Organizacija je zvanično registrovana 2000. Misija EXPEDITIO je podsticanje održivog prostornog razvoja i unapređenje urbanih i ruralnih sredina u Crnoj Gori i regionu kroz djelovanje u

Radionica „Pačvork i slikanje na svili” - NVO Anima

Expeditio - briga o kulturnom nasljeđu

oblastima arhitekture, urbanizma, prostornog planiranja i zaštite životne sredine, kao i kroz razvoj civilnog sektora.

Aktivnosti EXPEDITIO odvijaju se kroz četiri sektora: kulturno nasljeđe, održiva arhitektura, prostorno planiranje, civilni sektor/građansko društvo. EXPEDITIO je do sada realizovao oko 60 projekata koji se tiču rješavanja problema prostornog razvoja; organizovao četiri arhitektonske radionice i tri volonterska kampa restauracije; objavio preko 25 publikacija i prevoda različitih evropskih dokumenata; organizovao veliki broj izložbi, javnih prezentacija, predavanja, itd.

Najvažniji problem sa kojim se organizacija suočava na lokalnom novu jeste saradnja sa javnim institucijama, koja je više deklarativna nego praktična. Samim tim, nedovoljno su iskorišćena specifična stručna znanja kojima organizacija raspolaže. Drugi ozbiljan problem odnosi se na elementarnu održivost udruženja, u prvom redu na radni prostor. Expeditio godinama plaća zakup prostora za rad po tržišnim cijenama, a to je problem sa kojim se suočavaju i mnoge druge organizacije koje svojiim aktivnostima djeluju u službi javnog interesa. Iako jedan broj udruženja dobija na korišćenje opštinske prostore, postoji problem nedovoljno jasnih i transparentnih kriterijuma po kojima ih lokalna samouprava ustupa.

Opština bi mogla pomoći u rješavanju pomenutih problema pokretanjem inicijativa i projekata u kojima organizacija može dati aktivan doprinos (u oblastima kao što su uređenje prostora, održivi prostorni razvoj, energetska efikasnost, i sl.) i raspisivanjem konkursa za iznajmljivanje poslovnih prostora kojima gazduje Opština po povoljnijim uslovima od tržišnih (za šta postoje iskustva dobre prakse u Hrvatskoj). Obezbeđivanjem prostora za rad većeg broja udruženja, grupisanih na jednom mjestu, Opština bi doprinijela održivosti neprofitnog sektora i stimulisala pokretanje novih kreativnih inicijativa.

7.6.2.16. NVO NOTAR – CENTAR ZA ZAŠTITU I PREZENTACIJU ARHIVSKOG NASLJEDJA KOTORA

NVO „Notar” njeguje i prezentuje arhivsko nasljeđe Kotora

Centar za njegovanje i prezentaciju dokumentarnog nasljeđa Kotora - „Notar” je nevladina organizacija, osnovana u decembru 1999. godine. Svojim programskim aktivnostima organizacija teži da profesionalno djeluje na stručnu, naučnu i širu javnost u Crnoj Gori i inostranstvu, kako bi pisani izvori i ranoštampani materijal, koji je pohranjen u državnim institucijama kulture, crkvenim i privatnim arhivima i bibliotekama, bio na odgovarajući način vrednovan. Centar djeluje u pravcu podsticanja interesa međunarodnih stručnih i naučnih krugova za dokumentarno nasljeđe Kotora, koji se od 1979. nalazi na Listi svjetske kulturne baštine UNESCO-a.

Program Centra za njegovanje i prezentaciju dokumentarnog nasljeđa Kotora uključuje: I - Koordinaciju saradnje svih institucija i pojedinaca/ki sa teritorije opštine Kotor koji posjeduju dokumentarno nasljeđe, koji su profesionalno upućeni na rad sa njim ili imaju profesionalno znanje u poslovima zaštite, obrade i prezentacije ovog nasljeđa; II - Popularizaciju stručne djelatnosti vezane za identifikaciju, zaštitu, valorizaciju, obradu i

prezentaciju dokumentarnog nasljeđa; III - Edukaciju i usavršavanje na polju arhivistike, paleografije, diplomatike, bibliotekarstva, stranih jezika, kompjuterskih disciplina; IV - Stručno-naučnu djelatnost; V - izdavačku djelatnost i VI - Saradnju u zemlji i inostranstvu.

Dva najvažnija projekta NVO „Notar” predstavljaju digitalizacija fragmenta iz Franjevačke biblioteke u Kotoru i izrada Centralnog kataloga pomorstva Crne Gore. Digitalizacija rukopisnih i ranoštampanih fragmenata iz Biblioteke franjevačkog samostana Sv. Klare u Kotoru obuhvata stručnu obradu, u klasičnoj i digitalnoj formi, dokumenata (fragmenata liturgijskih knjiga, rukopisnih ili ranoštampanih, kao i drugih dokumenata sakralne ili profane provenijencije).

Na drugoj strani, Centralni katalog pomorstva Crne Gore je zamišljen kao elektronska baza podataka koja obuhvata, kompjuterskom tehnologijom i po međunarodnim standardima obrađenu, bibliotečku i arhivsku građu koja se odnosi na pomorstvo. Izrada ovog kataloga podrazumijeva prikupljanje materijala koji se nalazi u svim tipovima biblioteka i arhiva na području Kotora, Boke Kotorske i Crne Gore, kao i u istraživačkim i naučnim institucijama, pomorskim preduzećima, ustanovama, institucijama, agencijama, udruženjima i državnim organima, počev od najstarijih pisanih i štampanih dokumenata do najnovijih službenih materijala i publikacija.

7.6.2.17. MREŽA ZA NASLJEDJE JUGOISTOČNE EVROPE / SEE HERITAGE MREŽA

Mreža za nasljeđe Jugoistočne Evrope (SEE Heritage) je mreža nevladinih organizacija iz Jugoistočne Evrope. Osnovana je 2006. godine i registrovana 2009. kao nevladina organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori.

Vizija SEE Heritage mreže je: *Jugoistočna Evropa - oblast gdje ljudi sarađuju, razumiju se i poštuju jedni druge na osnovu svojih kulturnih razlika.* SEE Heritage je mreža nevladinih organizacija koje vjeruju da je kulturna, etnička i religiozna raznovrsnost veliko bogatstvo. Djelovanje Mreže usmjereno je na zaštitu i promovisanje zajedničkog nasljeđa koje vodi održivom i odgovornom razvoju.

Inicijativa za osnivanje Mreže potekla je od švedske nevladine organizacije Kulturno nasljeđe bez granica - Cultural Heritage without Borders (CHwB), koja je radila na području zapadnog Balkana. Poslije prvog sastanka održanog u Sarajevu, Mreža je imala niz sastanaka, i to u Đirokastri (Albanija), Ohridu, Kotoru, Beratu (Albanija), Prizrenu, Novom Sadu, Rijeci i Tirani.

Mreža ima 22 članice – nevladine organizacije sa područja Jugoistočne Evrope, koje se bave, u cjelosti ili dijelom, programima zaštite kulturnog nasljeđa.

Nakon zvanične registracije kao nevladine organizacije, SEE Heritage mreža nastoji da bude ključni akter za širenje informacija o kulturnom nasljeđu i nevladinim

Misija Mreže za nasljeđe Jugoistočne Evrope je djelovanje u pravcu zaštite i promovisanja kulturnog nasljeđa, što vodi održivom i odgovornom razvoju.

organizacijama koje djeluju u toj oblasti na području Jugoistočne Evrope. Osnivanje Sekretarijata mreže u Kotoru, jedan je od koraka ka ostvarivanju tog cilja. Sekretarijat postoji već više od godinu dana, i Mreža traži načine za njegovo dalje jačanje i razvoj. Strateški ciljevi Mreže obuhvataju: jačanje regionalne mreže nevladinih organizacija; unapređenje upravljanja kulturnim nasljedom na području Jugoistočne Evrope; ostvarivanje većeg uticaja na donosiocima odluka; povećanje vidljivosti rada Mreže u javnosti; promovisanje rada nevladinog sektora u regionu; povećanje nivoa svijesti u javnosti o nasljeđu Jugoistočne Evrope; pokretanje zajedničkih projekata i aktivnosti članica Mreže.

Osnovna područja aktivnosti Mreže su obrazovanje, konzervacija, unapređenje nivoa svijesti, upravljanje, istraživanje i izgradnja kapaciteta u oblasti kulturnog nasljeđa.

7.7. PRIVATNI PREDUZETNICI U KULTURI

7.7.1. IZDAVAČKO PREDUZEĆE NIP „GOSPA OD ŠKRPJELA“

Sa svrhom da se objavi stari i vrijedan rukopisni ili prije mnogo godina štampani materijal pohranjen u Nadžupskom arhivu u Perastu, osnovana je Izdavačka kuća NIP „Gospa od Škrpjela“. Ona se bavi sakupljanjem, obrađivanjem i objavljivanjem svega onoga što je u pisanom ili štampanom obliku stoljećima stvarano u Perastu i okolini i što se brigom savjesnih pojedinaca/ki, iako ne uvijek u cjelosti, ali ipak u značajnom obimu, sačuvalo do naših dana.

Djelatnost ove izdavačke kuće, u kojoj su do sada svjetlost dana ugledale 33 publikacije, može se predstaviti kroz četiri knjige koje ilustruju kako manuskripti i stari štampani material dobijaju novo ruho i na jedan pristupačan i savremen način stižu do korisnika, tj. čitalaca. Rukopisi ovih knjiga su prethodno preko pola vijeka stajali na arhivskim stalažama, nepoznati i nedostupni širokoj publici. Autor tih knjiga je Peraštanin Pavao Butovac (1888-1966), sveštenik, profesor u Kotorskoj gimnaziji, kotorski, pa dubrovački biskup, koji je predano crpio podatke iz raznih tadašnjih malih, lokalnih arhiva, pedantno i znalački bilježeći u svojim komentarima i objašnjenjima signature korištenih izvora (ukupno je notirano 4.443 signature). U njegovim rukopisnim knjigama sačuvani su podaci iz arhiva Perasta (Općinski arhiv, sada pohranjen u Muzeju grada Perasta, Nadžupsko-opatski arhiv, Arhiv Opatije Sv. Jurja, Arhiv porodice Balović, potom Visković, Mazarović, prof. Srečka Vulovića), potom tadašnjih kotorskih arhiva (Biskupijski arhiv Kotor, Sudski arhiv, sada Sudsko- notarski fond u Istorijskom arhivu Kotora), pa Opštinskog arhiva Prčanj (danas je sačuvan samo dio ovog arhiva).

Osim objavljenih manuskriptata, rađeni su reprinti starih i rijetkih izdanja značajnih publikacija za povjest Boke („Zvezda Mora“, „Opatija Sv. Jurja“).

7.7.2. GALERIJA „TICIJAN”

Galerija „Ticijan” počela je sa radom u oktobru 1999. godine i to najprije u prostoru na Pjaci od salate, da bi se potom preselila u današnji prostor kod česme Karampane u palati Grgurina. Pored stalne prodajne izložbe, galerija je organizovala veliki broj autorskih izložbi velikih crnogorskih slikara: Luke Berberovića (2006. i 2011); Maria Maskarelija (2007); Filipa Jankovića (2002. i 2005); Boža Prodanovića (2003); Božidara Boškovića (2003); Ljuba Brajovića (2005) Milovana Mikija Radulovića (2006); Ratka Šoća (2007, a u planu je i organizovanje njegove nove izložbe 2012. godine). Značajan broj ovih izložbi organizovan je u partnerstvu sa Pomorskim muzejem Crne Gore, koji je za otvaranja izložbi ustupao svoj prostor. U galeriji „Ticijan” pored vlasnika radi još jedan zaposleni.

Galerija vidi svoju važnu funkciju u predstavljanju stvaralaštva značajnih kotorskih i crnogorskih slikara i, kroz ove izložbe, u edukaciji građana/ki Kotora u oblasti likovnih umjetnosti. Težnja je i da se kroz različite oblike kreditiranja pomogne zainteresovanima, posebno građanima/kama Kotora da naprave kolekcije određenih slikara.

Dva osnovna problema sa kojima se Galerija suočava jesu problem neodgovarajućeg prostora i problem izvoza u međunarodnoj trgovini umjetničkim djelima. Poslovni prostori u Kotoru su skupi, a Galerija nema nikakvih povlastica u odnosu na bilo koju drugu (komercijalnu) djelatnost u gradu. S druge strane, u odnosu na trgovinu umjetničkim djelima izvan Crne Gore, Galerija se suočava sa izuzetno komplikovanim procedurama i nizom dozvola koje bi trebalo pribaviti, što otežava njeno djelovanje.

7.8. MEDIJI

7.8.1. RADIO KOTOR

Lokalni javni servis Radio Kotor će u novembru 2012. godine proslaviti 25 godina rada. Status jedinog elektronskog medija čiji je osnivač Opština obavezuje ovu medijsku kuću na informisanje lokalnog stanovništva, izvještavanje o gradskim zbivanjima i edukaciju slušalačke publike. Najznačajnija zbivanja kulturnog života u opštini Radio Kotor najavljuje, prati i sistematizuje izvještavajući javnost dnevnim priložima u okviru jutarnjeg magazina „Grad“ (radnim danima u 10 sati) i centralne informativne emisije „Kotorska hronika“ (radnim danima u 16.30). Pregled sedmičnih kulturnih zbivanja emituje se svake sedmice u emisiji „Katareo“ (utorkom u 17.15), u kojoj se, pored kratkih dnevnih priloga, po potrebi nađu i razgovori sa akterima gradskih programa posvećenih kulturi. Za muzičku umjetnost rezervisan je „Kutak za klasiku“ (srijedom u 17.15). U emisiji „Boka u mom srcu“ slušaocima se predstavlja kulturna prošlost Kotora i opštine, dok je prisećanje njenih značajnijih datuma deo rubrike „Dogodilo se na današnji dan“. Radio Kotor konstantno prati rad gradskih kulturnih ustanova (Kulturni centar, OJU Muzeji, Pomorski muzej, Istorijski arhiv, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture) izvještavajući o njihovim aktivnostima, ciljevima i uslovima

rada. Prepoznajući važnost festivalskog života za profilaciju ovog grada kao kulturnog centra Crne Gore, Radio Kotor priprema hroniku Kotorskog festivala pozorišta za djecu svakog jula - tokom trajanja ove manifestacije, kao i specijalne emisije posvećene svim značajnijim festivalskim događajima u opštini. U namjeri da stimuliše građanski aktivizam, Radio Kotor pruža priliku za predstavljanje i nevladinom sektoru koji je s vremena na vrijeme inicijator kulturnih dešavanja („Expeditio“, „Forum MNE“, „Kompas“ i drugi). U granicama mogućnosti Radio Kotor predstavlja i kulturne programe u susjednim gradovima i pruža podršku provjerenim kulturnim činiocima Boke (npr. nedavno Herceg Novskom pozorištu).

7.8.2. SKALA RADIO

Skala radio je prvi nezavisni privatni elektronski medij u Kotoru koji je emitovanje programa počeo 15. septembra 2002. godine. Skala radio pokriva teritoriju Boke Kotorske (Kotor, Tivat, Herceg Novi sa zaleđem). Vodeći računa da otrgne od zaborava bogatu istoriju, tradiciju i kulturu Kotora, muziku, jezik i običaje ovoga kraja Skala je uspjela da zainteresuje slušalačku publiku koja je pokazala iskrenu želju da doprinese očuvanju naše autentičnosti, čime se zaista Kotor i Boka ponose.

Posebno su od značaja emisije koje svjedoče i reportažnim izrazom pokazuju vrijednosti suživota na ovim prostorima, kako datumskih događaja tako i kroz susrete sa zanimljivim ljudima i njihovim pričama. Emisije „Stare ure“, „Skalinima kulture“, „U žiži“, bilježe stalni rast slušanosti, a programi Skala radija na internetu, prema istraživanjima javnog mnjenja, osim medija koji imaju nacionalnu pokrivenost, jesu ubjedljivo najslušaniji.

8 KULTURNA INFRA- STRUKTURA U OPŠTINI KOTOR

U ovom dijelu dat je kratak pregled prostornih kapaciteta i opreme kojima raspolažu ustanove kulture (opštinske i državne) koje djeluju u opštini Kotor i prijedlozi mjera za poboljšanje kulturne infrastrukture u narednom petogodišnjem periodu.

Kulturni centar „Nikola Đurković” je kompleksna ustanova u čijem sastavu rade galerija, kino i (još uvek) gradska biblioteka. Centralna zgrada renovirana je nakon zemljotresa i predstavlja jedan od osnovnih prostornih resursa opštine. Od prostornih kapaciteta, kulturni centar posjeduje pozorišnu salu, dvije galerije

(jednu u okviru samog centra i drugu na Trgu od kina), malu pozorišnu salu, čitaonicu i Kino „Boka”. Postojeću opremu Kulturnog centra čine kompjuteri (15), štampači (4), fotokopir aparati (2) i telefoni (6).

Gradska biblioteka i čitaonica rade u prostoru na Pjaci od kina koji zauzima 200 m² na dva nivoa. Najprije je osposobljen prvi sprat za biblioteku, da bi 2003. bila otvorena i čitaonica sa dvadesetak mjesta za učenje. Osnovni problem ovog prostora jeste što je nedostupan osobama sa invaliditetom i što će, s obzirom na arhitektonske karakteristike objekta, ovu prepreku biti teško prevazići. Postojeću opremu biblioteke čini sedam računara, laserski štampač, termalni štampač, bar-kod čitač, skener, fotokopir aparat i telefon.

Opštinska javna ustanova „Muzeji” Kotor raspolaže jednom kancelarijom u Starom gradu (cca 35 m²), Lapidarijumom u Crkvi Sv. Mihaila (cca 110 m²) i Muzejom grada Perasta (cca 500 m²). Nedavno je otvorena i Galerija solidarnosti na Trgu od Brašna. JU Muzeji, osim kancelarije u Starom gradu, raspolaže i sa četiri kancelarije u Muzeju grada Perasta ukupne površine cca 100 m². U Muzeju grada Perasta, kulturni programi se izvode u izložbenom prostoru (cca 60 m²) i u salonu na prvom spratu (cca 110 m²). Postojeću opremu čine kompjuteri (6), štampači (2), telefoni (2) i fotokopir aparati (2).

Istorijski arhiv Kotor raspolaže sa dvije zgrade. Ona u kojoj je smješten odsjek za noviju građu nastalu poslije 1945. godine nalazi van starog grada i ima ukupnu površinu od 745,34 m². Odsjek Istorijskog arhiva Kotor sa starijom građom od 1309. do 1945, smješten je od 1988. godine u reprezentativnoj zgradi u starom gradu koja ima ukupnu površinu 506 m² i opremljena je izložbenim prostorom. Prostor kojim raspolaže uključuje depoe (3), kancelarije (6), čitaonicu, kartoteku, izložbeni prostor, portirnicu, prodajni prostor, kotlarnicu, holove i stepenice, sanitarni čvorovi (4) i terasu. Izložbeni prostor ima površinu 83,44 m². Postojeću opremu Istorijskog arhiva čine kompjuteri (7), skeneri (3), štampači (6), telefonska centrala i telefon, kao i fotokopir aparat.

Postoji potreba za rekonstrukcijom dijela postojećih prostora koji se nalaze u sklopu ustanova kulture (npr. Pozorišna sala K. C. „Nikola Đurković” i zgrada Gradske biblioteke). Takođe, potrebno je pronaći adekvatniji (veći) prostor za Gradsku galeriju. Posebno treba obratiti pažnju na nedovoljno iskorišćen potencijal lokalnih domova kulture (Škaljari, Prčanj, Dobrota...) za kulturna dešavanja. Prvi zadatak je, pri tom, pravljenje potpune evidencije ovih prostornih potencijala i utvrđivanje mjera za njihovu adaptaciju, sanaciju ili rekonstrukciju.

Neki od primjera koji se mogu uzeti u razmatranje za „urbanu recilažu” na teritoriji Kotora su zgrada Elektrane, dio fabrike Rivijera, prostor Autokampa u Dobroti, pojedini objekti u industrijskoj zoni itd. Principom privatno-javnog partnerstva, Lokalna samouprava bi mogla da dogovori sa potencijalnim investitorima da se dio ovih objekata namijeni za javno korišćenje u sektoru kulture (npr. za nezavisnu kulturnu scenu, galeriju savremene umjetnosti ili rezidencije i ateljee za umjetnike/ce). Primjeri ovakve saradnje javnog i privatnog sektora sve češća su praksa u regionu.

Odjeljenje uprave za zaštitu kulturnih dobara i Odjeljenje Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore su republičke ustanove smještene u palati Drago koja se nalazi u neposrednoj blizini katedrale Sv. Tripuna. Palata je pripadala znamenitoj vlastelinskoj porodici Drago koja je od XIII do XVIII vijeka dala puno značajnih ličnosti na polju kulture i umjetnosti, te ekonomskog i političkog života Kotora. Danas, ustanova posjeduje 14 kancelarija i jednu reprezentativnu salu za prijeme i sastanke. Ukupna površina zgrade je cca 500 m². Postojeću opremu čine kompjuteri (14), fotokopir aparat, skeneri (6), štampači (14), ploter i automobil marke „škoda octavia”.

Pomorski muzej Crne Gore, koji je takođe republička ustanova sa sjedištem u Kotoru, smješten je u palati Grgurina, iz XVIII vijeka, ukupne površine od 610 m², koja ima status kulturnog dobra. Pored ovog objekta raspolaže i pomoćnim objektom od oko 70 m².

Postoji potreba za rekonstrukcijom dijela postojećih prostora koji se nalaze u sklopu ustanova kulture (npr. Pozorišna sala K. C. „Nikola Đurković” i zgrada Gradske biblioteke). Takođe, potrebno je pronaći adekvatniji (veći) prostor za Gradsku galeriju. Posebno treba obratiti pažnju na nedovoljno iskorišćen potencijal lokalnih domova kulture (Škaljari, Prčanj, Dobrota...) za kulturna dešavanja. Prvi zadatak je, pri tom, pravljenje potpune evidencije ovih prostornih potencijala i utvrđivanje mjera za njihovu adaptaciju, sanaciju ili rekonstrukciju.

Od otvorenih prostora, prioritet je svakako rekonstrukcija/sanacija Ljetnje pozornice, kao i rekonstrukcija Male pozornice.

Osim namjenski kreiranih otvorenih prostora za kulturu (poput Ljetnje pozornice), opština Kotor privilegovana je velikim brojem javnih prostora koji predstavljaju potencijal za različite aktivnosti - društvena i kulturna dešavanja. Samo dio tog potencijala nalazi se u Starom gradu, dok izvan zidina postoje brojni nevalorizovani javni prostori. Neki od tih prostora su fizički neprivlačni (zbog zapuštenosti i lošeg opšteg stanja u kom se nalaze), dok su nekada loše opremljeni – bez mogućnosti za sjedanje, bez zelenila, javne rasvjete ili slabo pristupačni (za osobe sa invaliditetom, za one koji koriste javni gradski prevoz, itd.). U takvom stanju, potencijalni centri okupljanja građana/ki i turista, ostaju neprimijećeni, neiskorišćeni i nesagledane ljepote. Kotor posjeduje i nekoliko zapuštenih objekata koji bi mogli postati idealni prostori za društvene i kulturne aktivnosti. Neki od primjera koji se mogu uzeti u razmatranje za „urbanu recilažu” na teritoriji Kotora su zgrada Elektrane, dio fabrike Rivijera, prostor Autokampa u Dobroti, pojedini objekti u industrijskoj zoni, itd. Principom privatno-javnog partnerstva, Lokalna samouprava bi mogla da dogovori sa potencijalnim investitorima da se dio ovih objekata namijeni za javno korišćenje u sektoru kulture (npr. za nezavisnu kulturnu scenu, galeriju savremene umjetnosti ili rezidencije i ateljee za umjetnike/ce). Primjeri ovakve saradnje javnog i privatnog sektora sve češća su praksa u regionu.

9 JAVNE MANIFESTACIJE U OPŠTINI KOTOR

Javne kulturne manifestacije u Opštini Kotor su, na osnovu zaključaka usvojenih na Skupštini Opštine Kotor 2008. godine, podijeljene u četiri segmenta:

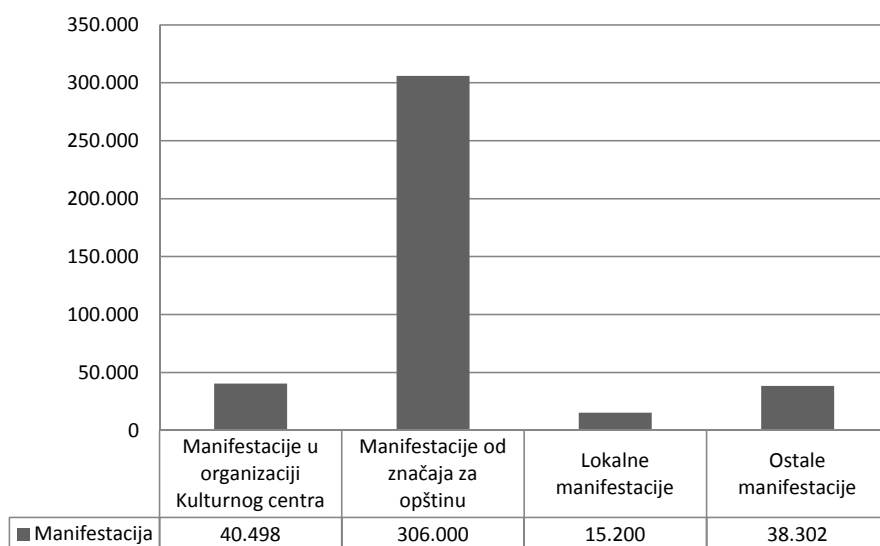
1. Manifestacije u organizaciji Kulturnog centra
2. Manifestacije od interesa za opštinu
3. Lokalne manifestacije
4. Ostale manifestacije

Za javne kulturne manifestacije u budžetu Opštine Kotor u 2011. godine bilo je odvojeno 400.000 EUR. Raspodjela ovih sredstava može se vidjeti na grafikonu 14.

9.1. MANIFESTACIJE U ORGANIZACIJI KULTURNOG CENTRA

Pod ovim manifestacijama podrazumijevaju se pozorišne i bioskopske predstave, književne večeri i likovne izložbe koje su dio redovnog programa Kulturnog centra „Nikola Đurković”.

Grafikon 14 - Predviđena budžetska sredstva Opštine Kotor za kulturne manifestacije – u EUR (2011)

9.2. MANIFESTACIJE OD ZNAČAJA ZA OPŠTINU (INTERNACIONALNOG KARAKTERA)

Karneval

Krajem 2008. godine konstituisan je „Međunarodni festival Kotor Art“, kao festival od posebnog interesa za Crnu Goru. To je i ozvaničeno potpisivanjem Sporazuma između resornog Ministarstva, Opštine Kotor i nosilaca organizacije dotadašnjih manifestacija. Sporazumom je uređen status organizacija i način finansiranja festivala. Festival je objedinio postojeće manifestacije u Kotoru (Međunarodni festival pozorišta za djecu, Don Brankove dane muzike i Internacionalnu smotru mode) sa novim manifestacijama Kotor ArTeatar, Pjaca od Filozofa i (tokom prve dvije godine trajanja festivala) Festivalom novog antičkog teatra „Teuta“. U posljednje dvije godine Kotor Art festival ima i pokroviteljstvo UNESCO-a.

Kotorski festival pozorišta za djecu osnovan je 1993. godine pod nazivom Jugoslovenski festival pozorišta za djecu. Festival je osnovan u cilju njegovanja pozorišnog stvaralaštva za djecu, razvoja estetskog vaspitanja mladih, podsticanja dječjeg stvaralaštva i afirmisanja svih vrsta umjetnosti uz pomoć teatra kao osnovnog medija, koji svakoj pruža široke mogućnosti, kao i kulturnih vrijednosti u svrhu prezentacije ovih prostora. Svoje uporište ima u dvodecenijskoj tradiciji pozorišta za djecu, koje je postalo sastavni dio kulturnog života grada. Tokom devetnaestogodišnjeg trajanja u zvaničnoj takmičarskoj konkurenciji odigrano je preko 200 predstava, održano oko 500 pratećih programa i dodijeljeno 220 nagrada.

Muzički segment festivala, nazvan od 2007. godine „**Don Brankovi dani muzike**“ po preranom preminulom ko-osnivaču festivala don Branku Sbutegi, održava se od 2001. godine. Tokom deset godina festivala organizovano je više od 200 koncerata uglavnom klasične i duhovne muzike na kojima su svirali umjetnici/ce iz 21 zemlje svijeta. Koncerti su se uglavnom održavali u kotorskim crkvama, koncertnim dvoranama i trgovima u Starom gradu.

Internacionalna smotra mode održana je 2009. i 2010. godine u okviru Kotor Art festival u suorganizaciji beogradske modne agencije „Fabrika“ i Opštine Kotor. Opština Kotor, kao suorganizator učestvuje u finalnom segmentu ove manifestacije gdje, pored obezbjeđivanja finansijskih sredstava, realizuje i niz organizacionih poslova. Festival mode traje tri dana i okuplja značajna imena iz svijeta mode.

Međunarodni festival klapa Perast se održava već deset godina krajem juna u organizaciji istoimene NVO. Klapsko pjevanje je specifično za prostore južnog Jadrana. Festival se održava na centralnom gradskom trgu u Perastu.

Tradicionalni zimski karneval je jedinstvena animaciona manifestacija koja se tradicionalno održava na području opštine u februaru. U mnoštvu karnevalskih grupa i maski iz Kotora i drugih gradova Crne Gore, brojni posjetioци/ke mogu vidjeti i uživati u koloritu originalnih kostima, ritma i mediteranskog duha domaćeg stanovništva.

Internacionalni ljetnji karneval održava se u avgustu na otvorenim prostorima gradske rive i starog grada uz učešće karnevalskih grupa iz Kotora, Crne Gore i inostranstva. Slično zimskom karnevalu i ljetnji karneval je namijenjen zabavi i slavlju na ulicama i trgovima. Kotorski karneval je dobio prestižnu turističku nagradu WBA za najbolju manifestaciju u 2005. godini u Crnoj Gori, kao i nagradu 21. novembar grada Kotora.

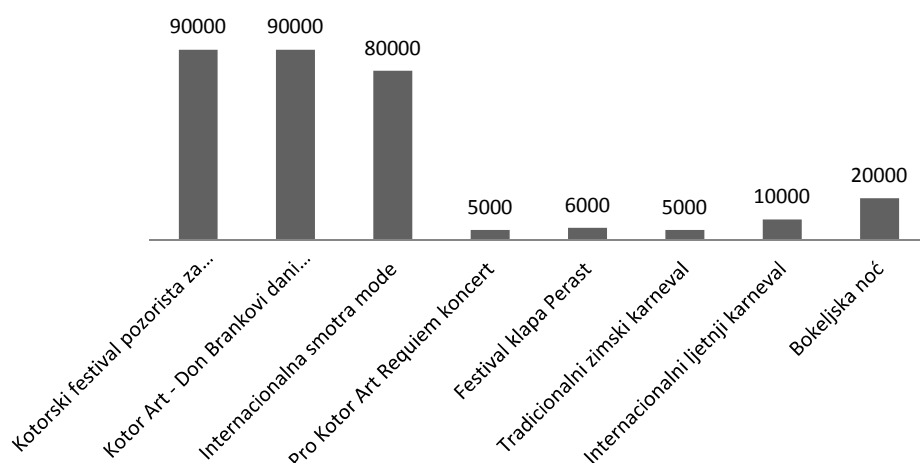
Bokeljska noć je manifestacija nastala prije tri vijeka i po kojoj je Kotor, po kreativnosti i duhu svojih žitelja, postao prepoznatljiv i van granica Crne Gore. To je svojevrsni karneval u kome ključnu mjesto imaju maštovito dekorisane barke u dijelu zaliva ispred starog grada, praćene različitim svjetlosnim efektima. Uporedo sa ukrašenim barkama koje se lagano kreću, na kotorskim trgovima traje zabava uz pjesmu, igru i veselu atmosferu do ranih jutarnjih časova.

Bokeljska noć

Raspodjela finansijskih sredstva iz budžeta Opštine Kotor za kulturne manifestacije od značaja za opštinu Kotor može se vidjeti na grafikonu 15.

Grafikon 15 – Predviđena budžetska sredstva Opštine Kotor za kulturne manifestacije od značaja za opštinu – u EUR (2011)

9.3. LOKALNE MANIFESTACIJE

Lokalne manifestacije takođe predstavljaju jedan od važnih kulturnih resursa Opštine Kotor. Naročito one sa vjekovnom tradicijom, poput Fašinade, Gađanja kokota i kićenja Mađa, mogle bi, uz drugačiji marketing mogu predstavljati prvorazrednu turističku atrakciju.

Gađanje kokota je manifestacija koja obilježava pobjedu Peraštana nad Turcima 1654. god. Slavi se Peraška Gospa, svira Gradska muzika, igra kolo Bokeljske mornarice ispred crkve Sv. Nikole i održava se misa sa procesijom Gospine slike. Nakon toga slijedi gađanje kokota, što simboliše dan odbijanja turske pomorske flote na Verigama od strane Peraštana, 15. maja 1654. godine. Onaj koji pogodi kokota dobija šugaman (peškir) na kojem je obilježena godina bitke i gađanja i čašćava se vinom.

Fašinada, Perast

Fašinada je petovjekovna tradicionalna manifestacija, koja se održava svake godine 22. jula, na dan kada je, prema predanju, nađena slika Bogorodice sa malim Hristom na hridi ispred Perasta (1452). Svečanost podrazumijeva ritualnu procesiju koju čine okićeni čamci i barke, koja se tradicionalno kreće oko ostrva Gospa od Škrpjela u Perastu. Svečanost Fašinade podrazumijeva tradicionalno nasipanje kamenja, koje barke iz zaliva dovoze do ostrva i zatim ga izbacuju oko obale. U svečanosti koju prate narodne pjesme učestvuju samo muškarci. Prema starom običaju, na ostrvu se potom, u večernjim satima, priprema riblja večera.

Kićenje Mađa (pozdrav maju, 1. maj) - Mađ je običaj kićenja stabla mladog brijesta kao znak veselja radi početka proljeća. Najvjerojatnije se radi o ostacima paganskog običaja kako bi se dočaralo proljeće i slikovito iskazala želja stanovništva za plodnom godinom, sunčanim i prijatnim danima, smijehom i veseljem. Običaj nalaže da posljednji ženik bere stablo brijesta i posadi ga na perašku pjacu ispred crkve Sv. Nikole. Mladi okite stablo bočicama mlijeka i vina kao i suvim kolačima (koromanima). Nakon toga, uz zvuke mandolina i pjesmu, građanstvo i gosti idu u kafanu ili na pjacu na bijelu kafu sa koromanima.

Fešta Kamelija je tradicionalna manifestacija koja obuhvata izložbe aranžmana od cvijeta kamelije praćene likovnim izložbama i radionicama u prirodi, kulturno zabavnim programom i tradicionalnim balom sa izborom Dame kamelije koja se održava u Stolivu.

Kostanjada je fešta u slavu kestenova koji rastu u šumi na obroncima brda Vrmac iznad Stoliva.

Zimski karneval u Prčnju se tradicionalno organizuje u malom primorskom mjestu nadomak Kotora, uz mnoštvo karnevalskih grupa i bogat kulturno-zabavni program.

Sub-aqua fest - Mediteranski festival filmova o podvodnom svijetu održava se sedam godina na otvorenoj pozornici starog grada u Kotoru. Zahvaljujući učešću velikog broja stranih novinara, Crna Gora se našla na stranicama brojnih svjetskih časopisa kao egzotična zemlja u srcu Mediterana sa raznovrsnom florom i faunom u podvodnom svijetu i veoma bogatom kulturnom baštinom na dnu mora.

Bokeška kužina je tradicionalna manifestacija koja svojim koloritom, mirisom, umijećem i bogatom kulinarskom trpezom oduševljava brojne posjetioce i gurmane. Kulinarski identitet Boke Kotorske stvarao se od recepata najrazličitijeg porijekla kroz kontakte sa različitim narodima koji su dolazili i odlazili.

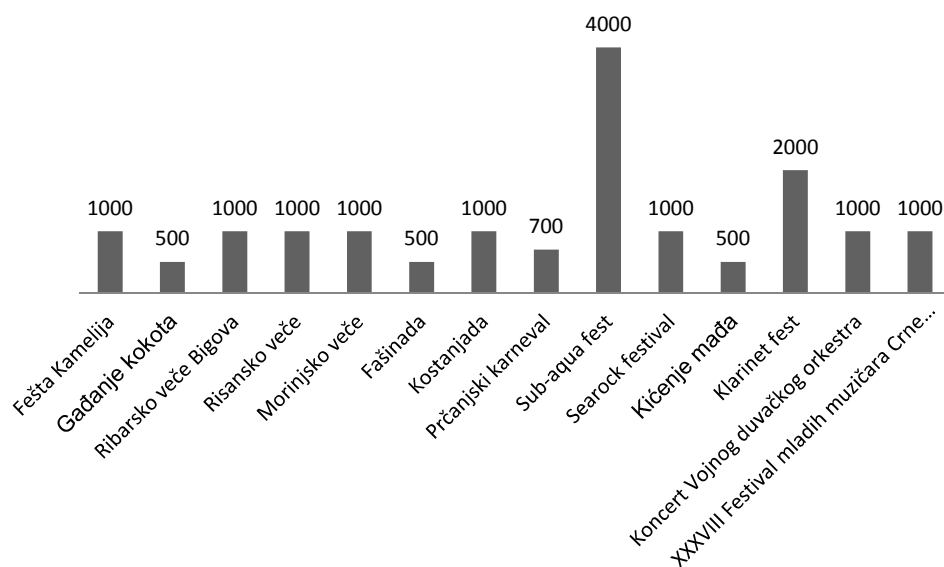
Klarinet fest - u okviru ovog festivala se, pored koncerata, održavaju i edukativni seminari za stručno usavršavanje nastavnika/ca, učenika/ca, studenata/kinja i amatera/ki na instrumentima (klarinet, bas klarinet, saksofon i kamerna muzika). U toku trajanja festivala, svakog dana, u jutarnjim i popodnevrim satima se održavaju preformansi „Oživimo kotorske pjace“ (klarinetisti-ulični svirači u kombinacijama duo, trio, kvartet, kvintet...).

XXXVIII festival mladih muzičara/ki Crne Gore - organizator ovog festivala je ŠOSMO „Vida Matjan“. Festival predstavlja mjesto susreta talentovanih, kreativnih i druželjubivih ljudi koji govore univerzalnim jezikom muzike, koji je 2011. okupio oko 450 izvođača/čica iz 15 osnovnih i 3 srednje muzičke škole, kao i studente/kinje Muzičke akademije Cetinje.

Searock festival - riječ je o međunarodnom rok festivalu koji je 2011. godine trajao dva dana i tokom koga su se publici u Kotoru predstavili rok sastavi iz Crne Gore, Hrvatske i SAD.

Finansijska sredstva predviđena za održavanje lokalnih kulturnih manifestacija predstavljena su na grafikonu 16.

Grafikon 16 - Predviđena budžetska sredstva opštine kotor za lokalne kulturne manifestacije – u EUR (2011)

10 KULTURNE PRAKSE U OPŠTINI KOTOR

Važan dio analize trenutnog stanja u kulturi Opštine Kotor predstavlja analiza kulturnih potreba, kulturnih navika, ukusa, znanja o kulturi, posjedovanja kulturnih objekata i opreme građana/ki opštine, te njihove ocjene kulturne ponude u opštini. Ove fenomene objedinjeno smo nazvali kulturnim praksama građana i građanki Opštine Kotor.

Istraživanje je dizajnirano kao telefonsko anketno istraživanje sa 31 pitanjem na neproporcionalnom stratifikovanom uzorku od po 250 ispitanika/ca u sve tri opštine u Boki Kotorskoj (ukupno 750 ispitanika/ca). Anketirano je ukupno 668 ispitanika/ca (89,1% planiranog uzorka), od toga je u Opštini Kotor i u Opštini Herceg Novi anketirano po 225 ispitanika/ca (90% planiranog uzorka), a u opštini Tivat 218 ispitanika/ca (87,2% planiranog uzorka).

U uzorak je ušlo 56,8% žena i 43,2% muškaraca na nivou čitavog regiona, a 62,2% žena i 37,8% muškaraca u opštini Kotor. Na nivou Boke Kotorske u uzorku među starosnim grupama u uzorku dominira generacija od 46 do 65 godina (34,3%), potom je najzastupljenija generacija od 31 do 45 godina (27,2%), mladi između 18 i 30 godina (24,0%) i stariji od 65 godina (14,2%). U Opštini Kotor u uzorak je ušlo 17,9% ispitanika/ca starih između 18 i 30 godina; 22,0% onih koji pripadaju starosnoj grupi od 31 do 45 godina; 41,3% ispitanika/ca između 46 i 65 godina i 18,8% starijih od 65 godina. U regionalnom uzorku ima 54,6% ispitanika/ca sa srednjoškolskim obrazovanjem, 6,4% ispitanika/ca sa osnovnom školom i nižim obrazovanjem i 39% onih sa višom školom, fakultetom ili još višim obrazovanjem. U Opštini Kotor takođe među obrazovnim grupama dominiraju ispitanici sa srednjom školom kao najvišim stupnjem obrazovanja (53,8%), ispitanika/ca sa višom školom i još višim obrazovnim nivoom ima 37,8%, a onih čije se obrazovanjem završilo osnovnom školom im 8,4%. Među grupama zanimanja, u uzorak u čitavoj Boki ušlo je 11% poljoprivrednika i nekvalifikovanih radnika; 20,8% kvalifikovanih i visokokvalifikovanih radnika; 21,3% nižih stručnjaka; 7,9% službenika, 16,7% malih privrednika; 18,3% stručnjaka, 4,4% velikih privrednika i rukovodilaca (direktora, visokih vojnih i policijskih oficira). U slučaju opštine Kotor u uzorak je ušlo 14,6% poljoprivrednika i nekvalifikovanih radnika; 18,8% kvalifikovanih i visokokvalifikovanih radnika; 24,0% nižih stručnjaka; 4,2% službenika; 8,9% malih privrednika; 21,9% stručnjaka, 5,2% velikih privrednika i rukovodilaca i 2,6% izdržavanih lica (domaćica i nezaposlenih). Tamo gdje su postojali validni podaci, penzionere smo kodirali prema njihovim prethodnim zanimanjima, učenike i studente koji su ušli u uzorak rekodirali smo prema zanimanju njihovih roditelja, a nezaposlene prema zanimanju njihovih zaposlenih supružnika. Iako se radi o neproporcionalnom uzorku, čiji cilj i nije dobijanje preciznih podataka o populaciji, već prije ustanovljenje osnovnih trendova, treba imati na umu da su uzorku u opštini

Na nivou Boke, onih koji često pohađaju programe kulturnih institucija ili obilaze spomenike kulture (u našem istraživanju više od 4 puta godišnje) ima manje od 10%, kada su u pitanju umjetničke galerije, oko 15% za biblioteke i bioskope i do 25% kada je u pitanju pozorište.

Kotor disproportionalno zastupljene pripadnice ženskog pola; građani/građanke starosti između 46 i 65 godina; visokoobrazovani i u skladu s tim pripadnici zanimanja nižih stručnjaka i stručnjaka. Ove disproporcije naravno imaju uticaja i na rezultate koji se tiču kulturnih praksi.

U upitniku su pored prikupljanja osnovnih socio-demografskih podataka za ispitanike/ce (i njihove roditelje i supružnike) od ispitanika/ca traženi i odgovori koji se tiču njihovih kulturnih potreba, njihovih kulturnih navika, ukusa, posjedovanja kulturnih dobara (knjiga) i njihova ocjena kulturne ponude u Opštini i drugim djelovima Boke. Za potrebe strateškog planiranja, analizirali smo kulturne navike građana i građanki Opštine Kotor, njihove ukuse i ocjenu kulturne ponude u Opštini.

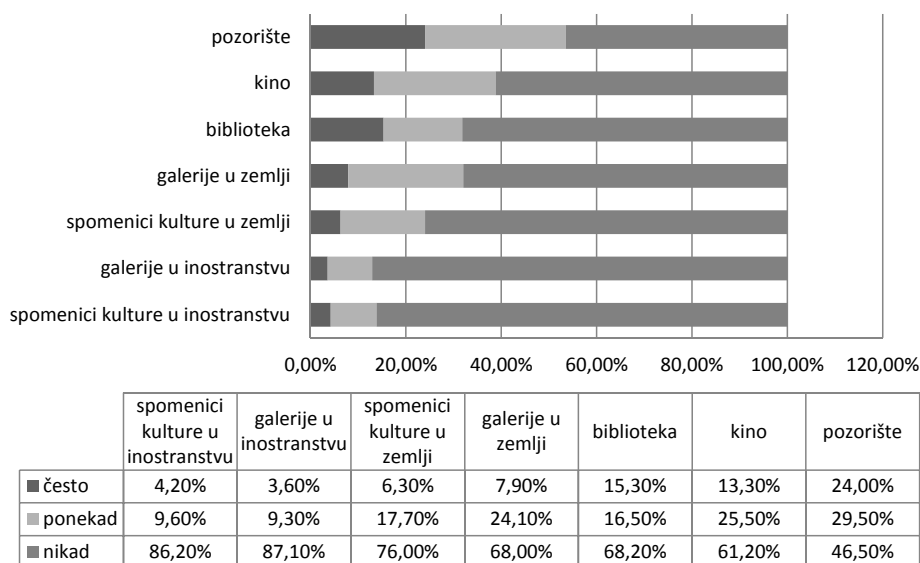

Na koncertima klasične muzike tokom proteklih 12 mjeseci nije bilo više od 80% anketiranih iz sve tri opštine Boke, dok se za koncerte narodne muzike taj procenat kreće oko 75%.

10.1. KULTURNE NAVIKE GRADJANA I GRADJANKI OPŠTINE KOTOR

Što se tiče faktičkih aktivnosti građana/ki u slobodnom vremenu, istraživanje je pokazalo da značajan broj anketiranih ne pohađa programe kulturnih institucija. Tako npr. gotovo polovina ispitanika/ca iz uzorka u čitavoj Boki nije tokom 12 mjeseci prije anketiranja bila u pozorištu, više od 60% njih nije bilo u kinu, skoro 70% ispitanih nije koristilo usluge biblioteke niti posjetilo umjetničke galerije u zemlji. A više od 85% njih nije bilo u umjetničkim galerijama, niti je pak posjetilo kulturne spomenike u inostranstvu (vidi grafikon 17). Na drugoj strani, onih koji često pohađaju programe kulturnih institucija ili obilaze kulturne spomenike (u našem istraživanju više od 4 puta godišnje) ima manje od 10% kada su u pitanju umjetničke galerije, oko 15% za biblioteke i bioskope i do 25% kada je u pitanju pozorište.

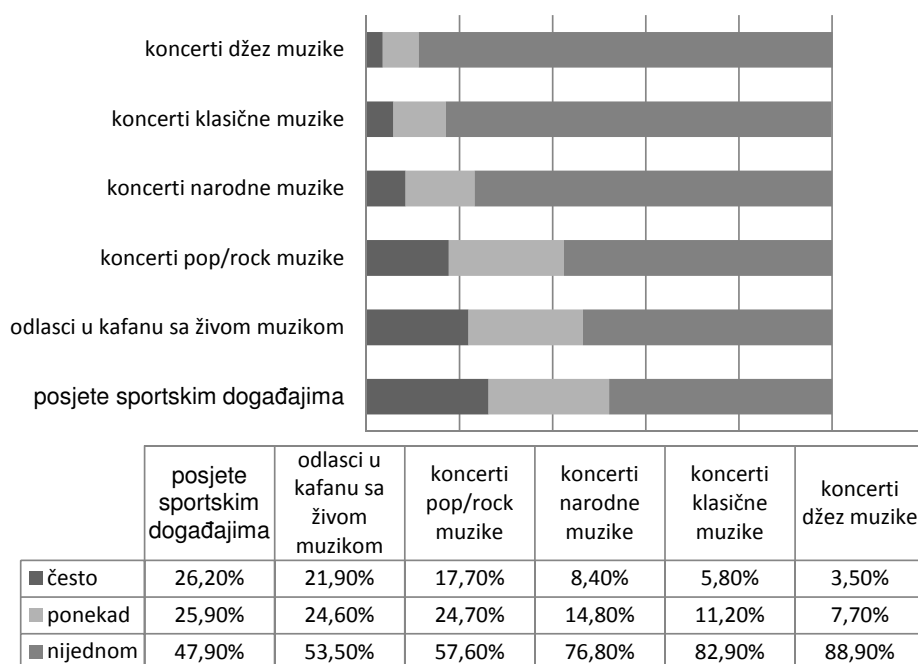
Grafikon 17 - Koliko su puta učestvovali u navedenim aktivnostima u 12 mjeseci prije anketiranja (Boka Kotorska)

U slučaju kulturnih navika građana i građanki opštine Kotor (vidi grafikone 19 i 20) ovi trendovi niskog nivoa participacije su još izraženiji – izuzev u slučajevima posjeta umjetničkim galerijama i posjeta kulturnim spomenicima u zemlji. Čak 56% anketiranih iz opštine Kotor nije nijednom bilo u pozorištu u 12 mjeseci prije anektiranja; 64,7% nije bilo u kinu, a 72,3% nije koristilo usluge biblioteke. Čak i u slučaju koncerata, više od tri četvrtine ispitanika/ca nije bilo ni na jednom koncertu pop-rok muzike, a čak 86,2% nije bilo na koncertima klasične muzike i 97,8% na koncertima džez muzike.

Slične pravilnosti se mogu uočiti i kada su pitanju koncerti (pop/rok muzike, džez muzike, klasične muzike, ali i narodne muzike). Ni na jednom koncertu klasične muzike nije bilo više od 80% anketiranih iz sve tri opštine Boke, dok se za koncerte narodne muzike taj procenat kreće oko 75%. Jedino koncerti pop/rok muzike imaju nešto manji procenat apstinencata, koji je i dalje veći od polovine anketiranih. Među redovnim posjetiocima koncerata ima 3,5% onih relativno često idu na koncerte džez muzike; 5,8% ispitanika/ca koji posećuju koncerte klasične muzike i 8,5% anketiranih za koncerte narodne muzike. Skoro 20% anektiranih bilo je u 12 mjeseci prije anketiranja više od četiri puta na koncertima pop/rok muzike (vidi grafikon 18).

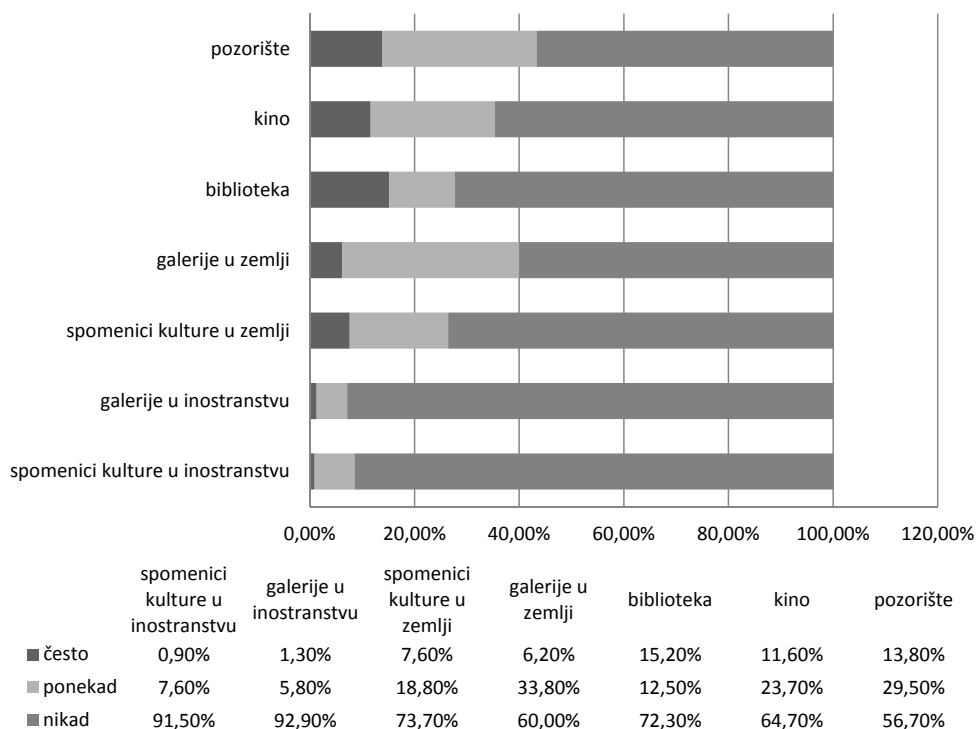
Grafikon 18 - Koliko su puta učestvovali u navedenim aktivnostima u 12 mjeseci prije anketiranja (Boka Kotorska)

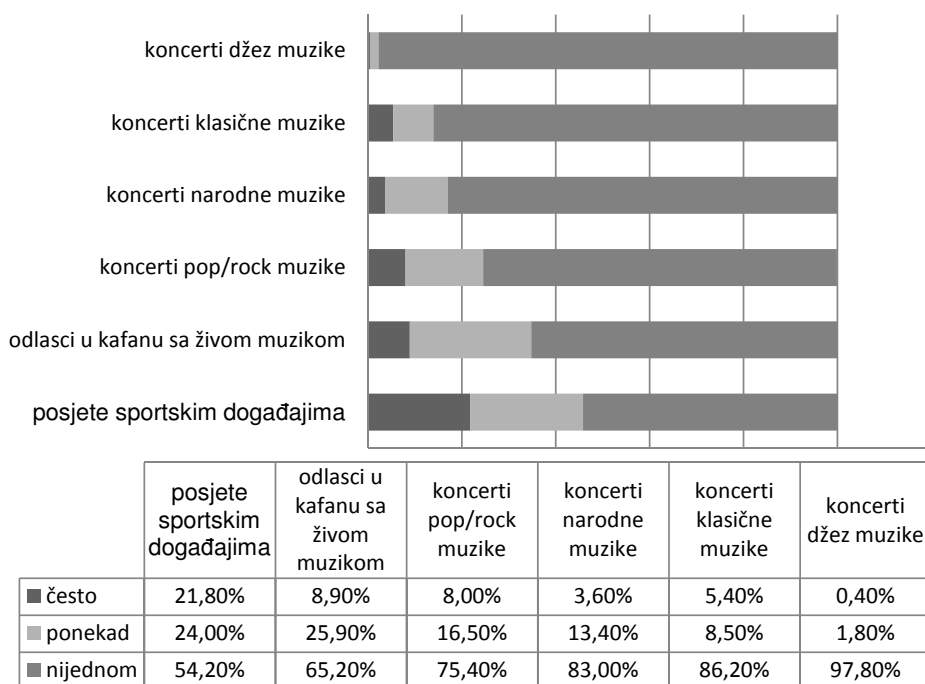
Kao alternativne aktivnosti u slobodnom vremenu (u odnosu na kulturnu participaciju) u upitniku smo ponudili posjete sportskim događajima i odlaske u kafane/restorane sa živom muzikom. Iako je procenat onih koji su na ovaj način koristili slobodno vrijeme značajno veći (26,2% često odlazi na sportske događaje, a još 25,9% povremeno; dok 21,9% često odlazi u kafanu/restoran sa živom muzikom i još 24,6% to čini povremeno), ipak je procenat neaktivnih u čitavom regionu Boke dosta veliki (47,9% nije bilo na sportskim događajima godinu dana prije anektiranja i 53,5% nije odlazilo u kafane/restorane gdje su mogli da slušaju muziku uživo).

U slučaju kulturnih navika građana i građanki opštine Kotor (vidi grafikone 19 i 20) ovi trendovi niskog nivoa participacije su još izraženiji – izuzev u slučajevima posjeta umjetničkim galerijama i posjeta kulturnim spomenicima u zemlji. Čak 56% anketiranih iz opštine Kotor nije nijednom bilo u pozorištu u 12 mjeseci prije anektiranja; 64,7% nije bilo u kinu, a 72,3% nije koristilo usluge biblioteke. Čak i u slučaju koncerata, više od tri četvrtine ispitanika/ca nije bilo ni na jednom koncertu pop-rok muzike, a čak 86,2% nije bilo na koncertima klasične muzike i 97,8% na koncertima džez muzike.

Grafikon 19 - Koliko su puta učestvovali u navedenim aktivnostima u 12 mjeseci prije anketiranja (opština Kotor)

Grafikon 20 - Koliko su puta učestvovali u navedenim aktivnostima u 12 mjeseci prije anketiranja (opština Kotor)

Oko 33% anketiranih u prethodnih godinu dana nije pročitao nijednu knjigu.

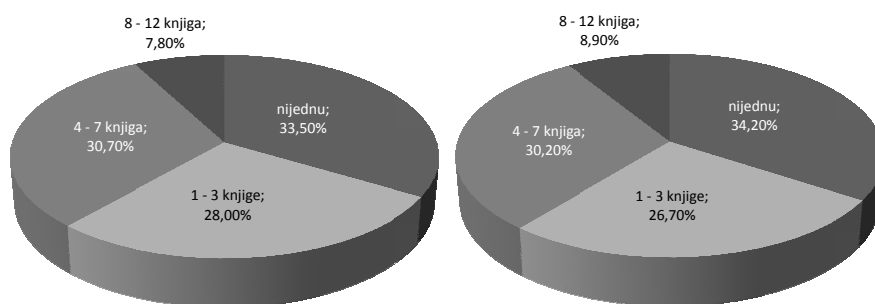

U Kotoru (a slično i na nivou Boke), biblioteke sa više od 400 knjiga ima oko 12% ispitanika/ca.

Ovaj nizak nivo kulturne participacije nije izuzetak kada se poredi sa rezultatima dobijenim u istraživanjima kulturne prakse u regionu (Srbiji i Makedoniji), niti pak ni u zemljama Evropske Unije. Ali on dosta jasno pokazuje ograničenja u koncipiranju kulturne politike, vezana za obim potencijalne publike za određene tipove aktivnosti.

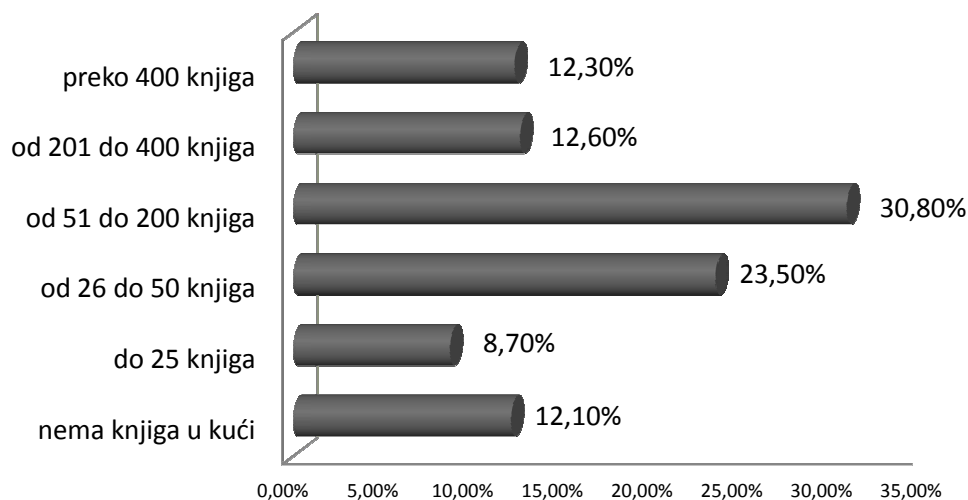
Pored kulturnih navika u javnoj sferi u istraživanju smo ispitivali i kulturne navike u privatnoj sferi – vezana, na jednoj strani, za tradicionalnu djelatnost čitanja beletristike, a na drugoj strani, za savremeno korišćenje kompjutera (u njegovim mnogobrojnim formama). Grafikon 21 i 22 pokazuju da među ispitanicima/cama ima približan broj onih koji ne čitaju (33,5% u Boki i 34,2% ispitanika/ca iz opštine Kotor), onih koji čitaju malo (28% na nivou Boke i 27% među anketiranim u Kotoru) i onih koji su pasionirani čitači 8% na nivou uzorka iz čitavog zaliva i 9% u Kotoru.

Grafikoni 21 i 22 - Koliko su knjiga pročitali za vlastito zadovoljstvo u 12 mjeseci prije anketiranja. Grafikon 21 - Boka Kotorska, Grafikon 22 - opština Kotor

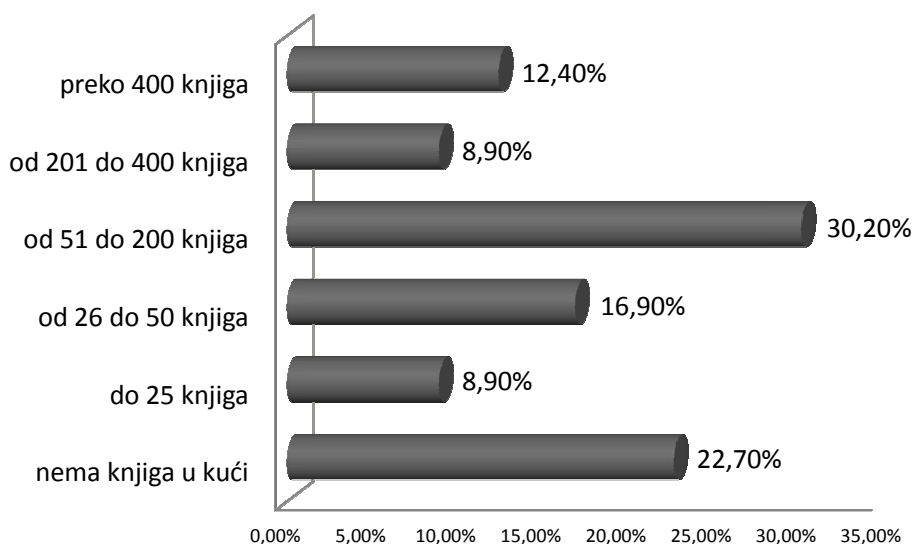

Ispitanike/ce smo pitali i za veličinu njihovih kućnih biblioteka. Kao što to obično i biva, pasionirani čitači imaju i obimne biblioteke. Biblioteke sa više 400 knjiga među anketiranim iz čitave Boke ima 12,3%, a još 12,6% ima kućne biblioteke koje bi se mogle smatrati solidnim (200–400 knjiga). Na drugoj strani, 12,1% ispitanih nema knjiga u kući, a još 9,2% ima kućne biblioteke sa manje od 25 knjiga. Među anketiranim iz opštine Kotor sličan je procenat onih sa velikim kućnim bibliotekama (12,4%), a nešto manji broj onih sa bibliotekama između 200 i 400 knjiga (8,7%). Ali je zato značajno veći procenat onih koji nemaju knjiga među anketiranim iz Kotora (22,7%), čemu treba dodati još 8,9% onih sa malim bibliotekama. Bar na nivou uzorka može se uočiti da „čitalačku klasu“ čini između 25% i 30% anketiranih, dok se takođe otprilike trećina ne druži baš često sa knjigom. (Vidi grafikone 20 i 21).

Grafikon 23 - Koliko knjiga imaju u kućnoj biblioteci (Boka Kotorska)

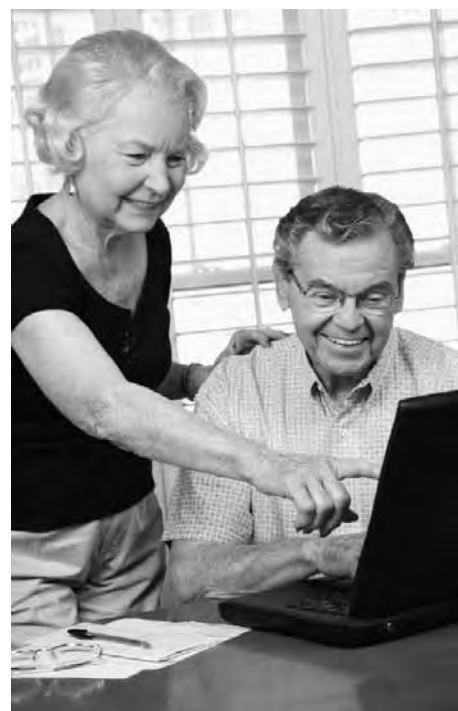
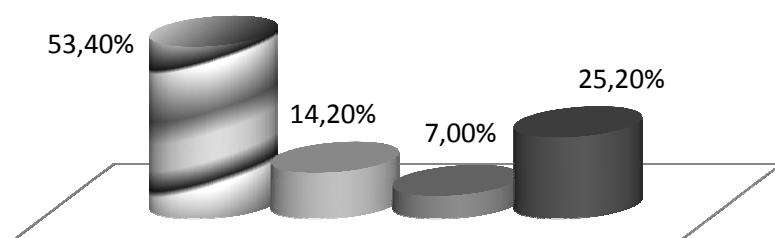
Grafikon 24 - Koliko knjiga imaju u kućnoj biblioteci (opština Kotor)

Što se pak korišćenja kompjutera tiče (grafikoni 25 i 26), 53,4% ispitanika/ca iz Boke svakodnevno koristi kompjuter, a jedna četvrtina (25,1%) ga ne upotrebljava. U slučaju anketiranih iz opštine Kotor procenat onih koji svakodnevno koriste kompjutere iznosi 48%, a skoro 30% ispitanika/ca ih ne koristi.

Grafikon 25 – Koliko često koriste kompjuter (Boka Kotorska)

■ svaki dan ■ nekoliko puta nedeljno ■ jednom nedeljno i ređe ■ ne koriste kompjuter

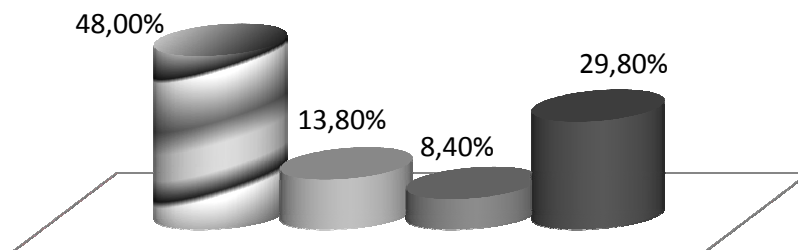

Što se tiče korišćenja kompjutera, u slučaju anketiranih iz opštine Kotor procenat onih koji svakodnevno koriste kompjutere iznosi 48%, a skoro 30% ispitanika/ca ih ne koristi.

Omiljeni muzički žanrovi u uzorku na nivou Boke Kotorske su zabavna muzika, pop, izvorna narodna, rok i starogradska muzika.

Grafikon 26 - Koliko često koriste kompjuter (Opština Kotor)

■ svaki dan ■ nekoliko puta nedeljno ■ jednom nedeljno i ređe ■ ne koriste kompjuter

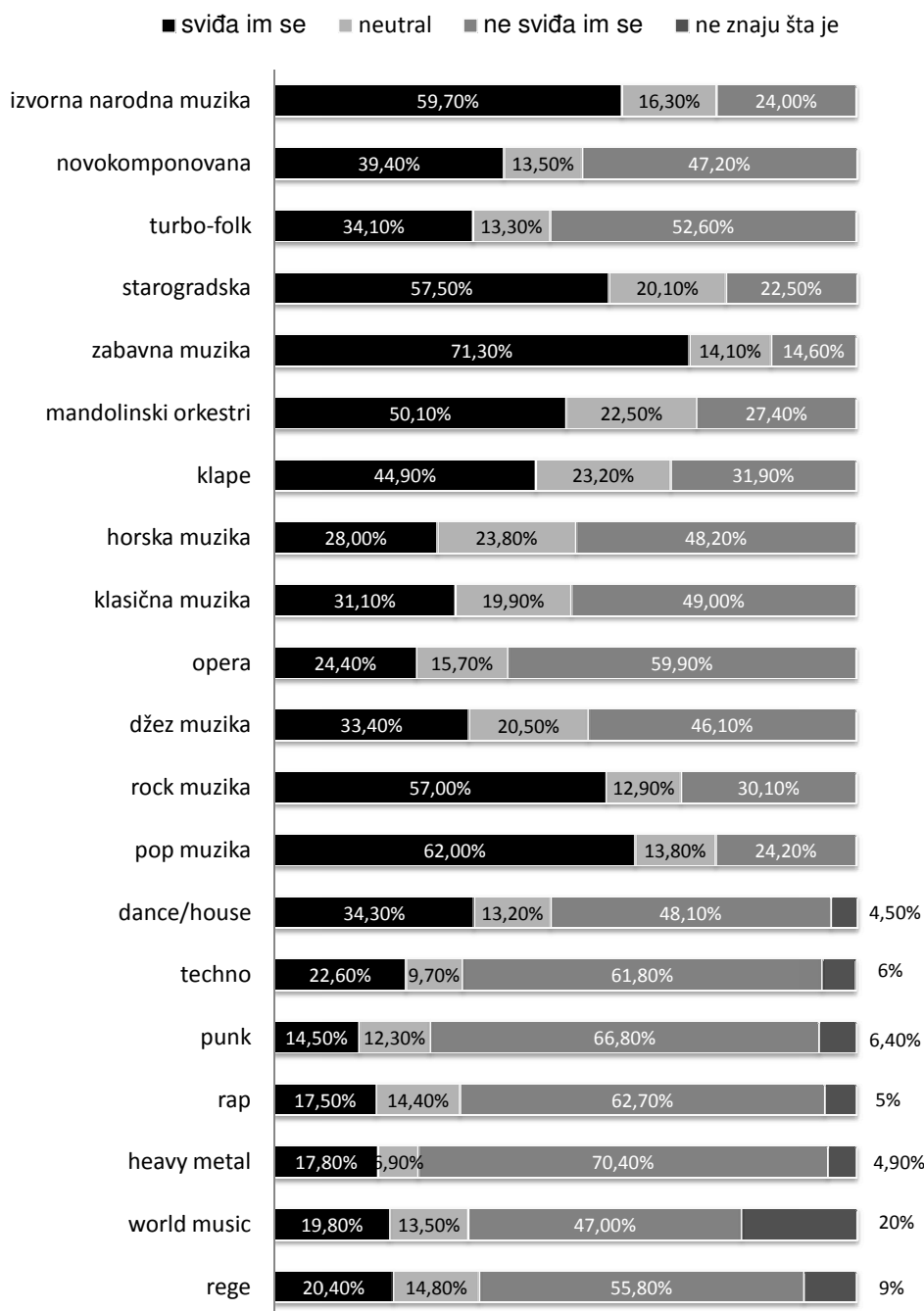

10.2. UKUŠI GRADJANA I GRADJANKI OPŠTINE KOTOR

Druga bitna oblast koju smo ispitivali bile su estetske preferencije u oblasti muzike građana i građanki Opštine Kotor.

Kao što se može vidjeti na grafikonu 27, omiljeni muzički žanrovi u uzorku na nivou čitave Boke Kotorske su zabavna muzika 71,3%; pop muzika 62%; izvorna narodna muzika 59,7%; rok muzika 57% i starogradska muzika 57,5%. Klasičnu muziku, operu i horsku muziku voli između 25% i 30% anketiranih, a savremene forme popularne muzike (dens/haus, tehno, rep, hevi metal) između 15% i 35% anektiranih, a novokomponovanu muziku između 35 i 40%. Zanimljivo je da među anketiranimima na nivou čitavog regiona, broj onih kojima se sviđaju muzičke forme tipične za Bokokotorski zaliv – muzika klapa i mandolinskih orkestara – kreće oko polovine anketiranih.

Grafikon 27 - Muzički ukus građana i građanki Boke Kotorske

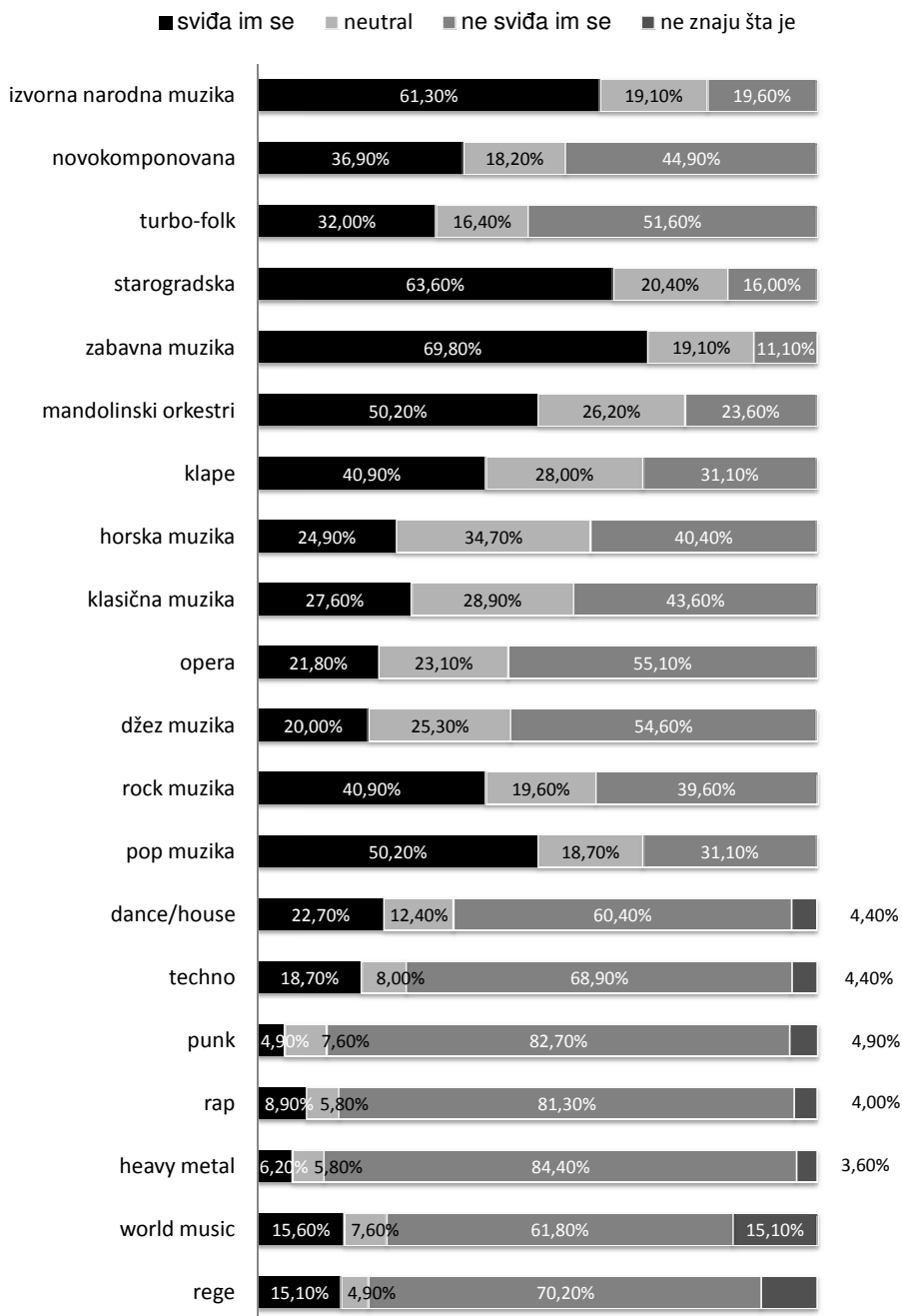

Što se muzičkog ukusa građana i građanki opštine Kotor tiče, zabavna muzika je ponovo muzički žanr koji se sviđa najvećem procentu anketiranih (69,8%). Sljedeća u hijerarhiji je starogradska muzika (63,6%), izvorna narodna muzika (61,3%), pop muzika i tamburaši, sa po 50,2% onih koji ih vole.

Što se muzičkog ukusa građana i građanki opštine Kotor tiče, zabavna muzika je ponovo muzički žanr koji se sviđa najvećem procentu anketiranih (69,8%). Sljedeća u hijerarhiji je starogradska muzika (63,6%), izvorna narodna muzika (61,3%), pop muzika i tamburaši, sa po 50,2% onih koji ih vole (vidi grafikon 28).

I na nivou Boke kao cjeline i u opštini Kotor omiljeni muzički žanr je izvorna narodna muzika (u Boki za 15,7% anketiranih, a u opštini Kotor za 20,9%). Na drugom i trećem mjestu po popularnosti nalaze se zabavna i rok muzika. U čitavoj Boki za 9% omiljeni muzički žanr je pop muzika, a za 4,9% novokomponovana narodna muzika. U Kotoru pak, među anketiranimima slijedi starogradska muzika sa 6,7%, potom novokomponovana narodna muzika i pop muzika, sa po 5,5%.

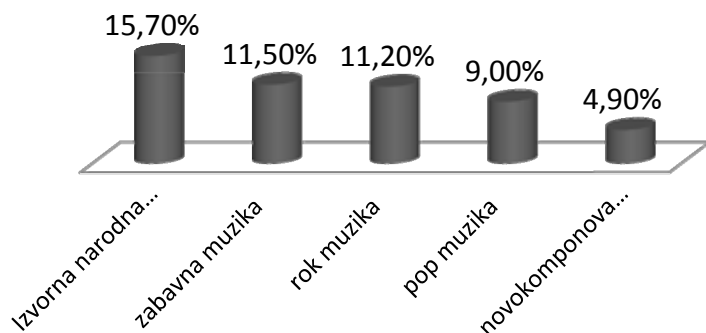
Grafikon 28 - Muzički ukus građana i građanki Opštine Kotor

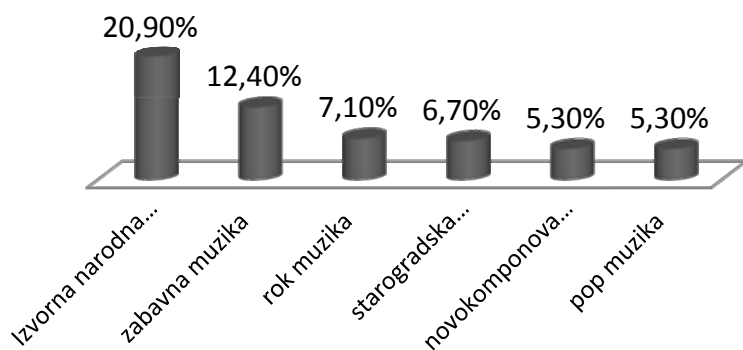
U Kotoru klasičnu muziku voli 27,6%, a opersku i horsku muziku 21,8%, odnosno 24,9% anketiranih. U odnosu na uzorak iz čitave Boke Kotorske, među anketiranimima iz opštine Kotor pop i rok muzika se slušaju nešto manje (40% do 50%), a manja je i podrška savremenim popularnim muzičkim formama (od haus muzike do hevi metala) i kreće se od 5% do 20%. Dok su tamburaši nešto popularniji nego na nivou čitavog uzorka, muziku klapa među anketiranimima u Kotoru voli 40% ispitanika/ca.

Pored toga što smo od ispitanika/ca tražili da navedu svoj odnos prema ponuđenim muzičkim žanrovima (u rasponu od „jako volim da slušam” do „smeta mi kad čujem”) zamolili smo ih i da izdvoje jedan od muzičkih žanrova koji je njihov omiljeni. Dobijeni rezultati se mogu vidjeti na grafikonima 29 i 30.

Grafikon 29 - Omiljeni muzički žanrovi građana i građanki opština Boke Kotorske

Grafikon 30 - Omiljeni muzički žanr građana i građanki opštine Kotor

I na nivou Boke kao cjeline i u opštini Kotor omiljeni muzički žanr je izvorna narodna muzika (u Boki za 15,7% anketiranih, a u opštini Kotor za 20,9%). Na drugom i trećem mjestu po popularnosti nalaze se zabavna i rok muzika. U čitavoj Boki za 9% anketiranih omiljeni muzički žanr je pop muzika, a za 4,9% novokomponovana narodna muzika. U Kotoru pak, među anketiranima slijedi starogradska muzika sa 6,7%, potom novokomponovana narodna muzika i pop muzika, sa po 5,5%.

10.3. OCJENA KULTURNE PONUDE

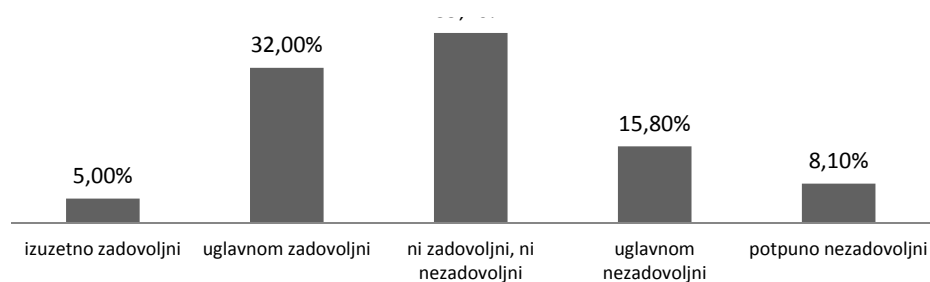
Posljednji aspekt istraživanja koji smo koristili u strateškom planiranju jeste ocjena kulturne ponude u opštini Kotor. Od ispitanika/ca smo tražili da navedu da li su zadovoljni brojem i kvalitetom pozorišnih predstava, književnih večeri, filmova, likovnih događaja, koncerata zabavne/pop muzike, koncerata rok muzike, koncerata narodne muzike, koncerata džez muzike, koncerata Gradske muzike i koncerata klasične muzike i da navedu svoj stav u rasponu od „izuzetno sam zadovoljan/na“, do „uopšte nisam zadovoljan/na“, a bila je ostavljena i mogućnost da navedu da određenog tipa događaja (za njihov ukus) ima previše. Potom smo od njih tražili da, po istom modelu ocijene rad Kulturnog centra u svakoj od opština i da daju ocjenu ukupne kulturne ponude u Opštini.

U odnosu na ocjenu cjelokupne kulturne ponude u opštini Kotor, više od polovine anketiranih je navelo da je ponudom zadovoljno (7% da je izuzetno zadovoljno, a 45% da je uglavnom zadovoljno). Uglavnom nezadovoljnih je bilo 14%, a potpuno nezadovoljnih 11%.

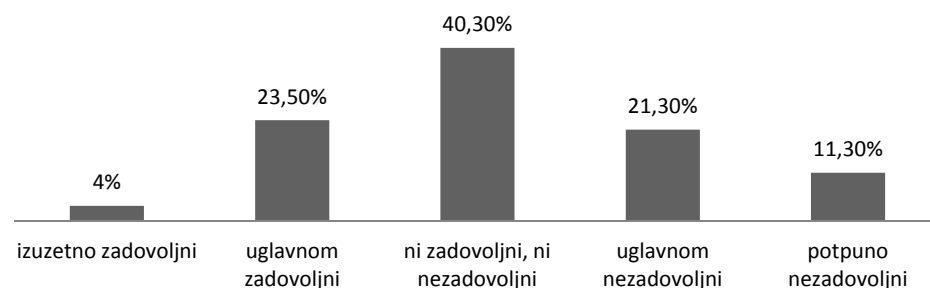
Kao što se može vidjeti na grafikonima 28 do 37, procenat „izuzetno zadovoljnih“ programima koji se nude u opštini Kotor kreće se od 2% (za džez muziku) do 9% (za ponudu pozorišnih događaja), krećući se uglavnom oko 5% anketiranih. Onih koji su „uglavnom zadovoljni“ ponudom ima između 20% i 30%, sa minimumom od 18% za džez muziku i maksimumom od 32% za pop muziku. Oni koji se određuju kao „ni zadovoljni, ni nezadovoljni“ predstavljaju tihu većinu anketiranih čiji se procenat uglavnom kreće između 35% i 40%. Ova grupa je najmanja kod ocjene pozorišne ponude (35%), a najveća kod ocjene ponude džez muzike (48%). Grupu „uglavnom nezadovoljnih“ čini 15% do 20% ispitanika/ca. Ona je najmanja za književne večeri i koncerte narodne muzike (15%), a najveća u slučaju rok muzike (21%). „Potpuno nezadovoljni“ ponudom čine grupu od 8% do 15% ispitanika/ca, u zavisnosti od tipa kulturnih događaja. Za ponudu pop muzike je ova grupa najmalobrojnija (8%), dok je 16% ispitanika/ca potpuno nezadovoljno ponudom filmova koji se prikazuju u gradu, 15% je potpuno nezadovoljno pozorišnom ponudom, a 14% ponudom likovnih događaja. Zanimljivo je pomenuti da se u vezi sa koncertima narodne muzike pojavilo 7% onih koji su naveli da ih za njihov ukus u gradu/Opštini ima previše.

Što se tiče ocjene rada Kulturnog centra „Nikola Đurković“ 6% anketiranih je istaklo da je izuzetno zadovoljno radom ove institucije, a 40% da je uglavnom zadovoljno. U konkretnom slučaju, broj onih koji nisu ni zadovoljni, ni nezadovoljni je relativno mali (23%), da bi uglavnom nezadovoljnih radom Kulturnog centra bilo 14%, a potpuno nezadovoljnih 11%. U odnosu na ocjenu cjelokupne kulturne ponude u opštini Kotor, više od polovine anketiranih je navelo da je ponudom zadovoljno (7% da je izuzetno zadovoljno, a 45% da je uglavnom zadovoljno). Uglavnom nezadovoljnih je bilo 14%, a potpuno nezadovoljnih 11%.

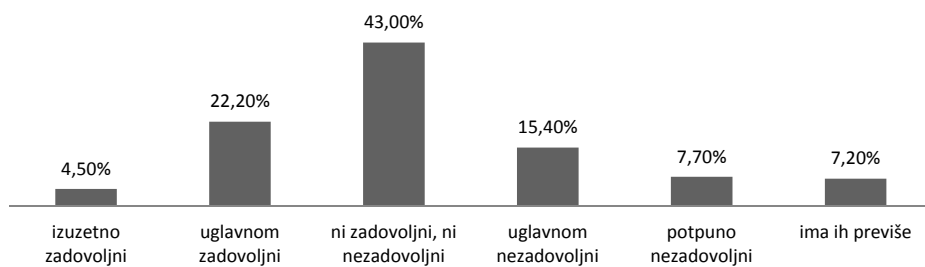
Grafikon 31 - Ocjena ponude koncerata zabavne/pop muzike (opština Kotor)

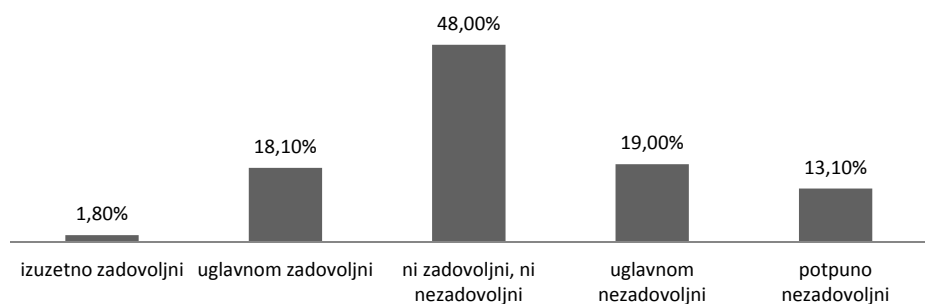
Grafikon 32 - Ocjena ponude koncerata rok muzike (opština Kotor)

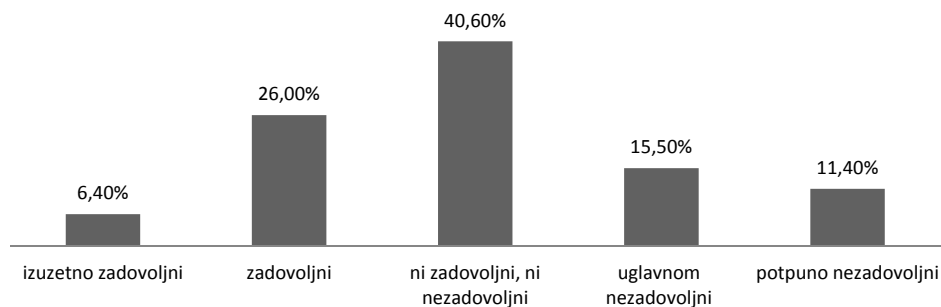
Grafikon 33 - Ocjena ponude koncerata narodne muzike (opština Kotor)

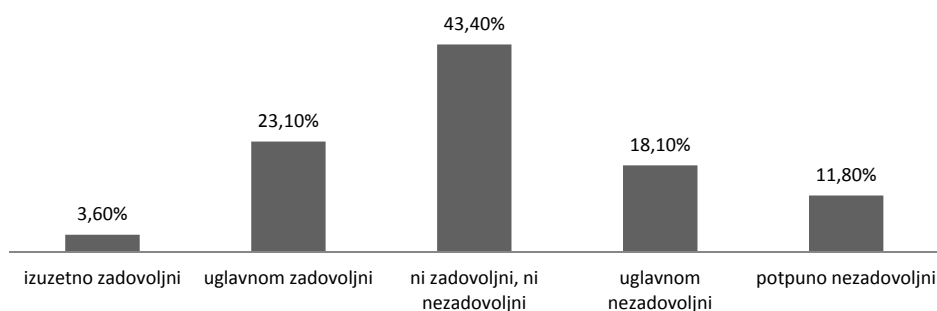
Grafikon 34 - Ocjena ponude koncerata džez muzike (opština Kotor)

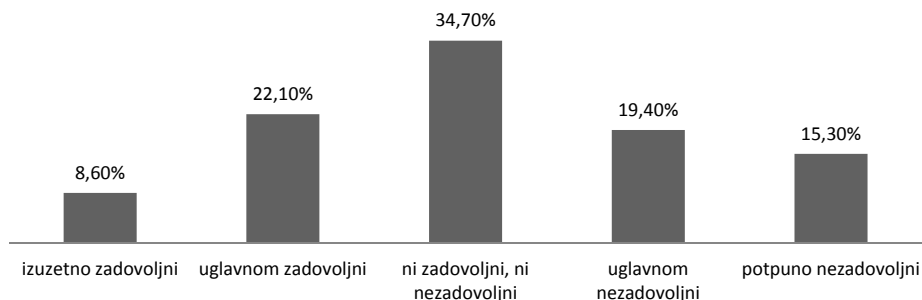
Grafikon 35 - Ocjena ponude koncerata gradske muzike (opština Kotor)

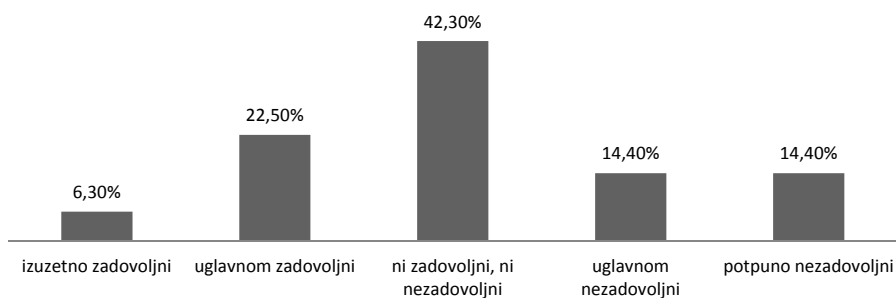
Grafikon 36 - Ocjena ponude koncerata klasične muzike (opština Kotor)

Grafikon 37 - Ocjena pozorišne ponude (opština Kotor)

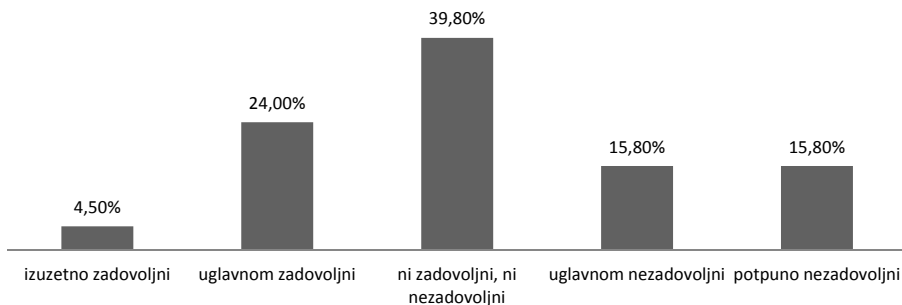

Grafikon 38 - Ocjena ponude književnih večeri (opština Kotor)

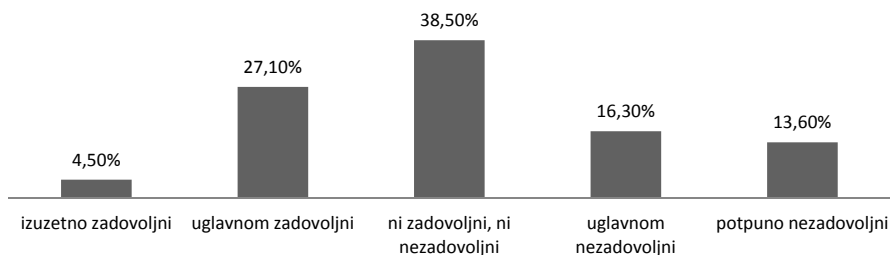

Zanimljivo je, pri razmatranju ocjene kulturne ponude u opštini, sjetiti se podataka o tome koliko građani i građanke Kotora pohađaju kulturne događaje i, s druge strane, njihovih estetskih preferencija, odnosno ukusa. Tek u ukrštanju ovih grupa informacija, moguće je procijeniti u kom pravcu bi kulturnu politiku trebalo voditi.

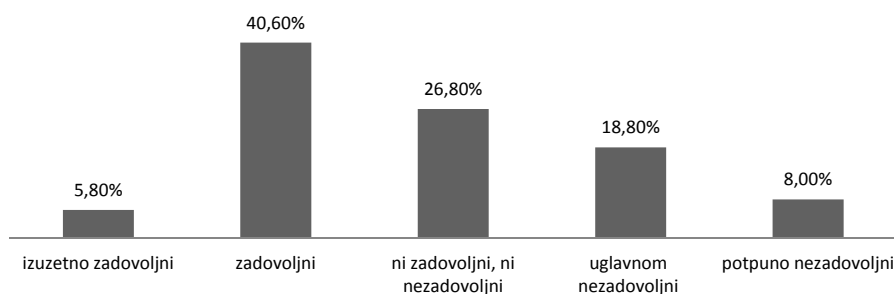
Grafikon 39 - Ocjena ponude filmova (opština Kotor)

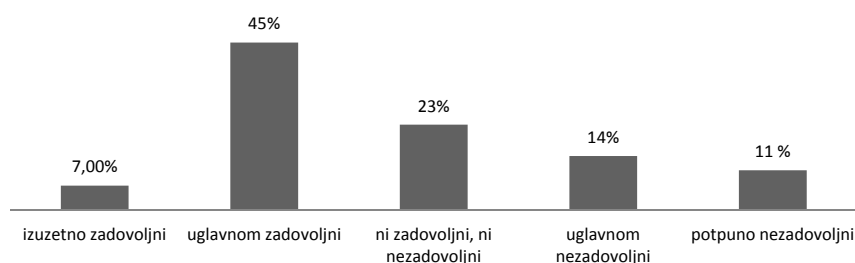
Grafikon 40 - Ocjena ponude likovnih događaja (opština Kotor)

Grafikon 41 - Ocjena rada Kulturnog centra u Kotoru

Grafikon 42 - Ocjena ukupne kulturne ponude u opštini Kotor

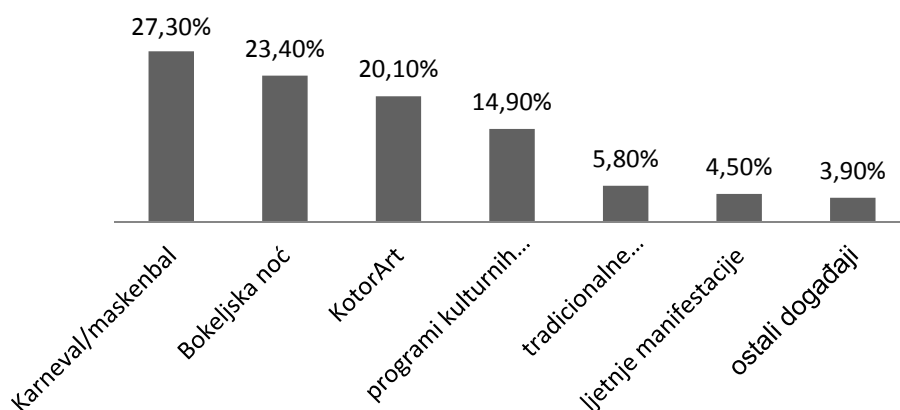
U odgovorima na pitanje čega bi željeli da ima više u kulturnoj ponudi u Opštini Kotor, ispitanici/ce su se uglavnom opredijelili za pozorišne predstave i koncerte.

Zanimljivo je, pri razmatranju ocjene kulturne ponude u opštini, sjetiti se podataka o tome koliko građani i građanke Kotora pohađaju kulturne događaje i, s druge strane, njihovih estetskih preferencija, odnosno ukusa. Tek u ukrštanju ovih grupa informacija, moguće je procijeniti u kom pravcu bi kulturnu politiku trebalo voditi.

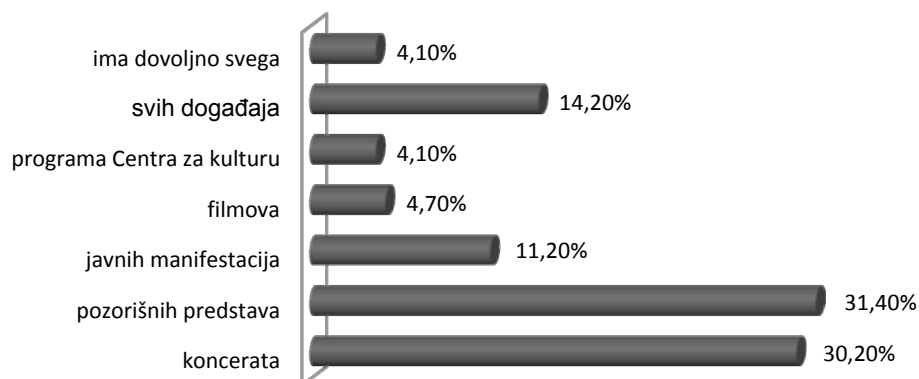
Ispitanike/ce smo takođe zamolili i da navedu šta ocjenjuju kao najbolji kulturni događaj u prethodnoj godini, kao i čega bi, po njihovoj procjeni, trebalo da bude više u kulturnoj ponudi grada.

Kao što se može vidjeti na grafikonu 43, većina se opredjeljuje za masovne, javne manifestacije, poput karnevala/maskenbala, Bokeljske noći ili pak Kotor Art festivala. Redovni programi kulturnih institucija predstavljali su izuzetne događaje za oko 15% ispitanika/ca, dok je značajno manji broj njih to mislio za tradicionalne manifestacije.

Grafikon 43 – Najbolji kulturni događaj u protekloj godini (opština Kotor)

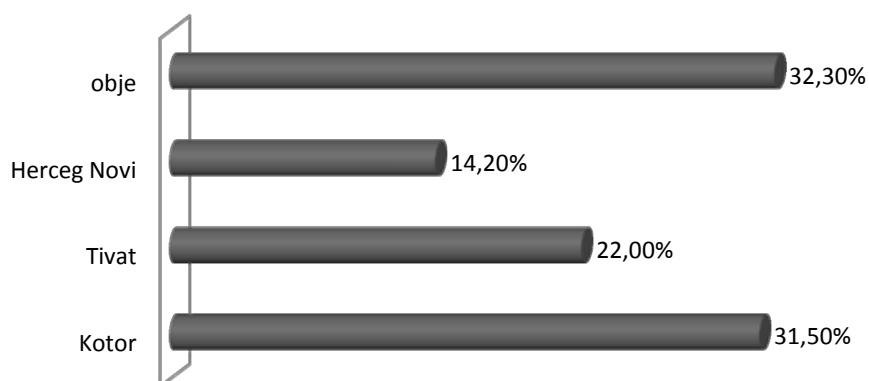
Grafikon 44 - Čega bi željeli da ima više u kulturnoj ponudi opštine (opština Koto)

Na drugoj strani, u odgovorima na pitanje čega bi željeli da ima više u kulturnoj ponudi u opštini Kotor, ispitanici/ce su se uglavnom opredijelili za pozorišne predstave (31,4%), koncerte (30,2%), dok je javne manifestacije navelo samo 11% ispitanika/ca.

U ovom segmentu istraživanja, ispitanike/ce smo pitali i da li odlaze da participiraju u kulturnim programima u neku od susjednih opština (i koju). Pokazalo se da publiku koja se kreće duž regiona u potrazi za dobrim kulturnim događajima čini otprilike 25% anketiranih iz čitave Boke Kotorske. U odgovorima na pitanje u koju od opština odlaze na kulturne programe, od ove grupe 32,3% je navelo da odlazi u obje opštine (pored njihove), 31,5% da na kulturne programe odlazi u Kotor, 22% da odlaze u Tivat, a samo 14,2% da na kulturne događaje odlaze u Herceg Novi. (Vidi grafikon 45).

Grafikon 45 - U koju od susjednih opština odlaze na kulturne događaje

11 REZULTATI SWOT ANALIZE

Kroz seriju fokus grupa i okruglih stolova, iz velikog broja individualnih intervjua, iz upitnika koje su popunjavali akteri iz oblasti kulture u opštini Kotor i kroz analizu finansijskih izvještaja i dokumenata prikupljeni su podaci na osnovu kojih je bilo moguće vršiti SWOT analizu. SWOT analiza je oruđe menadžmenta kojim se vrši procjena kapaciteta aktera djelovanja – u ovom slučaju kulturnog sistema opštine Kotor - i karakteristika

okruženja u kome se djelovanje odvija. Ona uključuje analizu četiri komponente²: 1. *Strengths* (snage) – pozitivnih osobina aktera ; 2. *Weaknesses* (slabosti) – negativnih osobina aktera; 3. *Opportunities* (šansi) – spoljašnjih faktora koji bi mogli pozitivno da utiču na ostvarenje planiranih ciljeva ; i 4. *Threats* (pretnji) – spoljašnjih faktora koji bi mogli negativno da utiču na realizaciju ciljeva i rezultata/projekata. Rezultati SWOT analize mogu biti od pomoći i u projekciji strateških ciljeva, jer bi ovi ciljevi po pravilu trebalo da proizilaze iz SNAGA aktera na kojima se baziraju; njihovih SLABOSTI koje se ojačavaju; PRILIKA u okruženju koje se koriste i PREPREKA koje se izbjegavaju.

SWOT analizom, na bazi prikupljenih podataka, bavio se radni tim u proširenom sastavu i njome su identifikovane neke od osnovnih snaga i slabosti kulturnog sistema opštine Kotor, kao i povoljne i nepovoljne okolnosti u okruženju koje mogu doprinijeti razvoju kulture u našoj sredini, odnosno ograničavati njen razvoj.

Kao osnovne SNAGE SEKTORA KULTURE u opštini Kotor identifikovane su:

- Izuzetno bogata kulturna baština (materijalna i nematerijalna);
- Specifičnost kulturnog predjela;
- Status Svjetske kulturne baštine (od 1979. Kulturno i prirodno-istorijsko područje Kotora na UNESCO-voj listi);
- Vjekovna urbana tradicija (Kotor – „grad oduvijek”, kao i Perast i Risan);
- Kulturna raznolikost (interkulturalnost i multikonfesionalnost);
- Međunarodne kulturne manifestacije i tradicionalne lokalne manifestacije;
- Kulturni akteri/ke (institucije kulture, NVO sektor, crkve, lokalni umjetnici/ce, amateri/entuzijasti);
- Postojanje posebnih sektora i tijela u okviru lokalne samouprave (Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti i Savjeta za kulturu);
- Postojanje više srednjih škola (jedna muzička) i institucije visokog obrazovanja na kojoj se izučava oblast kulturnog turizma;
- Gradski mediji (dva lokalna radija);
- Postojanje javnih prostora na kojima se mogu odvijati umjetničke aktivnosti („Grad je pozornica”);
- Uspostavljeni odnosi sa gradovima i regijama u okruženju i inostranstvu sa potencijalom razmjene, zajedničkih kulturnih projekata i razvoja saradnje;

Status Svjetske kulturne baštine kao jedna od osnovnih snaga u opštini Kotor

2 SWOT ne znači ništa, nego je naziv ovog tipa analiza, u stvari, akronim, izveden iz početnih slova ove četiri komponente na engleskom jeziku.

Glavne SLABOSTI SEKTORA KULTURE u opštini Kotor prepoznate su u:

Među glavnim slabostima uočeno je neprepoznavanje značaja kulture za razvoj opštine Kotor od strane donosilaca odluka, tj. deklarativna podrška kulturnom razvoju, a u praksi tretiranje kulture kao nečeg marginalnog.

- ✦ Nepostojanju definisane dugoročne strategije razvoja kulture opštine Kotor;
- ✦ Neprepoznavanju značaja kulture za razvoj opštine Kotor od strane donosilaca odluka (deklarativna podrška kulturnom razvoju, a u praksi tretiranje kulture kao nečeg marginalnog za razvoj opštine);
- ✦ Nedostatku resursa (finansijskih sredstava, infrastrukture, adekvatnog kadrovskog potencijala, opreme) za razvoj kulture;
- ✦ Nezadovoljavajućem nivou saradnje između institucija kulture kao i između kulturnih institucija i drugih aktera/ki kulturne politike;
- ✦ Nedovoljno aktivnoj ulozi JU Kulturni centar „Nikola Đurković“ koja bi trebalo da bude centralna kulturna institucija u gradu;
- ✦ Glomaznosti Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti Opštine Kotor u kome je kultura povezana sa 12 drugih djelatnosti sa kojima nema mnogo dodirnih tačaka i nedovoljnom broju zaposlenih u Sekretarijatu za uspješnu koordinaciju kulturnih djelatnosti;
- ✦ Politizaciji kulturne sfere (zapošljavanje rukovodilaca institucija po političkoj liniji i nedovoljnoj kompetentnosti i politizaciji upravnih odbora institucija kulture);
- ✦ Nedovoljnoj zainteresovanosti publike;
- ✦ Neiskorišćenosti statusa UNESCO-ve kulturne baštine;
- ✦ Nepostojanju Gradskog muzeja u Kotoru i arheološkog muzeja ili zbirke u Risnu (otvoreni arheološki park sa arheološkim muzejom i centrom za podvodnu arheologiju);
- ✦ Nepostojanju Centra za posjetioce Prirodno i kulturno-istorijskog područja Kotora;
- ✦ Neadekvatnom prostoru Gradske galerije i nedovoljnom broju galerija u gradu;
- ✦ Nedostupnosti pojedinih spomenika kulture (kulturnih dobara, nepokretnih i pokretnih);
- ✦ Nepostojanje evidencije pokretnih i nematerijalnih kulturnih dobara na području opštine Kotor;
- ✦ Nedostatak kvalitetnog, savremeno osmišljenog turističkog vodiča;
- ✦ Nedostatak stručne literature o kulturnim dobrima na području opštine;
- ✦ Pretrpanosti kulturnim programima u turističkoj sezoni i nedostatku kulturnih sadržaja tokom godine;
- ✦ Niskom nivou inter-resorne saradnje: kulture i turizma, obrazovanja, nauke, privrede...;
- ✦ Nedovoljnom profitu koji se ostvaruje kroz kulturne programe;
- ✦ Kiču i šundu kao dijelu kulturne ponude u opštini;
- ✦ Nedostatku menadžera/ki u kulturi i nedovoljnom nivou njihove edukacije (posebno u oblasti menadžmenta projektnog ciklusa, savremenog menadžmenta kulturnih događaja i marketingu);
- ✦ Nedovoljno razvijenoj savremenoj umjetničkoj produkciji;
- ✦ Nedovoljnoj podršci savremenom umjetničkom stvaralaštvu (ateljei);
- ✦ Nepostojanju originalnih suvenira opštine Kotor;

- Nedovoljno razvijenoj saradnji i kulturnoj razmjeni na nivou Boke Kotorske;
- Nedovoljnom korišćenju mogućnosti koje pruža međunarodna saradnja;

Kao PRILIKE/ŠANSE za razvoj kulture u opštini Kotor viđeni su:

- Usvajanje Nacionalnog programa razvoja kulture 2011-2015;
- Donošenje Lokalnog programa razvoja kulture 2012-2016;
- Donošenje Strateškog plana Opštine Kotor;
- Donošenje Menadžment plana Prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora;
- Zakon o kulturi Crne Gore;
- Zakon o kulturnim dobrima Crne Gore;
- Zakon o zaštiti Prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora;
- Status kandidata Crne Gore za EU;
- Mogućnost korišćenja IPA fondova za projekte prekogranične saradnje i drugih EU programa za kulturu (Kultura 2007-2013 i Kreativna Evropa 2014-2020);
- Poboljšana politička klima i viši nivo kulturne saradnje u regionu jugoistočne Evrope;
- Zainteresovanost države Crne Gore za razvoj ovog područja kao jednog od onih koji ga mogu dobro reprezentovati u inostranstvu;
- Blizina Dubrovnika i Cetinja (regionalna saradnja);
- Mogućnost razvoja kulturnog koridora (Kotor - Cetinje);
- Inostrani turisti koji dolaze kruzerima;
- Planirana izgradnja lifta do tvrđave Sv. Ivan pruža mogućnost aktiviranja gradskih bedema; (u slučaju neusklađenosti ovog projekta sa sveobuhvatnim planiranjem, zaštitom i upravljanjem bedemima, ova intervencija može predstavljati prijetnju)
- Planirana izgradnja žičare Kotor - Lovćen - Cetinje;
- Blizina Porto Montenegra;
- Blizina aerodroma u Tivtu i Dubrovniku;
- Mogućnosti za unapređenje kulturne saradnje na nivou Boke;

Mogućnost korišćenja IPA fondova za projekte prekogranične saradnje i drugih EU programa za kulturu prepoznaje se kao jedna od šansi.

Dok su kao osnovne PRIJETNJE/PREPREKE navedeni:

- Politizacija kulture;
- Centralizacija kulture u Crnoj Gori;
- Nekontrolisani razvoj turizma koji bi mogao ugroziti kulturnu baštinu u opštini Kotor;
- Gubitak kulturnih institucija (Arhiv i Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture);
- Gubitak kulturnog identiteta Kotora;
- Gubitak statusa Svjetske baštine (UNESCO-a);
- Opasnost od nekontrolisane i neadekvatne gradnje koja bi devastirala vrijednosti kulturnog predjela Bokokotorskog zaliva („Budvanizacija”);
- Smanjenje broja stanovnika/ca - odumiranje Kotora i okolnih mjesta.

Kao osnovne prijetnje prepoznate su politizacija i centralizacija kulture, nekontrolisani razvoj turizma, kao i opasnost od gubitka statusa Svjetske baštine (UNESCO-a)

Kotor je mediteranski grad sa snažnim vezama sa širim zaleđem Balkanskog poluostrva, u kojem se prožimaju kulturni, politički i vjerski uticaji Istoka i Zapada Evrope. Otvorenost grada za kulturne vrijednosti stvorila je jedinstven sklop prirodnog i kulturnog pejzaža koji je prepoznat kao vrijedan dio svjetske prirodne i kulturne baštine, što ga je preporučilo za UNESCO-vu listu.

12 ELEMENTI ZA PLAN RAZVOJA KULTURE OPŠTINE KOTOR OD 2012-2016.

operacionalnom ili akcionom planiranju na godišnjem nivou. Strategije i nisu ništa drugo nego generalni prioriteti ili pravci djelovanja koje akteri usvajaju, a strateško planiranje pomaže akterima da *identifikuju različite strateške opcije* i da načine *pametnan izbor* među njima.

Pri izboru strateških pravaca djelovanja koristili smo metodologiju „identiteta i izazova“.

Već je bilo pomenuto da se ključna razlika između strateškog planiranja koje vrše organizacije i šire, teritorijalne jedinice (gradovi, regioni, države...) ogleda se u tome što gradovi nemaju misiju. Utoliko se kao polazišna tačka u izradi strategija razvoja gradova (a pogotovu njihovog kulturnog razvoja) uzima identifikacija i redefinisane bazičnih identiteta gradova. U slučaju Kotora, čiji su identiteti toliko izraženi da se može govoriti o „gradu ličnosti“, to i nije bio težak zadatak. Kao drugi orijentir u odabiru strateških pravaca djelovanja koristili smo strateške izazove. Na sastancima radnog tima u proširenom sastavu pokušali smo da identifikujemo trendove i događaje sa kojima će kultura grada morati da se suoči u srednjoročnom i dugoročnom periodu. Iz obilja materijala koji je prikupljen tokom procesa kulturnog mapiranja, na osnovu ova dva kriterijuma, odabrani su oni strateški pravci djelovanja koji Kotoru vraćaju obrise grada kulture i koji kulturne resurse tretiraju kao ključne resurse opštine.

12.1. IDENTITETI OPŠTINE KOTOR

Istorijski razvoj Kotora i njegove okoline stvorio je osoben identitet gradova i mjesta na teritoriji Opštine Kotor. Kontinuitet urbanog života Kotora, od antike do naših dana, postao je jedan od njegovih ključnih identitetskih markera. „*Grad od vjeka*“ je prvo što će Kotorani reći o Kotoru, a to je ono što mu priznaju i stanovnici svih okolnih gradova i mjesta. Do dana današnjeg u lokalnom govoru kada se kaže „*idem u grad*“ misli se samo na Kotor. Tokom vjekova grad je razvijao svoje upravne, vjerske, kulturne, pomorske i privredne institucije koje su obilježavale život grada, kako u drevna vremena tako i danas. Rezultat tog dugotrajnog djelovanja jeste u velikoj mjeri uticao na Kotor kakvog danas znamo. To je mediteranski grad sa snažnim vezama sa širim zaleđem Balkanskog poluostrva, u kojem se prožimaju kulturni, politički i vjerski uticaji Istoka i Zapada Evrope. Kotor je tokom svoje istorije bio mjesto susreta ovih uticaja, kao i

mjesto koje je te uticaje dalje širilo, bilo na Istok, bilo na Zapad. Otvorenost grada za kulturne vrijednosti stvorila je jedinstven sklop prirodnog i kulturnog pejzaža koji je prepoznat kao vrijedan dio svjetske prirodne i kulturne baštine, što ga je preporučilo za UNESCO-vu listu. Na listi je ne samo grad Kotor, već i cijeli akvatorij risanskog i kotorskog dijela Boke Kotorske, koji teritorijalno pripadaju Opštini Kotor, a uključuju još i Perast, Risan, Dobrotu i Prčanj, kao i sva okolna mjesta. Zaštićenu zonu, kao i onu van nje, a u sastavu Opštine Kotor, krase kulturna, vjerska i nacionalna raznolikost, koja baštini za Boku karakterističan način života, iskazan kroz brojne oblike materijalne i nematerijalne kulturne baštine, umjetnost, obrazovanje, pomorstvo, stare zanate, običaje i, nadasve, skladan suživot stanovnika/ca opštine.

Identitetske markere u opštini Kotor najlakše je sagledati kroz gradove i mjesta koji ulaze u njen sastav. Sva ta mjesta su tokom istorije bila u većoj ili manjoj mjeri vezana za Kotor, tako da imaju zajedničke, ali i neke sasvim osobene elemente. Polazeći od grada Kotora, koji je vezivno tkivo za sve, navedimo njegovu sakralnu, profanu i fortifikacionu arhitekturu kao bitan element njegovog identiteta. Najznačajniji identitetski markeri, kada je u pitanju sakralna arhitektura, su bazilika-katedrala Sv. Tripuna, zatim crkve Sv. Luke, Sv. Marije pored rijeke (Bl. Ozane), Sv. Mihaila, Sv. Ane, Sv. Nikole i Sv. Antuna. Profana arhitektura grada ima svoje identitetske markere u palatama: Kneževa palata, Pima, Buća, Bizanti, Drago, Beskuća; kao i gradskim trgovima: Trg od oružja, Pjaca Sv. Tripuna, Trg od kina, Pjaca od brašna, Pjaca od mlijeka, Pjaca od salate i Pjaca od drva. Jedinstveni fortifikacioni sistem grada, sa zidinama dugim 4.5 km koje ga potpuno okružuju, jedan je od njegovih najznačajnijih identitetskih markera. On uključuje Vrata od Grada (Morska vrata), Vrata od Gurđića, Sjeverna vrata (Vrata od Tabačine), gradske zidine i tvrđavu San Givoanni. Važan element identiteta Kotora predstavlja i nematerijalna kulturna baština, naročito običaji, koji su sačuvani i još uvijek se njeguju. Od vjerskih događaja, treba istaći sve proslave vezane za kult Sv. Tripuna, zaštitnika grada, koji je sam za sebe jedan od najznačajnijih identitetskih markera Kotora. Njegove mošti su 809. godine prenesene iz Carigrada u Kotor, a od XII vijeka se slavi kao zaštitnik grada i Biskupije. Proslave u čast Sv. Tripuna karakteristične su za Kotor i posebno značajne kao pokazatelj kotorskog načina života, jer u njima učestvuju i katolički i pravoslavni vjernici. Pored samog Tripundana (3. februar) i procesije u čast Sv. Tripuna (Spoljna proslava Sv. Tripuna) u tom smislu se posebno se izvajaju Lode i Savindan (27. januar), kao i Kandalora, tj. Svijećnica (2. februar). Posebno mjesto u određivanju identiteta Kotora predstavlja Kolo Sv. Tripuna koje izvodi Bokeljska mornarica. Kolo i Mornarica, sa tradicijom od oko 1200 godina, su najznačajniji živi markeri pomorske tradicije Kotora i Boke. I kult Bl. Ozane je jedan od značajnih identitetskih markera Kotora. Na kraju, treba pomenuti i karnevalske pučke svečanosti (sa zimskim i ljetnim karnevalom), kao elemenat specifičnih običaja Kotora koji ulaze u njegov identifikacioni kod.

Slično Kotoru, grad Perast se identifikuje kroz svoju sakralnu i profanu arhitekturu. Otoci Gospe od Škrpjela i Sv. Đorđa (Jurja) su identifikacioni markeri ne samo Perasta, već i cijele Boke. Ostali važni elementi identiteta Perasta su njegove brojne crkve (Sv. Nikole, Sv. Marka, Sv. Ane, ...), palate (Bujović, Smekija, Zmajević, Visković, Mazarović, ...) i utvrđenje Svetog Krsta (Križa). Tu su još i jedinstveni običaji Perasta: Mađ, Gađanje kokota, Fašinada i proslava Velike Gospe, koji su neraskidivo vezani za grad.

Zaštićenu zonu, kao i onu van nje, a u sastavu Opštine Kotor, krase kulturna, vjerska i nacionalna raznolikost koja baštini, za Boku karakterističan, način života iskazan kroz brojne oblike materijalne i nematerijalne kulturne baštine, umjetnost, obrazovanje, pomorstvo, stare zanate, običaje i, nadasve, skladan suživot različitih etničkih i vjerskih grupa koje žive u Opštini Kotor.

Na cijelom prostoru opštine Kotor postojala je i još uvijek postoji snažna muzička djelatnost. U Kotoru djeluje Gradska muzika, Crkveni zbor Sv. Tripun i Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo“, svi osnovani u XIX vijeku i sa manjim prekidima rade do danas. Zajedno sa Srednjom muzičkom školom, brojnim klapama i nekad tamburaškim orkestrima predstavljaju najznačajnije muzičke identitetske markere Kotora.

Grad Risan označavaju *arheološki nalazi* iz rimskog perioda, *ilirski kraljica Teuta*, ulica *Gabela*, *crkva Sv. Petra* i njegove kapetanske palate. Prčanj, Dobrotu i ostala naselja u Boki identitetski markiraju crkvena zdanja i brojne kapetanske palate. Dobrota još čuva tradiciju izrade čipke i poseban oblik ženske kape od čipke, tzv. *cacare*. Grbalj identitetski određuju njegove 63 crkve, te brojni tumuli i gradine.

Na cijelom prostoru opštine Kotor postojala i još uvijek postoji snažna muzička djelatnost. U Kotoru djeluje *Gradska muzika*, *Crkveni zbor Sv. Tripun* i *Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo“*, svi osnovani u XIX vijeku i sa manjim prekidima rade do danas. Zajedno sa *Srednjom muzičkom školom*, *brojnim klapama* i nekad *tamburaškim orkestrima* predstavljaju najznačajnije muzičke identitetske markere Kotora.

Neke od kulturnih manifestacije postale su sinonim za grad Kotor. U prvom redu to je manifestacija *Bokeljska noć*, zatim, *Međunarodni festival Kotor Art*, sa svim svojim segmentima: *Don Brankovi dani muzike*, *Festival pozorišta za djecu*, *Smotra mode Kotor* i drugi. Ove, i manifestacije poput *Festivala klapa u Perastu*, *Festivala podvodnog filma Sub-Aqua Fest*, *Dana Kamelija u Stolivu*, uz brojne lokalne manifestacije, značajan su segment identiteta Kotora i Opštine Kotor.

Kotor i mjesta Opštine Kotor imaju i svoj gastronomski identitet. Blizina mora i mediteranska klima najdirektnije su uticale na gastronomske *delicije* Kotora. Izdvojimo posebno brojna *jela od plodova mora*, *perašku* ili *dobrotsku tortu*, *tučene masline*, *lokalno maslinovo ulje* i *grbaljsku pamidoru* kao neke od najznačajnijih gastronomskih markera opštine Kotor.

12.2. STRATEŠKI IZAZOVI U SFERI KULTURE U POSMATRANOM PERIODU

Kroz seriju radionica na kojima su učestvovali članovi/ce radnog tima u proširenom sastavu, kao strateški izazovi za razvoj kulture u opštini Kotor do 2016. godine identifikovani su:

- ✗ To što nije prepoznato specifično mjesto koje opština Kotor ima u kulturi Crne Gore (jedina opština u Crnoj Gori čija je teritorija na UNESCO-voj Listi svjetske kulturne baštine i opština na čijim se prostorima nalazi veliki dio spomeničkog blaga Crne Gore) - što onemogućava da se ovo kulturno i prirodno blago na pravi način zaštiti i aktivira u cilju ekonomskog i socijalnog razvoja opštine;
- ✗ Centralizacija i politizacija kulture u Crnoj Gori;
- ✗ Nepostojanje dugoročne strategije razvoja opštine Kotor;
- ✗ Nepostojanje održivog modela finansiranja ukupne kulturne ponude u opštini Kotor;
- ✗ Nedostatak resursa (finansijskih sredstava, infrastrukture, adekvatnog kadrovskog potencijala, opreme) za razvoj kulture u opštini Kotor;

- ✗ Istraživanje, valorizacija, zaštita i prezentacija kulturne baštine nisu na zadovoljavajućem nivou i ne predstavljaju važan segment u planiranju održivog socijalnog i ekonomskog razvoja;
- ✗ Nedovoljna podrška savremenom stvaralaštvu i savremenim stvaraocima;
- ✗ Nedovoljno razvijena međusektorska (javni, privatni, NVO) i međuresorna (turizam, kultura, obrazovanje) saradnja u opštini Kotor;
- ✗ Nedovoljno razvijena saradnja u regionu Boke, kulturna saradnja u Crnoj Gori i međunarodna kulturna saradnja.

13 VIZIJA KULTURNOG RAZVOJA OPŠTINE KOTOR

Imajući u vidu sve ove elemente, definisana je vizija kulturnog razvoja opštine Kotor.

Vizija Opštine Kotor je da na državnom nivou dobije specijalni status „grada kulture“, da postane prijestonica kulturnog turizma Crne Gore i jedan od kulturnih centara jugoistočne Evrope. Pretpostavka za to jeste da se kulturni resursi opštine - jedinstveni predio zbog koga je područje Kotora uvršteno na UNESCO-vu Listu svjetske kulturne baštine, bogata tradicija, ali i savremeno kulturno stvaralaštvo – praktično, a ne deklarativno, učine osnovom njenog socijalnog i ekonomskog razvoja.

Vizija Opštine Kotor je da na državnom nivou dobije specijalni status „grada kulture“, da postane prijestonica kulturnog turizma Crne Gore i jedan od kulturnih centara jugoistočne Evrope. Pretpostavka za to jeste da se kulturni resursi opštine - jedinstveni predio zbog koga je područje Kotora uvršteno na UNESCO-vu listu Svjetske kulturne baštine, bogata tradicija, ali i savremeno kulturno stvaralaštvo – praktično, a ne deklarativno, učine osnovom njenog socijalnog i ekonomskog razvoja.

14. STRATEŠKI PRAVCI RAZVOJA

Da bi se Opština Kotor razvijala u skladu sa bazičnim identitetima ovog područja i da bi se na strateške izazove u narednom periodu odgovorilo na pravi način predloženo je da se DUGOROČNO realizuju aktivnosti u šest strateških pravaca:

STRATEŠKI PRAVAC 1: OBEZBJEDJENJE POSEBNOG STATUSA OPŠTINE KOTOR U KULTURI CRNE GORE

1.1. Usvajanje Zakona o zaštiti prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora	2012.
1.2. Političke i građanske aktivnosti usmjerene na to da opština Kotor dobije status grada kulture u Crnoj Gori	2012-2021
1.3. Jačanje postojećih kulturnih institucija i razmatranje mogućnosti za formiranje novih kulturnih ustanova važnih za kulturni i ukupan razvoj opštine Kotor;	2012-2021
1.4. Osnivanje obrazovnih i naučnih institucija u opštini Kotor koje se bave kulturom u njenim različitim aspektima	2012-2021

STRATEŠKI PRAVAC 2: UNAPREDJENJE INSTITUCIONALNOG OKVIRA, JAČANJE KULTURNE INFRASTRUKTURE I KAPACITETA AKTERA KULTURNE POLITIKE U OPŠTINI KOTOR

2.1. Formiranje Sekretarijata za kulturu i zaštitu kulturnog i prirodnog nasljeđa	2012-2013
2.2. Izdvajanje Gradske biblioteke i čitaonice iz sastava KC „Nikola Đurković“ i osnivanje kao samostalne ustanove u skladu sa Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti (uz formiranje Dječijeg odjeljenja biblioteke)	2012.
2.3. Uspostavljanje Regionalnog pozorišta Boke Kotorske (Tivat – Herceg Novi – Kotor) pri čemu bi sjedište Dječijeg pozorišta ostalo u Kotoru	2012-2016
2.4. Pronalaženje adekvatnijeg prostora za Gradsku galeriju, uz zadržavanje postojeće galerije na Pjaci od Kina i njenu specijalizaciju	2012-2013
2.5. Nabavka prioritetne opreme za institucije kulture (svjetlosnog i zvučnog parka, montažne bine, kvalitetnog aparata za digitalizaciju)	2012-2016
2.6. Organizovanje sistematskog programa edukacije postojećih kadrova (u oblasti menadžmenta projektnog ciklusa, menadžmenta kulturnih događaja i savremenog marketinga)	2012-2016
2.7. Mjere za privlačenje u Kotor umjetnika i mladih stručnjaka za kulturni menadžment iz drugih dijelova Crne Gore i sa prostora SEE	2012-2016

STRATEŠKI PRAVAC 3: ISTRAŽIVANJE, ZAŠTITA, VALORIZACIJA I PREZENTACIJA MATERIJALNE I NEMATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE U OPŠTINI KOTOR I NJENO UKLJUČIVANJE U ODRŽIVI SOCIJALNI I EKONOMSKI RAZVOJ

3.1. Uređenje i aktiviranje gradskih bedema Kotora kao prvorazredne turističke atrakcije (ključni opštinski projekat u narednom petogodišnjem periodu)	2012-2013
3.2. Osnivanje Gradskog muzeja Kotor (u okviru OJU „Muzeji” Kotor)	2012-2021
3.3. Osnivanje arheološkog parka u Risnu (u okviru OJU „Muzeji” Kotor)	2012-2021
3.4. Obnova i aktiviranje palate Ivelić u Risnu, palate Dabinović u Dobroti (Kokotova kula) i palate Mazarović u Perastu	2012-2021
3.5. Identifikovanje i valorizacija industrijskog nasljeđa i nasljeđa XX vijeka u opštini Kotor	2012-2016
3.6. Formiranje radionica za konzervaciju i zaštitu eksponata pri odjeljenju Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore u Kotoru	2012-2016
3.7. Arheološka, istorijska i etnološka istraživanja materijalnog i nematerijalnog kulturnog blaga na prostorima opštine Kotor	2012-2021
3.8. Kreiranje potpunih popisa materijalne i nematerijalne baštine na prostorima opštine Kotor	2012-2021
3.9. Kvalitetna prezentacija kulturnog nasljeđa opštine Kotor na internetu	2012-2013
3.10. Digitalizacija cjelokupne arhivske građe u opštini Kotor (uključujući tu i građu Biskupijskog arhiva)	2012-2021
3.11. Unapređenje zavičajne zbirke u Biblioteci Kotor	2012-2016
3.12. Osmišljavanje i sprovođenje aktivnih mjera zaštite bokeljskog jezika	2012-2021
3.13. Davanje statusa institucija Bokeljskoj mornarici (regionalna institucija sve tri bokeljske opštine), Srpskom pjevačkom društvu „Jedinstvo“ i Gradskoj muzici (kulturne institucije opštine Kotor) radi obezbjeđenja opstanka i funkcionisanja, uz paralelne programe jačanja njihovih kapaciteta za održivo djelovanje	2012-2021

STRATEŠKI PRAVAC 4: PODRŠKA SAVREMENOM KULTURNOM STVARALAŠTVU I PRIVLAČENJE PRIPADNIKA/CA KREATIVNIH PROFESIJA U OPŠTINU KOTOR

4.1. Pomoć Dječjem festivalu da realizuje aktivnosti tokom cijele godine i razvije sopstvenu produkciju u cilju formiranja Dječijeg pozorišta u Kotoru	2012-2016
4.2. Formiranje Omladinske filharmonije Kotora	2012-2021
4.3. Formiranje Galerije sa stalnom postavkom kotorskih/ bokeljskih slikara	2012-2013
4.4. Obezbjedjivanje ateljea za slikare/ke koji bi se dodjeljivali na petogodišnji period na osnovu konkursa	2012-2013
4.5. Formiranje „Otvorene galerije” na Pjaci od kina	2012-2013
4.6. Ustanovljenje/obnavljanje vajarske kolonije u Kotoru	2012 - 2013
4.7. Umjetničke intervencije u javnom prostoru – oživljavanje teritorije opštine skulpturama prilagođenim ambijentu	2012-2016
4.8. Formiranje Fonda za podršku razvoju vizuelnih umjetnosti u Kotoru (za održavanje samostalnih izložbi kotorskih umjetnika/ca, dodjelu godišnje nagrade najboljem vizuelnom umjetniku/ci i za gostovanja izložbi kotorskih umjetnika/ca izvan opštine Kotor)	2013-2016
4.9. Ustanovljenje međunarodne manifestacije „Festival ženske kulture” - višegodišnji program koji bi se se svake godine održavao u drugom bokeljskom gradu – Kotor, Herceg Novi i Tivat	2012-2016
4.10. Sanacija Ljetnje pozornice i male scene	2012-2013
4.11. Osposobljavanje nekog od adekvatnih prostora (Dom kulture u Škaljarima, Elektrana,...) za aktivnosti nezavisne kulturne scene u opštini Kotor	2012-2016
4.12. Pružanje pogodnosti nosiocima kreativnih industrija (dizajn, moda, advertajzing, arhitektura, izrada softverskih programa...) za osnivanje sjedišta firmi u opštini Kotor	2012-2016

STRATEŠKI PRAVAC 5: RAZVOJ INTER-RESORNE (KULTURA, TURIZAM, OBRAZOVANJE, POSLOVANJE) I INTERSEKTORSKE SARADNJE (JAVNI, PRIVATNI, NVO SEKTOR I MEDIJI) I RAZVOJ PUBLIKE

5.1. INTER-RESORNA SARADNJA KULTURA - TURIZAM	
5.1.1. Uspostavljanje bliske saradnje turističke organizacije Kotora, kulturnih institucija i drugih aktera kulturne politike sa područja opštine Kotor	2012-2016
5.1.2. Formiranje zajedničkih radnih tijela i fondova za unapređenje kulturnog turizma u gradu	2012-2013
5.1.3 Formiranje Centra za posjetioce zaštićenog područja prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora (UNESCO Centar za posjetioce)	2012-2013
5.1.4. Ustanovljenje „Karnevalskog fonda” iz koga bi se sufinansiralo održavanje pučkih svečanosti	2012-2013
5.1.5. Pravovremeno definisanje godišnjeg kalendara kulturnih događaja u opštini Kotor (i regionu Boke)	2012-2013
5.1.6. Organizovane posjete Kotoru, Perastu i Risnu i kulturnim institucijama u opštini Kotor (po uzoru na Dubrovnik) – osmišljavanje i realizacija više različitih tipova vodičkih tura u zavisnosti od profila i želja posjetilaca	2012-2013
5.1.7. Uključivanje kulturne maršrute „Ženska istorija Boke” u turističke ponude bokeljskih gradova	2012 - 2013
5.1.8. Ustanovljenje broskog saobraćaja u Boki i turističkih tura posjete kulturnim spomenicima u zalivu barkama	2012-2016
5.1.9. Osmišljavanje i realizacija programa korišćenja javnih prostora – posebno gradskih trgova u Kotoru – za kulturne programe (muzičke, književne, likovne, itd.)	2012-2013
5.1.10. Značajnija finansijska podrška i poboljšani marketing tradicionalnih manifestacija (poput kićenja mađa, gađanja kokota ili Fašinade)	2012-2013
5.1.11. Definisanje i proizvodnja autentičnih kotorskih suvenira (majice, razglednice, muzejske karte i suveniri, štampani materijali, replike, privjesci)	2012-2013
5.1.12. Izrada kvalitetnog i savremeno osmišljenog turističkih vodiča/brošura i to kako u štampanoj formi, tako i on-line	2012-2013
5.2. INTER-RESORNA SARADNJA KULTURA - OBRAZOVANJE	
5.2.1. Osmišljavanje i realizacija programa učešća umjetnika/ca u obrazovnim programima u osnovnim i srednjim školama	2012-2016
5.2.2. Organizovanje vannastavnih umjetničkih sekcija u školama	2012-2016
5.2.3. Organizovane posjete đaka muzejima, galerijama, pozorištima i drugim kulturnim ustanovama u Boki	2012-2016

5.2.4. Zastupljenost lokalne istorije i kulture u obrazovnim programima u osnovnim i srednjim školama	2012-2016
5.2.5. Osmišljavanje i realizacija edukativnih programa o kulturnom nasljeđu Boke namijenjenih stanovništvu opštine Kotor (Boke)	2012-2016
5.2.6. Osmišljavanje i realizacija programa posjete kulturnim institucijama i kulturnim spomenicima „Boka za djecu“	2012-2016
5.2.7. Podrška lokalnim medijima za programske aktivnosti koje se bave prezentacijom i promocijom kulturnih dobara Boke Kotorske i Crne Gore	2012-2016
5.2.8. Podrška savremeno osmišljenim prezentacijama kulturnih dobara koji uključuju učešće mladih (radionice sa mladima različitih uzrasta)	2012-2016
5.2.9. Otvaranje isturenih odjeljenja fakulteta i studijskih grupa ili privatnih fakulteta na kojima bi se proučavala kultura/ umjetnost iz različitih aspekata (kulturni menadžment, istorija umjetnosti, dizajn)...	2012-2021
5.3. INTER-RESORNA SARADNJA KULTURA - NAUKA	
5.3.1. Pozivanje priznatih međunarodnih stručnjaka/kinja da se u Kotoru bave proučavanjem različitih aspekata kulture grada i opštine	2012-2016
5.3.2. Organizovanje državnih i međunarodnih konferencija o kulturi opštine Kotor i Boke Kotorske	2012-2016
5.4. INTERSEKTORSKA SARADNJA - (JAVNI, PRIVATNI, NVO SEKTOR I MEDIJI)	
5.4.1. Zajedničko formulisanje i realizacija projekata od strane javnih kulturnih institucija, NVO-a i privatnih menadžera/ki u kulturi	2012-2016
5.4.2. Zajedničko organizovanje gradskih manifestacija od strane sva tri sektora	2012-2016
5.4.3. Osmišljavanje i realizacija programa jačanja kapaciteta javnih kulturnih institucija od strane pripadnika nevladinog sektora (posebno u domenu pisanja prijedloga projekata)	2012-2016
5.4.4. Korišćenje prostora i opreme javnih ustanova za programe NVO	2012-2016
5.5. RAZVOJ PUBLIKE	
5.5.1. Obezbeđivanje pristupačnosti svih kulturnim ustanovama u opštini Kotor u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti („Sl. list Crne Gore”, br. 10/09 od 10. 02. 2009).	2012-2016
5.5.2. Programi socio-kulturne animacije na čitavoj teritorije Opštine Kotor	2012-2016

STRATEŠKI PRAVAC 6: RAZVOJ MEDJUNARODNE KULTURNE SARADNJE U CRNOJ GORI I REGIONALNE SARADNJE U BOKI

6.1. Uspostavljanje strateških partnerstava sa gradovima sličnih profila i kapaciteta u regionu jugoistočne Evrope i širom svijeta (UNESCO gradovi)	2012-2021
6.2. Zajedničko konkurisanje za IPA fondove sa partnerima iz regiona i za druge fondove EU sa partnerima iz čitave Evrope	2012-2016
6.3. stanovljenje rezidencijalnih programa za značajne inostrane umjetnike/ce koji bi u Kotoru u kraćem periodu boravili i stvarali	2012-2016
6.4. Usvajanje „Agende za kulturu 21”	2012
6.5. Uspostavljanje strateških partnerstava sa državnim institucijama kulture Crne Gore (Crnogorskim narodnim pozorištem, Centrom savremene umjetnosti Crne Gore, Muzičkim centrom Crne Gore i drugim) radi koncipiranja i realizacije redovnih programa u opštini Kotor	2012-2016
6.6. Organizovanje tematskih putujućih izložbi Pomorskog muzeja po Crnoj Gori i regionu SEE	2012-2016
6.7. Aktivnosti usmjerene na ustanovljenje regionalnog pozorišta (Kotor – Tivat – Herceg Novi)	2012 - 2013
6.8. Regionalno povezivanje biblioteka Kotora, Tivta i Herceg Novog	2012-2015
6.9. Zajedničko organizovanje izložbi i likovnih manifestacija – Gradska galerija Kotor – Galerija „Buća“ Tivat – galerija „Josip Bepo Benković“ Herceg Novi	2012-2016
6.10. Formulisanje regionalnog godišnjeg kalendara kulturnih dešavanja na nivou Boke	2012-2016
6.11. Ustanovljenje „Autobusa kulture“ koji bi prevozio građane/ke na kulturne manifestacije u druge gradove Boke	2012

Imajući u vidu, na jednoj strani, značaj koji kultura i posebno kulturna baština imaju za Opštinu Kotor, a, s druge strane, kompleksnost Sekretarijata za kulturu, sport i društvene djelatnosti koji pokriva 13 oblasti djelovanja, smatramo da bi trebalo razmotriti mogućnost uspostavljanja Sekretarijata za kulturu i zaštitu prirodne i kulturne baštine, koji bi se bavio samo ovim centralnim razvojnim resursom opštine Kotor.

Jedan od prijedloga za naredni period, koji bi mogao da se realizuje i kroz Sekretarijat u novoj organizacionoj formi, jeste uspostavljanje budžetske linije za projekte iz oblasti kulture uz implementaciju mehanizma konkursa za sufinansiranje (matching funds).

15 INSTITUCIONALNA TRANSFORMACIJA

društvene djelatnosti koji pokriva 13 oblasti djelovanja, smatramo da bi trebalo razmotriti mogućnost uspostavljanja Sekretarijata za kulturu i zaštitu prirodne i kulturne baštine, koji bi se bavio samo ovim centralnim razvojnim resursom opštine Kotor. To bi podrazumijevalo pripajanje sektora kulture Sekretarijatu za zaštitu prirodne i kulturne baštine i manju reorganizaciju Sekretarijata za društvene djelatnosti u čijem domenu bi ostala socijalna pitanja.

Jedan od prijedloga za naredni period, koji bi mogao da se realizuje i kroz Sekretarijat u novoj organizacionoj formi, jeste uspostavljanje budžetske linije za projekte iz oblasti kulture uz implementaciju mehanizma konkursa za sufinansiranje (*matching funds*). Na ovaj način došlo bi do decentralizacije trošenja budžetskih sredstava i animiranja kreativnog umjetničkog potencijala lokalne zajednice kroz odabrane projekte, što doprinosi kulturnom i ukupnom razvoju opštine. Uspostavljanjem institucije konkursa razvijaju se sposobnosti kulturnih aktera za prikupljanje sredstava (*fundraising*), proširuje se krug korisnika/ca, a samim tim i kulturna ponuda. Konkursom se predviđaju djelimična sredstva za realizaciju projekata, tako da su kulturni akteri u obavezi da obezbijede dodatna sredstva iz drugih izvora ili da pronalaze partnere. To mogu biti ustanove kulture, mediji, fakulteti, autori iz domena alternativne scene, kako u zemlji tako i u inostranstvu.

Unapređenje kulturne politike u Opštini i djelovanja aktera u njoj zahtijeva i uvođenje mehanizama evaluacije programa i projekata. Dok bi poslove monitoringa i evaluacije finansijskih aspekata programa i projekata mogao da preuzme novouspostavljeni Sekretarijat za kulturu i zaštitu prirodne i kulturne baštine, evaluacija bi trebalo da uključi i procjenu kvaliteta realizovanih programa i projekata, što bi na sebe mogao da preuzme Savjet za kulturu, a za šta bi mogli da budu angažovani i stručnjaci/kinje (i iz drugih sredina).

S druge strane, Opština Kotor bi trebalo da usvoji Agendu 21 i preostale mehanizme za njenu implementaciju: Povelju kulturnih prava i odgovornosti i Procjenu gradskih razvojnih projekata sa stanovišta njihovog kulturnog uticaja.

Da podsjetimo, Agenda 21 za kulturu predstavlja, u svjetskim razmerama, ključni dokument koji definiše ulogu kulture u lokalnom razvoju. Njegovo usvajanje pokazuje spremnost jednog grada - njegovih političkih organa i građana/ki - da se kultura tretira kao jedan od njegovih najvažnijih resursa i temelj budućeg razvoja. Ono ujedno pokazuje posvećenost vrijednosti kulturne raznolikosti – spremnosti da se podstiče razvoj i ispoljavanje različitih kultura i njeguje interkulturni dijalog.

Ostvarivanje ovih ciljeva pretpostavlja i jedan niz mjera usmjerenih na transformaciju postojećeg institucionalnog okvira u opštini Kotor. Prije svega, imajući u vidu, na jednoj strani, značaj koji kultura i posebno kulturna baština imaju za Opštinu Kotor, a, s druge strane, kompleksnost Sekretarijata za kulturu, sport i

Agenda 21 za kulturu formulisana je i usvojena na Četvrtom forumu lokalnih vlasti održanom u Barseloni, 8. maja 2004. godine. Najveća asocijacija lokalnih samouprava u svijetu, Udruženje ujedinjenih gradova i lokalnih samouprava (UCLG), usvojilo je Agendu 21 za kulturu kao referentni dokument za svoje programe posvećene kulturi i preuzelo ulogu koordinatora procesa njene primjene nakon usvajanja. U ovom trenutku je više od 300 gradova, lokalnih samouprava i organizacija iz cijelog svijeta, među kojima i Barselona, Bilbao, Bolonja, Buenos Ajres, Ženeva, Geteborg, Helsinki, Keln, Kopenhagen, Lajpcig, Malme, Montevideo, Montreal, Rio de Žaneiro, Rim, Sevilla, Stockholm, Štuttgart, Torino, Tuluz i Venecija, usvojilo Agendu 21 za kulturu.

Agenda 21 za kulturu sadrži 67 članova, grupisanih u tri cjeline: (1) u dijelu posvećenom „principima“ (16 članova) opisuje se povezanost kulture i ljudskih prava, kulturne raznolikosti, održivosti, aktivne demokratije i mira; (2) dio pod nazivom „obaveze“ ili „smjernice za akciju“ (29 članova), koncentriše se na dužnosti lokalnih vlasti i postavlja niz zahtjeva čije bi ostvarenje omogućilo zauzimanje središnjeg mjesta kulturne politike u lokalnom razvoju; (3) dio o „preporukama“ (22 člana) zagovara obnovljeni značaj kulture i zahtijeva da ona, kao izuzetno značajna, bude prepoznata u programima, budžetima i organizacionim šemama na lokalnom i državnom nivou i od strane međunarodnih organizacija.

Primjena Agende 21 za kulturu vezana je za korišćenje četiri specifične alatke³: (1) definisanje i realizaciju strategije kulturnog razvoja grada; (2) usvajanje Povelje o kulturnim pravima i odgovornostima; (3) ustanovljenje gradskog/opštinskog Savjeta za kulturu; i (4) stalna procjena kulturnog uticaja razvojnih projekata grada/opštine.

Razvoj lokalne kulturne strategije podrazumijeva uključivanje što šireg kruga kulturnih aktera/ki, predstavnika/ca lokalnih vlasti i građana/ki u debatu, na osnovu koje treba da budu formulisani gradski identiteti, prioriteti u oblasti kulturne politike za određeni period, aktivnosti kojima će ciljevi biti ostvarivani i način monitoringa njihovog ostvarivanja. Lokalna kulturna strategija se formuliše kao dokument koji usvajaju organi lokalne samouprave, sa čijim sadržajem su građani/ke upoznati i koji predstavlja osnov za srednjoročni kulturni razvoj grada.

Lokalna povelja kulturnih prava je dokument koji definiše kulturna prava i odgovornosti građana/ki koji žive u jednom gradu (na njegovoj teritoriji). Ova povelja je bazirana na Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima (u kojoj su definisana i kulturna prava) i na drugim međunarodnim dokumentima koji uređuju ovu oblast. Lokalnu povelju kulturnih prava usvajaju lokalne skupštine i ujedno određuju osobu koja će se starati o njenom ostvarenju i djelovati kao medijator u situacijama koje su vezane za realizaciju kulturnih prava i odgovornosti.

Savjet za kulturu je javno tijelo koje se bavi ključnim pitanjima koje se tiču kulture u gradu. Savjeti za kulturu bi trebalo da budu koncipirani tako da izražavaju raznolikost kulturnih aktera u gradu (različite kulturne oblasti, različiti sektori, različite veličine i nivoi razvoja). Nadležnosti ovih savjeta se razlikuju u zavisnosti od modela lokalne kulturne politike: od čisto konsultativnih, do nadležnosti neposrednog odlučivanja u određenim pitanjima.

³ Od kojih Kotor već ima Savjet za kulturu, a usvajanjem ovog dokumenta bi imao i strategiju kulturnog razvoja

Opština Kotor bi trebalo da usvoji Agendu 21 i preostale mehanizme za njenu implementaciju: Povelju kulturnih prava i odgovornosti i Procjenu gradskih razvojnih projekata sa stanovišta njihovog kulturnog uticaja. U Crnoj Gori za sada još nijedan grad/opština nisu usvojili Agendu za kulturu 21, a ako neki gradovi mogu navesti da im kultura predstavlja ključni razvojni resurs i da su posvećeni poštovanju i njegovanju kulturne raznolikosti, onda su to sigurno gradovi u Boki Kotorskoj.

U dugoročnom periodu, takođe, bi trebalo razmotriti mogućnost osnivanja Gradskog muzeja u Kotoru, u okviru JU „Muzeji”. Zajedno sa Pomorskim muzejom Crne Gore, Lapidarijumom i Muzejom Grada Perasta i sa riznicama katoličkih i pravoslavnih crkava on bi trebalo da postane „magnet” za turiste i „obavezni” (finansijski valorizovani) dio njihovog programa obilaska grada/opštine, posebno za one koji kratko borave u Kotoru.

Uobičajena praksa jeste da ključni gradski razvojni projekti budu ocjenjivani sa stanovišta njihovog ekonomskog, društvenog uticaja i uticaja na životnu sredinu. Agenda 21 za kulturu zagovara da se gradskih razvojni projekti ocjenjuju i sa stanovišta njihovog kulturnog uticaja. Procjena kulturnog uticaja bio bi dokument u kome se u određenim vremenskim intervalima ocjenjuje uticaj svih važnih gradskih razvojnih projekata na kulturni život građana/ki i na njihova kulturna prava.

Proces usvajanja Agende 21 za kulturu uključuje:

- javnu raspravu na nivou grada,
- odluku Gradskog vijeća,
- odluku Skupštine grada i potom
- jednostavno *obavješćavanje* Sekretarijata Ujedinjenih gradova i lokalnih samouprava, Asocijacije gradova i opština u državi (ako postoji) i Ministarstva kulture o tome da su gradski/opštinski organi usvojili ovaj dokument, njegove principe, smjernice za akciju i preporuke.

U Crnoj Gori za sada još nijedan grad/opština nisu usvojili Agendu za kulturu 21, a ako neki gradovi mogu navesti da im kultura predstavlja ključni razvojni resurs i da su posvećeni poštovanju i njegovanju kulturne raznolikosti, onda su to sigurno gradovi u Boki Kotorskoj.

U potpunosti uvažavajući da u ovom vremenu krize neće biti moguće osnivati nove institucije, u dugoročnom periodu trebalo bi razmotriti obogaćivanje institucionalnog sistema u Opštini Kotor, u cilju boljeg korišćenja kulturnih resursa za ukupni razvoj opštine.

S tim u vezi, trebalo bi imati u vidu i ocjenu iznijetu u Nacionalnom programu razvoja kulture 2012-2016, da postojeći institucionalni sistem na lokalnom nivou - u kome se kao glavni nosioci aktivnosti u oblasti kulture pojavljuju centri za kulturu koji objedinjavaju sve djelatnosti kulture (bibliotečku, muzejsku, galerijsku, pozorišnu, izdavačku, djelatnosti kulturno-umjetničkog amaterizma, prikazivanja filmova, itd.) - predstavlja „neadekvatan organizacioni okvir koji doprinosi neraznomjernom razvoju svih djelatnosti kulture”. Kao konstataciju i da su pojedine djelatnosti ovih ustanova uređene posebnim zakonima (muzeji, biblioteke, pozorišna djelatnosti), koji pripisuju drugačiji pravni i organizacioni status, način i uslove organizacije ustanova, a da „postojeći sistem centara za kulturu ne omogućava primjenu ovih zakona”.

Imajući sve ovo u vidu, ono što bi u relativno kratkom roku trebalo uraditi jeste da se, u skladu sa Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti („Službeni list CG”, broj 49/10), iz sastava Kulturnog centra „Nikola Đurković” izdvoji Gradska biblioteka i čitaonica i osnuje kao samostalna ustanova. To, samo po sebi, neće izazvati nikakve promjene u budžetu Opštine Kotor, niti će pak u organizacionom sistemu same institucije izazvati značajnije promjene. Dugoročno bi trebalo, imajući u vidu važnost pokretnog spomeničkog blaga koji baštine kotorske biblioteke (posebno crkvene), razmotriti mogućnost da se sve biblioteke u opštini Kotor objedine i funkcionišu kao Kotorske biblioteke (slično kao u Dubrovniku), što bi omogućilo ujednačenost primjene legislative Crne Gore koja se odnosi na kulturna dobra.

U dugoročnom periodu, takođe, bi trebalo razmotriti mogućnost osnivanja Gradskog muzeja u Kotoru, u okviru JU „Muzeji”. Zajedno sa Pomorskim muzejom Crne Gore, Lapidarijumom i Muzejom Grada Perasta i sa riznicama katoličkih i pravoslavnih crkava on bi trebalo da postane „magnet” za turiste i „obavezni” (finansijski valorizovani) dio njihovog programa obilaska grada/opštine, posebno za one koji kratko borave u Kotoru.

Ono što su rezultati istraživanja kulturnih praksi u Opštinama Boke pokazali jeste da se najintenzivnija participacija u kulturnom životu ovih gradova vezuje za pozorište. Takođe, u odgovorima na pitanje čega bi željeli da ima više u kulturnoj ponudi najveći broj ispitanika/ca se opredijelio za više pozorišnih predstava. Utoliko, ono što je izvjesno jeste da obrazovana pozorišna publika u regionu Boke Kotorske postoji.

Aktivnosti Centra za kulturu iz Tivta, HercegNovskog pozorišta i Kotorskog festivala pozorišta za djecu pokazuju da su prisutni i organizacioni i stvaralački potencijali. Dugoročno bi, u saradnji sve tri opštine, trebalo razmisliti o osnivanju regionalnog pozorišta koje bi bilo bazirano na postojećim resursima u sve tri opštine i bilo subvencionisano i od strane države. Pored aktivnosti zajedničkog osmišljavanja koncepcija i distribucija gostujućih predstava, ovo bi podrazumijevalo i permanentnu pozorišnu produkciju. U početku ona ne bi morala da uključuje stalni umjetnički ansambl, a postupno i planski bi trebalo i njega oformiti. Pored moguće podjele resora (marketing, zanatske radionice, tehnika, računovodstvena i pravna služba) moguća je i profilizacija u tri opštine prema vidu produkcija. Tako bi se u Kotoru stavio akcenat na pozorište za djecu i mlade, u Herceg Novom na alternativni teatar i savremenu dramu, dok bi Tivat nastavio sa produkcijom „mainstream” teatra koji prije svega njeguje lokalnu baštinu.

Posljednji prijedlog u ovom domenu, koji se često mogao čuti tokom procesa izrade opštinskog programa kulturnog razvoja, jeste dugoročno rješavanje statusa tradicionalnih udruženja građana/ki u Opštini Kotor. Poseban status tri tradicionalne organizacije - „Bokeljske mornarice”, Srpskog pjevačkog društva „Jedinstvo” i Gradske muzike, već je priznat odlukom Skupštine opštine. Međutim, sredstva koja su npr. u 2011. godini bila predviđena za sve tri organizacije (6.650 EUR ukupno) ugrožavaju njihovo dalje postojanje. Ove tri organizacije, samom činjenicom svog bivstvovanja koje premošćuje po nekoliko vjekova, faktički već jesu kulturne institucije opštine Kotor i regiona Boke Kotorske, čiji opstanak ova generacija ne smije dovesti u pitanje.

Dugoročno bi trebalo razmotriti pitanje davanja statusa kulturnih institucija Bokeljskoj mornarici, Gradskoj muzici i Srpskom pjevačkoj društvu „Jedinstvo” i obezbijediti značajnija sredstva za njihovo djelovanje. U razgovorima sa predstavnicima/cama ovih organizacija, tokom procesa izrade Opštinskog programa razvoja kulture, bilo je jasno da su njihovi zahtjevi zaista skromni i da najčešće podrazumijevaju zapošljavanje jedne osobe i obezbjeđivanje uniformi/odijela/nošnji za nastupe. Čak i u uslovima teške ekonomske krize, to su sredstva koja bi se mogla obezbijediti. Na primjer, samo iz fondova koja se odvajaju za Internacionalni festival mode bilo bi moguće finansirati sve ove tri institucije, a i budžet za lokalne manifestacije (od Fašinade, preko Gađanja kokota i Kićenja Mađa do Morinjskih, Risanski večeri i Kamelije festa) bi mogao biti

U saradnji sve tri opštine - Tivta, Kotora i Herceg Novog, dugoročno bi trebalo razmisliti o osnivanju regionalnog pozorišta koje bi bilo bazirano na postojećim resursima u sve tri opštine i bilo subvencionisano i od strane države.

Ostaje nada da će, suočen sa ozbiljnom krizom, Kotor- nekadašnji privredni i industrijski centar, početi da koristi ono jedino što mu je ostalo na raspolaganju – prebogatiju kulturnu riznicu - za vlastitu urbanu regeneraciju.

dupliran. Takođe, trebalo bi raditi na tome da Bokeljska mornarica dobije priznanje svog značaja i doprinosa i na državnom nivou i da jedan dio sredstava za njihovo djelovanje bude obezbijeđen iz državnog budžeta.

Naravno, iz ovih sredstava bi bilo potrebno zadovoljiti njihove osnovne potrebe i obezbijediti njihovo postojanje, ali ne bi trebalo podsticati kulturu zavisnosti i isključivog oslanjanja na opštinski i/ili državni budžet. Kao i druge institucije, za dopunske fondove, za projekte i prihode, ove organizacije bi same morale da se bore, ukoliko žele da razvijaju svoje djelovanje i da napreduju.

16 KULTURNI TURIZAM

Ono što je vjerovatno jedan od ključnih zadataka ove strategije jeste da ponudi mehanizme kojima bi se sveprisutna svijest o značaju kulturnih resursa Opštine Kotor mogla prevesti u praksu i kultura počela tretirati kao važan razvojni resurs opštine.

Nakon propasti nekada značajnih privrednih kapaciteta (Jugooceanije, Jadran Perasta, Rivijere, Bokeljke), privatizacije Jugopetrola i Industrije ležaja Kotor, turizam je ostao kao primarni izvor prihoda Opštine Kotor⁴. Vidjeli smo, međutim, da je učešće Opštine Kotor u turističkom prometu Crne Gore dosta skromno. Kotor ima slabije plaže i manje sunčanih dana i u odnosu na druge turističke centre u Crnoj Gori. Međutim, kada su kulturni resursi u pitanju, i u mnogo širim okvirima, gotovo da nema onih sa kojim se Kotor ne bi mogao mjeriti. Utoliko ostaje nada da će, suočen sa ozbiljnom krizom, ovaj nekadašnji privredni i industrijski centar, početi da koristi ono jedino što mu je ostalo na raspolaganju – prebogatiju kulturnu riznicu - za vlastitu urbanu regeneraciju.

Već smo pomenuli da su, prema Čarlsu Lendriju u savremenom svijetu „kulturni resursi sirovi materijal grada i njegove vrijednosne baze; resursi koji zamjenjuju ugalj, čelik ili zlato“. A da je „kreativnost metod za korišćenje ovih resursa i za pomoć u njihovom rastu“.

Resursi koje grad može koristiti za regeneraciju, po njemu, uključuju:

- „njegovu umjetničku ili arheološku istoriju;
- njegovu formu izgradnje i arheološko nasljeđe;
- njegov pejzaž, topografiju, ljepote, karakteristična prirodna obilježja;
- atraktivnost i dostupnost javnih prostora;
- drevne i skorašnje etničke tradicije, akcente i dijalekte;
- lokalne proizvode i zanatske vještine, proizvodnju i usluge;
- kvalitet trgovine, dokolice, sporta i zabave;
- potkulture, uključujući tu i potkulture mladih;
- tradicije javnog, društvenog života; građanske tradicije, festivale i rituale...“

4 To što veliki broj stanovnika opštine Kotor plove na stranim brodovima i tako ostvaruje svoje prihode, nije i ne može biti osnov opštinskog budžeta.

Ni u jednom od ovih kulturnih resursa Opština Kotor ne oskudijeva. Problem je što se, s jedne strane, kultura samo deklarativno tretira kao značajna za grad/opštinu, a da se niti u načinu organizacije gradske uprave, niti po odnosu prema kulturnim institucijama i drugim akterima u kulturnom polju opštine, niti po vezi između turističke organizacije i kulturnih institucija, ne može vidjeti da se o njoj razmišlja kao o osnovnom resursu za ekonomski i socijalni razvoj opštine.

Drugi problem je u suviše uskom shvatanju kulturnog turizma, koji se vezuje isključivo za razgledanje grada i spomenika. Kulturni turizam, kao „umjetnost učestvovanja u drugim kulturama“ uključuje mnoštvo aspekata među kojima su i vjerski turizam i manifestacioni turizam i izletnički turizam i kruzing i nautički turizam i upoznavanje sa lokalnim običajima i navikama i uživanje u lokalnim gastronomskim specijalitetima.

Tokom čitavog procesa izrade ovog programa razvoja kulture, i posebno na njegovim finalnim radionicama, istaknuto je da bi ključni opštinski projekat (*flagship projekat*) u narednom petogodišnjem periodu trebalo da bude revitalizacija gradskih bedema Kotora. Uređenje ovog jedinstvenog fortifikacionog sistema sa zidinama dugim 4.5 km, koje potpuno okružuju grad, trebalo bi da bude ta kapitalna investicija u kojoj će učešće uzeti i Opština Kotor i država Crna Gora, koji će potom pokrenuti ulaganja u druge aspekte turističke ponude u Opštini Kotor.

Po onome što smo mogli čuti tokom procesa izrade ovog programa, projekat izgradnje lifta do vrha brda i tvrđave Sv. Ivan, kao i sanacije i revitalizacije 10 objekata u okviru nje sa ugostiteljskom, kulturnom i turističkom namjenom već postoji. Ono što bi trebalo da mu prethodi jeste izrada plana za Kotorske bedeme u cjelini, kvalitetnog konzervatorskog projekta bedema u cjelini, kao i plana održavanja i upravljanja. A potom bi (prema tom planu) parcijalno trebalo rekonstruisati bedeme i uključivati ih u turističku ponudu, tako da zarada od njih finansira dalje projekte njihove rekonstrukcije (izgradnju žičare ili lifta, revitalizaciju objekata, inovativno osvjetljavanje, itd.)

Izvjesno je da bi za izradu plana i konzervatorskog projekta mogli da se pronađu međunarodni donatori, a vjerovatno je i da bi početna sredstva za prvi dio rekonstrukcije bedema, uz sufinansiranje iz opštinskih i državnih fondova, mogao da se obezbijedi kroz međunarodne projekte, prvenstveno projekte Evropske unije.

Druga nedovoljno iskorišćena šansa jesu kruzeri koji dovode turiste u velikom broju u Kotor, kao i izletnici/ce koji tokom čitave godine dolaze u Opštinu. Prema podacima iz 2010. i 2011. godine, oko 150.000 putnika/ca je godišnje kruzerima došlo u Kotor. Podaci takođe govore da je kroz izletničke programe tokom 2010. godine više od 200.000 gostiju bilo u opštini Kotor. Kad bi samo po 10 EUR od svakog od njih završilo u budžetu Opštine Kotor, on bi bio bogatiji za jednu polovinu ukupnih sredstava kojima se trenutno raspolaže. Trebalo bi dobro osmisliti turističku ponudu za ove grupe turista, koji se kratko zadržavaju u Kotoru i koji, upravo zato što nema organizovane ponude, po riječima mnogih, trenutno samo prave gužvu u starom gradu. Jedan dio ponude bi svakako bili Gradski bedemi. Drugi bi mogli biti različiti tipovi vođenja/turističkih maršruta po kulturnim ustanovama koje se bave zaštitom kulturne baštine plaćenih jednom ulaznicom/propusnicom za sve njih (uključujući

Ni u jednom od ovih kulturnih resursa Opština Kotor ne oskudijeva. Problem je što se, s jedne strane, kultura samo deklarativno tretira kao značajna za grad/opštinu, a da se niti u načinu organizacije gradske uprave, niti po odnosu prema kulturnim institucijama i drugim akterima u kulturnom polju opštine, niti po vezi između turističke organizacije i kulturnih institucija, ne može vidjeti da se o njoj razmišlja kao o osnovnom resursu za ekonomski i socijalni razvoj opštine.

Drugi problem je u suviše uskom shvatanju kulturnog turizma, koji se vezuje isključivo za razgledanje grada i spomenika. Kulturni turizam, kao „umjetnost učestvovanja u drugim kulturama“ uključuje mnoštvo aspekata među kojima su i vjerski turizam i manifestacioni turizam i izletnički turizam i kruzina i nautički turizam i upoznavanje sa lokalnim običajima i navikama i uživanje u lokalnim gastronomskim specijalitetima.

tu i budući Gradski muzej Kotora) i po crkvama i manastirima u Kotoru i okolnim mjestima (u zavisnosti od toga koliko kruzeri ostaju u luci/izletici ostaju u Kotoru). Treći bi bili kulturni programi koje bi kulturne institucije, tradicionalna udruženja, nevladine organizacije, klape i pojedinačni umjetnici/ce priređivali za ove turiste (koje bi oni plaćali). Četvrti aspekt bi bio razvoj stvarno specifičnih turističkih suveniru u opštini Kotor (od replika, muzejskih karata i suveniru, štampanih materijala, do majica, razglednica i privezaka)⁵.

Jedan od nedovoljno iskorišćenih resursa jesu tradicionalne manifestacije. Ne bi trebalo da Tripundanske svečanosti, Fašinada, Gađanje kokota, Kićenje Mađa ostanu samo lokalne svetkovine bez domaćih i inostranih turista. Njihova ljepota, tradicija i istorijske priče i legende koje ih prate mogli bi, uz pravu promociju, biti interesantni svima u svijetu. Zbog svoje prirode Bokeljska noć, ljetni i zimski karneval mogli bi da budu osnov ovog manifestacionog turizma, na koje bi, ciljano, mogli da dolaze ljudi iz regiona. Samo što bi ih onda trebalo organizovati sa više kulturnih programa koji bi mogli da budu interesantni turistima različitih generacija.

Tokom procesa izrade lokalnog programa razvoja kulture prezentovana je i ideja da se u Opštini Kotor formira Karnevalski fond u koji bi sredstva tokom čitave godine uplaćivali vlasnici/ce ugostiteljskih radnji koji tokom ovih svečanosti (koje se finansiraju iz budžeta Opštine), ostvaruju ogromne prihode. Iz ovog fonda bi se onda finansirali bogatiji programi ovih kulturnih manifestacija, što bi privuklo još više gostiju i u krajnjoj liniji donijelo još veće prihode vlasnicima/cama kafića i restorana u opštini. Jedan od važnih segmenata turističke ponude u opštini Kotor i u čitavoj Boki Kotorskoj moglo bi da bude ustanovljenje brodskog saobraćaja (kao osnovnog tipa saobraćaja) u Boki i turističkih tura barkama po čitavom regionu.

I na kraju, s obzirom na nedovoljne postojeće smještajne kapacitete, za razvoj turističke ponude u Opštini Kotor neophodna je izgradnja većeg hotela, koji bi bio prilagođen klijenteli zainteresovanoj za kulturni turizam (koja je po pravilu starija i bogatija).

⁵ Turisti rado kupuju suvenire koji ih podsjećaju na mjesta gdje su bili i koji imaju sličnu funkciju (doduše u profanoj formi) koju su relikvije imale na nekadašnjim hodočašćima. Ali upravo zbog toga, oni nerado kupuju uniformne suvenire, koji se mogu naći u svim lukama svijeta i koji su uglavnom proizvedeni u Kini.

17 POSEBNE OBLASTI KULTURE

17.1. KULTURNA BAŠTINA

Jedan od najznačajnijih resursa Opštine Kotor jeste bogata i raznovrsna kulturna baština koja se nalazi na njenoj teritoriji, uključujući nepokretnu i pokretnu, kao i nematerijalnu baštinu.

Posebnu vrijednost za opštinu Kotor predstavlja to što se na njenoj teritoriji nalazi i područje Svjetske baštine - Prirodno i kulturno-istorijsko područje Kotora koje je upisano na UNESCO-vu Listu svjetske baštine 1979. godine. Ono je jedino područje sa teritorije Crne Gore koje se nalazi na UNESCO-voj Listi kao kulturno dobro. Status Svjetske baštine podrazumijeva privilegovano mjesto u zajednici 936 područja, lokaliteta i gradova naše planete, koji posjeduju izuzetne univerzalne kulturne i prirodne vrijednosti, od značaja za cijelo čovječanstvo koje ih i baštini. Prirodno i kulturno-istorijsko područje Kotora obuhvata veliki dio opštine Kotor, cijeli Kotorsko - Risanski zaliv, sa obroncima planina koje ga fromiraju i morskim basenom, uključujući sljedeće gradove i naselja: Stari grad Kotor, Dobrotu, Donji Orahovac, dio Gornjeg Orahovca, Dražin Vrt, Perast, Risan, Vitoglav, Strp, Lipce, Donji i Gornji Morinj, Kostanjicu, Donji i Gornji Stoliv, Prčanj, Muo, Škaljare i Špiljare.

Kulturna dobra su valorizovani dio *nepokretne kulturne baštine* od opšteg interesa koja su zaštićena zakonom. Na teritoriji opštine Kotor nalaze se 63 nepokretna kulturna dobra koja su upisana u Registar kulturnih dobara (prema starom Zakonu to je bio Registar spomenika kulture). Među njima je: 10 kulturnih dobara prve kategorije, 30 druge kategorije i 23 kulturna dobra treće kategorije. Prema registru koji je vodio Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor bilo je još više kulturnih dobara (134).

Na području opštine Kotor se nalazi i značajan broj nepokretnih kulturnih dobara, koja posjeduju značajne kulturne vrijednosti, ali još uvijek nijesu evidentirana i ne podliježu režimu zaštite. Među njima se posebno ističu:

- ruralna arhitektura, u selima koja se nalaze kako u samom zalivu (Gornji Stoliv, Gornji Morinj, Gornja Kostanjica) tako i ostalim zonama, prije svega mreža sela u Grblju, zatim zaleđu Risna (Ledenice i Crkvice), Gornji Orahovac i Zalazi;
- mreža austro-ugarskih utvrđenja: niz utvrđenja, drugih objekata i puteva nastalih u periodu austro-ugarske dominacije
- vrijedni primjeri arhitekture XX vijeka, kao što su Bolnica u Risnu arhitekta Milana Zlokovića ili upravna zgrada Jugooceanije u Kotoru
- primjeri industrijske baštine

Novim Zakonom o zaštiti kulturnih dobara, predviđena je njihova valorizacija i revalorizacija.

Na teritoriji opštine Kotor nalazi se nalaze se 63 nepokretna kulturna dobra koja su upisana u Registar kulturnih dobara (prema starom zakonu to je bio Registar spomenika kulture). Među njima je: 10 kulturnih dobara prve kategorije, 30 druge kategorije i 23 kulturna dobra treće kategorije. Prema registru koji je vodio Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor bilo je još više kulturnih dobara (134)

Međunarodni značaj i status Prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora, nalažu poseban oprez u procesu planiranja i projektovanja, na ovom prostoru.

Svakako posebnu vrijednost, ne samo za Kotor već i šire, ima Bokeljska mornarica, drevna organizaciona struktura koja već XIII vijekova opstaje i živi po svojim statutarnim normama, kroz brojne oblike cehovsko-pomorskih djelatnosti, trgovačko-privredne aktivnosti i uz konstantno njegovanje narodne nošnje i kola, kao i bratske povezanosti njenih članova. Ona je jedan od najkarakterističnijih segmenata kulturnog identita Boke Kotorske. Postoji i prijedlog da se Bokeljska mornarica i njeno kolo nominuju za UNESCO-vu Listu nematerijalnog nasljeđa.

Najsveobuhvatniji segment kulturne baštine je kulturni pejzaž. Kulturni pejzaž nastaje međusobnim odnosom kulture i prirode, koji oblikuje okruženje tokom vremena, dajući pejzaže današnjice. Cijelo područje zaliva Boke Kootrske, uključujući i Prirodno i kulturno-istorijsko područje Kotora, čija se izuzetna univerzalna vrijednost temelji na harmoničnom prožimanju graditeljskog nasljeđa i prirode, nesumnjivo posjeduje sve odlike kulturnog pejzaža, iako kao takvo još uvijek nije formalno prepoznato.

Za brigu o nepokretnim kulturnim dobrima nadležne su institucije zaštite sa sjedištem u Kotoru. Nakon što je 1979. godine područje Kotora proglašeno za područje Svjetske baštine UNESCO-a, osnovan je Opštinski zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor. Uviđajući potrebu uspostavljanja šire zone zaštite, ova institucija 1992. godine dobija status regionalne institucije i prerasta u Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor sa ciljem organizovanja djelatnosti zaštite kulturnih dobara na teritoriji opština Kotor, Tivat i Herceg Novi. Novim Zakon o zaštiti kulturnih dobara iz 2010. godine Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture transformisao se u dvije organizacione jedinice i to Odjeljenje Uprave za zaštitu kulturnih dobara i Odjeljenje Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore. Takođe, za očuvanje vrijednosti nematerijalne baštine ovog područja poseban značaj ima integralna zaštita. Međunarodni značaj i status Prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora, nalažu poseban oprez u procesu planiranja i projektovanja, na ovom prostoru.

Na teritoriji opštine Kotor nalaze se mnoga *pokretna kulturna dobra* koja su integralni dijelovi objekata u kojima se nalaze i svojim vrijednostima doprinose značaju objekata u kojima se čuvaju. Međutim, najveći dio pokretnog kulturnog fonda nalazi se u brojnim institucijama: Pomorskom muzeju Crne Gore, Muzeju grada Perasta, Istorijskom arhivu u Kotoru, Biskupijskoj biblioteci, Biskupijskom arhivu, Franjevačkoj biblioteci i Biblioteci i Arhivu Srpske pravoslavne crkve u Kotoru, kao i drugim sakralnim i profanim objektima.

Jedan od bitnih segmenata kulturne baštine opštine Kotor obuhvata i *nematerijalna baština*, koja je jedan od ključnih segmenta definisanja kulturnih identiteta, a koju čine ljudska umjeća, izražaji, vještine i manifestacije koje zajednica prepoznaje kao dio svoje baštine. Nematerijalna baština u opštini Kotor se manifestuje, između ostalog, u sljedećim područjima:

- karakterističan lokalni (jezik, govor) na području Boke
- brojna usmena predanja, legende
- izvođačke umjetnosti (muzika, ples)
- brojni običaji, obredi i svečanosti, među kojima se svakako izdvajaju: tradicionalne karnevalske fešte u Kotoru, Fašinada - običaj nasipanja ostrva Gospe od Škrpjela u Perastu, Tripundanske svečanosti, itd.
- tradicionalni zanati i vještine, koji su od srednjeg vijeka bili izuzetno razvijeni i koji predstavljaju jedan od značajnih identitetskih markera Kotora.

Svakako posebnu vrijednost, ne samo za Kotor već i šire, ima Bokeljska mornarica, drevna organizaciona struktura koja već XIII vijekova opstaje i živi po svojim statutarnim normama, kroz brojne oblike cehovsko-pomorskih djelatnosti, trgovačko-privredne aktivnosti i uz konstantno njegovanje narodne nošnje i kola, kao i bratske povezanosti

njenih članova. Ona je jedan od najkarakterističnijih segmenata kulturnog identita Boke Kotorske. Postoji i prijedlog da se Bokeljska mornarica i njeno kolo nominuju za UNESCO-vu Listu nematerijalnog nasljeđa.

Kako u Crnoj Gori u cijelini, tako i u Kotoru, izučavanje nematerijalne kulturne baštine se do sada odnosilo na sporadična etnološka, antropološka, lingvistička, istorijska, muzikološka i druga istraživanja. Za proces proučavanja, zaštite, vrednovanja i prezentacije nematerijalne kulturne baštine nije postojao zakonodavni, ni jasno definisan institucionalni okvir, sve do usvajanja Zakona o zaštiti kulturnih dobara 2010. godine. Novim zakonom, kao i institucionalnim reformama, stvoreni su neophodni uslovi za pristupanje procesu valorizacije i očuvanja nematerijalnih kulturnih dobara. Tokom 2012. godine Ministarstvo kulture planira evidentiranje nematerijalne kulturne baštine, kao i izradu šest Elaborata o utvrđivanju kulturne vrijednosti evidentiranih nematerijalnih dobara, među kojima su četiri sa teritorije opštine Kotor: Bokeljska mornarica, Dobrotska čipka, Bokeška noć i Fašinada⁶.

17.1.1. GENERALNE MJERE ZA UNAPREDJENJE STANJA

Mjere kojima bi se mogli ublažiti faktori i rizici koji ugrožavaju kulturno nasljeđe područja Kotora u periodu do 2016. jesu⁷:

1. Jačanje pravne i institucionalne infrastrukture u cilju očuvanja i zaštite izuzetne univerzalne vrijednosti područja;
2. Unapređenje saradnje između svih zainteresovanih strana;
3. Osiguranje efikasne primjene zakona i planske dokumentacije, radi očuvanja kulturne i prirodne baštine od prekomjerne i nekontrolisane urbanizacije;
4. Unapređenje valorizacije i zaštite kulturne i prirodne baštine zaštićenog područja i zaštićene okoline;
5. Integralna zaštita kulturne i prirodne baštine kroz konstantnu kontrolu lokalnog urbanog razvoja;
6. Razvoj zaštićenog područja kroz korišćenje potencijala na principima održivog razvoja;
7. Jačanje kadrovskih kapaciteta na svim nivoima, edukacija novog i do-edukacija postojećeg stručnog kadra;
8. Unapređenje prezentacije zaštićenog područja i podizanje nivoa svijesti građana/ki o njegovim vrijednostima i značaju.

Trebalo bi obezbijediti bolju saradnju aktera kulturnog nasljeđa i turizma kroz sljedeće mehanizme:

- Pravilnim tretmanom graditeljske baštine i pažljivim odnosom prema kulturnom pejzažu čime bi se stvorila najoptimalnija podloga za razvoj turizma;
- Razvojem projekata i aktivnosti koji doprinose održivom korišćenju potencijala kulturnog nasljeđa;
- Izradom strategije razvoja turizma u zaštićenom području;

Međunarodna saradnja u oblasti kulturnog nasljeđa može se razvijati kroz zajedničke projekte valorizacije nasljeđa iz venecijanskog, austro-ugarskog ili otomanskog perioda. Takođe, postoji mogućnost relazacije IPA projekata prekogranične saradnje sa Hrvatskom, Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Srbijom, itd.

6 Iz Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2012. godinu

7 Iz Menadžment Plana prirodnog i kulturno-istorijskog područja Kotora

Jedan od najznačajnijih i još uvijek neadekvatno iskorištenih resursa područja Kotora su svakako gradski bedemi. S obzirom da su kotorski bedemi odavno postali znak prepoznatljivosti Kotora, da postoji velika zainteresovanost posjetilaca za njihov obilazak, a da su u lošem stanju i nisu dovoljno iskorišteni, njihova restauracija i revitalizacija su svakako jedan od ključnih razvojnih projekata Kotora u sljedećem periodu.

- Unapređivanjem kulturnog turizma u zaštićenom području;
- Izradom procjene uticaja pritiska masovnog turizma na zaštićeno područje u odnosu na kapacitet i organizaciju;
- Iniciranjem osnivanja Informativnog punkta (Centra za posjetioce) zaštićenog područja.

Trebalo bi osigurati bližu saradnju aktera iz oblasti kulturnog nasljeđa i obrazovanja kroz sljedeće korake:

- Razvojem strategije permanentne edukacije svih struktura zajednice o vrijednostima kulturne baštine i potrebi njene zaštite i prezentacije;
- Povećanjem nivoa informisanosti i svijesti lokalnog stanovništva o obuhvatu, vrijednostima i značaju područja Svjetske baštine kroz kampanje kao i izradu i distribuciju promotivnog materijala o zaštićenom području;
- Kontinuiranom edukacijom o kulturnoj baštini kroz obrazovne programe u školama;
- Kontinuiranom edukacijom djece predškolskog uzrasta o vrijednostima zaštićenog područja;

Na nivou Boke Kotorske, trebalo bi stimulirati sljedeće aktivnosti:

- Izradu studije kulturnog pejzaža za Boku Kotorsku;
- Izradu Prostornog plana posebne namjene za područje Boke Kotorske kojim bi se obuhvatila pitanja privređivanja (turizam, poljoprivreda...), saobraćaja i zaštite kulturnog pejzaža;
- Zajedničke projekte valorizacije nasljeđa (npr. kulturne maršrute za cijelu Boku – palate, austrougarske tvrđave, industrijsko nasljeđe...);
- Osnivanje Centra za posjetioce Prirodno i kulturno istorijskog područja Kotora (UNESCO Centar za posjetioce).

Međunarodna saradnja u oblasti kulturnog nasljeđa može se razvijati kroz zajedničke projekte valorizacije nasljeđa iz venecijanskog, austro-ugarskog ili otomanskog perioda. Takođe, postoji mogućnost relazacije IPA projekata prekogranične saradnje sa Hrvatskom, Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Srbijom, itd.

17.1.2. PROJEKTI NA POLJU KULTURNOG NASLJEDJA

Jedan od najznačajnijih i još uvijek neadekvatno iskorištenih resursa područja Kotora su svakako gradski bedemi. S obzirom da su kotorski bedemi odavno postali znak prepoznatljivosti Kotora, da postoji velika zainteresovanost posjetilaca za njihov obilazak, a da su u lošem stanju i nisu dovoljno iskorišteni, njihova restauracija i revitalizacija su svakako jedan od ključnih razvojnih projekata Kotora u sljedećem periodu. Iako je već planiran Projekat izgradnje lifta do vrha brda i tvrđave Sv. Ivan, kao i sanacija i revitalizacija 10 objekata u okviru nje sa ugostiteljskom, kulturnom i turističkom namjenom, ovom procesu treba veoma pažljivo pristupiti. Prije nego što se projekat izgradnje lifta i rekonstrukcije objekata na vrhu Sv. Ivan realizuje neophodna je, prije svega, izrada plana za kotorske bedeme u cjelini, kvalitetnog konzervatorskog projekta bedema u cjelini kao i plana održavanja i upravljanja.

Iako na području opštine Kotor postoji nekoliko muzeja, koji su ili tematski (Pomorski muzej) ili se odnose na pojedina naselja (Muzej grada Perasta) uočena je potreba za formiranjem Muzeja grada Kotora. Neprocjenjivo bogata kulturna baština samog grada Kotora svakako zaslužuje da bude prezentovana. Na ovaj način bi se valorizovao vrijedan segment pokretnih kulturnih dobara, ali i značajno unaprijedio kvalitet ponude grada. Za lokaciju Muzeja Kotora bi svakako trebalo iskoristiti neki od objekata u okviru Starog grada ili neposrednoj okolini.

Prirodno i kulturno-istorijsko područje Kotora koje se nalazi na UNESCO-voj Listi svjetskog naslijeđa još uvijek nije adekvatno prezetovano i promovisano. Ni lokalno stanovništvo ni turisti koji posjećuju Kotor ne mogu da dobiju jasne informacije o obuhvatu zaštićenog područja, njegovim karakteristikama i vrijednostima. Zbog toga bi u sljedećem periodu bilo ključno izraditi adekvatan propagandni materijal (mape područja, brošure, publikacije) kao i internet prezentaciju. Takođe, bilo bi veoma značajno formirati i Centar za posjetioce UNESCO-vog područja Kotora. Ovaj Centar za posjetioce mogao bi da se locira u Starom gradu ili njegovoj neposrednoj okolini, morao bi da bude savremeno opremljen i da na najkvalitetniji način prezentuje Područje Svjetskog naslijeđa Kotora.

Iako je veći dio graditeljske baštine, koja je bila oštećena u zemljotresu 1979. godine, saniran u posljednjih 30 godina, neki značajni objekti su još uvijek u ruševnom stanju, a mogli bi se aktivirati. Između ostalih, tu su i neke od značajnih palata za koje je planirana revitalizacija za različite javne namjene: Palata Ivelić u Risnu u kojoj je planirano formiranje Instituta za arheološka istraživanja, Palata Mazarović u Perastu u kojoj je planirano formiranje Muzičkog centra, kao i Palata Dabinović u Dobroti. Restauracija i revitalizacija ovih palata u sljedećem periodu bila bi veoma značajna, jer bi se na taj način spriječilo dalje propadanje ovih objekata koji su u veoma lošem stanju i doprinijelo unapređenju kulturnih sadržaja ne samo Kotora već i šireg regiona.

Cijelo područje Kotorsko-Risanskog zaliva, a posebno područje Risna, je veoma značajno arheološko područje. Tokom dosadašnjih istraživanja pronađen je veliki broj arheoloških nalaza koji još uvijek nisu nigdje prezentovani. Zbog toga bi bilo veoma značajno formiranje arheološkog muzeja, i to najbolje u Risnu, gdje bi se nalazio i Institut za arheološka istraživanja.

Zbog veoma kompleksnog i slojevitog kulturnog naslijeđa područja Kotora arheološka, istorijska i etnološka istraživanja materijalne i nematerijalne baštine trebalo bi sprovesti u kontinuitetu. U sljedećem periodu bi se posebno trebalo fokusirati na istraživanje i procjenu kulturnog pejzaža područja, da bi se stvorile neophodne osnove za adekvatnu zaštitu i planiranje pejzaža, kako bi se spriječila njegova dalja neadekvatna urbanizacija i devastacija.

Unapređenje prezentacije i promocije svih segmenata kulturne baštine je još jedna od aktivnosti na kojoj se mora neprekidno raditi. Veoma bogata kulturna baština koja se nalazi na području opštine Kotor je promovisana i prezentovana najčešće u segmentima, ali nigdje nije sve objedinjeno na jednom mjestu, tako da bi kreiranje kompletnih i dostupnih baza podataka materijalne i nematerijalne baštine opštine

Iako je veći dio graditeljske baštine, koja je bila oštećena u zemljotresu 1979. godine, saniran u posljednjih 30 godina, neki značajni objekti su još uvijek u ruševnom stanju, a mogli bi se aktivirati. Između ostalih, tu su i neke od značajnih palata za koje je planirana revitalizacija za različite javne namjene: Palata Ivelić u Risnu u kojoj je planirano formiranje Instituta za arheološka istraživanja, Palata Mazarović u Perastu u kojoj je planirano formiranje Muzičkog centra, kao i Palata Dabinović u Dobroti.

Kotor bilo od velikog značaja kako za lokalno stanovništvo tako i za turiste. Takođe trebalo bi kompletirati i digitalizaciju arhivske građe.

Tokom procesa izrade Programa kulturnog razvoja predloženo je da privatna lica u opštini Kotor posjeduju značajne etnografske zbirke koja su voljna da ih učine dostupnim široj javnosti (najbolji primjer je etnografska zbirka gospodina Zorana Radomira iz Dobrote), te bi u planiranju prezentacije pokretnog kulturnog nasljeđa i o tome trebalo voditi računa.

Imajući u vidu vrijednu arhivsku građu i značajan knjižni fond koji uključuje dokumente na pergamentu, inkunabule, stare latinske knjige, kvaziinkunabule, zbirke vrijednih časopisa koje se čuvaju bibliotekama i arhivima u Kotoru predloženo je i formiranje Atelja za konzervaciju arhivske i bibliotečke građe i slika na papiru.

Uz to bi pokretanje edukativnih programa za mlade, u saradnji sa osnovnim i srednjim školama, trebalo da bude jedna od prioritarnih aktivnosti u sljedećem periodu.

Kako je nematerijalna baština jedan od značajnih segmenata kulturne baštine područja Kotora, moralo bi se raditi na njenom evidentiranju, održavanju i unapređenju. Jedna od aktivnosti koja bi se mogla pokrenuti, nakon već planiranog procesa evidentiranja ovog segmenta baštine na državnom nivou, jeste svakako nominovanje Bokeljske mornarice i njenog kola za UNESCO-vu Listu nematerijalnog nasljeđa.

Podsticanje obnavljanja i oživljavanje starih zanata je jedan od značajnih koraka ka očuvanju i unapređenju pokretne i nematerijalne baštine. Posebno jer su stari zanati bili veoma razvijeni na području Kotora i predstavljaju jedan od njegovih identitetskih markera. Obnavljanjem starih zanata bi se doprinijelo kako očuvanju nematerijalne baštine, kroz održavanje tradicionalnih znanja i vještina, tako i ekonomskom razvoju područja, unapređenjem turističke ponude i formiranjem novih radnih mjesta.

Uz to bi jedan od prioriteta u sljedećem periodu moralo biti i podsticanje primjene tradicionalnih tehnika i zanata pri obnovi objekata tradicionalne arhitekture (čuvanje drvenih vrata i prozora, drvenih međuspratnih tavanica, upotreba krečnog maltera, i sl.), što bi doprinijelo očuvanju autentičnosti kulturnih dobara kao i održavanju tih tradicionalnih znanja.

17.2. ARHITEKTURA XX VIJEKA, SAVREMENA ARHITEKTURA I URBANIZAM

U poglavlju Programa razvoja kulture opštine Kotor koji se odnosi na kulturnu baštinu, date su mjere za adekvatan pristup upravljanju predijelom, istorijskim cjelinama i pojedinačnim objektima kulturne baštine. Iako je kulturna baština jedan od osnovnih nosilaca identiteta opštine Kotor, važno je ne gubiti iz vida da savremeni način života nameće potrebu za novom gradnjom i planiranjem, čiji je cilj da odgovori na funkcionalne zahtjeve i standarde današnjeg vremena. U okviru ovog poglavlja posebno

mjesto zauzima nedovoljno tretiran segment industrijske arhitekture i nasljeđa XX vijeka koji postoji na teritoriji opštine Kotor i zaslužuje svoje mjesto u kulturi.

17.2.1. SAVREMENA ARHITEKTURA I URBANIZAM

Naredni redovi odnose se na smjernice za pristup savremenoj arhitekturi i planiranju prostora na teritoriji opštine Kotor. Pristup kreiranju novih slojeva gradnje oslanja se na smjernice date u Bečkom memorandumu, dokumentu koji je nastao kako bi se definisala veza između savremene ekonomske dinamike i promjene strukture gradova koji se nalaze na UNESCO-voj Listi svjetskog nasljeđa⁸.

Savremena arhitektura u određenom kontekstu odnosi se na sve značajne planirane i projektovane intervencije u izgrađenom istorijskom okruženju, uključujući otvorene prostore, nove konstrukcije, dogradnje istorijskih građevina i lokacija, kao i prenamjene. Glavni izazov savremene arhitekture u istorijskom urbanom predjelu jeste da odgovori na novonastale socio-ekonomske promjene, a da istovremeno ne ugrozi naslijeđeni gradski pejzaž i predio koji ga okružuje. Osnovni cilj savremenog pristupa arhitekturi i planiranju je da se fizičkim i funkcionalnim intervencijama poveća kvalitet života i obezbijedi efikasnost – da se poboljšaju uslovi za stanovanje, rad i rekreaciju bez ugrožavanja postojećih vrijednosti koje potiču od karaktera i značaja istorijskog urbanog tkiva.

Etički standard i potreba za visokokvalitetnim projektovanjem i izvođenjem, osjetljivim na kulturno-istorijski kontekst, preduslovi su za proces planiranja. Važno je da nove intervencije minimalno utiču na važne istorijske elemente - značajne građevine ili arheološka nalazišta

Za Bokokotorski zaliv, a naročito za onaj dio zaliva koji pripada kotorskoj opštini, dugo vremena je važno da predstavlja jedinstveni pejzaž harmonične simbioze prirodnih fenomena i graditeljskog nasljeđa.

Iz današnje perspektive, nakon prostornih intervencija posljednjih godina, taj sklad predjela je na mnogim potezima zaliva narušen, pretežno novim graditeljskim intervencijama. Te nove intervencije na teritoriji opštine Kotor, nažalost, u većini slučajeva, ne predstavljaju uspješne primjere savremene gradnje. Veoma često, novi objekti i cjeline predstavljaju pseudo-istorijske primjere, koji se svojom proporcijom, formom, detaljima i izborom materijala negiraju naslijeđeno okruženje i ne prate dobru savremenu praksu.

U osjetljivom kulturno-istorijskom predjelu opštine Kotor veoma je prisutan pseudo-istorijski pristup u projektovanju novih objekata. Jedan od osnovnih ciljeva urbanog planiranja, savremene arhitekture i zaštite istorijskog urbanog predjela Boke Kotorske je kreiranje uslova za eliminisanje svih formi pseudoistorijskog projektovanja, jer ono predstavlja negaciju i istorijskog i savremenog istovremeno.

Pristup kreiranju novih slojeva gradnje oslanja se na smjernice date u Bečkom memorandumu, dokumentu koji je nastao kako bi se definisala veza između savremene ekonomske dinamike i promjene strukture gradova koji se nalaze na UNESCO-voj listi svjetskog nasljeđa.

⁸ Vienna Memorandum 2005, „World Heritage And Contemporary Architecture – Managing The Historic Landscape“

U osjetljivom kulturno-istorijskom predjelu opštine Kotor veoma je prisutan pseudo-istorijski pristup u projektovanju novih objekata. Jedan od osnovnih ciljeva urbanog planiranja, savremene arhitekture i zaštite istorijskog urbanog predjela Boke Kotorske je kreiranje uslova za eliminisanje svih formi pseudoistorijskog projektovanja, jer ono predstavlja negaciju i istorijskog i savremenog istovremeno.

Takođe, kao osnova za savremeno planiranje i projektovanje, trebalo bi da služi silueta grada i okruženja, glavne vizure i građevinska matrica, kao integralni djelovi identiteta istorijskog urbanog predjela.

Podsticanje razvoja kvalitetne savremene arhitekture trebalo bi da bude jedna od nezaobilaznih strategija u planiranju i uređenju prostora, jer se upravo kroz jedinstvo nasljeđa i savremenih intervencija razvija specifičan karakter predjela.

Istorijske građevine, otvoreni prostori i savremena arhitektura doprinose vrijednosti grada, brendirajući njegov karakter. Dobra savremena arhitektura može pojačati konkurentnost grada, stvarajući uslove za doseljavanje novih stanovnika, posjete turista i privlačenje kapitala. Istorijska i savremena arhitektura zajedno predstavljaju prednost za lokalne zajednice i mogu služiti u obrazovanju i turizmu, i obezbijediti sigurnu tržišnu vrijednost nekretninama.

Projekti u oblasti savremene arhitekture i urbanizma:

- Stalna edukacija stručne i šire javnosti o uspješnim primjerima savremene arhitektonske i planerske prakse i urbane reciklaže (kroz predavanja, disusije, okrugle stolove, radionice u školama...);
- Preispitivanje i unapređenje normativnog i planskog okvira koji definiše smjernice za savremenu gradnju (korišćenje boja, primjena ravnih krovova, materijalizacija, itd);
- Definisanje smjernica i konkretne intervencije u cilju sanacije posljedica neadekvatne gradnje i devastacije predjela (npr. neprimjerena obrada nekih postojećih fasada, nelegalni kamenolom u Lipcima itd.);
- Podsticanje uvođenja izrade studija vizuelnog uticaja na kulturni pejzaž, posebno kod novih intervencija većeg obima;
- Raspisivanje međunarodnih javnih arhitektonskih i urbanističkih konkursa za buduću gradnju na značajnim lokacijama (npr. Fjord, URC...);
- Podsticanje primjene principa energetske efikasnosti u gradnji novih i sanaciji postojećih objekata (sadnja zelenila, postavljanje termoizolacije, zamjena prozora i vrata, korišćenje solarne, geotermalne i energije vjetra, adekvatan izbor građevinskih materijala...);
- Promocija koncepta „održivih gradova” (poboljšanje javnog transporta, učešće svih zainteresovanih strana u odlučivanju, ozelenjavanje, mjere za smanjenje uticaja klimatskih promjena...);
- Podsticanje integralnog pristupa u unapređenja kvaliteta prostora kroz saradnju arhitekata, pejzažnih arhitekata, urbanista, planera, ekonomista, donosioca odluka, umjetnika, itd.;
- Poboljšanje regionalne i međunarodne saradnje kroz zajedničke projekte sa gradovima koji predstavljaju primjere dobre prakse u odnosu prema savremenoj arhitekturi.

17.2.2. INDUSTRIJSKA ARHITEKTURA I ARHITEKTURA XX VIJEKA

U arhitekturi opštine Kotor dominantan motiv je graditeljsko nasljeđe. Iako na teritoriji opštine postoje vrijedni primjeri arhitekture XX vijeka i industrijske arhitekture, oni još uvijek nijesu valorizovani. Pravljenje baze podataka ovog segmenta arhitekture i utvrđivanje mjera za njen adekvatan tretman, svakako su bitni koraci u bliskoj budućnosti. Takođe, ovaj segment arhitekture je izuzetno pogodan za „urbanu reciklažu”, u svijetu veoma aktuelan pristup ponovnog korišćenja napuštenih/zapuštenih objekata – skladišta, industrijskih zgrada i slično. Ponovna upotreba ovih objekata u Kotoru imala bi veliki značaj kako u socijalnom i ekonomskom, tako i u kontekstu održivog razvoja. Reaktivacija napuštenih objekata je održivija od bilo koje nove gradnje. Sa socijalnog aspekta, prenamjena unosi novu dinamiku u prostor i aktivira čitave gradske četvrti. Na ovaj način poboljšava se kvalitet gradskih ambijenata i održava dio gradskog kolektivnog sjećanja živim. Neki od primjera koji se mogu uzeti u razmatranje za „reciklažu” na teritoriji Kotora su zgrada Elektrane, dio fabrike Rivijera, neki objekti u industrijskoj zoni, itd. Principom privatno-javnog partnerstva, Lokalna samouprava bi mogla da dogovori sa investitorima da se dio ovih objekata namijeni za javno korišćenje u sektoru kulture (npr. za nezavisnu kulturnu scenu, galeriju savremene umjetnosti ili rezidencije i ateljee za umjetnike/ce).

Projekti u oblasti industrijske arhitekture i nasljeđa XX vijeka:

- Identifikacija i mapiranje arhitektonskog nasljeđa XX vijeka na teritoriji opštine Kotor, koristeći iskustva DoCoMoMo, međunarodne organizacije koja se bavi dokumentacijom i zaštitom moderne arhitekture;
- Identifikacija, mapiranje i definisanje mjera za revitalizaciju industrijske arhitekture na teritoriji opštine Kotor;
- Podnošenje inicijative Upravi za zaštitu kulturnih dobara za uspostavljanje zaštite najznačajnijih primjera arhitekture XX vijeka na teritoriji opštine Kotor;
- Učešće u međunarodnim projektima i inicijativama na polju revitalizacije industrijskog nasljeđa i arhitekture XX vijeka;
- Organizovanje regionalne konferencije o industrijskom nasljeđu i arhitekturi XX vijeka;
- Konkretni projekti revitalizacije objekata industrijskog nasljeđa i XX vijeka na teritoriji opštine Kotor (npr. zgrada „Jugooceanije”, Elektrana,...);

17.2.3. JAVNI PROSTORI

Druga važna tema su javni prostori - trgovi, parkovi, slobodne površine. Većina javnih prostora na teritoriji opštine Kotor predstavlja potencijal za različite aktivnosti - razna društvena i kulturna dešavanja. Ipak, njihov puni potencijal najčešće nije iskorišćen. Neki od tih prostora su fizički neprivlačni (zbog zapuštenosti i lošeg opšteg stanja u kom se nalaze), dok su nekada loše opremljeni – bez mogućnosti za sjedjenje, bez zelenila, javne rasvjete ili slabo pristupačni (za osobe sa invaliditetom, za one koji koriste javni gradski prevoz itd). U takvom stanju, potencijalni centri okupljanja građana/ki i turista, ostaju neprimijećeni, neiskorišćeni i nesagledive ljepote, najčešće izloženi ljudskom nemaru i pretvoreni u parkirališta, prostore za odlaganje nepotrebnih stvari i sl.

Osim što je uočeno da su na teritoriji opštine Kotor javni prostori najčešće nedovoljno iskorišćeni ili se ne koriste na adekvatan način, primjećena je velika razlika između načina korišćenja onih u gradskom jezgru/centралnoj zoni (Starom gradu) i prostoru izvan užeg centra.

Podsticanje socijalnog razvoja jedne zajednice u javnom prostoru su ogromni - od uključivanja članova zajednice u kreiranje samog javnog prostora, preko podsticanja različitih društvenih i kulturnih aktivnosti do edukacije. Svakako bi trebalo podsticati kreativne snage u našim gradovima da se uključe u korišćenje i oživljavanje javnih prostora na teritoriji opštine Kotor.

Osim što je uočeno da su na teritoriji opštine Kotor javni prostori najčešće nedovoljno iskorišćeni ili se ne koriste na adekvatan način, primjećena je velika razlika između načina korišćenja onih u gradskom jezgru/centралnoj zoni (Starom gradu) i prostoru izvan užeg centra. Javni prostori u gradskom jezgru Kotora (Starom gradu) su najintenzivnije u upotrebi. U toku ljetnjih mjeseci svi veći trgovi u gradu su prekriveni mobilijarom okolnih kafića. Na taj način se slobodne površine pretvaraju u „uske ulice“ omeđene baštama lokala. Sa tih slobodnih površina, arhitektura i znamenitosti Starog grada nisu sagledivi, te pogled obično seže do visine suncobrana. Takođe, na ovaj način osnovna uloga trgova je zanemarena - umjesto prostora okupljanja i zadržavanja građana/ki i turista, trgovi postaju prolazni prostori (osim za one koji koriste usluge lokala).

Suprotna tome je zimska slika Starog grada u Kotoru. Trgovi se otvaraju i rasterećuju, ali takođe postaju i prostori bez sadržaja, tj. zmiru. Sem par tradicionalnih svečanosti tokom zimskog perioda, u gradu se rijetko organizuju bilo kakva kulturna dešavanja, pa grad odiše „monotonošću i dosadom“, prema riječima mještana/ki. Izvan Starog grada, čak i u samoj kontaktnoj zoni, stanje se bitno razlikuje. Javni prostori su neiskorišćeni i često zapušteni. Samim tim, ove javne površine nijesu atraktivne, a svojom opremljenošću i sadržajem ne bi mogle zadovoljiti i zadržati posjetioce. Kompletan priobalni pojas opštine Kotor je sam po sebi jako privlačan za turiste, a i najgušće naseljen. Sama konfiguracija terena, brojni značajni objekti, nastajali vjekovima kao svjedok bogatstva pomorskog grada i kapetanskih porodica, čine ovaj pojas privlačnim i atraktivnim, a samim tim pogodnim za razna kulturna dešavanja i okupljanja. Za ovim priobalnim pojasom ne zaostaje ni gornji dio naselja, obično na obroncima okolnih brda, često u zelenim, šumovitim zonama, sa prekrasnim pogledom na kompletan zaliv. Uz manja ulaganja i dobre ideje, moguće je aktivirati dio ovih prostora i time „oživjeti“ zone grada i van gradskog centra.

Kod planiranja, korišćenja postojećih i kreiranja novih javnih prostora, od ključne važnosti je staviti u centar korisnike – proučiti njihove potrebe. U tom smislu, saradnja između donosioca odluka, planera/ki, umjetnika/ca i lokalne zajednice, od izuzetnog je značaja. Javni prostori se mogu unaprijediti novim sadržajima uključivanjem zainteresovanih strana u proces odlučivanja i planiranja.

Podsticanje socijalnog razvoja jedne zajednice u javnom prostoru su ogromni - od uključivanja članova zajednice u kreiranje samog javnog prostora, preko podsticanja različitih društvenih i kulturnih aktivnosti do edukacije. Svakako bi trebalo podsticati kreativne snage u našim gradovima da se uključe u korišćenje i oživljavanje javnih prostora na teritoriji opštine Kotor.

Srednjoročni ciljevi vezani za javne prostore bili bi:

- ✦ Kreiranje i primjena smjernica i preporuka koje jasno definišu način korišćenja javnih prostora na teritoriji opštine Kotor;
- ✦ Aktiviranje većeg broja javnih prostora na teritoriji opštine Kotor za održavanje različitih kulturnih dešavanja (samim tim i uključivanje različitih kulturnih dešavanja u gradski život);

Veliki broj javnih prostora koji imaju potencijal za dalje razmatranje u smislu njihovog uključivanja u kulturnu ponudu opštine Kotor, mapiran je tokom 2011. (na sajtu www.strategija.bokabay.info se nalazi mapa i katalog javnih prostora). U centralnoj zoni grada javni prostori su pogodni za kulturna dešavanja uz minimalna ulaganja, ali je potrebno unapređenje u smislu upravljanja. Javnim prostorima van gradskog uglavnom su potrebna manja ulaganja.

Projekti u oblasti aktiviranja javnih prostora:

- ♦ Projekti ozelenjavanja javnih prostora;
- ♦ Opremanje dodatnim urbanim mobilijarom i opremom;
- ♦ Podsticanje korišćenja obnovljivih izvora energije u javnim prostorima (npr. kroz korišćenje solarnog javnog osvjetljenja);
- ♦ Podsticanje lokalnog biznisa da ulaže u javne prostore kroz principe društveno-odgovornog poslovanja;
- ♦ Uključivanje različitih grupa građana/ki u procese odlučivanja o korišćenju i oblikovanju javnih prostora.

Potrebno je intenzivirati saradnju na nivou Boke Kotorske i regiona. Primjeri dobre prakse mogu se naći već na teritoriji Hrvatske i Slovenije, a to je dovoljan razlog za razmjenu znanja i iskustava. Kao dio Jadrana, Mediterana, Evrope, moguće je naći podršku i učestvovati u brojnim projektima - Adriatic, MED i sl. i time dobiti i finansijsku i logističku podršku zemalja Evrope.

17.3. VIZUELNE UMJETNOSTI

U ovom trenutku postoji šansa da Kotor ponovo postane jedan od centara likovne umjetnosti u Crnoj Gori. Nakon dosta dugog perioda u opštini Kotor opet živi više od trideset akademskih slikara/ki, grafičara/ki i vajara/ki, među kojima ima i onih čije je stvaralaštvo od nacionalnog, a možda i međunarodnog značaja. U okviru Centra za kulturu djeluju dvije galerije, a u Kotoru radi i privatna galerija „Ticijan“. Ogroman korak naprijed predstavlja i otvaranje „Galerije solidarnosti“ u lijepom prostoru u Palati Pima, krajem 2011. Postoji realna mogućnost za unapređenje regionalne saradnje na nivou Boke, u prvom redu sa galerijom „Buća“ u Tivtu i galerijom „Josip Bepo Benković“ iz Herceg Novog, ali i sa privatnim galerijama u regionu od kojih neke organizuju i međunarodne manifestacije.

Pa ipak, da bi se ovi potencijali iskoristili, potrebno je unaprijediti postojeće kapacitete, poboljšati menadžment ustanova i kulturnih događaja i pokrenuti i neke nove inicijative. U prvom redu mora se konstatovati da Gradska galerija (na Pjaci od kina) radi u neuslovnom prostoru – što se prvenstveno odnosi na njenu veličinu. U ovom prostoru nije moguće izlagati umjetnička djela velikih formata, niti pak organizovati reprezentativne izložbe velikih slikara. Utoliko bi u narednom periodu trebalo pronaći adekvatniji prostor za Gradsku galeriju, dok bi galerija na Pjaci od kina mogla da se specijalizuje za izložbe grafike, minijatura ili možda izložbe rukotvorina starih zanata. Izvjesno je da bi Kotor, kao grad kulture, trebalo da ima galeriju sa stalnom postavkom kotorskih likovnih umjetnika/ca. Možda bi toj svrsi mogla da posluži galerija koja

U ovom trenutku postoji šansa da Kotor ponovo postane jedan od centara likovne umjetnosti u Crnoj Gori. Nakon dosta dugog perioda u opštini Kotor opet živi više od trideset akademskih slikara, grafičara i vajara, među kojima ima i onih čije je stvaralaštvo od nacionalnog, a možda i međunarodnog značaja.

Jedan od predloga je da se u okviru akcije oživljavanja gradskih trgova Kotora i njihovog korišćenja za promociju kulturnih sadržaja, na Pjaci od kina (ispred Gradske galerije) - po ugledu na Rovinj u Hrvatskoj - tokom ljetnje sezone ustanovi „Otvorena galerija“. To bi bio otvoreni prostor za likovna dešavanja koji bi mogao da privuče umjetnike/ce, domaću publiku i turiste i mogao da postane značajna tačka na crnogorskoj mapi kulturnih događaja.

se nalazi u prostoru Kulturnog centra „Nikola Đurković“. Pri tom, da bi mogla da odgovori ovoj namjeni, bilo bi neophodno promijeniti način ulaska u ovu galeriju i poboljšati svjetlo u njoj.

„Galerija solidarnosti“ baštini fond koji su umjetnici/ce sa prostora bivše Jugoslavije i iz čitavoga svijeta donirali Kotoru nakon zemljotresa 1979. godine. Ona je ušla u sastav OJU „Muzeji“ prilikom formiranja ove ustanove 1992. godine, ali je tek krajem 2011. godine dobila u Kotoru i svoj prostor. Uprkos tome što je to pitanje moralo da bude razriješeno još prije mnogo vremena, Gradska uprava Opštine Kotor zaslužuje svaku pohvalu što je ova Galerija otvorena. Imajući u vidu da se radi odličnom galerijskom prostoru, trebalo bi razmisliti o tome da se, bar dok za Gradsku galeriju ne bude pronađen uslovniji objekat, u galeriji solidarnosti održavaju i druge reprezentativne izložbe (odnosno da određeni broj mjeseci u godini ona bude dostupna i za druge programe) ne dovodeći u pitanje njenu prvenstvenu namjenu.

U odnosu na privatne galeriste i sve druge privatne preduzetnike u kulturi, trebalo bi razmisliti o mogućim stimulativnim mjerama (oslobađanja od određenih dažbina ili zakupa prostora po povlašćenim uslovima) kako bi se razlikovali od isključivo komercijalnih djelatnosti i privukli da svoj biznis dovedu u Kotor, ili da ostanu u njemu.

Što se pak umjetnika/ca tiče, u narednom periodu, najvažnije bi bilo da im se obezbijede uslovi za rad. U starom gradu još uvijek ima praznog prostora, koji nije za komercijalnu upotrebu, a bio bi izvanredan za ateljee likovnih umjetnika/ca. Među ostalima, pomenut je za ove namjene i prostor na Gurdiću, na bedemima, koji je jednom i poslužio kao izložbeni prostor za djela Jova Abramovića, Zorana Mujbegovića i Milice Bačić, ali poslije toga nikada više nije korišćen, te i sada stoji prazan.

Tokom procesa izrade strategije predložen je koncept „otvorenih ateljea“. Ateljei bi se dodjeljivali na pet godina na konkursu, na kome bi kriterijum bio kvalitet stvaralaštva (izražen i kroz broj domaćih i međunarodnih nagrada, broj samostalnih i kolektivnih izložbi i druge estetske kriterijume). Po isteku ovog perioda konkurs bi se organizovao ponovo, te bi i drugi umjetnici/ce imali priliku da dobiju te ateljee. Umjetnici/ce bi plaćali zakup ateljea Opštini po povlašćenim cijenama, a imali bi i obavezu da rad u ateljeu otvore za javnost. To bi bila turistička zanimljivost, koja bi dodala još jednu dimenziju Kotoru kao gradu kulture, a to bi, takođe, omogućilo umjetnicima/cama da zarade.

Predloženo je, takođe, da se u okviru akcije oživljavanja gradskih trgova Kotora i njihovog korišćenja za promociju kulturnih sadržaja, na Pjaci od kina (ispred Gradske galerije) - po ugledu na Rovinj u Hrvatskoj - tokom ljetnje sezone ustanovi „Otvorena galerija“. To bi bio otvoreni prostor za likovna dešavanja koji bi mogao da privuče umjetnike/ce, domaću publiku i turiste i mogao da postane značajna tačka na crnogorskoj mapi kulturnih događaja. Za ovu manifestaciju nisu potrebna nikakva finansijska sredstva, već bi bila dovoljna saglasnost Opštine Kotor i spremnost Gradske čistoće da ovaj prostor očisti tokom noći. Umjetnici/ce bi na ovom prostoru slikali, izlagali i prodavali svoja djela, opština bi procjenila koliko procenata od prodatog pripada njoj, a za turiste bi to mogla biti prava atrakcija.

Kotor ima izvanredne potencijale za razvoj rezidencijalnih programa. Dovoljno bi bilo da Opština Kotor obezbijedi dva stana za petnaestodnevni boravak vrhunskih svjetskih umjetnika/ca (slikara, vajara, fotografa, pjesnika, prozaista, muzičara) tokom čitave godine i, tamo gdje je potrebno, materijal za rad, a da turistička organizacija u svijetu promoviše čitav program. Ljepota Kotora i Boke će se pobrinuti za ostalo. Obaveza likovnih umjetnika/ca bila bi onda da Opštini Kotor poklone jedno svoje djelo u kome bi bio izložen njihov pogled na Kotor ili na Boku⁹ (to ne moraju nužno biti pejzaži). Vremenom bi od ovih djela mogla nastati izuzetna zbirka, a mogao bi da se napravi i kvalitetan katalog. A reklama širom svijeta i atmosfera u gradu koju bi pratio stalni boravak vrhunskih svjetskih umjetnika/ca bili bi nemjerljivi.

Imajući u vidu izgled Kotora kao „kamenog spomenika“ uraslog u kameno okruženje, u potrazi za likovnom manifestacijom koja bi mogla obilježiti opštinu Kotor (na način kako to u muzici čine Don Brankovi dani muzike ili u pozorišnoj djelatnosti Kotorski dječiji festival) predloženo je ustanovljenje vajarske kolonije (koja je već jednom održana 2008. godine). Kameni spomenici koji bi nastali tokom ove manifestacije mogli bi onda da budu uključeni u spomeničko jezgro opštine – u starom gradu gdje to bude bilo moguće, a da se ne naruši njegov unutrašnji sklad; u neposrednoj blizini starog grada ili u drugim dijelovima opštine gdje budu primjereni.

Oblast vizuelnih umjetnosti uključuje i fotografiju i film, a graniči se i sa umjetničkim zanatima.

Iako u opštini Kotor postoje fotografi koji se bave umjetničkom fotografijom i čije se izložbe povremeno održavaju u Centru za kulturu, Gradskoj galeriji, a ponekad i u Katedrali i Gospi od Škrpjela, u Kotoru ne postoji fotografsko udruženje, te bi trebalo razmotriti mogućnosti za njegovo formiranje. Nešto slično bi se moglo reći i za regionalnu fotografsku manifestaciju na nivou Boke za kojom postoji potreba.

Ako se izuzme Sub-Aqua fest, filmski program u opštini Kotor se svodi na prikazivanje redovnog bioskopskog repertoara. Izvjesno je da, s obzirom na blizinu Herceg Novog nema potrebe razmišljati o nekom filmskom festivalu, ali bi nedjelje umjetničkih filmova, dokumentarnih ili animiranih filmova ili povremeno predstavljanje određenih nacionalnih kinematografija ili autora bili neophodni gradu koji se diči svojim kulturnim profilom.

Kako su još jedan od značajnih identitetskih markera Kotora činili stari zanati, bez obzira što zanatlija gotovo i da više nema na teritoriji opštine, bilo bi poželjno da se bar u galerijama predstave umjetnička dostignuća grnčara, kovača ili zlatara i da se njihovo predstavljanje građanima/kama opštine Kotor i turistima koncipira kao dugoročni program. Ove izložbe bi mogli da prate i zanimljivi katalozi, a u određenim slučajevima (npr. Bogdana Kaluđerovića) i monografije, koje su potencijalno i privlačni turistički suveniri.

Kotor ima izvanredne potencijale za razvoj rezidencijalnih programa. Dovoljno bi bilo da Opština Kotor obezbijedi dva stana za petnaestodnevni boravak vrhunskih svjetskih umjetnika/ca (slikara, vajara, fotografa, pjesnika, prozaista, muzičara) tokom čitave godine i, tamo gdje je potrebno, materijal za rad, a da turistička organizacija u svijetu promoviše čitav program. Obaveza likovnih umjetnika/ca bila bi onda da Opštini Kotor poklone jedno svoje djelo u kome bi bio izložen njihov pogled na Kotor ili na Boku (ne nužno pejzaž).

⁹ Dok bi pjesnici, književnici, muzičari mogli da održe po neko predavanje, književno veče ili radionicu.

Što se regionalne saradnje na nivou Boke tiče, postoji očigledna potreba da se likovne manifestacije, pa čak i pojedinačne izložbe umjetnika/ca organizuju u koordinaciji galerija iz sve tri opštine. Ne samo što bi podjelom troškova (oko kataloga, plakata, prezentacije, marketinga) bilo moguće organizovati više manifestacija (istim sredstvima) već bi i za umjetnike/ce bilo privlačnije da budu predstavljeni u sve tri opštine.

I na kraju ovog dijela, imajući u vidu podatke da skoro dvije trećine anketiranih u Kotoru nije bilo u galerijama ili na likovnim manifestacijama tokom prethodne godine, bilo bi neophodno pokrenuti i kvalitetne programe animacije publike, a posebno animacije djece i mladih na planu likovnih umjetnosti. Posebno bi poželjno bilo uključiti u školske programe na osnovnom i srednjoškolskom nivou posjete/predavanja umjetnika/ca, kao i obnoviti školske umjetničke sekcije, te organizovane posjete izložbama i likovnim manifestacijama.

17.4. MUZIČKA UMJETNOST

U opštini Kotor postoje pretpostavke za razvoj bogatog muzičkog života. U gradu radi škola za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matijan“ koja ima svoja isturena odjeljenja u Risnu i Radanovićima; u Kotoru su već više od vijek i po aktivni Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo“ (od 1839) i Gradska muzika (od 1842), a postoje i horovi Svetog Tripuna i Svetog Luke; u opštini djeluje nekoliko klapa (Bokeljski mornari, Moderato Kantabile, Bisernice Boke, Alkima...), nekoliko rok grupa (Autumn for Free, Whoo See Klapa, Nuclear Mama), a održava se i veliki broj muzičkih manifestacija. Među njima su najznačajniji „Don Brankovi dani muzike“ koje je pokrenula i vodi NVO Kotor Art u okviru međunarodnog Kotor Art festivala; „Klarinet fest“ koji organizuje istoimena NVO, festival klapa u Perastu, a od prošle godine i „Searock festival“ koji pokriva segment savremene muzike.

Škola za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matijan“ ima centralno mjesto u muzičkom životu grada, između ostalo i po tome što njeni profesori/ce i nekadašnji učenici/ce predstavljaju kadrovsku bazu gotovo svih drugih muzičkih aktera u gradu. Pored osnovnih, obrazovnih djelatnosti škola je razvila i bogatu koncertnu aktivnost. Prošle godine je, po četvrti put za redom, u Kotoru organizovan nacionalni festival mladih muzičara/ki Crne Gore na kome je učestvovalo više od 350 učenika/ca osnovnih i srednjih muzičkih škola i studenata/kinja Fakulteta umjetnosti sa Cetinja. Pored toga, od 2010. godine, muzička škola organizuje i Festival gudača, koji prate master-class seminari. Tokom godine učenici/ce škole održe oko 20 koncerata, a organizuju se i koncerti profesora/ca i povremeno i tematske večeri posvećene jubilejima značajnih kompozitora (Mocarta, Šopena). U planu su i večeri posvećene muzičkim stvaraocima koji su živjeli i radili u Kotoru (poput Vide Matijan, Antuna Homena, Iva Brkanovića...). Koncerti se uglavnom održavaju u crkvi Svetog Duha, koja predstavlja izvanredno aktustičan prostor i u kojoj se nalaze dva dobra koncertna klavira (Yamaha i Steinway). Muzička škola ima razvijenu saradnju sa muzičkom školama iz okruženja - muzičkim školama „Kosta Manojlović“ i „Stevan Stojanović-Mokranjac“ iz Beograda; muzičkim školama iz Rijeke, Splita i Makarske, Ljubljane, Ohrida i Beča. U opštini Kotor škola blisko sarađuje sa kulturnim ustanovama – posebno sa Pomorskim muzejem Crne

Gore, koji često uključuje učenike/ce muzičke škole u svoje programe.

Osnovni problemi u radu škole za osnovno i srednje muzičko obrazovanje ogledaju se u činjenici da je škola primorana da honorarno angažuje značajan broj spoljnih saradnika/ca (iz Cetinja, Podgorice, Bara, a u nekim slučajevima i Beograda i Cavtata). I s druge strane, problem predstavlja i nešto smanjeno interesovanje učenika/ca za upis u srednju muzičku školu, što je prvenstveno povezano sa slabom plaćenošću i nesigurnošću muzičkih karijera.

Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo“ i Gradska muzika Kotora jesu važni identitski markeri Kotora i predstavljaju svojom tradicijom, značajne, iako nezvanične, „institucije“ opštine Kotor. SPD „Jedinstvo“ je jedan od najboljih građanskih horova u Crnoj Gori, koji pored redovnih koncerata 25. januara povodom proslave Savindana, održava i veliki broj koncerata u Crnoj Gori (tokom 2012. godine su predviđeni nastupi u Podgorici, Cetinju, Baru, Pljevljima, Herceg Novom, Tivtu) i inostranstvu (u 2012. godini u Dubrovniku, Trebinju, Beogradu, Zagrebu, Mariboru, Ljubljani, Bariju i Londonu). Osnovni problem društva vezan je za nedostatak finansiranja sa državnog nivoa i dosta skromna sredstva kojim Opština Kotor pomaže njihov rad (za 2012. godinu je za djelovanje SDP „Jedinstvo“ od strane Opštine Kotor odvojeno 1.950 EUR).

Sa sličnim problemima se suočava i Gradska muzika. Orkestar trenutno broji više od 40 članova/ca, a ono što je posebno značajno - za razliku od dobrog broja gradskih muzika u okruženju - jeste da u njemu većinu čine mladi muzičari (uglavnom bivši učenici/ce muzičke škole u Kotoru). Orkestar tradicionalno održava dva godišnja koncerta - novogodišnji i ljetnji - a tokom godine ima oko pedesetak različitih nastupa i to gotovo u svakoj važnoj prilici za opštinu. Gradska muzika 2012. godine slavi 170. rođendan, te bi jedan od zadataka Opštine Kotor bio pronalaženje modaliteta da se obezbijedi održivost ovoj važnoj gradskoj instituciji.

Najznačajnija muzička manifestacija u gradu – i po kvalitetu i po obimu sredstva koja se u nju ulažu - jesu „Don Brankovi dani muzike“ koji funkcionišu kao muzički segment multidisciplinarnog Međunarodnog festivala Kotor Art. NVO Kotor Art, koji je još 2001. godine inicirao stvaranje ovog muzičkog festivala, kao osnovne prioritete za buduću period vidi obezbjeđivanje prostornih i infrastrukturnih preduslova za kvalitetniju pripremu festivala tokom cijele godine i za njegov sveobuhvatni razvoj. Ovo se odnosi na neophodnost postojanja kancelarije Festivala opremljene kompjuterima, telefonima, faksom; sistema za ozvučenje koncerata (mikrofoni, miksete, zvučnici); rasvjetnih tijela neophodnih za produkciju koncerata na otvorenom; i montažne bine i gledališta.

Razvoju muzičke kulture u opštini Kotor značajno doprinosi i „Klarinet fest“ koji se održava od 2009. godine. Ova manifestacija, pored koncerata, ima i važnu obrazovnu komponentu. Ona uključuje održavanje seminara za mlade ljude koji sviraju duvačke instrumente (klarinetiste, bas klarinetiste, saksofoniste..) i pružanje pomoći mladim ljudima na njihovom umjetničkom putu i valorizaciji njihovih znanja i sposobnosti kao umjetnika/ca.

Imajući u vidu da se u Kotoru organizuje festival od posebnog značaja za kulturu Crne Gore, Kotor Art, a pored toga i Klarinet fest, Searock fest, te veliki broj karnevala i drugih pučkih manifestacija trebalo bi razmotriti da se, umjesto stalnog iznajmljivanja ozvučenja i rasvjete, za potrebe Opštine nabavi sistem za ozvučenje koncerata (mikrofoni, miksete, zvučnici); svjetlosni park i montažna bina i gledalište.

Među prioritetima za naredni period jeste i sanacija Ljetnje pozornice na kojoj bi mogli da se tokom ljetnjih mjeseci održavaju koncerti u rasponu od klasične do alternativne rok muzike.

U cilju razvoja kulture mladih, posebno bi trebalo razmotriti mogućnost da se Dom kulture u Škaljarima stavi na raspolaganje akterima nezavisne kulturne scene u opštini Kotor. Time bi se bez velikih ulaganja dobilo mjesto gdje se, tokom čitave godine, mogu održavati rokenrol koncerti, performansi ili izložbe iz oblasti alternativne kulture.

„Festival klapa Perast“ počeo je da se održava 2002. da bi već od 2003. godine dobio međunarodni karakter. Na posljednjem održanom festivalu, 2011. godine učestvovalo je, u takmičarskom i revijalnom dijelu, 27 klapa iz Crne Gore, Hrvatske, Slovenije i Srbije. U okviru festivala održan je i naučni skup o fenomenu klapskog pjevanja, njegovom nastanku istoriji i razvoju. Ova manifestacija bi, uz tradicionalnu Fašinadu, Gađanje kokota i Kićenje mađa, mogla da predstavlja jednu od značajnih turističkih atrakcija Perasta i Boke.

NVO Searock je prošle godine organizovala prvi „Searock festival“, na kome su učestvovali Autumn for Free (iz Crne Gore); My Buddy Moose i The Bambi Molesters (iz Hrvatske). Ovome je prethodilo prošlogodišnje organizovanje promocije hrvatskog benda My Buddy Moose. U organizovanju ovog festivala pomogli su kotorski Centar za kulturu i nevladine organizacije Centar za komunikaciju Kotor i Centar za informisanje i savjetovanje mladih Kompas. Cilj NVO Searock je promovisanje alternativne rok kulture. Održavanje festivala je dobar kanal da se to uradi i da se, ujedno, obogati kulturna ponuda Kotora u do sada nepokrivenom segmentu.

Tokom procesa planiranja izdvojio se jedan broj mjera koje bi trebalo preduzeti da bi se unaprijedio muzički život u opštini Kotor.

One uključuju finansijsku i organizacionu pomoć Školi za osnovno i srednje muzičko obrazovanje „Vida Matjan“ u organizaciji muzičkih programa. Uprkos tome što je muzička škola republička obrazovna ustanova, muzički programi koje ona organizuje obogaćuju kulturnu ponudu u opštini Kotor. To se posebno odnosi na Festival gudača, koji je nedavno ustanovljen, a nije dobio finansijsku podršku Ministarstva kulture.

Imajući u vidu da se u Kotoru organizuje festival od posebnog značaja za kulturu Crne Gore, Kotor Art, a pored toga i Klarinet fest, Searock fest, te veliki broj karnevala i drugih pučkih manifestacija trebalo bi razmotriti da se, umjesto stalnog iznajmljivanje ozvučenja i rasvjete, za potrebe Opštine nabavi sistem za ozvučenje koncerata (mikrofoni, miksete, zvučnici); svjetlosni park i montažna bina i gledalište. S obzirom na značajna sredstva koje se izdvajaju za organizaciju festivala Kotor Art, upravo za iznajmljivanje opreme, trebalo bi predložiti Ministarstvu kulture da se, umjesto toga, svake godine nabavi po jedan od segmenata opreme neophodnih za održavanje ovog festivala (ozvučenje, rasvjeta, bina) i to pretvori u trajni resurs od koga će kultura u Kotoru imati višestruke koristi.

Među prioritetima za naredni period jeste i sanacija Ljetnje pozornice na kojoj bi se tokom ljetnjih mjeseci mogli održavati koncerti u rasponu od klasične do alternativne rok muzike. U cilju razvoja kulture mladih, posebno bi trebalo razmotriti mogućnost da se Dom kulture u Škaljarima stavi na raspolaganje akterima nezavisne kulturne scene u opštini Kotor. Time bi se bez velikih ulaganja dobilo mjesto gdje se, tokom čitave godine, mogu održavati rokenrol koncerti, performansi ili izložbe iz oblasti alternativne kulture.

Jedno od dobrih rješenja početnih godina XXI vijeka, bila je da Bokeljska mornarica, Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo“ i Gradska muzika Kotora dobiju u Opštini Kotor status koji će ih razlikovati od drugih nevladinih organizacija u opštini. Međutim, ovaj specijalni status posljednjih nekoliko godina ne prate i finansijska sredstva koja bi ovim organizacijama obezbjeđivao opstanak. Samim svojim viševjekovnim trajanjem, one su faktički postale institucije po kojima se opština Kotor prepoznaje. Dugoročno bi to faktično stanje trebalo i normativno regulisati i Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo“ i Gradsku muziku ozvaničiti kao opštinske institucije. Imajući u vidu njenu prirodu, to isto bi trebalo uraditi za „Bokeljsku mornaricu“ u regionu Boke (u sve tri njene opštine) ili na državnom nivou. U uslovima krize, kada to nije moguće odmah uraditi, trebalo bi, u dogovoru s njima, kao prvi korak, definisati sredstva koja im omogućuju održivost i fiksirati ih ugovorima. Tokom procesa planiranja predstavnici/ce ovih organizacija naglašavali su da su im neophodna sredstva za jednog zaposlenog (rukovodioca hora, odnosno orkestra), za nabavku notnih materijala i za povremeno obnavljanje garderobe. Imajući u vidu obim ulaganja u neke od velikih javnih manifestacija (poput npr. Festivala mode), to nisu sredstva koja Opština Kotor ne bi mogla da odvoji.

Gotovo da nije bilo sagovornika/ce, tokom procesa izrade ovog plana razvoja kulture, koji nije isticao da bi važan dio kulturne i turističke ponude u narednom periodu trebalo da budu kulturni sadržaji koji se održavaju na gradskim trgovima. Kotor ima tu sreću da je „grad – pozornica“ i da je svaki trg u njemu moguće iskoristiti za kulturne događaje. Trebalo bi već za sljedeću godinu razgraditi kulturni/turistički program u kome bi svakodnevno, npr. na Pjaci Sv. Luke i Pjaci Sv. Tripuna uvijek u isto vrijeme, bili kratki, polučasovni koncerti klasične muzike – malih gudačkih i duvačkih orkestara (učenika/ca završnih razreda srednje muzičke škole), solo pjevača, klapa i mandolinskih orkestara (koji su nekada činili važan dio muzičkog života Boke) i nekoliko velikih koncerata Srpskog pjevačkog društva „Jedinstvo“ i Gradske muzike (npr. na Trgu od oružja). Organizacija čitavog posla bi mogla da bude povjerena Turističkoj organizaciji Kotora, a kalendar kulturnih događaja bi trebalo na vrijeme dostaviti tour-operaterima, da bi i posjetioci s kruzera (koji čine najveći broj posjetilaca opštine Kotor) mogli da planiraju svoje posjete. Ovi događaji bi bili izuzetna turistička atrakcija, savršeno prilagođena biću Kotora. Ovakva ponuda bi mogla da bude valorizovana kroz neku formu kulturne takse koju bi plaćali posjetioci Kotora, a i iz ovih sredstva bi mogli da budu obezbijeđeni fondovi za umjetnike/ce koji nastupaju.

Jedna od inicijativa koja je pokrenuta na okruglim stolovima održanim tokom procesa izrade Plana razvoja kulture Opštine Kotor 2012-2016. i koju bi trebalo razmotriti prilikom predstojećeg osnivanja Gradske biblioteke kao samostalne ustanove, jeste da se - imajući u vidu važnost pokretnog spomeničkog fonda koji baštine kotorske biblioteke (posebno crkvene) - sve biblioteke u Kotoru objedine kao Kotorske biblioteke (slično kao u Dubrovniku), što bi omogućilo ujednačenost primjene legislative Crne Gore koja se odnosi na kulturna dobra.

17.5. KNJIŽEVNOST, KNJIŽEVNO IZDAVAŠTVO I BIBLIOTEKARSTVO

Kotor ima bogatu književnu istoriju i u sferi književnog stvaralaštva i u domenu bibliotekarstva i u oblasti izdavaštva/štamparstva. Među književnicima posebno se izdvajaju kotorski renesansni (Đorđo Bizanti, Ludevit Paskvalić i Ivan Bola Bolica/Borilis) i barokni pjesnici (Andrija Zmajević). U domenu izdavaštva/štamparstva jednak značaj ima djelovanje Andrije Paltašića, prvog štampara među južnim Slavenima, čija se glavna štamparska aktivnost (41 inkunabula) odvijala u Veneciji između 1477. i 1499. godine - dvadeset dvije godine poslije Gutenbergove Biblije (Mainz, 1455), svega osam godina poslije prve štamparije Johana Špajera koja se pojavila u Veneciji (Johan Von Speyer, 1469), a sedamnaest godina prije Makarijevog „Oktoiha“ (1494). Takođe, u Kotoru su formirane neke od najstarijih biblioteka na ovim prostorima –prije svih Franjevačka biblioteka crkve Svete Klare koja danas ima više od 25.000 knjiga i 52 inkunabule i 80 kvaziinkunabula iz XI i XII vijeka. Značajni knjižni fondovi se nalaze u Biskupijskoj biblioteci u kojoj se čuva i vrijedan rukopis Gundilićevog epa „Osman“ i u Biblioteci Srpske pravoslavne crkve u kojoj se nalaze rijetke liturgijske knjige.

Pored crkvenih biblioteka u ovom trenutku u opštini Kotor rade Gradska biblioteka sa bibliotečkim fondom od oko 33.000 knjiga i Pomorska biblioteka sa oko 6.000 naslova i preko 13.000 primjeraka bibliotečkih jedinica. Gradska biblioteka je poslije gotovo četrdeset godina rada u potpuno neuslovnim prostorijama, početkom novog vijeka preseljena u današnju zgradu na Pjaci od kina. Iako se radi o mnogo boljem prostoru, on i dalje ne odgovara bibliotečkim standardima i nije dostupan osobama sa invaliditetom, što predstavlja problem koji bi morao da bude riješen u narednih pet godina.

Osnovni cilj Gradske biblioteke u narednom petogodišnjem periodu jeste obrada cjelokupnog bibliotečkog fonda u COBISS sistemu, sa kojom se počelo 2007. godine. Ostali strateški ciljevi uključuju formiranje Dječije biblioteke (na šta je biblioteka po zakonu obavezna), jačanje Zavičajne zbirke i njenu digitalizaciju.

Jedna od inicijativa koja je pokrenuta na okruglim stolovima održanim tokom procesa izrade Programa razvoja kulture Opštine Kotor 2012-2016. i koju bi trebalo razmotriti prilikom predstojećeg osnivanja Gradske biblioteke kao samostalne ustanove, jeste da se - imajući u vidu važnost pokretnog spomeničkog fonda koji baštine kotorske biblioteke (posebno crkvene) - sve biblioteke u Kotoru objedine kao Kotorske biblioteke (slično kao u Dubrovniku), što bi omogućilo ujednačenost primjene legislative Crne Gore koja se odnosi na kulturna dobra.

Kada se radi o saradnji na nivou Boke, u Gradskoj biblioteci u Kotoru su naglasili ogroman značaj koji bi takva saradnja mogla da ima za razvoj bibliotekarstva u regionu. Posebno imajući u vidu izuzetno visok kvalitet rada Gradske biblioteke u Herceg Novom (koja je 2011. godine dobila nagradu kao najbolja biblioteka u Crnoj Gori)

i naročito njenu izuzetno bogatu zavičajnu zbirku (koja je i digitalizovana). Saradnja na regionalnom nivou bi otvorila mogućnost podjele poslova – gdje bi, npr. staranje o Regionalnoj zavičajnoj zbirci bilo u domenu Hercegovačke biblioteke, dok bi Gradske biblioteke u Kotoru i Tivtu imale druge dužnosti i prioritete.

Što se izdavačke djelatnosti tiče, u okviru projekta „Dubrovnik i Kotor – Gradovi i knjige“ koji je Gradska biblioteka Kotor realizovala zajedno sa Dubrovačkim knjižnicama i sa partnerima (knjižarom „Karver“ iz Podgorice i Maticom hrvatskom, ogranak Dubrovnik), Gradska biblioteka je otpočela sa izdavačkom djelatnošću: objavljena su tri zbornika crnogorsko-hrvatske poezije, prozne i dramske književnosti. U planu je da se kao naredni projekat objavi zbornik posvećen poeziji kotorskih renesansnih i baroknih pjesnika. Izdavačkom djelatnošću se u opštini Kotor bavi se i izdavačko preduzeće NIP „Gospa od Škrpjela“ koje vodi don Srećko Majić i u čijoj se produkciji objavljuje književna građa stvarana u Perastu i drugim djelovima Boke. Sigurno je da bi u narednom periodu, s obzirom na profil publikovanih djela, Opština trebalo da raznim administrativnim i finansijskim mjerama podrži izdavačku djelatnost obje ove organizacije.

Uprkos bogatoj književnoj tradiciji u opštini Kotor ne postoji veliki broj književnih stvaralaca, nema udruženja književnika/ca, niti značajnijih književnih manifestacija. Jedan od strateških ciljeva za naredni period, bilo bi nesumnjivo formiranje književnog udruženja (na opštinskom ili možda i regionalnom nivou). Kako su aktivne mjere očuvanja specifičnog bokeljskog jezika jedan od kulturnih prioriteta prvoga reda, trebalo bi razmisliti o organizovanju poetskih susreta književnika koji stvaraju na dijalektu, ustanovljenju naučnih skupova o književnosti na dijelektu i možda i međunarodnih skupova koji bi se bavili renesansnim i baroknim stvaralaštvom na Mediteranu. A takođe bi, u okviru rezidencijalnih programa za koje je Kotor kao bogom dan, trebalo uvrstiti i prestižne svjetske savremene književnike/ce koji bi onda, zauzvrat, održali u gradu književne večeri ili predavanja.

Kako su aktivne mjere očuvanja specifičnog bokeljskog jezika jedan od kulturnih prioriteta prvoga reda, trebalo bi razmisliti o organizovanju poetskih susreta književnika koji stvaraju na dijalektu, ustanovljenju naučnih skupova o književnosti na dijelektu i možda i međunarodnih skupova koji bi se bavili renesansnim i baroknim stvaralaštvom na Mediteranu.

17.6. POZORIŠNA UMJETNOST

Pozorišni život u Kotoru svodi se na aktivnosti Kulturnog centra „Nikola Đurković“, Kotorskog festivala pozorišta za djecu i ljetnjih kulturnih manifestacija, a u posljednje tri godine to se posebno odnosi na Međunarodni festival Kotor Art.

Gostovanja pozorišnih predstava u Kotoru u posljednjih deset godina su rjeđa nego što bi trebalo, a i kada se ostvare, interesovanje publike je malo i kvalitet predstava je generalno slab, a nekih drugih efekata nema. Razloga za ovo je nekoliko: nedovoljno kvalitetan izbor predstava; slab marketing i nepovezanost sa obrazovnim i drugim institucijama kao potencijalnom publikom; loši tehnički i prostorni uslovi za izvođenje i gledanje predstava; finansijska nerentabilnost; nepostojanje adekvatnih kadrova koji bi se bavili ovim poslom; imidž koji je Kulturni centar „izgradio“ u javnosti ...

Što se tiče sopstvene profesionalne pozorišne produkcije, u posljednjih deset godina, bilo je nekoliko pokušaja koji su ukupno napravili više štete nego koristi. Sam kvalitet

Posebnu priču predstavljaju lokacije u Starom gradu - trgovu koji su sami po sebi scenografije, kao i lokacije u okruženju koje su idealne za ambijentalne forme, ulični teatar, nevidljivo pozorište, pučki teatar i slično.

izvedenih predstava nije bio toliko problematičan, koliko stihijski i preambiciozan sistem produkcije koji je povlačio prevelike troškove; te neplaniranje i neinvestiranje u kadrovsko tehničku bazu koja bi predstavljala osnov permanentne i strateški profilisane produkcije.

Poseban segment pozorišnog života predstavljaju ljetnje manifestacije kulture koje su imale veoma raznolike vidove i domete u ovoj oblasti. Za njih, uglavnom, važe već navedene činjenice, s time da je u neke od ovih manifestacija uključena i Republika kao pokrovitelj. To pored pozitivnih, nosi sa sobom i određene negativne aspekte, prije svega zbog nepostojanja usklađenosti interesa i vizije, a i zbog nedovoljno dobre komunikacije između dva nivoa vlasti.

Za sva tri slučaja karakterističan je i izostanak jasne repertoarske politike i promišljanja kome je pozorišni program namijenjen i na koji način to postiže. Ovo se uglavnom ne odnosi na Kotorski festival pozorišta za djecu koji je programski profilisan.

Kotor vidno zaostaje za sličnim sredinama (Herceg Novi) kada su mladi stručni kadrovi iz branše u pitanju. Broj diplomiranih ili studenata glume, režije, dramaturgije, produkcije je bar duplo manji u Kotoru. Uzrok ovome je, svakako, ukupni izostanak aktivnosti (pedagoških aktivnosti, amaterskog pozorišta, pozorišnih programa, pozorišnih manifestacija preko godine, programa za mlade i dr.).

Dakle, jezgro problema u postojećoj situaciji se može svesti na veoma nizak nivo (i to ovim redom): kadrovskih, finansijskih i tehničko-prostornih potencijala. To se prije svega manifestuje u praksi kroz problem post-produkcije – može se napraviti predstava, ali ona teško može da živi, iako je kvalitetna.

Treba istaći da ovakva situacija u oblasti pozorišta još više pogađa s obzirom da u Kotoru već dvadeset godina postoji Kotorski festival pozorišta za djecu koji je svojim značajem i kvalitetom odigrao veliku ulogu u „inficiranju” djece i mladih pozorištem, obrazovanju i stvaranju slike o Kotoru kao gradu kulture i djece. Drevnu tradiciju jednog od najstarijih stalnih pozorišta na Balkanu da i ne pominjemo.

Što se tiče prednosti, pored navedenih primjera sa „Festivalom za djecu” i tradicijom, treba istaći bazične prostorne kapacitete koji uključuju veliku scenu, dvije male i jednu kamernu scenu u Kulturnom centru, te ljetnju pozornicu sa 1.000 mjesta za publiku. Ovi kapaciteti su čisto prostorni i imaju čitavu seriju nedostataka: neopremljenost, stara oprema, loša projektovanost, grijanje, bezbjednost, ruiniranost, dizajn, loše upravljanje...

U samoj opštini Kotor postoje još tri sale za kulturne manifestacije - lokalni centri za kulturu koji su smještene u okružnim mjesnim zajednicama (Škaljari, Dobrota, Prčanj) i amfiteatar u gimnaziji. Za sve njih važe navedeni nedostaci, više ili manje.

Posebnu priču predstavljaju lokacije u Starom gradu - trgovu koji su sami po sebi scenografije, kao i lokacije u okruženju koje su idealne za ambijentalne forme, ulični teatar, nevidljivo pozorište, pučki teatar i sl.

Od prednosti treba istaći jaku tradiciju i aktivnosti pučkih manifestacija (fešti) koje su srodne sa pozorištem, kao i vidnu zainteresovanost obrazovnih institucija za učešće u pozorišnom životu.

Takođe, ne treba prenebrežniti ni specifičnost profilacije turista koji dolaze u Kotor, što predstavlja izvjesnu šansu za razvoj pozorišnih djelatnosti.

17.6.1. PRIJEDLOZI NA POLJU POZORIŠNE UMJETNOSTI

Prioritet bi trebalo da bude umrežavanje kulturnih aktera u Kotoru i susjednim opštinama: zajednički osmišljeno i planirano dovođenje predstava – mini turneje, podjela posla među centrima za kulturu i akterima iz susjednih opština, pošto su kadrovski resursi mali, zajednički marketing, uvezivanje (sporazumima) sa obrazovnim institucijama i biznis sektorom, posebno promišljena saradnja sa turističkim organizacijama i poslasticima. Takođe i donošenje pojedinačnih i zajedničkog plana bokeljskih opština kada je pozorište i njegov razvoj u pitanju ili bar otvaranje debate i pokretanje inicijativa i njihova medijska prezentacija.

Dugoročno bi trebalo razmotriti mogućnost osnivanja zajedničkog regionalnog – bokeljskog pozorišta koje bi bilo subvencionisano i od strane države i sve tri opštine. Pored navedenih aktivnosti zajedničkog osmišljavanja koncepcija i distribucija gostujućih predstava, ovo bi podrazumijevalo i permanentnu pozorišnu produkciju. U početku ona ne bi trebala da uključuje stalni umjetnički ansambl, a sa vremenom (planski) bi trebalo i njega oformiti. Pored moguće podjele resora (marketing, zanatske radionice, tehnika, računovodstvena i pravna služba) moguća je i profilizacija u tri opštine prema vidu produkcija. Tako bi se u Kotoru stavio akcenat na pozorište za djecu i mlade, u Herceg Novom na alternativni teatar i savremenu dramu, dok bi Tivat nastavio sa produkcijom konvencionalnijeg (mainstream) teatra koji prije svega njeguje lokalnu baštinu.

U Kotoru treba ući u zasnivanje stalne profesionalne pozorišne produkcije za djecu koja bi dobila i državni karakter (podršku). Ovo je na korak od inicijacije kroz aktivnosti Kotorskog festivala pozorišta za djecu i Kotor Arta. Pod hitno je potrebno urediti i definisati odnose između lokalne i republičke vlasti, te relacije sa Kulturnim centrom po ovom pitanju. Izvjesno je da postoji realna potreba za još jednim stalnim pozorištem za djecu u Crnoj Gori (pored Gradskog pozorišta u Podgorici) i da je Kotor idealno mjesto da se to ostvari. Kroz postojeći Festival ukazuje se i dobra šansa za internacionalnu prezentaciju pozorišnog stvaralaštva za djecu i mlade u Crnoj Gori, s obzirom na kontakte i postojeću mrežu partnera širom svijeta. Poseban značaj u tom smislu će imati i osnivanje ASITEJ Crna Gora centra u sklopu kancelarije Festivala. Postojeći kadrovski potencijali u organizaciji Festivala su respektabilni, ali treba pronaći načine za njihov veći angažman preko cijele godine.

Posebnu stavku predstavlja rješavanje problema tehničke opremljenosti, odnosno nabavke opreme (montažna bina i gledalište, svjetlosni park, zvučna oprema, projektor i dr.) i rekonstrukcija postojećih prostora. Ovo se može riješiti kroz obezbjeđenje

Prioritet bi trebalo da bude umrežavanje kulturnih aktera u Kotoru i susjednim opštinama: zajednički osmišljeno i planirano dovođenje predstava – mini turneje, podjela posla među centrima za kulturu i akterima iz susjednih opština pošto su kadrovski resursi mali, zajednički marketing, uvezivanje (sporazumima) sa obrazovnim institucijama i biznis sektorom, posebno promišljena saradnja sa turističkim organizacijama i poslasticima.

U Kotoru treba ući u zasnivanje stalne profesionalne pozorišne produkcije za djecu koja bi dobila i državni karakter (podršku).

donacija u tehničkoj opremi i planiranje budžeta Opštine, odnosno saradnju sa biznis sektorom, gdje treba biti posebno oprezan. Potrebno je, naravno, riješiti i pitanje gazdovanja i skladištenja nabavljene opreme.

U dokumentima UN i EU (rodna ravnopravnosti i kultura) definisani su sljedeći osnovni ciljevi koje države koje pretenduju na primjenu ovih standarda moraju uzeti u obzir prikom kreiranja politika kulture: orodnjavanje kulturnih politika, eliminisanje rodni stereotipa u kulturi, osnaživanje ženskih kulturnih identiteta u kontekstu politike promovisanja razlika u kulturi i razvoja kulturnog diverziteta.

18 MJERE KOJE AFIRMIŠU PRINCIP RODNE RAVNOPRA- VNOSTI KROZ KULTURU

stalno prilagođava i mijenja u skladu sa novim društvenim potrebama i uslovima, što otvara brojne mogućnosti za unapređenje položaja žena i stvaranje ravnopravnijeg društva. Pitanje odnosa umjetnosti i rodne ravnopravnosti je veoma složeno i osjetljivo, te se mora posebno voditi računa da se ne stvori pogrešna slika u kreiranju i implementaciji politika rodne ravnopravnosti, jer se ne radi o (pre)oblikovanju umjetnosti u svrhu političkih ciljeva, već se radi o stvaranju društva jednakih mogućnosti i nediskriminacije, koje će svima omogućiti pristup kulturi i umjetnosti, bez obzira na pol.

U dokumentima UN i EU (rodna ravnopravnosti i kultura) definisani su sljedeći osnovni ciljevi koje države koje pretenduju na primjenu ovih standarda moraju uzeti u obzir prikom kreiranja politika kulture: orodnjavanje kulturnih politika, eliminisanje rodni stereotipa u kulturi, osnaživanje ženskih kulturnih identiteta u kontekstu politike promovisanja razlika u kulturi i razvoja kulturnog diverziteta. Takvi ciljevi su definisani, između ostalog, i u sljedećim dokumentima: Pekinška deklaracija – UN; CEDAW - Konvencija o suzbijanju svih oblika diskriminacije žena – UN; Putokaz ka postizanju rodne ravnopravnosti 2006-2012. Vijeća Savjeta Evrope; Konvencija o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnih izraza – UNESCO.

18.1. PROBLEMI NA POLJU AFIRMISANJA RODNE RAVNOPRAVNOSTI KROZ KULTURU

- Postojeća kulturna politika dominantno podržava i podstiče njegovanje tradicije i tradicionalne kulture, bez kritičkog razmatranja u kojoj mjeri upravo ova kultura učvršćuje i promoviše rodne stereotipe - oličene u tradicionalnoj distribuciji rodni uloga, znanja i vještina (npr. promovisanje „ženskih“ i „muških“ vještina, poslova, zanimanja, zanata...);

- ✦ Nedovoljan broj udruženja i programa koji se bave pitanjima rodne ravnopravnosti i afirmacijom savremenog ženskog stvaralaštva na teritoriji Kotora i Boke Kotorske u cjelini;
- ✦ Slaba vidljivost ženske istorije i kulture na teritoriji opštine Kotor i Boke Kotorske;
- ✦ Ojačavanje i širenje često pretjerano seksualizovanog i objektivizirajućeg načina medijske reprezentacije žena i djevojčica u tradicionalnim i komercijalnim manifestacijama (npr. plesne grupe).

18.2. CILJEVI NA POLJU AFIRMISANJA RODNE RAVNOPRAVNOSTI KROZ KULTURU

- ✦ Promovisati značaj ravnopravnosti polova u kulturi i kroz kulturu;
- ✦ Podsticati istraživanja ženske istorije Boke i bokeljskih opština i učiniti je vidljivom;
- ✦ Afirmisati savremene ženske programe i projekte u kulturi, kao i žensko stvaralaštvo;
- ✦ Podsticati edukaciju o rodnoj ravnopravnosti kroz slobodni dio predmetnih kurikuluma u osnovnim i srednjim školama;
- ✦ Podsticati žene i muskarce, dječake i djevojčice da ravnopravno učestvuju u svim kulturnim aktivnostima, uključujući i one koje se tradicionalno smatraju „ženskim” ili „muškim”;
- ✦ Podsticati umjetnike/ce, kao i kulturna udruženja, da promovišu kulturne aktivnosti koje osporavaju stereotipne stavove o ženama i muškarcima;
- ✦ Podsticati biblioteke da osporavaju rodne stereotipe izborom knjiga;
- ✦ Podržavati projekte promovisanja ženskih ljudskih prava kroz kulturu.

18.3. PROJEKTI NA POLJU AFIRMISANJA RODNE RAVNOPRAVNOSTI KROZ KULTURU

- ✦ Usvojiti „Evropsku povelju o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou” (čiji se član 20 odnosi na kulturu, sport i rekreaciju);
- ✦ Uraditi analizu značenja i rodni politika u tradicionalnim manifestacijama i kreirati preporuke za umanjivanje stereotipa;
- ✦ Ustanoviti međunarodnu manifestaciju „Festival ženske kulture” - višegodišnji program koji bi se svake godine održavao u drugom bokeljskom gradu – Kotor, Herceg Novi i Tivat;
- ✦ Podsticati organizatore postojećih kulturnih dešavanja da u svoje programe uvrste rodno osjetljive sadržaje;
- ✦ Podsticati i podržavati istraživanja ženske istorije bokeljskih opština (žene umjetnice, vještice, ženski prostori, itd);
- ✦ Kreirati „Žensku mapu Boke” i obilježiti tačke ženske istorije u prostoru;
- ✦ Uključiti kulturnu maršrutu „Ženska istorija Boke” u turističku ponudu bokeljskih gradova;
- ✦ Organizovati radionice ženskog pisanja;

Jedan od mogućih projekata je ustanovljenje međunarodne manifestacije „Festival ženske kulture” - višegodišnji program koji bi se svake godine održavao u drugom bokeljskom gradu – Kotor, Herceg Novi i Tivat;

Kreirati „Žensku mapu Boke” i obilježiti tačke ženske istorije u prostoru te uključiti kulturnu maršrutu „Ženska istorija Boke” u turističku ponudu bokeljskih gradova.

- Podržati osnivanje „Centra ženske kreacije” / „Ženskog kreativnog centra” – zajedničkog ženskog prostora, prostora za edukaciju, razvoj i istraživanje ženske kreativnosti i stvaralaštva na području Boke;
- Podsticati i podržavati istraživanje istorije mirovnih praksi i inicijativa u Boki Kotorskoj;
- Organizovati serijal radio/TV emisija na temu rodne ravnopravnosti, u saradnji sa lokalnim medijima.

Analiza stanja u okviru Nacionalnog plana akcije za mlade (NPAM 2006-2011) ukazuje na činjenicu da su sadržaji prilagođeni mlađoj populaciji nedovoljno zastupljeni u kulturno-umjetničkoj ponudi Crne Gore, kao i na to da su mladi nedovoljno informisani i edukovani u oblasti kulture.

19 MJERE KOJE STIMULIŠU KULTURU MLADIH

Kultura mladih prepoznata je u okviru sprovođenja omladinske politike u Crnoj Gori kao zasebna oblast koja ima svoje specifičnosti i razlikuje se od kulturnog konteksta šire zajednice. Analiza stanja u okviru Nacionalnog plana akcije za mlade (NPAM 2006-2011) ukazuje na činjenicu da su sadržaji prilagođeni mlađoj populaciji nedovoljno zastupljeni u kulturno-umjetničkoj ponudi Crne Gore, kao i na to da su mladi nedovoljno

informisani i edukovani u oblasti kulture. Uključenost mladih u kreiranje kulturnih sadržaja takođe je veoma niska, kako na lokalnom, tako i na državnom nivou. NPAM navodi i da su problemi nedostatka specijalizovanih institucija koje se bave kulturom mladih i njihovog održivog finansiranja, veoma izraženi u Crnoj Gori, kao i problem nedostatka strukturisanih sadržaja za provođenje slobodnog vremena mladih. U vezi sa tim, uključenost mladih u volonterske aktivnosti je takođe veoma niska.

Nacionalni program razvoja kulture, usvojen 2011. od strane Ministarstva kulture, sporta i medija, u okviru poglavlja 7.3. tretira temu kulture mladih i definiše je kao poseban segment kojem treba posvetiti više pažnje: „Postojeće institucije kulture se ne bave na sistematičan način istraživanjem kulturnih potreba mladih, osmišljavanjem kulturnih sadržaja namijenjenih mladima i podizanjem svijesti mladih o značaju kulture. Takođe, ne postoji ustanovljen način na koji bi se blagovremeno prepoznavali mladi umjetnički talenti i usmjeravao njihov dalji razvoj, obrazovanje i profesionalni put”.

Dokument dalje ističe da je u cilju unapređivanja aktivnog učestvovanja mladih u kulturnom životu Crne Gore, potrebno: „Promovisati kulturu u školama, kroz zajedničke projekte Ministarstva kulture i Ministarstva prosvjete i sporta; jačati partnerstvo škola i institucija kulture; lokalne kulturne sadržaje prilagoditi nacionalnim i međunarodnim trendovima; poboljšati kulturnu ponudu u svim gradovima; omogućiti mladima da sami osmišljavaju i realizuju kulturne sadržaje”. U dokumentu se takođe navodi i preporuka da se kultura mladih nađe u Lokalnim programima razvoja kulture: „Unapređivanje i razvoj kulture u opštinama biće predmet pojedinačnih programa razvoja kulture sa godišnjim akcionim planovima, koje će crnogorske opštine donositi u skladu sa Zakonom o kulturi. Opštinski programi razvoja kulture, prema ovom programu, treba da, kao jednu od mjera za obezbjeđivanje efikasnijeg sprovođenja programa, sadrže mjere koje stimulišu nezavisnu kulturnu scenu i kulturu mladih”.

Neophodnost zadovoljavanja kulturnih potreba mladih na organizovan i koordinisan način prepoznata je kao prioritet i na opštinskom nivou. Lokalni plan akcije za mlade (LPAM), usvojen od strane Opštine Kotor u februaru 2010, prepoznaje potrebu obezbjeđivanja uslova i opremanja prostora za kulturne aktivnosti mladih ljudi, kao i potrebe unapređivanja informisanja mladih o oblastima koje ih se tiču i njihovu uključenost u kreiranje informativnih sadržaja kao prioritetne.

Rezultati istraživanja na lokalnom nivou pokazuju i da je oblast kulture mladih često marginalizovana i neprepoznata od strane donosilaca odluka, ali i samih mladih i organizacija koje rade sa mladima: potrebe mladih nisu dovoljno definisane, koncept kulture mladih nije jasan, a broj kulturnih sadržaja ograničen. Mladi uglavnom kulturu povezuju sa elitizmom i elitama, i smatraju da je razvoj kulture odgovornost države ili lokalne samouprave. Pojam kulture mladi razumiju na različite načine: od opštih vrijednosti kao što su vaspitanje, obrazovanje sloboda, kreativnost, smisao društva i izraz ličnog razvoja, pa sve do specifičnih aktivnosti kao što su odlazak u pozorište, izložbe, koncerte. Pod kulturom se podrazumijevaju i aktivnosti koje su dio svakodnevnog života, oblačenje, ponašanje na ulici, govor, briga o životnoj sredini i o čistoći svoga grada/sela, slušanje muzike sa prijateljima. Većina mladih takođe smatra da kultura nije adekvatno tretirana u kontekstu obrazovanja, posebno lokalna kultura. Smatra se da se kultura u školama ne obrađuje na način blizak i prijemčiv mladima.

19.1. MJERE ZA UNAPREĐJIVANJE KULTURE MLADIH

1) Unapređivanje svijesti o značaju kulture mladih na lokalnom nivou, kroz:

- ✦ Organizovanje okruglih stolova, tribina i diskusije svih relevantnih aktera na lokalnom nivou (institucija i mladih) na temu kultura mladih;
- ✦ Unapređivanje informisanja o kulturnim sadržajima na način prilagođen mladima (u školama preko razglasa, preko socijalnih mreža i korišćenjem savremenih tehnologija, organizovanjem događaja za mlade uz njihovo učešće i sl).
- ✦ Unapređivanje dostupnosti kulturnih sadržaja mladima (posebno iz prigradskih sredina), i definisati mjere za uključivanje mladih sa problemima sluha, govora, vida ili sa otežanim/onemogućenim kretanjem;
- ✦ Animiranje mladih da se uključe u kulturne manifestacije lokalnog karaktera (amaterska društva, bendove, folklorne ansamble i nevladine organizacije), i promovisanje pozitivnih primjera uključivanja mladih u tradicionalne kulturne manifestacije;
- ✦ Podsticanje volonterizma mladih u kulturi;
- ✦ Podsticanje umrežavanja i saradnje, te kvalitetnijeg informisanja između tri boka grada (Kotora, Tivata i Herceg Novog).

2) Uključivanje kulturnih sadržaja u obrazovni proces kroz:

- ✦ Osmišljavanje i realizacija programa učešća umjetnika/ca u obrazovnim programima u osnovnim i srednjim školama;

Uslovi za zadovoljavanje kulturnih potreba mladih mogu se poboljšati kroz: Definisanje strategije za privlačenje mlađe publike unutar kulturnih institucija; obezbjeđenje bolje povezanost kulturnih institucija sa mladima (preko organizovanih programa i popusta za škole, i sl.); stavljanje na raspolaganje prostora za kulturna dešavanja akterima sa nezavisne kulturne scene u opštini Kotor (Dom kulture Škaljari, zgrada Elektro-distribucije); kreiranje raznovrsne kulturne ponude prilagođene uzrastu i potrebama mlađe populacije.

- ✦ Organizovanje vannastavnih umjetničkih sekcija u školama;
- ✦ Organizovane posjete đaka muzejima, galerijama, pozorištima i drugim kulturnim ustanovama u Boki;
- ✦ Zastupljenost lokalne istorije i kulture u obrazovnim programima u osnovnim i srednjim školama;
- ✦ Podrška savremeno osmišljenim prezentacijama kulturnih dobara koji uključuju učešće mladih (radionice sa mladima različitih uzrasta);
- ✦ Osmišljavanje i realizacija programa posjete kulturnim institucijama i kulturnim spomenicima „Boka za djecu“.

3) Poboljšanje uslova za zadovoljavanje kulturnih potreba mladih, kroz:

- ✦ Definisanje strategije za privlačenje mlađe publike unutar kulturnih institucija;
- ✦ Obezbjedenje bolje povezanost kulturnih institucija sa mladima (preko organizovanih programa i popusta za škole, i sl.);
- ✦ Stavljanje na raspolaganje prostora za kulturna dešavanja akterima nezavisne kulturne scene u opštini Kotor (Dom kulture Škaljari, zgrada Elektrodistibucije);
- ✦ Kreiranje raznovrsne kulturne ponude prilagođene uzrastu i potrebama mlađe populacije;
- ✦ Povećanje broja kulturnih dešavanja prilagođenih uzrastu i interesovanjima mladih (naročito van ljetnje sezone);
- ✦ Kreiranje mogućnosti mladima da sami stvaraju kulturne sadržaje (organizuju književne ili poetske večeri, pokrenu časopis, sami naprave scenarije i da sami budu autori/ke predstava, i sl.);
- ✦ Promovisanje ideje o osnivanju mediateke za mlade (mjesto, gdje bi se nudili mediji bliski mladima - beletristika, CD-i, muzika, časopisi).

19.2. INKLUZIJA DJECE I MLADIH SA SMETNJAMA U RAZVOJU U PROJEKTE KULTURE

Učešće u kulturnim aktivnostima od velikog je značaja za djecu. Ove aktivnosti odlična su prilika za mnoštvo socijalnih interakcija, upoznavanje druge djece i razvijanje prijateljstava. Osim toga, učestvovanje u raznim umjetničkim projektima podstiče razvoj djece. Mnogobrojna istraživanja pokazala su da pravovremeno upoznavanje djece sa glumom i muzikom može da ubrza razvoj govora, pospješi talenat za matematiku i prirodne nauke, unaprijedi koordinaciju, poboljša vještine pamćenja i čitanja, a naročito kod djece sa smetnjama u razvoju. Slične efekte na razvoj djece ima njihovo bavljenje drugim umjetnostima – slikarstvom, plesom, itd.

Kroz kreiranje odgovarajućih politika, strategija i projekata potrebno je umjetnički proces učiniti dostupnim djeci i mladima sa smetnjama u razvoju i stvoriti uslove za partnerske odnose sa profesionalnim umjetnicima/cama i institucijama iz oblasti pozorišne, plesne i vizuelne umjetnosti.

Projekti u oblasti inkluzije djece i mladih sa smetnjama u razvoju u projekte kulture:

- Podsticati umjetnike/ce da sami kreiraju inicijative i projekte za uključivanje djece sa smetnjama u razvoju u kulturno-umjetničke aktivnosti;
- Unapređivati međuopštinsku, regionalnu i međunarodnu saradnju profesionalaca koji rade u oblasti inkluzije djece i mladih sa smetnjama u razvoju u oblasti kulture (razmjena ideja i informacija, obuka naših kadrova da sprovode slične programe, itd.);
- Uklanjati fizičke barijere u institucijama kulture;

20 MJERE KOJE KULTURNE SADRŽAJE ČINE DOSTUPNIJIM OSOBAMA SA INVALIDITETOM

U Crnoj Gori je već nekoliko godina na snazi Pravilnik o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti („Sl. list Crne Gore”, br. 10/09 od 10. 02. 2009). Ovim pravilnikom se propisuju uslovi i način obezbjeđivanja nesmetanog pristupa, kretanja, boravka i rada licima smanjene pokretljivosti (u daljem tekstu: pristupačnosti) objektima koji su u javnoj upotrebi, stambenim i stambeno-poslovnim objektima i uslovi i način jednostavnog prilagođavanja pristupačnosti stambenim i stambeno-poslovnim objektima.

Član 44 ovog pravilnika nabroja objekte kulture u javnoj upotrebi koji se moraju projektovati i biti izvedeni tako da, zavisno od svoje namjene, sadrže elemente pristupačnosti. Ti objekti kulturne namjene su centralna biblioteka, gradska biblioteka, univerzitetska biblioteka, kulturni centar, kongresni centar, muzej, galerija, izložbeni prostor površine 300 m² i više, bioskop, pozorište i koncertna dvorana, i sl.

Izuzetno odstupanje od propisanih elemenata pristupačnosti prema Članu 52 odnosi se na rekonstrukciju objekata. On kaže: „Ako se pri rekonstrukciji objekata iz člana 5 ovog pravilnika, koji su upisani u Centralni registar spomenika kulture na teritoriji Crne Gore, ne mogu obezbijediti propisani elementi pristupačnosti, a da se ne naruši utvrđeno svojstvo spomenika kulture, dopušteno je izuzetno odstupiti od propisanih elemenata pristupačnosti, uz uslov da se za odstupanje pribavi prethodna dozvola Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture“.

Problem pristupačnosti objektima je predviđen LPAI (Lokalnim planom akcija u oblasti invalidnosti), koji je kao dokumant usvojen u Opštinskom parlamentu Kotora i on se djelimično sprovodi. U Zakonu o građevinarstvu predviđen je rok od pet godina u kojem svi objekti od interesa za ovu populaciju moraju biti prilagođeni njihovim potrebama. Od institucija kulture u opštini Kotor, Pomorski muzej Crne Gore je učinio dostupnim jedan dio svoje zbirke (u prizemlju) osobama sa invaliditetom,

Od institucija kulture u opštini Kotor, Pomorski muzej Crne Gore je učinio dostupnim jedan dio svoje zbirke (u prizemlju) osobama sa invaliditetom, a postavljen je i video bim pomoću koga je moguće pogledati projekciju o zbirrkama koje se nalaze na njegovim višim spratovima. U slučaju Kino Boka, dvorane u crkvi Svetog Duha, Gradskoj biblioteci i Centru za kulturu trebalo bi što prije ove prostore učiniti dostupnim osobama sa invaliditetom makar kroz mobilne, pokretne drvene ili metalne rampe za invalidska kolica.

a postavljen je i video bim pomoću koga je moguće pogledati projekciju o zbirkama koje se nalaze na njegovim spratovima. U slučaju Kina Boka, dvorane u crkvi Svetog Duha, Gradske biblioteke i Centra za kulturu trebalo bi što prije ove prostore učiniti dostupnim osobama sa invaliditetom, makar kroz mobilne, pokretne drvene ili metalne rampe za invalidska kolica. Dugoročna rješenja bila bi sjedišta-liftovi koji se mogu montirati duž stepeništa zgrada i koja na taj način mogu pomoći ne samo osobama sa invaliditetom, nego i starijim osobama da se popnu na više spratove.

Treba pomenuti i da katedrala Sv. Tripuna ima dva stepenika na ulazu, koji je čine nedostupnom osobama sa invaliditetom. Kao i to da, pošto se riznica i muzej katedrale nalaze na spratu, ove izvanredne zbirke ostaju nedostupni i domaćem stanovništvu koje ima problema sa kretanjem, ali i turistima sa istim problemom koji nekada prelaze hiljade kilometara da bi vidjeli to blago. S obzirom na vjerski karakter objekta i njegovu ogromnu kulturnu vrijednost, pitanje je u kojoj su mjeri arhitektonski zahvati mogući (poput npr. stepelišnog lifta), ali bi video projekcija sadržaja mogla bar djelimično da ublaži ovaj problem.

S obzirom na to, da pored osoba sa smanjenom pokretljivošću, u opštini Kotor ima i osoba sa oštećenjem sluha i govora, slabovidih i slijepih osoba, Opština bi trebalo da predvidi i mjere koje bi njima učinila kulturne sadržaje dostupnijim. Za slijepe i slabovide to bi bilo prije svega štampanje materijala na brajevom pismu, kao i primjena posebnih softvera koji tekst pretvaraju u govor. Slijepe osoba mogu pratiti manifestacije muzičkog i govornog karaktera (pored koncerata i razne tribine, književne večeri i sl.). Za manifestacije koje posjećuju osobe sa oštećenim sluhom i govorom trebalo bi obezbijediti i gestovnog tumača. Trebalo bi, gdje je to moguće, uključiti i osobe sa invaliditetom u organizovanje manifestacija njima prilagođenih. Tokom pripreme ovog dokumenta ukazano nam je da grupa osoba sa oštećenim sluhom i govorom „Čarolija tišine” već ima iskustva sa pripremanjem posebnih manifestacija, koje su podesne za praćenje i za ostale grupe OSI, osim za slabovide i slijepe.

21 MONITORING I EVALUACIJA

Monitoring predstavlja sistematsko i kontinuirano prikupljanje podataka, njihovu analizu i upotrebu radi donošenja odluka zasnovanih na poznavanju situacije. Aktivnosti monitoringa su te koje obezbjeđuju identifikaciju uspjeha i problema u realizaciji strateških planova, pravovremeno odlučivanje zasnovano na

poznavanju činjenica, obavještanje i uključivanje zainteresovanih aktera, evaluaciju rezultata i reviziju aktivnosti i finansija.

Principi dobre prakse u oblasti monitoringa podrazumjevaju da se prilikom pravljenja sistema monitoringa ima u vidu KOME su potrebne KOJE informacije, KAKO će biti prikupljane i u KOM OBIMU. Potrebe za informacijama svake od zainteresovanih strana se razlikuju, pa ako unaprijed nemamo u vidu KOME su potrebne koje informacije, rezultat aktivnosti monitoringa može biti »grobije podataka« - obilje podataka koji nikome nijesu potrebni. Određivanje KOJE su informacije potrebne utvrđuje se kroz analizu projektovanih ciljeva, interesa i kapaciteta zainteresovanih strana, institucionalnih struktura i struktura menadžmenta, te odgovornosti za donošenje odluka. Direktno povezano sa ovim pitanjem je i pitanje KAKO će se informacije prikupljati, analizirati i upotrebljavati. Takođe bi se trebalo, što se OBIMA INFORMACIJA tiče, ograničiti samo na prikupljanje i analizu najneophodnijih podataka za donošenje pravovremenih odluka. Više informacija ne znači nužno i bolju informisanost. Ali, istovremeno, principi dobrog monitoringa ukazuju na potrebu da se, gdje god je to moguće, i u granicama prihvatljivih troškova, kvalitet i pouzdanost informacija podignu na viši nivo kroz prikupljanje informacija iz više od jednog izvora i upotrebu više od jednog metoda. To se u žargonu naziva metodom triangulacije (triangulation).

Četiri domena posmatranja jesu:

1. Monitoring rezultata
2. Monitoring procesa
3. Monitoring uticaja i
4. Monitoring konteksta

Upoređivanje onoga što jeste i onoga što bi trebalo da bude ostvareno na nivou upotrebe sredstava, sprovođenja aktivnosti i ostvarenja ciljeva je ključni zadatak u menadžmentu programa i projekata. U okviru monitoringa rezultata prva stvar koju treba pratiti jeste odnos planiranih i ostvarenih rezultata. Ovo ujedno omogućava procjenu da li su ciljevi bili realistični ili suviše ambiciozni. Prilikom poređenja planiranih rezultata sa ostvarenim rezultatima procjenjuje se efektivnost djelovanja. Drugi metod u monitoringu rezultata jeste upoređivanje uložених sredstava (rada, materijala, vremena, opreme) sa ostvarenim rezultatima djelovanja, tzv. input – output poređenja. Poređenje planiranih i stvarno korišćenih sredstava za realizaciju aktivnosti omogućava ocjenu efikasnosti djelovanja. Efikasnost se ogleda u tome da se, uz upotrebu što je moguće manje sredstava – ljudi, opreme, finansijskih sredstava (input) – i u što kraćem vremenskom roku, ostvare što bolji rezultate u pogledu

njihovog kvantiteta i kvaliteta (output). Treći, vrlo često korišćeni metod u monitoringu rezultata jeste „benchmarking”. U procesu benčmarkinga vrši se upoređivanje vlastitih djelatnosti i rezultata sa izuzetnim projektima i programima koji predstavljaju modele za uzor, primjere dobre prakse, a realizuju se u sličnim okolnostima, koriste slična sredstva i imaju slične ciljeve.

Drugi domen u kojem se vrši monitoring jeste monitoring procesa. U monitoringu procesa akcenat je na tome kako se ostvaruju rezultati. Procesi na koje posebno treba obratiti pažnju jesu podjela zadataka unutar tima koji realizuje aktivnosti i njihovo prilagođavanje promijenjenim okolnostima u okruženju, definisanje i razjašnjenje uloga članova/ca tima, različiti oblici saradnje među organizacijama i promjenljivost, dinamizam ovih odnosa, kao i suočavanje sa promjenama i otpor prema promjenama.

Monitoring uticaja posmatra dugoročne socio-ekonomske i ekološke efekte programa i projekata. Oni često prevazilaze ciljeve i rezultate ka kojima se težilo i mogu biti željeni i neželjeni. Ovi efekti se mogu pojaviti tokom trajanja projekta, ali često postaju vidljivi tek nakon što se realizacija programa ili projekta završila. Upravo iz tog razloga se sa monitoringom uticaja nastavlja i nakon što je program ili projekat zvanično okončan. Procedure i instrumenti monitoringa uticaja su slični kao za monitoring rezultata, ali se početak monitoringa uticaja veoma razlikuje. Prvi korak u ovom procesu se sastoji od izbora hipoteza uticaja. Kako je broj vidljivih i nevidljivih efekata programa i projekata ogroman, postavljanjem hipoteza uticaja ograničava se polje posmatranja koje periodično ispitujemo koristeći određene indikatore. Najjednostavnija vrsta monitoringa uticaja sastoji se u provjeravanju malog broja hipoteza tokom dužeg perioda i prezentaciji podataka u određenim vremenskim sekvencama.

Četvrti domen čiji se monitoring organizuje jeste monitoring okruženja ili konteksta. Pod monitoringom okruženja podrazumjeva se posmatranje i ispitivanje svih pozitivnih i negativnih faktora koji mogu uticati na uspjeh programa ili projekta, a ne nalaze se pod direktnom kontrolom menadžmenta programa. Kao i u slučaju monitoringa uticaja prvi korak sastoji se u izboru i ograničenju polja posmatranja, a potom se okruženje definiše kao integrisani sistem u kojem se u dužem periodu prate trendovi (ekonomskog rasta, političke stabilnosti, socijalne jednakosti/nejednakosti, institucionalnog razvoja, upotrebe prirodnih resursa, sigurnosti i kontrole konflikata, i dr.) i posmatraju njihovi međusobni odnosi i uticaj na aktivnosti projekta i programa.

S druge strane, svrha evaluacije je da se izvrši sistematska i koliko je to moguće objektivna ocjena tekućeg ili završenog projekta, programa ili politike, njihovog dizajna, implementacije i rezultata. Namjera je da se odredi relevantnost i ostvarenje ciljeva, razvojna efikasnost, efektivnost, uticaj i održivost. Evaluacija bi trebalo da obezbijedi informacije koje su pouzdane i korisne, omogućavaju uključivanje naučenih lekcija u proces donošenja odluka i recipijenata i donatora.

Često se govori da postoje dva osnovna tipa evaluacije: formativna evaluacija (formative evaluation) koja se odvija tokom pripreme programa ili projekta i za vrijeme njihove implementacije i sumirajuća evaluacija (summative evaluation) koja se vrši po okončanju programa. U okviru formativne evaluacije razlikujemo prethodnu (ex-ante) evaluaciju

i evaluaciju tokom (mid-term) realizacije programa/projekta, a u okviru sumirajuće evaluacije završnu (final) evaluaciju i naknadnu (ex-post) evaluaciju.

Ono što se u evaluacijama tokom programa/projekta, finalnoj evaluaciji i naknadnoj evaluaciji procjenjuje jeste relevantnost, efikasnost, efektivnost, uticaj i održivost projekta.

Relevantnost se prvenstveno odnosi na dizajn programa ili projekta i tiče se obima u kojem postavljeni ciljevi odgovaraju identifikovanim problemima ili realnim potrebama i to u dva trenutka u vremenu: prilikom dizajniranja programa i u vrijeme evaluacije. Efikasnost se prvenstveno odnosi na aktivnosti u toku programa ili projekta i ona se procjenjuje po tome da li su inputi (ljudstvo, oprema, finansijska sredstva) obezbijeđeni i da li se njima dobro rukovalo, da li su aktivnosti bile organizovane na prikladan način i da li je sve ovo tako urađeno da se sa najmanjim troškovima ostvare očekivani rezultati. Efektivnost se tiče nivoa ostvarenja rezultata programa ili projekta i pita se o stepenu u kojem su oni proizveli očekivane rezultate, ostvareni rezultati doveli do realizacije njihovih ciljeva, a realizacija ciljeva doprinijela ostvarenju vizije. Dok se efektivnost odnosi na rezultate programa ili projekta, njihov uticaj se odnosi na planirane i neplanirane konsekvence projekta na nivou cilja programa i dugoročnih ciljeva. Održivost se odnosi na to da li će pozitivni efekti programa na nivou rezultata i ciljeva nastaviti da postoje nakon što se sa finansiranjem aktivnosti prekine, kao i da li će se održati dugoročni uticaj na nivou sektora, regiona ili čitave zemlje.

U slučaju Programa razvoja kulture Opštine Kotor za period 2012-2016. trebalo bi pratiti zbivanja u sva četiri domena monitoringa, ali bi posebnu pažnju trebalo posvetiti monitoringu rezultata i monitoringu procesa. U monitoringu konteksta trebalo bi pratiti kako ekonomski činioci – i očekivano pogoršanje ekonomske krize – utiču na ostvarenje planiranih ciljeva i rezultata. S druge strane, u monitoringu uticaja, trebalo bi se koncentrisati na to u kojoj mjeri ostvarenje rezultata ove strategije (u oblasti kulture) doprinosi ekonomskom i socijalnom oporavku Opštine Kotor – ili bar njenoj povećanoj otpornosti na udare krize.

U monitoringu rezultata trebalo bi se fokusirati na odnos planiranog i ostvarenog. Trebalo bi i ovdje pomenuti da se ne očekuje da će sve predložene aktivnosti finansirati lokalna samouprava, niti da bi sve rezultate trebalo ostvariti u koordiniranoj akciji gradskih institucija. Skup ideja koji je generisan tokom procesa strateškog planiranja i predložene aktivnosti treba tretirati kao „vlasništvo“ svih aktera koji se bave kulturom u ovom gradu i van njega. Vjerovatnoća da će planirani ciljevi biti ostvareni ili da će kretanje putem identifikovanih strateških pravaca dovesti do unapređenja kulture u gradu, proporcionalno je uključivanju svih sektora koji se bave kulturom u njihovu realizaciju; povezivanju sa drugim resorima u gradu i izvan njega (turizam, saobraćaj, obrazovanje, mediji, zanatstvo...) i finansiranju ovih aktivnosti sa različitih nivoa (međunarodnog, nacionalnog i lokalnog).

Međutim, da se ovo željeno bogatstvo aktera i njihovog djelovanja ne bi pretvorilo u zbrku, trebalo bi pažljivo pratiti aktivnosti i rezultate vezane za ciljeve predviđene ovom strategijom. Kao što bi trebalo pratiti i proces ostvarivanja rezultata i ciljeva i

međusobne odnose aktera u ovom poslu. Ključnu ulogu u ovom procesu trebalo bi da ima Uprava za kulturu i kulturno nasljeđe koja bi neprekidno pratila djelovanje kulturnih institucija i vaninstitucionalnih aktera u gradu, kao i drugih aktera, iz drugih gradova ili iz drugih zemalja, koji se uključuju u ovaj proces. Sa rezultatima analiza, na osnovu prikupljenih informacija, Sekretarijat za kulturu i zaštitu prirodnog i kulturnog nasljeđa trebalo bi da permanentno upoznaje organe lokalne samouprave, kulturne institucije i druge kulturne aktere u gradu; Ministarstvo kulture; kao i međunarodne donatore, ukoliko ih bude bilo. Svrha ovih aktivnosti bila bi da se, na osnovu uočenih problema ili novih mogućnosti, uvode korektivne akcije ili revizije ovog plana.

S druge strane, evaluacija bi trebalo da se odvija na najmanje dva nivoa. Na prvom nivou, trebalo bi uvesti redovnu evaluaciju programa i projekata kulturnih institucija i vaninstitucionalnih aktera na godišnjem nivou. Nju bi trebalo da vrše Sekretarijat za kulturu i zaštitu kulturnog i prirodnog nasljeđa (posebno njihovih kvantitativnih i finansijskih aspekata – praćenje efektivnosti i efikasnosti programa i projekata) i Savjet za kulturu gradonačelnice - koji bi ocjenjivao kvalitativne aspekte postignutog. Utoliko bi trebalo obezbijediti da se u Savjetu za kulturu nađu stručnjaci/kinje koji su sposobni da odgovore ovim zadacima.

Na drugom nivou - evaluacije ostvarenja strateških ciljeva i rezultata - trebalo bi organizovati temeljnu evaluaciju postignutog u bar dva vremenska odsječka – na početku 2014. godine i po okončanju planskog ciklusa (u prva tri mjeseca 2017. godine). Imajući u vidu i nacionalne i međunarodne ambicije Opštine Kotor zabilježene u ovom strateškom planu, dobro bi bilo da za evaluaciju u sredini projekta (mid-term) i za završnu evaluaciju budu angažovani po jedan stručnjak iz zemlje (u koordinaciji sa Ministarstvom kulture) i iz inostranstva (u koordinaciji sa potencijalnim donatorima projekata koji u ovom periodu budu obezbijeđeni). Ovako organizovani sistemi monitoringa i evaluacije, omogućili bi i da se tokom planskog perioda unaprijedi realizacija planiranih aktivnosti, uvedu korektivne mjere i prilagođavanja ciljeva i rezultata. A posebno bi predstavljali dobru osnovu za naredni ciklus strateškog planiranja.

Kotor, mart 2012.

Dodatni prilozi

U narednom poglavlju pročitajte dijelove iz intervjua sa akterima i akterkama kulture na teritoriji opštine Kotor

IDENTITETI

Kulturni identitet grada čini, prije svega, starost spomeničkog nasljeđa (još od mlađeg kamenog doba, pa ilirskog doba u kontinuitetu sve do današnjeg dana) koje nije očuvano samo u okviru urbanog jezgra grada, nego i u njegovom okruženju. Identitet čini, takođe, raznolikost kulturnih slojeva koja je nastala kao posljedica miješanja naroda i kultura, posebno nakon razdvajanja Crkve na istočnu i zapadnu. Tu je zatim čuvanje tradicije. Za to su zaslužni pojedine organizacije, kao što je na primjer „Bokeljska mornarica“, i običaji poput peraške „Fašinade“ i „Gađanja kokota“. Tu su svakako zanati i pomorstvo, zatim rijetkost i univerzalnost dijelova materijalne i nematerijalne kulture, kao i specifičnost kulturnog pejzaža, zbog kojeg je ovo područje i preporučeno za upis u UNESCO-vu baštinu. (Profesor dr Milenko Pasinović)

Identitet Kotora se formirao davno. Dok postoje zidine, dok u zidinama postoje ljudi sa svojim načinom života, pogledom na svijet – oni iskazuju identitet. To je vrlo kompleksno pitanje, staro 2000 godina... (Profesorica dr Gracijela Čulić, članica Savjeta za kulturu Opštine Kotor)

Kotor posjeduje vrlo izražen identitet tako da se može govoriti o gradu-ličnosti. Njegove najznačajnije identitetske karakteristike proizilaze iz geografskog položaja, topografije terena i graditeljske baštine. Njegov vizuelni identitet čine iskonska priroda i arhitektonsko nasljeđe. Poznato je takođe da graditeljstvo Kotora u svim svojim oblicima i manifestacijama pokazuje visoke domete i to ne samo u regionu, već su kulturni uticaji prepleteni s arhitekturom i likovnom umjetnošću šireg mediteranskog prostora. (Zorica Čubrović, Regionalni zavod za zaštitu spomenika¹)

Identitet Kotora čini na prvom mjestu kulturna baština, ona fizička, opipljiva, ali i nematerijalna – običaji, način života... (Stevan Kordić, fotograf, član Savjeta za kulturu Opštine Kotor)

U kulturološkom, ali i svakom drugom smislu, osnov identiteta ovog grada jeste osobeni kulturni pejzaž – sinteza koju tvore ne samo vrijedni sakralni i profani objekti, već i atmosfera koju stvara živa i nematerijalna kultura, i sve to zajedno u jedinstvenom pejzažu koji Kotor čini gradom *sui generis*. Dakle, kultura grada je i materijalna i nematerijalna, i prošlo i sadašnje, i tradicionalno i moderno. Upravo

“Kotor posjeduje vrlo izražen identitet tako da se može govoriti o gradu-ličnosti.

Zorica Čubrović, Regionalni zavod za zaštitu spomenika

“Identitet Kotora čini na prvom mjestu kulturna baština, ona fizička, opipljiva, ali i nematerijalna – običaji, način života...

Stevan Kordić, član Savjeta za kulturu Opštine Kotor

1 Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture je transformisan u organizacione jedinice: Odjeljenje Uprave za zaštitu kulturnih dobara i Odjeljenje Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore.

“Identitet Kotora su i ljudi koji u njemu žive i koji vjekovima daju dušu ovom gradu, kamenu, zidinama.

Saša Milošević, direktor Centra za kulturu u Kotoru

kulturna specifičnost Kotora potencijal je njegovog ukupnog razvoja, ali je nedovoljno shvaćena i iskorišćena, posebno s aspekta turističkog razvoja. Zato njeno unapređenje treba da predstavlja ozbiljan i trajan zadatak za gradsku upravu, kulturne i turističke organizacije. Treba da postoje metode i instrumenti realizovanja dogovorene kulturne politike. (Tatjana Vuleković, autorka knjige „Kultura i turizam, kultura ili turizam?“)

Identiteti Kotora su brojni: legende o gradu, njegov geografski položaj, istorija, stare palate, zidine... To je zatim njegova arhitektura – mješavina umjetničkih renesansnih i baroknih stilova. To je vjekovna ljubav prema knjizi – od kotorskih skriptarija pod luminima do današnjih biblioteka. Identitet Kotora su i ljudi koji u njemu žive i koji vjekovima daju dušu ovom gradu, kamenu, zidinama. Kotor je uvijek imao veoma kreativne ljude koji su spremni da „od malo naprave puno“ na planu kulture. Identitet Starog grada Kotora jesu njegove ulice i uličice koje se ne sijeku pod pravim uglom. To je katedrala Svetog Tripuna koja se odlikuje izuzetnom romanskom elegancijom. Da ne pominjem ostalo blago koje grad ima, a koje su razne civilizacije i kulture ostavile ovdje. I pored svega, mi se ne ponašamo domaćinski i ne valorizujemo grad u mjeri u kojoj bi trebalo. (Saša Milošević, direktor Centra za kulturu u Kotoru)

Kotor doživljam kao grad umjetnosti i kulture, a voljela bih da to ostane i u budućnosti uprkos krizi i promjenama koje su nastale. Kulturno nasljeđe Kotora i njegovo spomeničko blago smatram glavnim identitetom grada, a izdvajam Stari grad kao ambijentalnu cjelinu neprocjenjive vrijednosti koja govori o isprepletenosti različitih kultura u milenijumski dugoj tradiciji. Identitet grada jesu takođe tradicionalna obilježja i navike vezane za mjesta i gradove u Boki. Dešava se, međutim, da na pojedinim tradicionalnim manifestacijama više ima turista nego domaćih posjetilaca, pa se postavlja pitanje kako planirati kulturni život grada ako takve događaje već sada zanemarujemo. Nivo kulturne svijesti naših građana/ki je takođe jedan od identiteta grada, ali jako ga je teško održati jer je pored sklonosti i afiniteta, kao i tradicije, potrebno i znanje. Obično se usvaja ono što se nudi u najvećoj mjeri. Bilo da se radi o muzičkoj ponudi ili o manifestacijama, uglavnom se usvaja „laka zabava“. (Marina Dulović, direktorka Škole za osnovno i srednje muzičko obrazovanje)

Kotorsko staro jezgro je istorijski spomenik. Mnoge kulture i istorijski periodi su davali svoj pečat ovome gradu. Mi sada, naravno, ne možemo napraviti srednjovjekovni spomenik, niti nam je to ambicija, ali zato možemo napraviti spomenik kulture 21. vijeka. Moj prijedlog je da taj spomenik kulture budu kamene skulpture jer Kotor je „kameni grad“. Smatram da bi se one najadekvatnije uklopile u grad. Svi slojevi grada čine ono što zovemo „spomeničkim bićem“. Bilo koji segment, dio prošlosti, ako se izvuče iz tog spomeničkog bića, unižiće ga na svaki način. U najmanju ruku je nemoralno da naša generacija ne daje nikakav doprinos razvoju tog spomeničkog bića. Stari grad ne

bismo smjeli tretirati kao konzervu čiji pokolopac nikako ne treba otvarati. I ostali u svijetu „štite“ svoje spomenike, ali ipak može da se napravi i savremeni objekat koji će se uklopiti uz zdanje iz 13. vijeka. Kod nas se radije pušta trava da izraste oko spomenika, nego da se on uredi. Novo ili promjena su, dakle, kod nas uvijek sinonimi za devastaciju, što nije dobro... (Tatjana Kriještorac, galeristkinja Gradske galerije)

Želim da podsjetim da identitet Kotor, između ostalog, čine njegove izuzetno bogate prirodne i kulturne vrijednosti. Zbog toga je naš grad i upisan na UNESCO-vu listu svjetske baštine. Dio nasljeđa su pokretna kulturna dobra i to veliki broj arheoloških predmeta nađen na kopnu i pod vodom od praistorije do srednjeg vijeka. Oni nam omogućuju da pratimo civilizacijski kontinuitet. Tu je i veliki broj likovnih djela – slika na drvetu, platnu i papiru. Ne treba zaboraviti ni bokokotorsku ikonopisačku školu koja je ostavila stotinak ikonostasa i oko 1000 ikona. Tu su, zatim, italokritske ikone, zatim oltarne pale, kao i 64 ulja na platnu poznatog slikara Tripa Kokolja u crkvi na ostrvu Gospa od Škrpjela. Posjedujemo i brojna vajarska djela, kamenu plastiku, skulpture i drvene skulpture. Iz oblasti primijenjene umjetnosti tu su veliki broj keramičkih i metalnih predmeta, papir, tekstil, mnoga djela umjetničkih zanata kao što su relikvije okovane u srebro i zlato koje se čuvaju u relikvijaru kotorske katedrale... Tu je također veliki broj starih rukopisa, inkunabula, koji se čuvaju u Franjevačkoj biblioteci, Biskupskom ordinarijatu, Biblioteci pravoslavne crkve... Tu su filatelistički i numizmatički predmeti, građa kotorskog arhiva iz 14. vijeka i sl. Svakako ne smijemo zaboraviti nematerijalna kulturna dobra: tradicionalne svečanosti poput „Fašinade“ i Tripundanskih svečanosti, te umjetničke zanate i vještine, običaje, obrede, jezik... (Jasminka Grgurević, slikarka-konzervatorica, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture)

Kulturni identitet je zapravo identitet Kotor. Mislim da je to njegov osnovni identitet. Kada to kažem, mislim prije svega na njegovu zaostavštinu, arhitektonsku, urbanu... Stari grad, ali ne samo uže gradsko jezgro, već i Dobrota, Prčanj, tj. sve ono što sačinjava to nasljeđe, impozantna je zaostavština. S druge strane, važan je prirodni kontekst – sam zaliv, planine... To je nama ispred nosa i podrazumijeva se da je tu. Ja sam rođen u Kotoru i živim u njemu povremeno u posljednjih 40 godina, ali vjerujte – svaki put se zapanjim kada dođem. Imao sam puno prilika da budem s ljudima koji dolaze prvi put u Kotor i svi su fascinirani sudarom prirode, položaja grada i arhitektonskog kulturnog nasljeđa... To je jedinstveno svakako i u evropskim prostorima, a također i toliko specifično da nadilazi naše kapacitete. Ispričaću jedan detalj – moj dede je 1949. godine došao s porodicom da živi u Kotoru. Sa završenom osnovnom školom, pun energije i elana proveo je tu cijeli svoj vijek. Imao je običaj da kaže: „Dođe mi da ljubim svaku ploču u Starome gradu jer su mi srećne noge što gaze tuda“. Ako nemamo tu vrstu osjećaja koliko je sve bitno – svaki korak u ovom prostoru koji nam je dat – i ako ne shvatamo da imamo privilegiju da tu živimo i stvaramo, teško da ćemo nešto uraditi... (Petar Pejaković, pozorišni reditelj i predsjednik Fondacije „Kotorski festival pozorišta za djecu“)

“Kulturni identitet je zapravo identitet Kotor. Mislim da je to njegov osnovni identitet.

Petar Pejaković, pozorišni reditelj

“Govoriću o „Gradskoj muzici“ jer smatram da ona jeste kulturni identitet Kotora, s obzirom na to da postoji od 1842. godine i da na taj način uspješno prezentuje kulturu i tradiciju ovog grada.

Vladimir Begović, „Gradska muzika“, Kotor

Govoriću o „Gradskoj muzici“ jer smatram da ona jeste kulturni identitet Kotora, s obzirom na to da postoji od 1842. godine i da na taj način uspješno prezentuje kulturu i tradiciju ovog grada. To je gradski/građanski orkestar koji učestvuje na svakom važnijem događaju u gradu, bilo da je u pitanju svečanost ili sahrana. Takođe, sve poznate ličnosti koje dolaze u grad, mi dočekujemo kao učesnici zvaničnog programa. Mi pripadamo građanima, te stoga smatram da zaslužujemo pozitivniji tretman. Smatram i da bi uprava grada morala da nam obezbijedi bolje uslove za rad. Grad Šibenik je npr. riješio problem svoje gradske muzike tako što je orkestru poklonio kuću na tri sprata. Prizemlje te kuće se rentira kao komercijalni prostor, čime se obezbjeđuju dvije hiljade eura. S 24 hiljade eura godišnje šibenska gradska muzika ima uslova za rad. Znak poštovanja grada prema onome što rade, vidim i po tome što se jedna gradska ulica zove po njima. Što se tiče identiteta Kotora, istakao bih gradske bedeme koji su najveće bogatstvo, a zapušteni su i neiskorišćeni. Istina je da svi stari gradovi u Evropi imaju svoje bedeme, ali 4,5 km na ovakvoj konfiguraciji terena – nema niko. (Vladimir Begović, „Gradska muzika“, Kotor)

Identitet Kotora bi trebalo da čini i Gradska biblioteka. Ona bi morala da bude srce svoje lokalne zajednice. Nosioći kulturnog identiteta u ovoj oblasti su i kotorski renesansni i barokni pjesnici: Đorđo Bizanti, Andrija Zmajević i dr. Mi smo prije dvije godine započeli podsjećanje na njih. Njihovu poeziju smo obradili na kvalitetan i stručan način. Ne smijemo zaboraviti Andriju Paltašića, čuvenog kotorskog štampara koji je još krajem 15. vijeka, nakon Gutenbergovog otkrića, u Mlecima štampao 41 inkunabulu. Jedan od identiteta trebalo bi da budu i crkvene biblioteke koje imaju nemjerljivo značajan i sjajan knjiški fond. To je prije svega franjevačka biblioteka Crkve Svete Klare, osnovana krajem 13. vijeka, koja ima 20 hiljada svezaka ili oko 50 inkunabula, zatim biskupska biblioteka koja u svom fondu između ostalog ima rukopis epa „Osman“ Ivana Gundulića, potom biblioteke pravoslavnih crkava koje imaju stare liturgijske rijetke knjige. (Jasmina Bajo, bibliotekarka Gradske biblioteke)

Kada govorimo o identitetu, možda bi bilo bolje izraz koristiti u množini jer Kotor ima dosta identiteta. Prije svega, ima veoma bogatu kulturnu baštinu koja je najvidljivija pri prvom kontaktu s gradom. Kulturni predio – spoj prirodnog i stvorenog – takođe je snažan nosilac identiteta. Kotor je pomorski, ali i univerzitetski grad. On je takođe i mediteranski grad. (Biljana Gligorić, arhitektica, NVO „Expeditio“)

PROBLEMI

O crnogorskoj kulturi postoje različita mišljenja, postoje mnogi njeni materijalni i duhovni tragovi, ali nema dovoljno analitičkih promišljanja koja određuju ulogu kulture u samom društvu kao i razumijevanja višestrukih funkcija kulturne politike u savremenom svijetu. Kulturna politika bi trebalo da spaja i usklađuje raznovrsne legitimne interese: globalne i nacionalno specifične, tradicionalne i inovativne, većinske i manjinske, centralne i decentralizujuće, državne i interese civilnog društva, interese nacionalne kulture i multikulturalizma, profesionalizma i amaterizma. Slična je situacija kada govorimo o problemima na lokalnom nivou, preciznije, na teritoriji Opštine Kotor. Često možemo da čujemo da se preko 60% kulturnog blaga Crne Gore nalazi u Kotoru. Upravo ova činjenica nam ukazuje na potrebu određivanja značaja kulture za lokalnu zajednicu. U ovom momentu mogu da apostrofiram upravo nedostatak lokalnog programa razvoja kulture Opštine Kotor koji treba da ima značaj strateškog dokumenta. Zatim, tu je nedovoljna i neadekvatna međusektorska saradnja kulture i obrazovanja, turizma, urbanizma, zaštite životne sredine, kao i međunarodna saradnja. Dodatno je prepoznata potreba za modernizacijom rada javnih ustanova kulture. Uočavam kao probleme i neadekvatno i nedovoljno edukovan kadar, nedovoljno angažovanje i participaciju civilnog sektora u sveukupnoj kulturnoj politici, i *ad hoc* kulturne programe. Živimo u vremenu koje ima karakter prelaznog perioda, ali problemi u Opštini Kotor umnogome su slični problemima s kojima se susrijeću brojne kulturne institucije i lokalne uprave u mnogim razvijenijim društvima. Ako se usmjerimo na Sekretarijat za kulturu i društvene djelatnosti kao odgovorno tijelo, na prvom mjestu bih istakla kompleksnu organizacionu strukturu Sekretarijata. Smatram da, s obzirom na značaj kulture za Kotor, brojno kulturnoistorijsko nasljeđe, savremene manifestacije, ustanove kao i institucije i organizacije koje se bave kulturom, treba da budu organizaciono odvojeni od društvenih aktivnosti koje su integrisane u ovaj Sekretarijat. (Mi se pored kulture bavimo i sportom, omladinskom politikom, nevladinim sektorom, socijalnom politikom, gerontološkim programima, programima koji se odnose na raseljena lica, zatim pitanjima osoba s invaliditetom, prevencijom narkomanije...) Sljedeći problem je kvalifikaciona struktura službenika u Sekretarijatu kao i u javnim ustanovama – nedovoljna brojnost i stručnost kadra. Problem je zatim finansiranje – struktura troškova – ne toliko količina koliko raspodjela jer su materijalni troškovi i bruto zarade angažovanih u organizaciji kulturnih programa znatno veći od sredstava za programske aktivnosti. Treba izdvojiti i nedostatak finansijskih sredstava za određene programe, dinamiku kulturnih programa, opremljenost javnih ustanova, nedostatak investicija. Na kraju, tu je iz godine u godinu isti problem – podnošenje *ad hoc* zahtjeva za organizovanje kulturnih manifestacija. (Ljiljana Jovović, sekretarka za kulturu i društvene djelatnosti Opštine Kotor²)

Ključni kulturni problemi grada su proizvod sistemskih, organizacionih, statusnih i finansijskih problema koji su u Kotoru odavno prisutni. Kotor je počeo da gubi status

“U ovom momentu mogu da apostrofiram upravo nedostatak lokalnog programa razvoja kulture Opštine Kotor koji treba da ima značaj strateškog dokumenta. Zatim, tu je nedovoljna i neadekvatna međusektorska saradnja kulture i obrazovanja, turizma, urbanizma, zaštite životne sredine, kao i međunarodna saradnja. Dodatno je prepoznata potreba za modernizacijom rada javnih ustanova kulture. Uočavam kao probleme i neadekvatno i nedovoljno edukovan kadar, nedovoljno angažovanje i participaciju civilnog sektora u sveukupnoj kulturnoj politici, i *ad hoc* kulturne programe.

Ljiljana Jovović, sekretarka za kulturu i društvene djelatnosti Opštine Kotor

2 Tokom jeseni 2011. na mjesto sekretara Sekretarijata postavljen je Nenad Radulović.

“Zašto ovoliki broj kruzera dolazi u Kotor nego zbog njegove kulture? Smatram da suviše uprošćeno gledamo na ponudu za turiste – osim razgledanja Starog grada i obilaska bedema, teško da se može još nešto pronaći. A to zapravo tek otvara vrata za nove vidove kulturne ponude koji se mogu staviti u funkciju turističke ponude...”

Profesor dr Milenko Pasinović

kulturnog centra ne samo zbog republike nekada, već i zbog regije. Da vidimo šta je to Kotor ranije imao, a bez čega je ostao! Još pedesetih godina prošlog vijeka ostao je, recimo, bez pozorišta i simfonijskog orkestra, a to gubljenje statusnih simbola se i dalje nastavlja. Uzmimo primjer Istorijskog arhiva – nekom reorganizacijom devedesetih godina kotorski Arhiv je dobio niži status, iako čuva dokumente iz 1309. godine, tj. s početka XIV vijeka. Tako se desilo da su izjednačeni kotorski Arhiv, koji dokumente u kontinuitetu čuva već sedam vijekova, i arhivi čiji su najstariji dokumenti iz 1950. godine. Dalje, mi i danas u Kotoru nemamo Galeriju solidarnosti³, a bili smo obavezni prema solidarnosti bivše Jugoslavije koja je priskočila u svakom smislu, naročito finansijskom, da nam pomogne nakon zemljotresa 1979. Moram reći da smo se izuzetno borili da u Kotoru dobijemo zbirku savremenih djela i jednu novu instituciju savremene umjetnosti. Projektom smo čak bili predvidjeli da galerija bude na mjestu sadašnjeg hotela „Catarro“. Dalje, Kotor nema svoj gradski muzej. Pomorski muzej koji imamo, jedna je cjelina, ali gradski muzej bi predstavljao potpuno drugu cjelinu. S druge strane, Muzej sakralne umjetnosti imamo u galeriji Katedrale, umjesto u nekom, za to više prilagođenom, prostoru. Koliko je identitet grada do sada bio iskorišćen u turističkoj ponudi grada, drugo je pitanje. Smatram da do sada nije bio iskorišćen jer mi kulturni turizam najčešće vezujemo za razgledanje spomenika, pa se on tu i završava. Međutim, kulturni turizam obuhvata čitav niz segmenata ponude koji su u uskoj vezi i s turizmom i s kulturom. Recimo, vjerski turizam je usko povezan s kulturnom ponudom jer je vjera dio kulturnog identiteta. Dalje, manifestacioni turizam je takođe usko vezan za kulturu, a imamo ga kroz festivale i razne priredbe. U kulturni turizam spadaju i institucije kulture koje čuvaju uglavnom pokretno kulturno nasljeđe. Zašto ovoliki broj kruzera dolazi u Kotor nego zbog njegove kulture? Smatram da suviše uprošćeno gledamo na ponudu za turiste – osim razgledanja Starog grada i obilaska bedema, teško da se može još nešto pronaći. A to zapravo tek otvara vrata za nove vidove kulturne ponude koji se mogu staviti u funkciju turističke ponude... (Profesor dr Milenko Pasinović)

Smatram da je najveći problem ugroženost kulturne baštine. Pošto je baština raznolik pojam i obuhvata puno toga, ugrožena je na različite načine. Mi smo izloženi velikom graditeljskom zamahu koji je poprilično narušio izgled Zaliva. Treba podsjetiti da su kotorski i risanski dio Zaliva na UNESCO-voj listi, ali da je velikom i neprimjerenom gradnjom uveliko narušen prepoznatljivi spoj arhitekture i prirode. S druge strane, kada je u pitanju pokretna kulturna baština, kao na primjer arhivi (državni ili privatni), ona takođe nije adekvatno zaštićena. Isto to se odnosi i na ostale segmente nasljeđa, ne samo u Kotoru već i izvan njega. Oni se nalaze u dosta lošem fizičkom stanju i bilo bi potrebno mnogo više izdvajati za njihovu zaštitu. Takvih primjera sam puno vidio. Nedavno sam imao priliku da fotografiram slike iz nove župne crkve na Prčanju. To je značajna likovna zbirka, kako vjerskog tako i pomorskog slikarstva. Jedan dio te baštine je stvarno u jako lošem stanju. Navešću još jedan primjer – freske Svetog Nikole na Apeninskoj rudini u Grblju već cijeli niz godina propadaju, naročito s južne strane. Taj životopis je jako važan. Radi se o školi Rafailović s početka 18. vijeka i bilo

3 U vrijeme kada je obavljen intervju, nije još bila otvorena Galerija solidarnosti. Ona je otvorena krajem novembra 2011.

bi šteta to izgubiti. Kada su u pitanju običaji i način života, uče nas nekim novima, koji su navodno tradicionalni, ali kada pogledamo dublje, vidimo da ne može sve da se podvede pod tradicionalno i da ima dosta improvizacije... (Stevan Kordić, fotograf, član Savjeta za kulturu Opštine Kotor)

Neki od problema koje ja prepoznajem su sljedeći: nedovoljno aktuelizovanje nagomilanih problema u kulturi, nedostatak kulturnog dijaloga, nepostojanje sistema razvoja i planiranja, kao i neravnomjerno raspoređivanje finansijskih sredstava (kojih ionako nema dovoljno). Kulturna politika je krucijalna osovina svakog savremenog društva pa i ovog našeg, i najodgovornija je za sve systemske, organizacione, kadrovske, institucionalne i materijalne uslove razvoja kulture. Koliko je važno imati tačno određeni sistem planiranja kulture, toliko je bitno i vršiti stalnu evaluaciju djelovanja na tom polju. Osim o prošlim, potrebno je brinuti i o aktuelnim dešavanjima i potrebama sredine ali i voditi računa o pravim vrijednostima i vlastitom identitetu. (Marina Dulović, direktorka Škole za osnovno i srednje muzičko obrazovanje)

Prvo pitanje je – šta s baštinom? To nije moja oblast i ne znam tačno način valorizovanja i čuvanja, ali mislim da je arhitektonsko nasljeđe, na primjer bedemi, potpuno ostavljeno po strani. Prije svega, nisu iskorišćeni potencijali. Možda bi trebalo dovesti svjetske eksperte da to postave na nivo koji zaslužuje? Drugo pitanje je „živa“ umjetnost. Koliko ja imam uvida – malo toga se dešava u vlastitoj produkciji, muzičkoj, pozorišnoj i filmskoj. A za to je Kotor bogom dan. U smislu žive kulture, životari se. Nije to specifično samo za Kotor, slično je i u drugim sredinama u okruženju. Kvalitetan (znači savremeni) artefakt više je stvar incidenta, slučaja i nečijeg pojedinačnog hira, nego sistemskog promišljanja i djelovanja. Kada je u pitanju razvoj savremene produkcije, problem je što nema ni dovoljno resursa, ni sluha, a ni volje. Takođe, ne pružamo mladima dovoljno prostora da se edukuju. Mislim da treba uzeti u obzir i globalne procese promjena koje pratim sticajem okolnosti zbog svojih interesovanja... Nove tehnologije i razvoj ekonomije diktiraju potpuno drugu percepciju komunikacije onih koji konzumiraju kulturu, i onih koji je prave. Svijet se u tom smislu okrenuo za 180 stepeni u posljednjih 25 godina... a mi opet, kao u svemu, kaskamo nekih 50 godina... (Petar Pejaković, pozorišni reditelj i predsjednik Fondacije „Kotorski festival pozorišta za djecu“)

Neophodno je da se što prije uradi planska dokumentacija za Centar za kulturu, za sanaciju ljetnje pozornice i valorizaciju dijela bedema koji se nalazi van upotrebe. Ima manifestacija koje se tu održavaju, ali su uslovi loši. Neophodno je potpuno rekonstruisati pozorišnu salu, od rasvjete i ozvučenja preko scenske opreme do klimatizacije i sjedišta za publiku. Ta sredstva nisu velika. Generalno gledano, ulaganje u kulturu je trošak koji se uvijek vraća. Uglavnom to nije i ne može biti kroz materijalno, ali se vraća kroz druge segmente: obrazovne, duhovne i sl. Sve su ovo stvari koje ne bi trebalo finalizovati u jednogodišnjem periodu, tj. što prije, jer su prioritetne. Svjestan sam ekonomske krize,

“Neki od problema koje ja prepoznajem su sljedeći: nedovoljno aktuelizovanje nagomilanih problema u kulturi, nedostatak kulturnog dijaloga, nepostojanje sistema razvoja i planiranja, kao i neravnomjerno raspoređivanje finansijskih sredstava (kojih ionako nema dovoljno).

Marina Dulović, direktorka Škole za osnovno i srednje muzičko obrazovanje

ali stati ne smijemo. Pokazatelj da se tako i ponašamo, jeste prošla godina kada smo s minimalnim finansijskim sredstvima uradili veliki broj programskih aktivnosti – one ni po broju ni po kvalitetu nisu zaostajale za aktivnostima u godinama kada se budžetom odvajalo mnogo više sredstava, pa i 200 hiljada eura. Realizovane aktivnosti, dakle, nisu bile ni bolje niti brojnije, nisu zaostajale ni kvantitetom ni kvalitetom. Mimo programa tokom ljetnje sezone (Dječijeg pozorišnog festivala, „Kotor Arta“, Don Brankovih dana muzike) napravili smo 20 pozorišnih predstava, 32 izložbe, 6 koncerata, isto toliko književnih večeri i nekoliko dječijih manifestacija. Pojavili smo se i kao suorganizatori Dječijeg festivala, Klarinet festa... (Saša Milošević, direktor Centra za kulturu, Kotor)

Najveći problemi kulturnog života Kotora su nedostatak finansijskih sredstava i razvojnih planova, kao i loša kadrovska rješenja. Lični animoziteti proizašli iz provincijskog duha određuju kulturna zbivanja i uslovljavaju razvoj pojedinih segmenata kulture, što ne priliči gradu kakav je Kotor. Neophodna je kvalitetna animacija djece i edukacija mladih na planu likovnih umjetnosti, ali kada likovni pedagozi grada ne posjećuju izložbe, ne možemo očekivati ni da njihovi učenici imaju bilo kakav odnos prema likovnim manifestacijama. Zatvaranje Galerije bi moralo ostati u djelu istorije koji nam se ne smije ponoviti. (Tatjana Kriještorec, galeristkinja Gradske galerije)

“Pokretna kulturna dobra Kotora nisu popisana, a podaci o njima nisu dokumentovani, i to je prvi od ključnih problema. Nedostaje i evidencija o radovima izvedenim na njima. Ključni problem je i to što Kotor nema jaku gradsku ustanovu čiji bi zadatak bio da štiti, čuva i izlaže pokretna kulturna dobra.

Jasminka Grgurević, slikarka-konzervatorica

Pokretna kulturna dobra Kotora participiraju u ukupnom broju kulturnih dobara na nacionalnom nivou od 40 do 60 %. Pokretna kulturna dobra Kotora nisu popisana, a podaci o njima nisu dokumentovani, i to je prvi od ključnih problema. Nedostaje i evidencija o radovima izvedenim na njima. Ključni problem je i to što Kotor nema jaku gradsku ustanovu čiji bi zadatak bio da štiti, čuva i izlaže pokretna kulturna dobra. Pojašnjenja radi, Pomorski muzej je specijalizovana ustanova koja već brine o predmetima vezanim za pomorsku istoriju i tradiciju. Međutim, Javna ustanova (JU) Muzeji, koja bi to isto trebalo da radi u Opštini Kotor, nema onu snagu koju bi trebalo da ima. Veliki broj dijela je izložen u zbirkama kao što su zbirka Gospe od Škrpjela, riznica Crkve Sveti Nikola u Perastu, riznica kotorske Katedrale i riznica Pravoslavne crkvene opštine, ali nedostaje institucija koja bi promovisala zaštitu ovih dobara. Nedostatak sredstava u ovoj oblasti je posljedica nedostatka svijesti o značaju pokretnih kulturnih dobara i o potrebi jačanja infrastrukture (npr. postojeće Ustanove Muzeji). Postoji potreba da se osnuje arheološki muzej – segment postoji u kotorskom Lapidarijumu, kao i ustanova za konzervaciju. Zato je neophodno raditi na osiguranju prihoda i to kroz samofinansiranje, turističke takse, suvenire, poslovne prostore, zapravo uzimanjem procenta od naplate za upotrebu pokretnih kulturnih dobara. Potrebno je i kontinuirano raditi na edukaciji kadra – od predškolskih do visokoškolskih ustanova. Trebalo bi razmisliti o otvaranju adekvatne katedre za zaštitu kulturnih dobara na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo u Kotoru, a takođe raditi i na očuvanju postojećeg kadra. (Jasminka Grgurević, slikarka-konzervatorica, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture)

Da bi grad zadovoljio kulturne parametre, on mora da se liši stvari koje ga godinama nagrizaju. Ne možemo se vraćati u prošlost, pa onda planirati neke pučke svečanosti jer danas i tim svečanostima uništavamo grad. Zašto? Zato što imamo novu tehnologiju koja je vrlo opasna za grad: na novim pozornicama montiraju se prejaka ozvučenja koja ostavljaju tragove. U Veneciji se ne grade podijumi i pozornice, a ona isto ima Stari grad sa krhkom strukturom, već se postojeće lokacije minimalno prilagođavaju nameni. Umjesto mještana Kotora, koji inače ostaju u svojim kućama i iza zatvorenih prozora, Starim gradom noću lutaju, da ih tako nazovem, horde polupijane omladine. Samo buka i gužva. A kada zovete komunalne službe ili miliciju, oni rijetko ili uopšte ne reaguju. To ne mogu da razumijem. Ni u jednom kafiću nemate osjećaj da ste u Starom gradu u Kotoru, svi su „preslikani“ kao preko indiga. Nedostaju kafići sa živom muzikom i sadržajima koji upućuju na to da se nalazite u jednom gradu kao što je Kotor. Kotoru nedostaje i pravi kulturni centar – odnosno centar koji bi trebalo da bude stjecište svih kulturnih dešavanja u gradu. (*Profesorica dr Gracijela Čulić, članica Savjeta za kulturu Opštine Kotor*)

Područje Kotora je integralno dobro prirodnih i naslijeđenih vrijednosti u kojem je arhitektonska baština prožeta prirodom i neodvojiva od nje. Postignuti sklad između graditeljstva i prirodnog okruženja rezultat je duge tradicije u mnogostrukim oblicima ljudske djelatnosti, razvijanih s pažnjom i prenošenih trudom mnogih generacija. Jedan od ključnih problema u očuvanju ovih vrijednosti na području Kotora odražava se u odnosu prema tim vrijednostima. Naime, još uvijek ne postoji jasna svijest da zaštićeni prostor obuhvata tri istorijska grada – Kotor, Perast i Risan i više naselja duž zaliva. S jedne strane, granice zaštićenog područja obuhvataju Dobrotu, Orahovac, Dražin Vrt, Strp, Lipce i Kostanjicu, a s druge strane, Škaljare, Muo, Prčanj i Stoliv. Granice se prostiru do vrhova brda i zahvataju pripadajući akvatorijum. Najčešće se smatra da je zaštićen samo Stari grad Kotor. Nažalost, iz takvog stava se ostali prostor uzima za novogradnju. Time se čini dvostruka šteta jer, da bi se izgradila savremena zgrada, uništava se dio prostora koji treba unaprijediti. To je naslijeđeni prostor sa svojim talozima i kulturnim slojevima, bilo da su izgrađeni ili ne. Jedna je šteta što se uništi i ne unaprijedi, a druga što ga posebno narušava novogradnja svojim oblicima i veličinom. (*Zorica Čubrović, Regionalni zavod za zaštitu spomenika*)

U knjizi koju sam napisala i izdala 2009. godine pod nazivom „Kultura i turizam, kultura ili turizam?“, načinila sam SWOT analizu kotorskih kulturnih prilika, u kojima govorim o prednostima, nedostacima, mogućnostima i opasnostima u ovom segmentu. Za ovu priliku izdvajam ono što ocjenjujem kao problematično. Dakle, osnovni problemi u kulturnoj slici Kotora su:

- ne postoji definisana obuhvatna dugoročna strategija kulturne politike;
- mnogo je više deklarativnih iskaza nego stvarnih pomaka u praksi;
- oni koji odlučuju, shvataju kulturu kao nešto marginalno;

“Mislimo li da nemamo potencijale u našem gradu? Koliko novca preostaje za njegovanje lokalnog potencijala? Pogledajte koliko se školovanih mladih ljudi vratilo u svoj grad, čini se više nego ikad – a koliko smo ih iskoristili!?”

Tatjana Vuleković, autorka knjige „Kultura i turizam, kultura ili turizam?”

- slaba je međusektorska saradnja (posebno: kultura, turizam, privreda);
- nije dovoljna međusektorska saradnja ni u planiranju ni u realizaciji;
- ne sagledaju se mogućnosti privrednog razvoja na bazi kulture kao proizvoda (kulturni turizam);
- ne postoje institucije koje bi podstakle planski razvoj i iskorišćavanje ovog potencijala;
- nije (dovoljno) iskorišćena potpora privrednog sektora, prvenstveno turizma;
- finansijska sredstva su slaba;
- prevaziđen je i neodrživ model finansiranja kulture bez primjene objektivnih kriterijuma i posredovanja stručnih tijela;
- budžetski novac se troši na nedovoljno kvalitetne kulturne programe;
- ne raspisuju se konkursi;
- noseća opštinska institucija u kulturi (Kulturni centar) ima velike nasljeđene probleme (prostor, kadar i organizacija, kadrovska i tehnička neosposobljenost i, uz sve to, evidentan nedostatak sredstava za programe);
- rukovodioci se zapošljavaju po političkoj osnovi (podsjetiću da je naš Kulturni centar tokom 20 godina, otkad je postao javna ustanova, promijenio petnaestak direktora);
- broj zaposlenih u kulturi je veliki u odnosu na realan rezultat rada; zaposleni nisu dovoljno stručni i motivisani, ne preuzimaju inicijativu;
- nema dovoljno kompetencije; upravni odbori institucija kulture su ispolitizovani;
- ne koriste se dovoljno mogućnosti koje se pružaju nevladinom sektoru u sufinansiranju kulturnih projekata čiji su nosioci; suviše se oslanja na budžet opštine;
- menadžerski kadar na svim nivoima nije obučen; nedostaju menadžeri u kulturi;
- nedostaju sadržaji tokom godine, a ima ih previše u turističkoj sezoni;
- nerazvijena je ili neadekvatna savremena umjetnička produkcija;
- slaba je veza prosvjete i kulture, nema dovoljno kulturnih i edukativnih programa namijenjenih mladima i djeci;
- nema dovoljno stručnih ljudi u kreiranju kulturne ponude, malo je građana, a pogotovo mladih;
- nedostaju stručne evaluacije kulturnih programa.

Analizu sam radila još 2007. godine, a vi sami prosudite koliko se toga i da li se promijenilo. Dužna sam i da se osvrnem na nove tendencije u gradskom kulturnom programu, na „Kotor Art“ koji unazad nekoliko godina egzistira kao velika, dobro organizovana manifestacija i budžetski podržan konglomerat sastavljen od raznovrsnih kulturnih izraza visokog kvaliteta, s velikim brojem programa. Iako je „Kotor Art“ preuzimajući stare doneo i neke nove programe i savremeni pozorišni izraz, on ipak drastično iscrpljuje kulturne fondove ovog grada, gomilajući programe u ljetnjem periodu, i ostavljajući najveći dio godine bez ikakvih ili bar bez značajnijih zbivanja. Lokalni kulturni akteri, a prije svega Kulturni centar, batrgaju se s preostalim, neozbiljno niskim sredstvima, koja uz to većinom odlaze na preživjelu i neiskoristljivu organizacionu i kadrovsku strukturu. Gdje je književno, poetsko, pozorišno, filmsko, muzičko, tradicionalno i novo stvaralaštvo, gdje je kultura mladih? Mislimo li da

nemamo potencijale u našem gradu? Koliko novca preostaje za njegovanje lokalnog potencijala? Pogledajte koliko se školovanih mladih ljudi vratilo u svoj grad, čini se više nego ikad – a koliko smo ih iskoristili!? Uz prostor kakvim raspolaže Kulturni centar i uz njegovo restrukturiranje strateškim planiranjem, pametnim usmjeravanjem sredstava, mi bismo mogli postati vodeći grad u kulturi Crne Gore. Novo je što je „Kotor Art“ prerastao u jedinstvenu manifestaciju, veliku i značajnu, koju smišljaju ljudi van ove sredine, a zasnovana je na principima stručne i savremene realizacije. Zato „Kotor Art“ nije kompletno rješenje. On je nekako izmjestio onu glavnu i skupu, vrijednu kulturu iz ruku ovog grada, zajedno s višestruko uvećanim sredstvima koja su mu pripala. Kotorani ga, čini mi se, ne prepoznaju kao svoju manifestaciju niti učestvuju u donošenju odluka i organizaciji, osim kao sporedni akteri i puki izvršioci, a i karte za pojedine manifestacije su nekad običnim ljudima nedostupne, a upravo su oni poreski obveznici čija sredstva stvaraju i budžete za kulturu. Ne želeći da umanjim značaj pojedinih visoko vrijednih programa „Kotor Arta“, mislim da kotorska kultura nije za stavljanje pod starateljstvo, ili da makar ne bi smijela to biti. Kulturna politika mora biti proizvod naših želja i potreba, usklađena i osavremenjena stručnim znanjem edukovanih aktera u njenom nastanku i organizovanju. (Tatjana Vuleković, autorka knjige „Kultura i turizam, kultura ili turizam?“)

Naš grad, nažalost, ima samo jednu aktivnu galeriju, Gradsku galeriju po kojoj je prepoznatljiv. Postoji i druga galerija u zgradi Kulturnog centra, koja služi za održavanje *ad hoc* izložbi. Smatram da bi Kotor morao da ima bar 2–3 specijalizovane galerije kako bi ponovo ponio epitet grada kulture, kakav je ranije nosio. Takođe bi morao da ima stalnu galeriju kotorskih likovnih umjetnina jer sada ima tridesetak kvalitetnih akademskih umjetnika, od kojih su desetak izvanredni. Crna Gora bi trebalo da se podiči njima, no za početak to mora da uradi sam grad. Kotor, zatim, treba da promijeni odnos prema svojim umjetnicima. Mi se u Gradskoj galeriji svake godine maksimalno trudimo da ih promovišemo i to na nekoliko načina – organizujući samostalne izložbe, zatim organizujući godišnje izložbe takmičarskog karaktera, i konačno, trudeći se da im olakšamo organizovanje izložbi van Kotora. Ovi likovni umjetnici, međutim, nemaju finansijsku podršku grada čak ni za štampanje kataloga za izložbu, pa sve troškove snose sami. Smatram da treba finansijski pomoći makar njihove samostalne izložbe. Da bi se to dogodilo, na mjestima odlučivanja treba da sjede ljudi od struke, profesionalci iz svijeta kulture i umjetnosti. Ovako su posljedice neprofesionalizma veoma vidljive – postoji samo jedna galerija, a umjetnicima se ne pomaže. Umjetnik nema uslova da svoju umjetnost učini dostupnom široj javnosti. Grad nema razumijevanja za bilo kakve veće ili „drugačije“ projekte. Planirali smo grupno bavljenje lend artom na Vrmcu, ali smo odustali. Baš kao i od projekta postavke vajarskih djela na otvorenim prostorima Starog grada. Tim povodom smo se, recimo, obratili Zavodu za zaštitu spomenika kulture i zamolili ih da odrede lokacije za vajarska djela s budućih umjetničkih kolonija. Poslije šest mjeseci čekanja, dobili smo odgovor da on nije nadležan. Onda smo se obratili Sekretarijatu za kulturu, a oni Savjetu za kulturu gradonačelnice. Konačno smo dobili usmeni odgovor da se po Starom gradu ne mogu postavljati skulpture jer će one ugušiti Kotor. To je jedini odgovor nakon više mjeseci telefoniranja, pozivanja i čekanja. Stari grad predstavlja zaštićenu istorijsku i kulturnu baštinu, pa za umjetnost

na otvorenom treba niz dozvola. To je u redu i treba da se poštuje, ali nedavanje bilo kakvih dozvola govori više o nepoznavanju prilika i iskustava razvijenog svijeta u toj oblasti. Smatram da je prvo potrebno znanje, a potom i volja i razumijevanje nadležnih.
(Tatjana Kriještorac, istoričarka umjetnosti, Gradska galerija Kotor)

“Urbanizacija ugrožava kulturnu baštinu koja je, sa svom svojom slojevitošću i dubinom, osnovni nosilac identiteta Kotora.

Biljana Gligorić, arhitektica, NVO „Expeditio“

Urbanizacija ugrožava kulturnu baštinu koja je, sa svom svojom slojevitošću i dubinom, osnovni nosilac identiteta Kotora. Taj problem se nadovezuje na problem sporog sistema prostornog planiranja, gdje se s planovima kasni dok realnost odmiče. Takođe, određeni broj projekata kontroliše država, te Kotor nema uticaja na sopstveni prostorni razvoj. Nije dovoljno iskorišćen javni prostor grada. Nedostaju i prostori za kulturna dešavanja. Osim nepokretnog kulturnog nasljeđa, koje nam je svima „pred očima“, drugi oblici kulturne baštine nisu toliko vidljivi u prostoru, ali i u životu grada.
(Biljana Gligorić, arhitektica, NVO „Expeditio“)

Osnovni problem Kotora je monotonija. Nekoliko manifestacija koje se godinama održavaju, ne mogu zadovoljiti potrebe postojećih interesenata niti privući nove. U domenu muzike mislim da je „Kotor Art“ donio osvježanje, razvija se svake godine, stasava u sve ozbiljniju manifestaciju koja zbog repertoara, obima i gostovanja domaćih kao i stranih umjetnika čini značajan punkt na kulturnoj mapi grada. Sve druge vrste umjetnosti su sasvim na margini. Osim Festivala pozorišta za djecu, što je premalo za istinske ljubitelje pozorišta, ili one koji to tek treba da postanu, Kotor nema drugi dobar pozorišni festival. Ne može se pohvaliti da je bio domaćin iole ozbiljnije predstave, a kamoli da je to praksa tokom cijele godine. Filmski program je sveden na uobičajeni bioskopski repertoar bez ozbiljne namjere da se neki festival dokumentarnog, animiranog, angažovanog filma, filma kratkog metra ili ma kojeg drugog (a kojih ima zaista dosta i u samom regionu) prenese i postane dio kulturnog kalendara Kotora. A što da se ne otpočne sa sasvim novim festivalom! Čak i kada bi se održavao svake druge godine a na organizaciji se radilo zaista ozbiljno, mogao bi biti poznat i prepoznat po ovom gradu. Likovne umjetnosti, slikarstvo, vajarstvo, grafika i fotografija zastupljeni su u najklasičnijoj formi izlaganja bez imalo kreativnog odmaka. Da li zbog novca, prostora ili pak zbog skućenog pogleda onih koji biraju i odlučuju šta će biti pokazano, i nepoznavanja trenda koji vlada u svijetu? U samom gradu i okolini vrvi od spomeničkog blaga koje je premalo ili nikako eksploatisano. Kad kažem premalo, mislim da je bilo nekoliko manje-više uspješnih izložbi, ali bez većeg odjeka van lokalnih okvira – s rijetkim gostovanjima u regiji ili unutar same Crne Gore.
(Marina Knežević, grafičarka i slikarka, Kotor)

Kao profesor srpskog jezika i književnosti učestvujem u kulturnom životu Kotora. Suočena sam s različitim vrstama problema kada je u pitanju realizacija planiranih projekata, a to su najčešće književne večeri ili predavanja iz oblasti jezika, književnosti i kulturne istorije, kao i određene kulturne aktivnosti u školi u kojoj radim. Osnovni

problem je nedostatak materijalnih sredstava za gostovanje određenog književnog stvaraoca ili predavača. Iako su to najčešće samo putni troškovi i troškovi smještaja, malo koja kulturna institucija je u mogućnosti da ih obezbijedi. Tako planirani projekat mora biti vezan za dobru volju sponzora, a to su najčešće firme koje dobro posluju, a nemaju direktne veze s kulturnim dešavanjima u gradu. Zahvaljujući pojedincima zaposlenim u takvim preduzećima a zainteresovanim za kulturna dešavanja, projekti se ipak realizuju. Problem nemogućnosti realizacije zamišljenog je i neinformisanost određenih kulturnih djelatnika o važnim događajima u regionu, tako da se često ponuđeni projekat odbije iz neznanja, iako se radi o nekom aktuelnom, značajnom dobitniku javnog priznanja, čije djelo utiče na kreiranje kulturne svijesti društva. Nemogućnost boljeg, kvalitetnijeg, primamljivijeg načina oglašavanja događaja (opet u vezi s potrebnim novčanim sredstvima za pravljenje plakata ili reklama na radio stanicama) utiče na njegovu posjećenost, tako da se mnogi sugrađani iznenade kada čuju da je nešto bilo organizovano, a oni nisu znali za to. Radovi učenika, stvaralaca, kao i školske predstave ostaju u okvirima škole. Odrade se projekti za određene svečanosti (dan škole, literarni konkursi...) i iako su kvalitetni, ne dožive prezentaciju u gradu zbog slabe saradnje lokalnih, kulturnih institucija i škole. Takođe, često se desi da u Kotoru danima nema nikakvog kulturnog programa, a onda se u jednom danu, u isto vrijeme, organizuju koncerti, izložbe, predstave... (Ljiljana Čolan, profesorica srpskog jezika i književnosti, Gimnazija, Kotor)

Nesinhronizacija aktivnosti institucija koje se bave kulturom grada, veoma je prisutna i često se dešava situacija koja građane veoma iritira. Tokom jesenjih, zimskih i prolječnih mjeseci, naime kada je kulturnih programa malo, desi se da u jednom danu ima i po nekoliko događaja. Mi dobro sarađujemo sa svim gradskim institucijama, ali mislim da nam je potreban kalendar dešavanja kako se ne bi ovo ponavljalo. Jedan od ključnih problema Biblioteke je što građani generalno ne znaju šta je njena osnovna djelatnost. Djelatnost biblioteke nije organizovanje književnih večeri jednom mjesečno, već je to nabavka, skupljanje, obrađivanje, čuvanje i pozajmljivanje bibliotečkog fonda, zatim obrađivanje i čuvanje referalne zbirke, zavičajne zbirke, rad s djecom, rad s mladima, popularizacija knjige i čitanja itd. Dakle, promocije knjiga i književne večeri jesu u opisu našeg rada, ali za takve aktivnosti nedostaju mnogi resursi i brojniji tim zaposlenih. Drugi problem nam je prostor za kvalitetno obavljanje bibliotečke djelatnosti. Naš prostor ne odgovara potrebnim standardima, nije dostupan osobama s invaliditetom, čitaonica (iako dobro oprijemljena) nema odgovarajući prilaz... (Jasmina Bajo, bibliotekarka Gradske biblioteke)

Govoriću o problemima „Gradske muzike“, udruženja koje se nalazi među nosiocima identiteta grada. Osnovni problem je nedostatak kadra, odnosno školovanih muzičara. S obzirom da Kotor ima muzičku školu, ne bi trebalo da imamo ovaj problem, ali uglavnom je prisutan animozitet prema amaterskom bavljenju muzikom. Smatram da muzička škola stoga ne animira mlade za članstvo u našem orkestru, i nama je tako taj posao otežan. Veoma je problematična sveukupna kulturna klima u gradu i nedostaje

“Nesinhronizacija aktivnosti institucija koje se bave kulturom grada, veoma je prisutna i često se dešava situacija koja građane veoma iritira. Tokom jesenjih, zimskih i prolječnih mjeseci, naime kada je kulturnih programa malo, desi se da u jednom danu ima i po nekoliko događaja.

Jasmina Bajo, bibliotekarka Gradske biblioteke

bilo kakva kulturna strategija. S druge strane, politika je postala dio kulture i diktira njene pravce razvoja. Nisam više predsjednik „Gradske muzike“ jer sam apolitičan – zato je izabran novi odbor čiji su svi članovi ujedno i članovi vladajućeg DPS-a. Iako imamo ogromne troškove u radu, to nikog posebno ne zabrinjava pa se bojim da nas ne zadesi sudbina simfonijskoj orkestra ili gradskog hora (koji više ne postoje). Ulaže se značajno u neke manifestacije kao što su karnevali i maskenbali, a to su samo segmenti kulture. Imamo i slučaj preseljenja festivala „Miris Mediterana“ u Budvu – ovo je bio naš prvi festival zabavne muzike i potekao je iz Kotora. U Budvu je preseljena i značajna teatarska produkcija koju je Kotor imao. Finansije su nam veliki problem, a sve je manje sredstava, kako na lokalnom tako i na republičkom nivou. Sljedeće godine „Gradska muzika“ koja broji 35 stalnih članova, slavi 170 godina postojanja – naš duvački orkestar je, inače, najstariji na Balkanu. Redovno održavamo koncerte u Kotoru – veliki ljetnji koncert kome prisustvuje i do dvije hiljade ljudi, kao i veliki novogodišnji i Božićni koncert. Imamo oko 50 nastupa i koncerata godišnje, kao i 170 proba tokom godine. Naš orkestar je živo biće i trebalo bi da radi kontinuirano i da ima stalno zaposlene članove. Zbog toga je potrebno da smo na opštinskom budžetu, a ne da naš rad zavisi od sredstava koja periodično dobijamo, od projekta do projekta. (*Vladimir Begović, „Gradska muzika“, Kotor*)

CILJEVI, PRIORITETI, PRIJEDLOZI

Strategija kulturne politike u Kotoru, koja bi bila u funkciji svih raspoloživih resursa: od finansijskih do naučnih i umjetničkih, postavlja se kao prioritetni zadatak s ciljem razvoja kulturnog kapitala radi postizanja glavnog dugoročnog cilja, a to je održivi kulturni razvoj. Ona bi markirala i zastupala ciljeve i instrumente razvoja kulture u Kotoru za dugoročno razdoblje. Definirala bi šta su kultura u širem i užem smislu, institucije kulture, umjetnosti i kulturnih industrija, zatim kulturno nasljeđe, kulturni odnosi, te međusektorska djelovanja. Kao takva, ona bi bila dio razvojne politike našeg grada koji će razmjenu i plasman proizvoda kulture i kulturne industrije prepoznati i kao područje interesantno za ulaganje i za vlastiti razvoj. Potrebno je prije svega razvijati svijest o kulturi, podsticati nove inicijative u institucionalnoj i subinstitucionalnoj sferi, intenzivirati međunarodna partnerstva spajanjem ciljeva i sredstava, kao i razvijati interes za kvalitetne vrijednosti i proizvode u institucionalnoj i subinstitucionalnoj kulturi. Zatim, dati podsticaj razvoju, vrijednosti i očuvanju kulturnog nasljeđa, te afirmirati zajednički karakter vrijednosti, ali istovremeno čuvati i održavati multikulturalnu raznolikost Kotora i Boke. Pored kulturnih institucija, potrebno je podsticati i udruženja građana kao i kulturna društva nacionalnih manjina. Uspješan institucionalni menadžment u oblasti kulture u Opštini Kotor bazira se na izgradnji upravo vrlo specifičnog, po identitetu prepoznatljivog modela saradnje lokalnih, državnih i međunarodnih kulturnih institucija i pojedinaca, koji će djelovati u organizovanju i stvaranju stimulativnog ambijenta u cilju pružanja što kvalitetnijih usluga radi postizanja višeg nivoa svijesti društva. Razvoj kulture je od životnog značaja za napredak bilo kog društva i zbog toga veliku pažnju zavrijeđuje stvaranje sistema unutar kulturnih institucija koji će ih podržavati. Transverzalne studije Savjeta Evrope o kulturnoj politici i kulturnoj raznolikosti uključile su i Crnu Goru. U središtu istraživanja nalaze se i specifični oblici raznolikosti u strukturi stanovanja, pravni i zakonodavni okvir, aktuelno stanje, te prioriteti kulturne politike u evropskim zemljama. Posebno je naglašeno interesovanje za opis stanovništva i statističke podatke o njemu kako bi se došlo do demografskog profila zemalja. Traže informacije o promjenama populacije, ustavnom i zakonodavnom okviru upravljanja, administrativnoj strukturi, i napokon o ključnim pitanjima strategije kulturne politike zemlje. Nakon usvajanja Nacionalnog programa razvoja kulture za period 2011-2015, definitivno su stvoreni uslovi za unapređenje i razvoj kulture i stvaralaštva, za realizaciju kulturnih manifestacija, za saradnju s javnim opštinskim službama iz oblasti kulture, zatim za razvoj i realizaciju usvojenih programa rada, saradnju s državnim javnim službama kulture koje obavljaju djelatnost na području Opštine i za podsticanje razvoja i saradnje s nevladinim organizacijama u ovoj oblasti. Kolektivni identiteti su neophodni za političke sisteme i novi politički entiteti moraju da teže formiranju kolektivnog identiteta svojih građana. Bilo da su u pitanju veće unije koje su konstituisane od nekada nezavisnih država, kao što je EU, ili manje zajednice država koje nastaju od bivših većih političkih entiteta. Međutim, činjenica da su identiteti neophodni, ne znači da su oni sami po sebi dobra stvar. Naprotiv, oni ponekad mogu da budu vrlo opasni, mogu da vode ka određenoj agresiji ili određenom stepenu agresije. Definišući ko smo i ko nam pripada, automatski definišemo ko nam ne pripada, ko je

isključen, ili u ekstremnim slučajevima, određujemo one koje smijemo ili smo u obavezi da negiramo. Postavlja se pitanje šta se može učiniti povodom ovog višeznačnog koncepta kolektivnog identiteta, koji se ne može zanemariti zbog svoje neophodnosti i koji nije poželjan zbog opasnosti koje može da proizvede. Kolektivni identitet ne bi trebalo da bude zasnovan na pretpostavljenoj zajedničkoj kulturi već na zajedničkom demokratskom razumijevanju društva. Strategija kulturne politike u Kotoru mora da ima u vidu ovu karakteristiku i mora da je ugradi u temelje svog postojanja. Očuvanje tog idioma istovremeno je apel za očuvanje i reafirmisanje multikulturalizma koji je tokom istorije dobio posebnu značenjsku dimenziju. Pri tom ni sam pojam multikulturalizma, koji je osnov kulturnog identiteta u Boki, ne treba uzimati jednoznačno. On ne pokriva uvijek isti semantički sadržaj u različitom istorijskom i geografskom kontekstu, kao i stepenu demokratizacije društvenih odnosa. Njegov semantički i radni sadržaj je kontekstualan. U etnocentričnim državnim zajednicama, na primjer, multikulturalizam se svodi na manjinsko pitanje u čijem rješavanju se i ogleda lice demokratije. Istorijski pa i geografski kontekst govori da je multikulturalizam u Boki, odnosno Kotoru, imao svoje kulturne forme koje su, pored ostalog, imale i svoje zajedničke institucije koje nisu njegovanjem kulturne razlike generalisale separaciju, izolaciju, zatvorenost, nego upravo otvorenost, komunikaciju, zajedništvo. One su podupirale integrativne, a ne dezintegrativne procese. Kultura u Kotoru se nije zasnivala na nacionalnom principu niti se ispoljavala u formi nacionalnog multikulturalizma koji se može svesti na samo jednu naciju ili nacionalne manjine. Na kraju, prioritet je definitivno uvođenje u skupštinsku proceduru programa akcionog plana razvoja kulture za period od sljedećih pet godina. (*Ljiljana Jovović, sekretarka za kulturu i društvene djelatnosti Opštine Kotor*⁴)

Prioritet je poboljšanje postojeće infrastrukture – najprije ljetnje pozornice... Evidentan je nedostatak adekvatnog izložbenog prostora – Gradska galerija postoji, ali nije za velike formate, dok se galerija u Centru za kulturu mora urediti (zbog lošeg osvjetljenja i sl). Potrebna nam je reprezentativnija izložbena sala, bilo za veće formate ili uopšte za veće izložbe. Takođe bi trebalo obezbijediti namjenski fond za poboljšanje infrastrukture kroz manifestacije koje već postoje u gradu, kao što je „Kotor Art“ (koji finansira i Opština i država). Prošlih godina smo nabavili klavir upravo od takvih sredstava, pa bismo u tom pravcu mogli nastaviti i dalje. U Savjetu za kulturu grada sam upravo dao prijedlog da ostane i „fizički dokaz“ svih tih manifestacija, tj. da se dio sredstava uloži i u gradsku infrastrukturu u oblasti kulture. Način finansiranja manifestacija kulture bi trebalo da je jasniji kako bismo postigli situaciju s manje stresa – u ovim kriznim vremenima je to lakše reći nego uraditi, ali taj dio svakako treba poboljšati. Takođe treba raditi na razvoju kadra jer nema razvoja kulture bez kvalitetnog i stručnog kadra. (*Stevan Kordić, fotograf, član Savjeta za kulturu Opštine Kotor*)

Na prvom mjestu trebalo bi zaštititi od propadanja kotorske zidine, tj. gradske bedeme. Ušao bih u javno partnerstvo s nekim ko bi uradio sanaciju, a potom bedeme stavio u funkciju. To je prostor koji može biti jako profitabilan, ali prvo treba donijeti niz

 4 U jesen 2011. godine je imenovan Nenad Radunović.

zakonskih i podzakonskih akata koji će to regulisati. Potrebna je, naime, veoma jaka spona između onoga ko ulaže i osnivača – države ili grada, kako se ne bi desilo da hoćemo da napravimo nešto „starije i bolje“ od onog starog i dobrog koje već imamo. U tom partnerstvu je, naravno, potrebno osigurati i nadzor kako se ne bi narušila ideja o valorizaciji. Drugo, kada nas je UNESCO svrstao na listu svjetske prirodne i kulturne baštine, malo je čudno da u državnoj strategiji za razvoj kulture Kotor nije našao bolje mjesto i da nije proglašen gradom kulture. Proglasili ga ili ne, tj. bio on to na papiru ili ne, Kotor je bio i biće grad kulture – tako ga osjećaju njegovi građani, kao i oni koji dolaze. Ipak, ovakav status bi doprinio da bolje valorizujemo kulturne, istorijske i civilizacijske vrijednosti Kotora. Imajući u vidu ekonomske i profitabilne faktore kulture, trebalo bi da se na savremen način stvore mogućnosti za ulaganja privatnih preduzetnika. Kroz razne vidove saradnje moglo bi mnogo više da se uradi na valorizaciji kulturnih dobara Kotora. Svaki metar pločnika Starog grada trebalo bi da ima svoju vrijednost – pogotovo ako se koristi za sticanje profita. Kroz spregu između turizma i kulture, koja je neraskidiva, morao bi se naći model kako da ugostitelji daju svoj doprinos razvoju kulture. Oni, naime, imaju najveću korist od velikog broja turista koji svakodnevno kruzerima dolaze u luku. Zbog toga bi trebalo da i ugostitelji, ali i Luka „Kotor“, dio profita odvajaju za kulturu. Dugo sam putovao po svijetu i znam da svaka razglednica ili suvenir imaju svoj serijski broj, kao i da se dio sredstava od njihove prodaje ulaže u kulturu. Mi, međutim, nekontrolisano prodajemo suvenire i nijedan nije zaštićen kao originalni suvenir grada. Pomenio bih i 12 vjekova staru kotorsku instituciju – Bokeljsku mornaricu. Neshvatljivo je da takva institucija mora da se registruje kao nevladina organizacija, umjesto da je institucija od posebnog značaja čiji rad kompletno treba adekvatno zaštititi – i njenu uniformu, i njeno kolo, i datum koji slavi. Bokeljska mornarica treba da bude institucija od državnog značaja i to bogatstvo treba sistemski čuvati, a ne samo očekivati od ljudi uključenih u njen rad (od kojih niko nema profesionalni status) da reprezentuju Kotor i njegovu tradiciju, a samim tim i državu, kada god to ustreba. Postoji dešavanje u Kotoru koje nisam ranije pomenio a koje je od državnog interesa – to je Bokeljska noć. Radi se o veoma specifičnoj manifestaciji – pozornici s okićenim barkama u akvatorijumu – kakva, recimo, postoji i u Veneciji, i zbog toga smo je prvo i zvali Venecijanskom noći. Održava se krajem avgusta kao kruna svih ljetnjih događanja u Crnoj Gori, ali je finansiraju samo naša opština i jedan dio sponzora, iako je prisutno gotovo 40 hiljada ljudi. Puni trgovi, puni kafići, dozvoljeno je da se radi do ujutro. Kafići, iako profitiraju, ne odvajaju ni cent za tu manifestaciju. Centar za kulturu je i prošle i pretprošle godine organizovao Bokeljsku noć – budžet je iznosio 45 hiljada eura, od čega smo 27 hiljada uspjeli da obezbijedimo od sponzora. (Saša Milošević, direktor Centra za kulturu, Kotor)

Kotor je posljednjih godina postao atraktivan za veliki broj turista, naročito kruzera koji svakodnevno pristaju u našu luku. Mislim da je zato potrebno staviti jači akcenat na vezu kulture i turizma, povezati ih, i kao takve ponuditi u promociji grada i države. Smatram da je prošlo vrijeme „suhoparnog ljetovanja“ u kojem se nudi udoban smještaj, atraktivna plaža i zabave za široke narodne mase. Turisti sve više žele da se upoznaju s kulturnim vrijednostima i tradicijom, običajima, umjetničkim stvaralaštvom... Kulturna ponuda treba da bude još sadržajnija, prilagođena turistima, ali da vodi

računa o vlastitom identitetu i vrijednostima, kao i osobenostima sredine. Kultura bi dobrim dijelom i mogla da se finansira kroz turističku ponudu. Posebno bi u narednom periodu trebalo dati šansu mladim stvaraocima – muzičarima, slikarima i glumcima – da se na otvorenom predstave. Danas se, međutim, prepoznaju: „balkanizacija ukusa“, atmosfera kiča, jeftine suvenirne i ugostiteljske ponude, kao, nažalost, i zvuk turbo folka iz ugostiteljskih objekata. Strpljivo treba raditi na implementaciji visokokvalitetnih i sadržanih programa i kulturne ponude. To je dugotrajan proces koji se ne dešava preko noći. Suština svakog kulturnog razvoja je zapravo civilizovan odnos prema kulturi, profilisana ponuda i želja ka uzvišenom i naprednom. Pored festivala „Kotor Art“, koji je proglašen festivalom od posebnog značaja a kojem po pojedinim sadržajima, ali ne svim, to mjesto i pripada, i koji se po finansiranju posebno tretira, važno mjesto imaju i ostali festivali kao što su Festival gudača ili „Klarinet fest“. Koncept ovih festivala je vezan za edukaciju mladih muzičara koji uz svoje redovno obrazovanje nisu u mogućnosti da rade u orkestrima, a znamo da je orkestarska praksa neophodna za razvoj muzičara. Takođe treba tokom cijele godine pružati veću podršku, ne samo finansijsku, institucijama kulture, a ne samo u ljetnjem periodu. Kotoru nedostaje veći broj pozorišnih dešavanja, mada u posljednje vrijeme Centar za kulturu radi na tome, ali to nije dovoljno. Kotor je izvrsna pozornica na otvorenom... Nedostaje i živa muzika, klasična ili bilo koja druga, ali primjerena ambijentu Starog grada. (Marina Dulović, direktorka Škole za osnovno i srednje muzičko obrazovanje)

“Kapitalna investicija bi
bilo uređenje gradskih
zidina....

Profesor dr Milenko Pasinović

Kapitalna investicija bi bilo uređenje gradskih zidina, ne isključivo u konzervacijskom smislu. Bedemi bi mogli biti održavani od turističkih posjeta, kao što je to slučaj u Dubrovniku gdje je godišnje prihod između 7 i 10 miliona eura. Sljedeći korak je izgradnja saobraćajnice – zaobilaznice oko Kotora – prvenstveno radi zaštite bedema od vibracija jer se saobraćaj odvija tik uz bedeme. Ovo je projekat ne samo od državnog, već i od međunarodnog interesa jer se ulaže u spasavanje spomeničkog fonda. Isto tako gledam i na spasavanje Tvrđave St. Đovani – trebalo bi da se razmisli o još nekom rješenju osim onog koje je usvojeno. Takođe bi trebalo razmisliti i o postavljanju uspinjače koja bi mimoišla grad i ne bi narušila gradski kulturni pejzaž. Mora se razmisliti o još jednoj stvari koja nije vezana za materijalna sredstva – o definisanju Kotora kao kulturnog centra. Kotor mora da bude svjestan da je najveći resurs njegove egzistencije kulturno nasljeđe. Nekada je imao Jugooceaniju, Jugopetrol, trgovine, a svega toga danas više nema. Danas ima jedino prošlost grada koju moramo valorizovati. Moramo imati valjane programe razvoja kulture. Pomalo sam razočaran nekim sastancima na kojima rukovodioci sagledavaju kulturu jedino kroz prizmu institucija u kojima rade, kao da je kulturno nasljeđe svedeno na domen njihove djelatnosti. Mi moramo voditi brigu o vaninstitucionalnom kulturnom nasljeđu i ne ugrožavati ga više nego što jeste ugroženo, npr. nekontrolisanom gradnjom. Moramo razgovarati o organizaciji kulture na nivou Opštine jer nisam siguran da imamo dobru organizaciju ni u lokalnoj upravi ni van nje. Sada je prilika za bolji menadžment koji će omogućiti bolju prodaju kulture na tržištu. (Profesor dr Milenko Pasinović)

Kotorska kulturna baština je stvarana vjekovima, i mnoge generacije su dale doprinos spomeničkom biću koje mi sada poznajemo. Kad bi bilo koji segment iz bilo kog trenutka prošlosti bio izuzet iz tog spomeničkog bića, kompletna ravnoteža, sklad i ljepota bili bi poremećeni. Zbog čega naša generacija ne bi dala doprinos toj izvanrednoj kulturnoj baštini? Naravno, nećemo stvoriti ni srednjovjekovnu crkvu ni baroknu palatu – živimo u 21. vijeku. Naš doprinos bi mogla biti npr. savremena skulptura kao sastavni dio ovog izvanrednog spomeničkog bića. Nadam se da će ljudi koji odlučuju, makar razmisliti o ulozi svih nas u ovom istorijskom trenutku. Ne treba zaboraviti da je Kotor postao grad brojnih akademskih likovnih umjetnika. Trebalo bi razmisliti o organizaciji otvorenih ateljea kotorskih umjetnika, koji mogu biti i prepoznatljiva turistička atrakcija. Pogodnom za tu namjenu smatram ulicu u kojoj se nalazi Gradska galerija. Nadam se takođe da će organizacija vajarske kolonije u budućnosti postati jedna od tradicija grada, uprkos brojnim protivnicima ove ideje. U budućnosti se moramo izboriti i za otvaranje novih galerijskih prostora. (Tatjana Kriještorac, galeristkinja Gradske galerije)

“Zbog čega naša generacija ne bi dala doprinos toj izvanrednoj kulturnoj baštini?”

Tatjana Kriještorac, galeristkinja Gradske galerije

U povezivanju činilaca kulture, obrazovanja i ugostiteljstva vidim prioritet kulturnog razvoja grada... Naš grad je sam po sebi muzej u graditeljskom smislu. Put do institucija koje se bave kulturom, mora biti jasno označen, pa bi bilo dobro da postoje u gradu oznake, možda s nekom propratnom pričom... Trebalo bi pomoći školovanje mladih koji žele da se bave kulturom, i omogućiti im da svoj praktični rad ili pripravnčki staž odrađuju u gradskim ustanovama kulture... Potrebno je učvrstiti veze najprije između ustanova koje se bave kulturom. Potrebno je svima nama koji se bavimo kulturom, omogućiti redovne sastanke na kojima bismo se dogovarali kako dalje.... Posebnu pažnju je potrebno posvetiti i Centru za kulturu i njegovim aktivnostima. Koji su načini zaposlenja? Kako se isplati kultura?... Važno je i da se ugostitelji dobro pripreme za turističku valorizaciju. Na njihovim terasama, na stolovima, trebalo bi da stoje promotivni materijali o tome šta Kotor nudi i kako do tamo doći... Pomorski muzej se nalazi u Kotoru pored mora i baštini sve što je vezano za more, morski pučinu i ljepotu življenja, a što su nam naši preci ostavili na čuvanje. Mislim da svi muzeji moraju na mnogo bolji način da valorizuju ono što imaju, a njihovi direktori moraju da budu dobri menadžeri. Kako? Treba početi od ulaznica i mi smo upravo to uradili. Svaka naša ulaznica je istovremeno i kartolina koja može da se pošalje poštom u bilo koji dio svijeta. Ona ujedno predstavlja i svojevrsnog ambasadora grada čiji se identitet ne dovodi u pitanje. Moderni pristup poslu je evidentan i kroz audio vodiča, uz čiju pomoć turista neopterećeno može da prati ono što želi, u ritmu koji želi, razgledajući dio istorije o kome audio vodič govori. Dakle, svoju istoriju možemo valorizovati i na ovaj način. Mi u Muzeju posjedujemo audio vodič na 6 svjetskih jezika. Kustosi opet treba da su na usluzi svakom turistu. Muzeji kao institucije moraju da prilagode turistima sve ono što nude kao sadržaj. Takođe, moramo da prilagodimo prostor i osobama s invaliditetom, što smo i učinili, opremajući u prizemlju odjeljenje namijenjeno njima. Ono sadrži najinteresantnije eksponate. O eksponatima na višim spratovima mogu saznati preko video-bima. (Mileva Pejaković-Vujošević, direktorica Pomorskog muzeja Crne Gore)

“U povezivanju činilaca kulture, obrazovanja i ugostiteljstva vidim prioritet kulturnog razvoja grada...”

Mileva Pejaković-Vujošević, direktorica Pomorskog muzeja Crne Gore

Prioriteti su svakako popis i evidencija, opis stanja, zaštite i prezentacije pokretnih kulturnih dobara, jačanje institucionalne brige o ovim dobrima kroz jačanje ustanove Muzeji grada Kotora, osnivanje arheološkog muzeja i centra za konzervaciju. Isto tako prioritet je raditi na osmišljavanju zajedničkih projekata koji bi na adekvatan način favorizovali sve slojeve ovog područja, kao što su zaštita Bokokotorske slikarske škole ikona, zaštita kotorskog zlatarstva, aktiviranje kotorskog zanatstva i favorizovanje onog dijela zanatstva po kojem je Kotor poznat. (*Jasminka Grgurević, slikarka-konzervatorica, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture*)

“Centar za kulturu
treba da se renovira,
oživi, osvjetli, osvježi
nekim novim bojama
kako bi privukao publiku
jer građani više nemaju
naviku da idu tamo.

*Profesorica dr Gracijela Čulić, članica
Savjeta za kulturu Opštine Kotor*

Prioritet je postići kulturni nivo UNESCO-vog grada. Treba stvoriti uslove da se kultura vrati u grad, i ne samo u grad već i u njegovu okolinu. To je jako težak posao. Isto tako, treba angažovati mlade ljude jer su veliki i neiskorišćen potencijal. Mi ih zapostavljamo pa se oni samo povremeno angažuju zahvaljujući nevladinim organizacijama. Trebalo bi ozakoniti dva brenda (a ima ih još) kao nematerijalno kulturno dobro: Bokeljsku mornaricu i „Fašinadu“. Drugo bi moglo sačekati. Takođe, u Kotoru ima mjesta za samo dvije manifestacije: „Kotor Art“ (akcenat je na muzičkim događajima) i Dječiji pozorišni festival. Sve ostale manifestacije koriste i ometaju ove dvije. Ako se ne obnovi ljetnja pozornica, kao i kamerna pozornica pored nje, ovo neće biti moguće. Ova dva elementa su presudna. Velikih sala Kotor nema, ali imaće jednog dana. Centar za kulturu treba da se renovira, oživi, osvjetli, osvježi nekim novim bojama kako bi privukao publiku jer građani više nemaju naviku da idu tamo. Televizija nudi atraktivno upakovane sadržaje i reklame koje svi gledaju ma koliko da su glupe. Ljudi radije ostaju pored ekrana nego što dolaze u Centar za kulturu i gledaju Beketa npr. Tamo nije ni jednostavno doći, niti se tamo osjećaju ugodno i komforno, niti mogu doživjeti kakav umjetnički spektakl onako kako treba – Centar im jednostavno nije privlačan... (*Profesorica dr Gracijela Čulić, članica Savjeta za kulturu Opštine Kotor*)

Mi smo se dogovorili s Ministarstvom prosvjete da napravimo edukativnu učionicu u kojoj bi mladi učili o pomorstvu. Inače smo započeli i s organizovanjem manifestacije namijenjene mladima „Muzej – mladost – muzika“, gdje smo spojili sve potrebne elemente: mlade vodiče, muzičare, atraktivan video-materijal o našim eksponatima... Iako smo državna institucija, u većinu projekata uključujemo i lokalne institucije, pa ćemo to i nastaviti... Međunarodni projekti su takođe prilika da se zbližavaju institucije i gradovi pa se trudimo da uvijek dobro iskoristimo te mogućnosti. Imamo zajedničke projekte s Rijekom, Beogradom, Venecijom... Gdje god da idemo, 30% sredstava obezbjeđujemo iz sopstvenih izvora, 20% dobijamo od grada ili države, a 50% nam sljede iz projekata. (*Mileva Pejaković-Vujošević, direktorica Pomorskog muzeja Crne Gore*)

Kada su u pitanju strateški ciljevi, oni moraju biti usmjereni na zaštitu i očuvanje najznačajnijih vrijednosti prostora. U slučaju Kotora to je vrijedno arhitektonsko nasljeđe i prvorazredni kulturni pejzaž. U pogledu arhitektonskog nasljeđa, čini se da nesporazum oko vrijednosti nasljeđa i načina njegove zaštite ne postoji. Naprotiv, Kotor ima visoko razvijenu svijest o vrijednostima svoje baštine, bilo da se radi o kućama, palatama, crkvama ili fortifikacijama. Metodologija po kojoj treba obnoviti nasljeđe, već je postala zajednička svojina zajednice. U strateške ciljeve, međutim, treba uvrstiti obnovu starih puteva, vrtova, mostova, vodotokova, obradivih imanja i svih drugih oblika kulturnog pejzaža, tj. svih tvorevina nastalih tokom duge prošlosti u sadejstvu ljudskog rada i prirode. Prioritet u narednom periodu mora biti donošenje menadžment plana Kotora, strateškog dokumenta kojim će se regulisati najznačajnija pitanja zaštite njegovih univerzalnih vrijednosti. U pogledu zaštite pojedinačnih arhitektonskih kulturnih dobara, smatram da bi trebalo pristupiti obnovi palate Ivelić u Risnu, palate Dabinović u Dobroti (Kokotova kula) i palate Mazarović u Perastu. U značajne projekte treba uvrstiti i obnovu i revitalizaciju kotorskih bedema. (*Zorica Čubrović, Regionalni zavod za zaštitu spomenika*)

Strateških ciljeva bi zaista moralo biti mnogo, ali u ovom trenutku mi se čine veoma važnim sljedeći:

1. Jačanje veze turizma i kulture jer je turizam najveća ekonomska šansa kulture, a kulturni turizam je najprihvatljiviji način za ekonomizaciju kulture. Dakle, potreban je definisan, institucionalizovan odnos kroz zajednička tijela i zajedničke projekte jer je i materijalna i nematerijalna baština u Kotoru osnov turističke djelatnosti. Bilo bi neodgovorno ovu prirodnu i logičnu vezu ne iskoristiti za potrebe kulture. Turizam se mora vraćati svojim osnovnim resursima, fiskalnim mjerama i grantovima, osnovima obostrane održivosti;
2. Jačanje kadrovskih kapaciteta i zamjena postojećeg a neadekvatnog kadra školovanim ljudima, kao i depolitizacija kulture;
3. Jačanje pravne infrastrukture na nivou Opštine, stabilizacija izvora prihoda i oslanjanje na sve potencijalne izvore, uz najznačajnije učešće budžeta Opštine, ali i države u djelu koji predstavlja nacionalni interes, uz uvođenje konkursnog principa u raspodjelu budžetskih sredstava;
4. Valorizacija spomenika kulture, gradskih trgova i drugih prostora za potrebe kulture;
5. Edukacija iz kulturnog menadžmenta za upravljače, kao i za kulturne poslenike, članove UO institucija, medije, ali i za civilno društvo, posebno mlade, jer ako želimo da participiraju u kulturi grada i osjete je kao svoju, moraju biti edukovani da shvate njen značaj. Takođe, potrebno je podizanje nivoa edukacije o značaju kulture u najširoj populaciji, značaju kulturnog turizma za naš grad, tj. najprihvatljivijeg načina upotrebe kulture u ekonomske svrhe.

Za mene su prioriteti:

- realizovanje projekata povezivanja kulturnih i turističkih resursa kroz zajedničke organe, programe, organizaciju i finansije, i razmatranje mogućnosti formiranja institucije ili tijela, koji bi obavljali funkciju razvojno-istraživačkog centra kulturnog turizma i koji bi bili dio postojećih javnih institucija, Turističkog saveza ili Kulturnog centra pri njegovoj reorganizaciji;
- s tim u vezi, ali i kao opšti preduslov cijele reforme u kulturi, strateško planiranje u Kulturnom centru uz reorganizaciju, osavremenjavanje i definisanje novih nadležnosti i ciljeva;
- izrada i usvajanje Povelje kulturnih prava i odgovornosti u Opštini, koja se oslanja na Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima i državna i međunarodna akta iz oblasti planiranja kulture u gradovima, njeno odobravanje na skupštinskom zasijedanju i uspostavljanje mehanizama kojima bi se garantovalo njeno ispunjenje. (*Tatjana Vuleković, autorka knjige „Kultura i turizam, kultura ili turizam?“*)

Još uvijek u Starom gradu ima praznog prostora za ateljee likovnih umjetnika. Najviše imamo slikara, zatim grafičara, i nekoliko vajara. Umjetnici bi bili u obavezi da atelje otvore za javnost što bi bila izvanredna turistička atrakcija i Kotoru bi mogla da donese imidž grada umjetnika, a omogućila bi umjetnicima da zarade. Navešću primjer za dvije lokacije. Postoji prostor na Gurdiću, na bedemima, koji je jednom i poslužio kao izložbeni prostor djela Jova Abramovića i Zorana i Milice Ujbegović. Poslije toga nikada više nije korišćen, a sada je prazan. Takođe, prostor stare Elektrodistibucije, gore u Škurdi, bio bi izvanredan za tu namjenu i zadovoljio bi potrebe svih gradskih umjetnika. Projekat otvorenih ateljea likovnih umjetnika znatno bi doprinio kulturnoj ponudi grada, a rješio bi problem prostora za rad jer niko od umjetnika nema svoj atelje. Napušteni industrijski prostori u svijetu postaju kulturna mjesta pa se nadam da je vrijeme da i Kotor jedan dio gradskih prostora, umjesto za tende i bašte restorana, ostavi za kulturu i izložbe. Svaka vlast Gradsku galeriju istjeruje s jednog mjesta na drugo, pa bi bilo dobro da ova vlast prvo otvori još jednu galeriju i na svakom gradskom trgu postavi još jedan izložbeni prostor. Nije toliko nužna finansijska pomoć umjetnicima, koliko je potrebno obezbijediti im elementarne uslove za rad. Gradska galerija im pruža ono što može sa svojim skromnim mogućnostima, a njen budžet je nula. Biografije autora i fotografije radova šaljem na sve konkurse galerija iz okruženja. A kada se izložbe odobre, ostaje samo da čestitamo i ponudimo ličnu pomoć jer izostaje bilo kakva institucionalna. Skoro svaki trg može da posluži kao otvorena pozornica: najprije Pjaca od kina koja se naslanja na Gradsku galeriju jer ova jednim vratima izlazi tamo, zatim dvorište same Galerije kao i ulica ispred nje. Tu bi trebalo da zaživi likovna manifestacija koja bi trajala mjesec dana ili nekoliko mjeseci, ili samo tokom ljeta, svejedno. To bi bio otvoreni prostor za likovna dešavanja koji bi privukao umjetnike, domaću publiku, turiste i postao značajna tačka na crnogorskoj mapi ovakvih dešavanja. Nije potrebno ulagati ogroman novac u uspješne kulturne manifestacije – ovo je jedna u kojoj bi umjetnici sami kupili platna i materijal i to uložili. Potrebna nam je saglasnost Opštine i garancija da će Gradska čistoća ovaj dio preko noći da očisti kako bi se umjetnici ujutro ponovo stacionirali. Umjetnici bi tu

sjedeli na svojim stolicama, ispred svojih štafelaja i slikali, izlagali i prodavali svoja djela, a Opština bi procjenila koliko procenata od prodatog pripada njoj da bi sve bilo regularno. I svi bi bili srećni i zadovoljni. Rovinj u Hrvatskoj je otvoreni grad slikara tokom cijelog ljeta – slikari mogu da slikaju i izlažu na ulici. Oni privlače veliki broj turista, a s druge strane zarađuju, što je i najvažnije – slikari imaju jako težak i trnovit život, pun odricanja. Tim ljudima koji stvaraju kulturu, treba pomoći. Zato, ako se već dičimo da jesmo grad kulture, one kojima je Bog dao dar da stvaraju, treba podržati, a ne sputavati na svakom koraku. (*Tatjana Kriještorac, istoričarka umjetnosti, Gradska galerija, Kotor*)

S aspekta „Gradske muzike“, potrebno je riješiti status našeg orkestra. On treba da postane opštinska institucija s jednim članom koji je stalno zaposlen. Nama je za rad potrebno 1000 do 1200 eura mjesečno, ili oko 15 hiljada eura godišnje. Time bismo mogli da obezbjedimo jedan mjesečni honorar, uniforme i kostime (bije, plave, karnevalske, kao i cipele i kaiševe), ispravne instrumente, kopije partitura (kada uskoro budemo morali da posjedujemo originalne, biće nam potrebna veća sredstva), prevoz. Svojevremeno smo s gradonačelnikom Konjevićem imali dobar aranžman. Dobijali smo uniforme i „otplaćivali“ ih određenim brojem nastupa za Opštinu. Prostorije za rad imamo. Dobijeni prostor od 70 kvadrata smo sami uredili. Potrebna nam je bolja saradnja s muzičkom školom. Škola treba da bude blagonaklona prema nama jer nam treba kadar. Učestvujem u radu NVO „Klarinet fest“ koja već tri godine organizuje susret klarinetista iz 7-8 zemalja i okuplja oko 70 učesnika. Svi muzičari iz inostranstva imaju praksu u svojim gradskim muzikama i sa simpatijama govore o danima amaterizma koji su ih i opredijelili za tu profesiju. Potrebni su nam novi instrumenti i nove uniforme... (*Vladimir Begović, „Gradska muzika“, Kotor*)

Ne bi smjelo da se desi da ljeti imamo koncentrisane brojne kulturne manifestacije i programe, a po završetku kupališne da imamo i kraj kulturne sezone. Grad mora da živi kulturu 12 mjeseci i moramo precizno da se izjasnimo i izborimo koje to oblike kulture hoćemo u gradu. Ne može se svaštari – neke petparačke predstave dolaze samo zato što su jeftine, a pune salu jer ne postoje drugačiji, edukativni programi ili ih ima u jako malom broju. Prirodno je da su građani slabo zainteresovani za edukativne programe – to je zato što im se nude u malom obimu. To je kao u slučaju TV Pink ili reality show programa – kada se ti programi nude, oni su i gledani. Tako građanima treba ponuditi drugačije programe i postepeno ih navikavati i uvoditi u sve to... (*Slavko Mandić, novinar Radio Skale, predsjednik Savjeta za kulturu*)

Prioriteti bi bili: veoma oprezno prostorno planiranje, čuvanje kulturnog nasljeđa (naročito u fizičkom smislu), kao i urbana reciklaža – to znači da bi prvo trebalo da iskoristimo napuštene, nemale površine u okviru i u blizini grada (na primjer Elektranu), aktiviramo ih, osmislimo i uvedemo nove sadržaje. Tu su zatim izrada

“Ne bi smjelo da se desi da ljeti imamo koncentrisane brojne kulturne manifestacije i programe, a po završetku kupališne da imamo i kraj kulturne sezone. Grad mora da živi kulturu 12 mjeseci...”

Slavko Mandić, novinar Radio Skale, predsjednik Savjeta za kulturu

strateškog plana razvoja grada, kao i uvođenje održivijih vidova transporta (vođeni saobraćaj, biciklizam, u krajnjoj liniji i podsticanje pješaćenja). Ne treba zaboraviti popis i valorizaciju nasljeđa 20. vijeka i industrijskog nasljeđa. Tu je i aktiviranje prostora koji se nalaze van Starog grada, kao i osmišljavanje programa na teritoriji cijele opštine Kotor. U aktuelnoj izradi plana razvoja kulture će biti prepoznati osnovne potrebe i ciljeve, ali je neophodno vratiti ulogu, značaj, snagu i kapacitet Centru za kulturu kako bi ponovo bio „centar“ kulturnih dešavanja. Čini mi se da su sada mnogi programi „izvučeni“ iz Centra, što dugoročno može dovesti do toga da Kotor bude samo scena za održavanje *ad hoc* događaja, a to nije dobro za grad koji ima ambiciju da mu kultura bude prioritet u razvoju. Takođe mislim da je važno i da se prepoznavanje kulture nađe u strateškim dokumentima Opštine jer iako radimo na strategiji razvoja kulture, ipak nemamo kvalitetan stateški plan razvoja Opštine gdje bi kultura zauzela mjesto koje zaslužuje. Naime, mi u praksi ne vidimo ono za šta se deklarativno zalažemo – da je kultura najvažnija! Ne postoje ni kvalitetni galerijski prostori, niti sistemski osmišljene aktivnosti tokom cijele godine. (Biljana Gligorić, arhitektica, NVO „Expeditio“)

“Smatram veoma važnim okrenuti se trendu moderne umjetnosti koja već decenijama privlači brojnu publiku kao i kritiku na svjetskoj umjetničkoj sceni. Neophodno je pratiti trenutak i biti u toku ukoliko mislimo biti zanimljivi i aktuelni.

Marina Knežević, grafičarka i slikarka, Kotor

Smatram veoma važnim okrenuti se trendu moderne umjetnosti koja već decenijama privlači brojnu publiku kao i kritiku na svjetskoj umjetničkoj sceni. Neophodno je pratiti trenutak i biti u toku ukoliko mislimo biti zanimljivi i aktuelni. Ako bi se našao način da se organizuju izložbe takvog tipa, ne sumnjam da bi to imalo odjeka i bilo na korist ukupnom imidžu grada a i same države. Novi mediji, novi materijali, nove ideje, dio su bogatog likovnog izražavanja i zato nije dovoljno da ih zainteresovani mogu pratiti samo putem interneta ili putovanjem na neko bliže ili dalje odredište. Naravno da u početku to ne moraju biti previše ambiciozni i preskupi projekti, ali neka budu dobro promišljeni i besprekorno sprovedeni do kraja. Ako se ozbiljno i profesionalno počne, kasnije pomoć dolazi sama, pojedinci i institucije se priključuju i žele biti dio toga. Potrebno je da se prepozna da u Kotoru postoje oni koji znaju i koji žele da ponude tako nešto. Takođe je jako važno obratiti pažnju na reklamu kulturnih dešavanja. Obično je svedena na nekoliko plakata skromnog formata na neupadljivim oglasnim tablama i na nekoliko šturih rečenica u lokalnim medijima. Ponude za gostujuće estradne zvijezde, hranu, nekretnine, markete i sl. vidimo svakodnevno na prevelikim bilbordima uz put pa i tamo gdje im mjesto nije, a to bi opet bilo narušavanje ambijenta, slika naše kulture i načina razmišljanja o pejzažu uopšte. Ipak, poruka je više nego jasna – novac se može uložiti u nešto što će odmah donijeti još više novca! Ono što će donijeti neke druge vrijednosti (a nesumnjivo i novac, ali ne na kratke staze) može da pričekava neka „bolja“ vremena. Što se tiče oživljavanja prostora u Kotoru, mislim da je prioritet ljetna pozornica. Treba je osavremeniti i dovesti u funkciju da bi se mogla makar 5 mjeseci tokom godine koristiti za različite manifestacije. Mogao bi se otvoriti, iskopati i očistiti, te urediti prostor citadele na Gurdiću, savršen ambijent za kulturna dešavanja. Ujedno bi oživio dio grada oko južnih vrata koji je izuzetno zanimljiv a sasvim depasiran. Čak i na samim bedemima, u dijelu do Crkve Gospe od zdravlja, mogao bi biti neki koncertni, pozorišni ili muzejsko-galerijski prostor manjeg, kamernog tipa. Uz pravilan odnos prema okruženju, potrebama a i onome što već imamo, samo uz napor da se privede pravoj namjeni, učinilo bi se dosta da Kotor ne bude samo grad kafića i butika. Gradski trgovi bi trebalo mnogo slikovitije da predstavljaju sam grad. Sada je sasvim

svejedno na kojem ste od njih jer svi izgledaju uniformno i ne možete primjetiti razliku od monotonog i sveprisutnog kafanskog mobilijara. Neki su čak izgubili identitet trga pa imate osjećaj da su to ulice oivičene stolovima. Ako se samo sjetimo starih naziva, koji i danas nažalost stoje na bordo zastavicama: „od brašna... od salate... od drva...“, shvatićemo koliko šarma je ta raznolikost davala gradu i koliko je danas besmisleno izgovarati ta imena. Tu fale ulični svirači, koje ima svaki „grad s duhom“, zatim slikari i njihovi ateljei i štafelaji, zanatlije... Iskreno mislim da su nam najbliže zanatlije u Kini. Svakako bi trebalo vidjeti ko su oni koji stvarno mogu doprinijeti ozbiljnoj kulturnoj slici Kotora. Ponuditi im da se uključe i obezbijediti im prostor i sredstva da tu kulturnu politiku i sprovedu. Sve ostalo će doći vremenom samo po sebi. Dakle, najvažnije je da to budu osvjedočeni profesionalci u svojoj struci, bez obzira na druge faktore. Ako je osim domaćih potrebno angažovati ljude sa strane, onda tako treba i uraditi. (*Marina Knežević, grafičarka i slikarka, Kotor*)

Strateški ciljevi u kulturi (oblast književnost) su sljedeći:

- oformiti timove predstavnika svih kulturnih institucija grada koji bi sarađivali i dogovarali se o planovima kulturnih dešavanja za određeni period kako se ne bi podudarali događaji;
- sarađivati sa sekretarijatima za kulturu susjednih gradova (Herceg Novog, Tivta, Budve, Cetinja, Podgorice) i na taj način smanjiti troškove gostovanja određenih književnih stvaralaca, predavača ili pozorišnih ansambala (na primjer povezati gostovanje nekog književnika u Kotoru u vrijeme Trga od knjige u Herceg Novom ili Sajma knjiga u Podgorici...);
- iskoristiti posjete gradova „pobratima“ za dovođenje određenih kulturnih i javnih radnika u Kotor, takođe isticati sopstvene;
- uspostaviti saradnju s lokalnim knjižarama i kao vid reklame organizovati predstavljanje djela određene izdavačke kuće;
- u Gradskoj biblioteci organizovati razgovore vezane za nove knjige dobitnika književnih nagrada i sl;
- uspostaviti saradnju Gradske biblioteke i školskih biblioteka;
- obavještavati sugrađane u radio-emisijama o aktuelnim književnim manifestacijama;
- organizovati književne kolonije za mlade talentovane pisce, koje bi na dalji rad upućivao neki poznati književnik;
- u ljetnjem periodu organizovati književne manifestacije na gradskim trgovima, svakog ljeta odabrati određenog pisca kao uzor – na primjer, na tragu Danila Kiša, sve autore koji u svom djelu imaju elemente Kišove poetike;
- ukazati na bogato nasljeđe renesansnih pisaca Kotora (povezati taj događaj s arhivskim dokumentima);
- svakog mjeseca omogućiti djeci iz škola s područja kotorske opštine da prezentuju svoje radove u Kulturnom centru, Gradskoj galeriji i sl. (i na taj način obavezati profesore i nastavnike da učestvuju u tome).

“Mislim da bi trebalo oživjeti trgove i organizovati što više dešavanja na njima...takmičenje u besjedništvu, recitatorske večeri s radnim naslovom: „Poezija je otvorena vrata u ljude“ ili „Pjesma nikad neće stići do svog posljednjeg stiha“...

Ljiljana Čolan, profesorica srpskog jezika i književnosti, Gimnazija, Kotor

Organizovani odlasci učenika/ca na predstave, koncerte, izložbe jako su značajni. Mi to u Gimnaziji i praktikujemo, kad god možemo. Najčešće su to odlasci na pozorišne predstave, doduše, više smo sarađivali s Kulturnim centrom u Tivtu nego u Kotoru zbog raznovrsnijeg repertoara, a i popusta koje su učenici dobijali za kupljene ulaznice. U posljednje dvije godine uspjeli smo da organizujemo čak i odlazak učenika trećeg razreda (po jedno odjeljenje samo) na Sajam knjiga u Beogradu. Bio je isplaniran svaki dan, bilo da se radi o posjeti manastira i drugih kulturnoistorijskih spomenika na putu do Beograda, bilo da su u pitanju dešavanja na samom Sajmu. Uveče im je omogućeno gledanje neke pozorišne predstave, a jedan dan je bio predviđen za razgledanje kulturno-istorijskih objekata (muzeja, zgrada Univerziteta, Hrama Svetog Save...) Inače, nedavno smo u školi organizovali književno veče Aleksandra Jerkova. Došlo je samo troje ljudi iz grada, iako smo objavili dešavanje na Radio Kotoru. Niko od novinara Skala radija, Radio Kotora, listova „Dan“ ili „Vijesti“ nije došao da proprati događaj. Imali smo promociju njegovih knjiga književne kritike „Samo/osporavanje“ i „De/konstitucija“ mjesec dana prije podgoričke gradske knjižare, a za prvu knjigu je dobio nagradu „Đorđe Jovanović“. U Kotoru, nažalost, kao da se ništa nije dogodilo...

Mislim da bi trebalo oživjeti trgove i organizovati što više dešavanja na njima (takmičenje u besjedništvu, recitatorske večeri s radnim naslovom: „Poezija je otvorena vrata u ljude“ ili „Pjesma nikad neće stići do svog posljednjeg stiha“). Važno je naglasiti značaj određenih subjekata grada (na primjer, Bokeljske mornarice, Srpskog pjevačkog društva „Jedinstvo“, Pomorskog muzeja...) i organizovati njihovo predstavljanje u nekim zajedničkim aktivnostima, možda tematski određenim.

Pokušati sačuvati tradiciju Gimnazije jer se otvaranjem gimnazija u susjednim gradovima smanjuje broj djece koja pohađaju ovu ustanovu, a godine koje se vezuju za njeno postojanje (npr. 1285, 1818, 1864) ukazuju na značaj institucije, kao i na veliki kulturni gubitak ukoliko bi se ona pretvorila u tip srednje stručne škole (bez potcjenjivanja konobara, kuvara, trgovaca...) (*Ljiljana Čolan, profesorica srpskog jezika i književnosti, Gimnazija, Kotor*)

Kao prvo i osnovno, trebalo bi izmijeniti odnos grada prema Gradskoj biblioteci. Mi smo 40 godina funkcionisali u potpuno lošim uslovima jer nemamo stručno obrađen fond (a mislim da smo jedna od rijetkih biblioteka koja još uvijek nema ni katalog). Doduše, kada smo 2007. postali deo bibliotečko-informacionog sistema COBISS Crne Gore, počeli smo sa stručnom obradom fonda i do sada smo obradili skoro 40 hiljada jedinica. Dakle, naš osnovni cilj je obrada bibliotečkog materijala prema međunarodnim standardima. Preporučeno je da biblioteka učestvuje u socijalnoj inkluziji lica s posebnim potrebama, siromašne ili problematične omladine. Bilo bi potrebno napraviti adekvatan prilaz zgradi za osobe s invaliditetom i formirati dječje odjeljenje (koje zbog nedostatka prostora nije odvojeno, iako tako nalažu međunarodni standardi). Organizovaćemo i rad s mladima. Na našem veb sajtu, koji smo pokrenuli ove godine, moći će da dobiju potrebne informacije o radu biblioteke, najčitanijim knjigama, da pitaju bibliotekara i sl. To bio naš drugi cilj. Treći je promocija zavičajne zbirke, kao i pokretanje izdavačke djelatnosti koja nije postojala do sada. U okviru

izdavaštva najavila bih da ćemo ove godine objaviti tri zbornika crnogorsko-hrvatske proze i drame... (*Jasmina Bajo, bibliotekarka Gradske biblioteke*)

Pogrešno je uvjerenje da novca za kulturu nema – ima ga, samo ga treba nabaviti. Npr. dio turističke i izletničke takse treba usmjeriti u fond za kulturu. Ukoliko bi se napravio ugovor s Crnogorskim nacionalnim pozorištem (teatar na budžetu države koji dobija značajna sredstva) da igra 2–3 puta mjesečno u Kotoru, onda bi i cijena predstave bila jeftinija a mi bismo imali punu dvoranu. Marketing može mnogo toga uraditi i u tom slučaju predstave bi stalno igrale. I drugi vidovi kulturnog stvaralaštva zahtijevaju kontinuitet. Nama su potrebni mali kulturni programi. U gradu koji je sam po sebi pozornica, treba tokom čitave godine da se organizuju književne, pjesničke, muzičke ili likovne večeri koje ne koštaju mnogo, a Kotor je ranije po njima bio prepoznatljiv. „Kotor Art“ je nosilac nekih veoma skupih kulturnih produkcija u toku ljeta, i takve programe Kotor svakako zaslužuje. To je neosporna činjenica. Međutim, to je program koji može da vidi samo mali broj ljudi – neke predstave su koncipirane za svega 50 gledalaca. Građani su nezadovoljni zbog takve kulturne politike i često pitaju da li je to neophodno Kotoru u ovom vremenu. Kotoru je potreban elitizam jer je jedan od rijetkih gradova u Crnoj Gori koji zaslužuju takav tretman, ali takve predstave treba da budu dostupne većem broju ljudi. Ako se već iz budžeta izdvajaju pozamašna sredstva (u periodu krize), onda treba da vodimo računa da te predstave budu besplatne za građanstvo jer su već jednom naplaćene budžetskim sredstvima. Inače, tek kada se pobliže upoznate s procesom rada na ovakvim događajima, možete vidjeti koliko ih je teško realizovati – zato se moramo zapitati jesmo li danas uopšte spremni da izdržimo toliki finansijski teret, neophodan za pravljenje programa u kojima se pojavljuju najveća svjetska imena kakvo je npr. Pogorelić. Kada poslije Pogorelića napravite dužu pauzu, onda, čini mi se, imate kontraefekat. Zato mora da bude kontinuiteta... Bilo bi veoma važno da uvežemo obrazovni sistem i kulturne manifestacije. Svjedoci smo da na brojnim književnim večerima nema gotovo niti jednog profesora ili nastavnika, đaka ili studenta. To je nedopustivo. U bivšoj Jugoslaviji bi na promocije knjiga ili likovne izložbe dolazila čitava odjeljenja đaka sa svojim nastavnicima kako bi sjutra o tome raspravljala na časovima. Naša je krivica što ne uspjevamo da zainteresujemo ljude. Treba napraviti dogovor sa svima, počevši od direktora škola, i vjerujem da bi bilo rezultata. (*Slavko Mandić, novinar, predsjednik Savjeta za kulturu*)

Kotor treba da bude kulturno žarište, ne samo u Crnoj Gori već i u dijelu Jugoistočne Evrope. Za to ima potencijala... Sve bi moralo da se rješava krupnim potezima. Pitanje je koliko tu volje zaista postoji, ali nije neizvodljivo. Kotor ima dva pravca. Jedan je kako da se pažljivije osmisli i profiliše imidž „grada fešti“ – ono što zovemo pučka kultura. To bi trebalo da se koncipira za cijelu godinu i da svi koji vode pojedine segmente, zajednički djeluju i da se tome isto da šira podrška. Takođe bi amatersko stvaralaštvo (etno-muzika, karnevali...) trebalo da ima svoju posebnu strategiju razvoja. Elitnija umjetnost (klasična muzika) trebalo bi da ide u pravcu u kojem već donekle ide. U likovnoj umjetnosti bi trebalo otvoriti neki novi segment... Kada dođu priznati slikari

“*Nama su potrebni mali kulturni programi.*

U gradu koji je sam po sebi pozornica, treba tokom čitave godine da se organizuju književne, pjesničke, muzičke ili likovne večeri koje ne koštaju mnogo, a Kotor je ranije po njima bio prepoznatljiv...

Slavko Mandić, novinar, predsjednik Savjeta za kulturu

Li vajari, oni obično kažu: „Ostavite me ovdje 6 mjeseci da radim“. Trebalo bi im zato omogućiti, baš kao i piscima npr, da povremeno borave u Kotoru, obezbjediti im stanove... Kotor bi ih inspirisao nevjerovatno lako i to je jedan od mogućih budućih projekata, da u Kotor dolaze da stvaraju afirmisani umjetnici iz različitih oblasti i iz cijelog svijeta. Možda bismo mogli da dovodimo i pozorišne i muzičke profesionalce, kojim bismo se prezentovali internacionalno. Da budemo prepoznatljivi u širim okvirima a ne samo lokalno. (Petar Pejaković, pozorišni reditelj i predsjednik Fondacije „Kotorski festival pozorišta za djecu“)

“Potomak sam
poznate dobrotške,
starosjedilačke porodice
Radimir koja ima
značajnu prošlost
i istoriju... vlasnik
sam etnološke zbirke,
koju bih, uz pomoć
Grada, želio da učinim
dostupnom široj javnosti.

Zoran Radimir, vlasnik privatne
etnološke zbirke, Dobrota

Kako se pomalo bavim i turizmom, postao sam svjestan nekih posebnosti Dobrote kao što su dobrotška nošnja, dobrotška torta, dobrotška čipka, dobrotško kolo. Neprestano pričajući o tome turistima koji dolaze u moju kuću, došao sam na ideju da štampan male brošure i to na više stranih jezika, što se pokazalo kao odličan potez. Zašto to ne bi mogla da radi Turistička organizacija kad to već rade slične organizacije širom svijeta? I zašto u ponudi suvenira ove organizacije ne bi mogle da se nađu i minijature od dobrotške čipke kakve izrađuje naša Dobročanka Nada Radović? U Dobroti je, dakle, potrebno sačuvati i zaštititi, valorizovati i prezentirati na pravi način nošnju, čipku, tortu i kolo. U Kotoru treba zaštititi instituciju Bokeljske mornarice, kao i sve druge vidove nematerijalnog kulturnog blaga kakav je, recimo, bokeški govor... Takođe je potrebno objaviti rodoslove starih kotorskih porodica (kako je to uradio Dubrovnik) i tako sačuvati istoriju, pored ostalog i zbog toga što se u priči o palatama ovoga kraja često falsifikuje istorija, odnosno čuju pogrešni podaci o pravim vlasnicima, tj. onima koji su te palate gradili. Dešava se često da palate mijenjaju imena po svojim novim vlasnicima, a to nikako ne odgovara istini. Nigdje u svijetu palate ne nose nazive po aktuelnim vlasnicima, već po graditeljima, odnosno porodici koja je u njima stanovala duži vremenski period, te dala i neke značajne istorijske ličnosti. Potomak sam poznate dobrotške, starosjedilačke porodice Radimir koja ima značajnu prošlost i istoriju. Ekonomista sam u penziji ali i vlasnik etnološke zbirke, koju bih, uz pomoć Grada, želio da učinim dostupnom široj javnosti. Najveći dio predmeta čini porodično nasljeđe, odnosno predmeti koji su vremenom izašli iz upotrebe, ali nisu odbačeni ili uništeni već su zahvaljujući prostranim kućama s konobama i šufitima ostali sačuvani. Od brojnih rođaka ali i prijatelja koji su renovirali ili prodavali svoje stare kuće, uspio sam da nabavim određeni broj predmeta koji u tom momentu i nisu imali neku posebnu vrijednost. Kako je grupa predmeta, u međuvremenu, prerasla u veliku zbirku, ona ima ne samo materijalnu već, što je važnije, i značajnu kulturološku i muzejsku vrijednost. Zbirka je nastala u posljednjih nekoliko godina.

Član sam Kolekcionarskog društva iz Kotora i moram reći da je skupljanje poštanskih markica, starog novca ili medalja nešto sasvim drugo u odnosu na pravljenje etnološke zbirke. U ukupnoj porodičnoj istorijskoj zbirci je dosta predmeta porijeklom iz Italije, Francuske, Engleske, Japana i drugih zemalja, koji su ovdje u Boki imali veliku upotrebnu vrijednost, ali se zbog mjesta nastanka ipak ne mogu nazvati etnografskim predmetima. U etno-zbirci je ipak najviše onih koji su nastali i bili u upotrebi u Dobroti i Boki. Koristio sam instrukcije Zakona o muzejima, gdje je tačno navedeno kako zbirke treba da budu popisane i sortirane. Zbirka ima oko 400 predmeta;

podijelio sam ih u nekoliko cjelina: narodna nošnja Dobrote (muška, ženska, dječija), građansko odijelo, tekstil, odjevni predmeti, ukrasni predmeti, dobrotška čipka, bijeli vez, suncobrani i štapovi, stari alati, muzikalije (instrumenti, note, radio-aparati, stare gramofonske ploče), posuđe, navigacijski instrumenti, mjerni instrumenti, oružje itd. Prije 2 godine prvi put sam prikazao dio zbirke u Pomorskom muzeju u Kotoru. Od Pomorskog muzeja Crne Gore sam dobio i dobijam veliku podršku u radu (stručna pomoć, štampanje kataloga, prostor i sl) i veoma sam zahvalan na tome. Tom prilikom sam obećao da ću gradu pokloniti dio zbirke – tj. one eksponate koji imaju etnografski značaj. Predsjednica Opštine mi je tada obećala da će se pronaći neki prostor, ali izgleda da grad još uvijek nema dovoljno senzibiliteta za to. Moja je želja da se to sve što prije, pa makar i privremeno, negdje izloži. Danas svako malo mjesto u okruženju ima svoju etnografsku zbirku pa mi je teško prihvatljivo da je Kotor nema. Svako mjesto, inače, ima svoje specifičnosti, a one su najvidljivije na ovaj način... Obilazak postavke bi trebalo da postane obavezan za sve turiste koji izletničkim autobusima ili kruzerima dolaze u Kotor (ima ih na stotine svakog dana), pa bi zbirka mogla da prihoduje značajna sredstva. Recimo Dubrovnik je turistima ponudio (pored obilaska arhitektonskog i spomeničkog blaga koje ima, i koje mi imamo!) i nekoliko lokacija na kojima je vidljiv kulturni život grada u prošlosti. To su palata Sponza, Knežev dvor, Pomorski muzej, Akvarijum, Apoteka male braće... Postavka zbirke je isplativa ne samo zbog prodatih ulaznica, već i zbog prodaje suvenira: replika koje mogu da se rade po uzoru na originalne eksponate, razlednica s fotografijama eksponata itd. Etnološku zbirku, dakle, želim da poklonim gradu, ali je prostor za postavku najveći problem. U stvari, prostora u gradu ima, ali ne i do kraja volje da se on pronađe i ustupi za ovu namjenu. Mislim da bi moguće rješenje bilo da se zbirka negdje postavi u tzv. probnom periodu kako bi se vidjelo privlači li dovoljan broj posjetilaca i da li je to sve isplativo, odnosno da li je isplativije od npr. izdavanja prostora za kafić s terasom (što je lokalnoj samoupravi osnovni reper za ekonomsku isplativost). Osim prostora, potrebna je i stručna podrška kako bi cijeli posao bio profesionalno realizovan. Konačno, potrebna je finansijska podrška grada – muzeji su ipak dotirane institucije. Odavno se u gradu razmišlja o otvaranju Istorijskog muzeja. Zašto ne objediniti sve to? Siguran sam da bi to bila atraktivna destinacija za sve posjetioce. Upoređujući ovu kolekciju s onim iz okruženja, mislim da bi se mogla napraviti bogata postavka. Osim toga, pojedini građani su na izložbi u Pomorskom muzeju izrazili želju da ustupe poneki predmet iz svoje kuće. Zato bi ovo trebalo da bude inicijalna postavka koja bi se vremenom dopunjavala i obogaćivala novim eksponatima. (*Zoran Radimir, vlasnik privatne etnološke zbirke, Dobrota*)

Kotor i njegov poseban status u kulturi Crne Gore – Ne bismo željeli da ponavljamo opštepoznate činjenice o istoriji i kulturi Kotora, istorijskim mijenama, neprocjenjivom umjetničkom blagu, već želimo da ovaj naš prijedlog ne ostane samo na nivou lijepih želja i volonterizma. Dobro proučivši postojeće pozitivno-pravne propise iz oblasti lokalne samouprave, mišljenja smo da bi trebalo pokrenuti odgovarajuću inicijativu, u skladu sa zakonskim propisima, da Kotor dobije status grada. Bez obezbjeđenja institucionalnih pretpostavki „Kotor – grad kulture“ sveo bi se na domen volunterističkog i otuđenog arbitriranja daleko od institucija iz oblasti kulture i javnosti. Vaše ankete sprovedene u

okviru izrade ovog projekta govore u prilog ovom mišljenju, tako da bi „politička volja i volja građana bila harmonizovana“. Demokratska društva, kojima i mi težimo, razumiju da su te „dvije“ volje – dvije strane istog odraza u ogledalu. Sticanjem statusa grada obezbjedile bi se sve ekonomske, socijalne pretpostavke, kao i pretpostavka zdrave životne sredine.

Kotor i mediteranski kulturni krug – Osmišljavanjem kreativnih projekata u oblasti naučne i kulturne saradnje s vladinim i nevladinim sektorom i stvaranjem partnerskih odnosa povezali bismo javne organe vlasti, javne kulturne ustanove, nezavisne kulturne organizacije, medije i privatni sektor u usaglašavanju zajedničkih ili različitih gledišta iz oblasti kulturnog života.

Turizam i kultura – Kotor sa svojim pjacama i pjacetama predstavlja veliku scenu na otvorenom. Svjedoci smo da na njoj dominira gotovo isključivo ugostiteljski sadržaj. Ugostiteljski objekti vjerovatno nenamjerno u mnogim prilikama raznim imobilijarom potpuno obesmišljavaju arhitekturu Starog grada, a ne nude ništa osim standardne ponude. Ideja bi bila da se uradi projekat i promijeni prije svega kuturna i turističko-ugostiteljska ponuda (npr. da se uključe slikari, arhitekti, muzičari, glumci, studenti Fakulteta dramskih i lijepih umjetnosti, plesne grupe i autori iz oblasti primjenjenih umjetnosti). Pri tome, ugostiteljski objekti bi, prije svega po nalogu Opštine, morali pokazati želju i volju za saradnjom.

Ljetnja pozornica – arhitektonsko i funkcionalno oblikovanje – Kao što je poznato, projektna dokumentacija a samim tim i idejno rješenje za oblikovanje ljetnje pozorinice u Kotoru davno su napravljeni, ali nikada se nije prišlo izvođenju radova, najčešće iz objektivnih razloga zbog nedostatka finansijskih sredstava. Imajući u vidu značaj Kotora u kulturnom životu zemlje i regiona, ovo rješenje zahtjeva koordinirani rad svih nadležnih institucija iz oblasti kulture i Opštine Kotor jer je u pitanju kulturni objekat od značaja ne samo za grad i lokalnu samoupravu, nego i šire. Na taj način bi grad dobio kulturni objekat s jasno osmišljenom funkcijom i upravljao bi njime. *(Predlozi J. U. Kulturni centar „Nikola Đurković“, upućeni i-mejlom)*

BOKA KOTORSKA

Pitanje da li bi Boku trebalo tretirati kao jedinstven kulturni region ili planirati sve gradove posebno, smatram izuzetno važnim. Želim da podsjetim na evropski model kulture koji potencira „jedinstvo raznolikosti“. Takav koncept podstiče programe različitosti, ali u isto vrijeme promoviše zajedničke evropske vrijednosti. Region Boke je pravi predstavnik takvih principa u praksi i trebalo bi ga sačuvati. Boku treba markirati kao kulturni region i njen kulturni razvoj treba planirati upravo po njenim posebnostima. (*Jasminka Grgurević, slikarka-konzervatorica, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture*)

Pobornik sam ideje po kojoj je Boka jedinstvena prirodna cjelina – a znamo da je kao takva proglašena jednim od 25 najljepših zaliva svijeta. Kada su u pitanju organizacija, korišćenje i planiranje prostora, a veliki dio kulture jeste dio tog prostora, ne mogu se parcijalno donositi lokalni planovi razvoja s granicama na Verigama ili negdje drugo. Postoji nekoliko stvari koje su zajedničke za cijelu Boku i ne mogu se odvojeno posmatrati. Kako sada govorimo o Opštini Kotor, mislim da se nalazimo u prelomnom trenutku planiranja kulturnog razvoja. Prelomnom utoliko što Kotor ima jednu lošu naviku - kada god govori o kulturi, on se odmah vraća u prošlost. Hajde da prošlost ne pretvaramo u muzejsku vrijednost, u beživotni eksponat, već da nasljeđu udahnemo život savremenosti i da nam to bude izvor prihoda. I u turizmu je prisutna moda pa se i trendovi rađaju i umiru, ali siguran sam da je najstariji turizam bio povezan s kulturom i da je u tome njegoja budućnost. (*Profesor dr Milenko Pasinović*)

Nisam siguran za Crnu Goru, ali znam, recimo, da je Hrvatska stavila (nekim aktom) dvije oblasti kao strateške ciljeve razvoja: turizam i kulturu. Smatram da Crna Gora nije mnogo različita u tom smislu – možda bi kultura mogla da bude državni prioritet. Sigurno bi takvi ciljevi morali da se definišu i za Boku. To nije samo stvar lokalne uprave, već i države. Državnom odlukom bi Kotor ili Bokokotorski zaliv trebalo da bude mjesto od posebnog kulturnog značaja i da na taj način bude prioritet. Dakle, Kotor bi trebalo proglasiti gradom kulture a to bi povuklo za sobom turizam, ekonomski razvoj i prosperitet. Kako to ne vidjeti kada se spustite s Njeguša? Zaliv bi mogao da bude jezgo od kojeg sve zavisi: saobraćaj, ekonomski razvoj, izgradnja, urbanizam... Pitanje Boke za sobom povlači mnogo drugih pitanja. Svaki od gradova u Boki ima svoje specifičnosti i treba ih gajiti kao specifičnosti. Kulturna saradnja među njima je na slabim granama. Boka treba da nastupa kao jedan prostor... Kako zajednički napraviti npr. regionalno primorsko pozorište u tri grada gdje bi se predstave igrale naizmjenično? Ili npr. kada već dođu ruski umjetnici i pređu hiljade kilometara do Kotora, zašto ne bi igrali u Budvi i Tivtu? Postoji veliki potencijal da se prvo zajedno nađemo pa da onda vidimo kako da nastupimo kao jedinstveni prostor, i geografski i

istorijski, stilski ako hoćete... *(Petar Pejaković, pozorišni reditelj i predsjednik Fondacije „Kotorski festival pozorišta za djecu“)*

Mislim da Boka mora da bude jedan kulturni region. Boka se nikada nije dijelila – ona je geografski pojam, baš kao i antropološki, sociološki. Ne smije tu biti separatizma: mi ćemo ovo, vi ćete ono, kod nas će biti ovo, kod vas ono... Svojevremeno je u kotorskoj Gimnaziji postojala dramska sekcija koja je sasvim pristojno radila i imala turneju po mnogim mjestima Boke. Isto tako i bilo koja pozorišna predstava može igrati u svim pozorištima u Boki, a ako za to nema uslova, treba ih stvoriti. Festival klapa u Perastu, recimo, tokom kojeg se nemate gdje parkirati pa možete doći jedino padobranom ili paraglajderom, mogao bi se reprizirati i u drugim gradovima. Mnogo ima nedovršenih priča, ali sve se one odvijaju unutar Boke koja je cjelina... *(Profesorica dr Gracijela Čulić, članica Savjeta za kulturu Opštine Kotor)*

Već sam govorila o značaju interregionalnosti. Nikako u procesu tranzicije ne smijemo da izgubimo svoj identitet i one lokalne vrijednosti koje su prepoznatljive. Na kraju krajeva, mi znamo da mi nismo privredno razvijena Opština, niti da smo prepoznatljivi po nekim velikim industrijama, niti smo velika turistička destinacija. Kotor treba definitivno da ulaže u kulturu i kulturni turizam jer ljudi koji dolaze u Kotor, upravo dolaze zbog kulturnog nasljeđa, kulturnog identiteta Kotora. *(Ljiljana Jovović, sekretarka za kulturu i društvene djelatnosti Opštine Kotor)*

Boka je veliki kulturni potencijal i može se valorizovati i kao regija, a i po segmentima. Logično je da ipak bude posmatrana kao cjelina jer povezanost manjih cjelina čini dobro kulturi. I ne samo povezanost opština u Boki, već i u cijeloj Crnoj Gori – treba povezati i jug i sjever i kulturna razmjena bi pokazala sjajne rezultate: mnoge su civilizacije na našem tlu krčile sebi put i zanimljivo je sve to vidjeti. *(Mileva Pejaković-Vujošević, direktorica Pomorskog muzeja Crne Gore)*

Boka Kotorska predstavlja nedjeljivi region, jedinstvenu cjelinu sa zajedničkom istorijom, tradicijom i ukupnom zajedničkom baštinom. Privredna pitanja, infrastrukturna rješenja, prije svega saobraćaj, ekološka pitanja, pitanja zaštite prirodne i kulturne baštine treba da se rješavaju na nivou ove cjeline. Poseban značaj u tom smislu treba da ima obnova broskog saobraćaja koji predstavlja najprirodniji oblik komunikacije u zalivu i jednu od najbitnijih istorijskih kategorija Boke. *(Zorica Čubrović, Regionalni zavod za zaštitu spomenika)*

Mislim da treba pronaći neku sredinu u odnosu na ove odvojene iskaze... Naravno da treba štititi sve lokalne osobenosti i prvo postaviti sopstvene stratezijske ciljeve, ali nismo toliko drukčiji i toliko bogati da svoju kulturnu atraktivnost ne povezujemo s kulturnim bogatstvom okruženja, posebno najbližeg. U Boki, nažalost samo ljeti, postoji obilje različitih događanja, od vrhunskih umjetničkih do zabavnih, popularnih i tradicionalnih, kakvo rijetko gdje egzistira na ovako malom prostoru, površine možda prosječnog evropskog grada. Zato mislim da se područje mora podstaći na saradnju, razmjenu i zajednički nastup kako na kulturnom prostoru – posebno internacionalnom koji podstiče regionalizam, tako i na turističkom tržištu s obzirom na identična razvojna opredjeljenja. Za posjetioca bokeljskih mjesta granice između opština ne postoje, odnosno irelevantne su. Mislim da je preveliki luksuz razmišljati isključivo lokalno, mi se moramo dopunjavati i zajedničkim planovima činiti sliku cijelog područja kompletiranom. Znači, potrebno je stvoriti takve opštinske strategije koje su, čuvajući specifičnosti, otvorene i komuniciraju ponajprije sa sopstvenim regionom koji ne predstavlja samo geografsku celinu, već kompatibilni kulturni prostor. Dakle, sama strategija koja je i po zakonu opštinski akt, mora sadržati elemente saradnje kao obavezujući. A mi danas čak nemamo ni pouzdane informacije jedni o drugima, a kamoli korisnu i isplativu kulturnu saradnju. (*Tatjana Vuleković, autorka knjige „Kultura i turizam, kultura ili turizam?“*)

Smatram da je Boka jedinstveni kulturni region i da razvoj kulture treba zajedno planirati i usklađivati, ali poštujući specifičnosti i zahtjeve svakog bokeljskog grada pojedinačno. (*Marina Dulović, direktorka Škole za osnovno i srednje muzičko obrazovanje*)

Kulturu Kotora posmatram u okviru kulture Boke jer Boka ima svoj istorijski i svaki drugi identitet pa se ne može pričati o kulturi Kotora bez priče o kulturi Tivta, Budve, Herceg Novog. Oko toga je bilo rasprava na radionicama u okviru procesa izrade kulturnih strategija. Osnovna zamjerka bila je da ne postoji institucija koja bi se brinula o regionalnom aspektu kulture u Boki. Opštine moraju da planiraju svoj kulturni razvoj upravo posjedujući svijest da same moraju da njeguju regionalizam, i da on treba da bude dio kulturnih politika koje vode. (*Stevan Kordić, fotograf, član Savjeta za kulturu Opštine Kotor*)

Važno je imati u vidu i nivo Boke i nivo Opštine, jer to su različiti nivoi. Ja bih tu dodala i treći – crnogorski, i četvrti – evropski nivo. Na kraju, Kotor je dio svjetske kulturne baštine. Te međuslojeve moramo popuniti i zbog nas samih koji ovdje živimo. (*Biljana Gligorić, arhitektica, NVO „Expeditio“*)

Što se bibliotekarstva tiče, bilo bi sjajno kada bi Boka funkcionisala kao jedinstven kulturni region. Hercegovačka biblioteka je u januaru ove godine primila priznanje za najbolju gradsku biblioteku u Crnoj Gori. Pošto ima veoma dugu tradiciju kvalitetnog rada, mislim da bilo odlično da se na neki način poveže s Tivtom i Kotorom. Tada bismo mogli zajedno da koordiniramo potrebne aktivnosti, da se poslovi ne dupliraju. Pošto Novi ima veliku zavičajnu zbirku, koja je i digitalizovana, on bi mogao da radi na zajedničkoj regionalnoj zavičajnoj zbirci Boke, a Kotor i Tivat nešto drugo. Ako bismo radili zajedno, mislim da bi bibliotečka aktivnost u Boki bila mnogo kvalitetnija. (*Jasmina Bajo, bibliotekarka Gradske biblioteke*)

OSTALE TEME

Sekretar sam Udruženja paraplegičara u Kotoru, koje je član Koalicije organizacija osoba s invaliditetom, i predsjednik sam Opštinskog savjeta za brigu o osobama s invaliditetom, tako da sam upoznat s problemom (ne)dostupnosti objekata kulture. Reći ću šta smo preduzeli unutar rada Savjeta.

Donesen je Zakon o građevinarstvu kojim je predviđen rok od 5 godina u kojem svi objekti od javnog značaja treba da budu prilagođeni osobama s invaliditetom. Mi smo svim institucijama na području naše opštine poslali dopise o obavezama i rokovima. Takođe smo ih upozorili na sankcije ukoliko ne postupe po Zakonu. Ostaje da sačekamo da u datom roku izvrše potrebne radove.

Neke su to do sada već uradile ali mnoge još uvijek nisu. Promjene su vidljive u školama, Domu zdravlja, nekim apotekama, ali i u mnogim zgradama. Kotorški bioskop i Centar za kulturu, nažalost, nemaju dostupne objekte. Tivatski centar za kulturu je npr. stavio rampu. Katedrala Svetog Tripuna ima dva stepenika na ulazu koja su nama u kolicima nepremostiva prepreka. Kako se i riznica i muzej Katedrale nalaze na spratu, oni nam, nažalost, ostaju nedostupni. Jedino rješenje je izgradnja stepenišnog lifta. Ona ne zahteva veliko ulaganje.

U prizemlju zgrade Pomorskog muzeja je, recimo, postavljen video-bim za potrebe lica s invaliditetom pa je moguće pogledati film o zbirkama koje se nalaze na višim spratovima. Ipak, postoji još jedno rješenje. Sjedišta-liftovi (koštaju oko 10 hiljada eura) mogu se montirati duž stepeništa zgrada (spiralna ili klasična) i na taj način pomoći i starijim osobama da se popnu na sprat. Mislim da to dugujemo i turistima koji dolaze s destinacija udaljenih i po nekoliko hiljada kilometara.

Javni toalet u Kotoru je takođe nedostupan, a to je nedopustivo s obzirom na veliki broj turista. (*Zoran Radimir, vlasnik privatne etnološke zbirke, Dobrota*)

Najviše bi me obradovalo kada bi na kulturne programe počeli da dolaze ljudi iz interesovanja prema samim programima, a ne da bi bili viđeni na tim manifestacijama ili da bi prisustvovali koktelu. Ja mislim da to više nigdje nema - da na pozivnici piše da je poslije manifestacije planiran koktel, i to samo da bi privukao publiku više od same književne večeri npr...

Takodje bi me učinilo srećnim da uvežemo obrazovni sistem i kulturne manifestacije i programe. Svjedoci smo da na brojnim književnim večerima nema niti jednog profesora ili nastavnika, đaka ili studenta, ili ih ima jedno ili dvoje. To je nedopustivo. U bivšoj Jugoslaviji bi na promocije knjiga ili likovne izložbe dolazila čitava odjeljenja đaka sa svojim nastavnicima kako bi sutra o tome raspravljali na časovima. Naša je krivica što ne upjevamo da zainteresujemo ljude. Treba napraviti dogovor sa svima, počevši od direktora škola, i vjerujem da bi bilo rezultata. (*Slavko Mandić, novinar, predsjednik Savjeta za kulturu*)

Intervjui realizovani tokom proljeća/ ljeta 2011.

Zahvaljujemo se...

Zahvaljujemo se svim učesnicima/ama radionica i fokus grupa, kao i svima vama koji/e ste izdvojili/e vrijeme i energiju da biste sa nama individualno razgovarali ili nam dostavljali pismene predloge. Vjerujući u participativni pristup pri kreiranju strateških dokumenata, trudili smo se da, u što većoj mjeri, integrišemo materijal prikupljen tokom procesa konsultacija u publikaciju koju držite u rukama.

ČLANOVI/CE RADNOG TIMA ZA KOORDINACIJU PROCESA:

- Katica Brkanović, Opština Kotor, Sekretarijat za kulturu, sport i društvene djelatnosti
- Jasminka Grgurević, Područno odjeljenje Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore (bivši Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor)
- Stevan Kordić, član Savjeta za kulturu Opštine Kotor

Saradnici/e na prikupljanju i obradi materijala:

Tatjana Rajić, Aleksandra Kapetanović, Vesna Leković, Martina Đeković, Biljana Gligorić, Sandra Lalić, Aleksandra Marić, Marijana Davidović, Tomislav Žegura, Slađana Petković, Olga Vukmirović, Vedrana Adžić, Iva Čelanović, Lidija Tomašević, Uroš Mihailović

RADIONICA: STRATEŠKO PLANIRANJE KULTURE NA LOKALNOM NIVOU /Trening organizovan za predstavnike/ce opština Kotor, Tivat i Herceg Novi/ 02. jul 2010.

Dragan Laković, Centar za kulturu Tivat; Marijana Mišić Škanata, Evropski dom Tivat; Jasmina Bajo, Gradska biblioteka i čitaonica Kotor; Ruža Danilović, Pomorska biblioteka Kotor/ NVO „Notar“ Kotor; Vesna Leković, Expeditio; Milenko Pasinović, Univerzitet Mediteran, Fakultet za turizam Bar; Boris Pean, Opština Tivat; Saša Milošević, JU Kulturni centar „Nikola Đurković“ Kotor; Ljiljana Jovović, Opština Kotor; Tatjana Rajić, Expeditio; Mirta Gržanić, Opština Herceg Novi; Vojislav Kilbarda, JUK Herceg Fest, Herceg Fest; Milka Pasković, Opština Kotor; Jelena Vuković, Opština Kotor; Zoran Dragović, Opština Kotor;

FOKUS GRUPE U OKVIRU ISTRAŽIVANJA „KULTURNE POTREBE MLADIH U BOKI KOTORSKOJ” proljeće 2010.

Tatjana Kriještorac, Gradska galerija Kotor; Marija Starčević, Gradska biblioteka i čitaonica Kotor; Marijana Mišić Škanata, Radio Tivat/ Evropski dom Tivat; Ruža Danilović, Biblioteka Pomorskog fakulteta Kotor; Lidija Begović, Gimnazija Kotor; Tihana Čulafić, Kulturni centar „Nikola Đurković“ Kotor; Branka Kosić, NVO Nada, Herceg Novi; Branka Božović Grubor, Opština Herceg Novi; Marija Vičević, Sekretarijat za kulturu i društvene djelatnosti, Opština Kotor; Madalena Jovanović, Sekretarijat za kulturu i društvene djelatnosti, Opština Kotor; Snežana Stevović, Kancelarija za prevenciju narkomanije Kotor; Iva Gopčević Čelanović, NVO Forum MNE, Kotor; Nemanja Radonjić, volonter u NVO Forum MNE; Čedo Novović, Organizacija slijepih osoba Budve, Herceg Novog, Tivta i Kotora; Vojislav Kilbarda, JUK „Herceg Fest“, Herceg Novi; Nada Arnaut, NVO Omladinski centar, Herceg Novi; Mirjana Vukasović, JU Muzeji Kotor, Muzej grada Perasta; Ilija Radović, Bokeljska mornarica, Podružnica Kotor; Izabela Matoš, Kreativni studio „Isart“, Herceg Novi; Jelena Vukasović, Radio Kotor i producent Kotorskog festivala za djecu;

PREZENTACIJA SA DISKUSIJOM: ISTRAŽIVANJE KULTURNE POTREBE MLADIH U BOKI KOTORSKOJ 30. mart 2010.

Ilija Janović, Opština Tivat; Marija Ramljak, Opština Tivat; Milena Kokić, „Weld“ Budva; Ana Komarova, „Weld“ Budva; Jelena Vukasović, Radio Kotor; Marjan Šantić, P.K. Vjeverica; Dragan Jovanović, P.K. Vjeverica; Branka Božinović, Radio Dux; Miodrag Savić, „CIP“ Kosovska Mitrovica; Iva Čelanović, Forum MNE; Snežana Stevović, Kancelarija za prevenciju narkomanije Kotor; Branka Kosić, NVO „Nada“ Herceg Novi; Venera Ljutić, NVO Kompas; Vladimir Stijović, NVO Vertigo; Nikola Dončić, Hrvatski dom 1893; Nikola Perović, Galerija „Ankora“; Milenko Pasinović, Fakultet za turizam Bar; Tripo Schubert, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore; Dubravka Jovanović, Skala Radio; Ljupka Kovačević, NVO Anima; Jelena Vulić, studentkinja; Jelena Avramović, Zavod za školovanje i rehabilitaciju lica sa poremećajima sluha i govora; Katica Brkanović, Sekretarijat za kulturu i društvene djelatnosti – Opština Kotor; Marija Vičević, Sekretarijat za kulturu i društvene djelatnosti – Opština Kotor; Maruška Drašković, NVO Anima;

RADIONICA KOJOM JE OTPOČEO PROCES IZRADE LOKALNIH PROGRAMA RAZVOJA KULTURE KOTORA, TIVTA I HERCEG NOVOG 17. mart 2011.

Jasminka Grgurević, Područno odjeljenje Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore (bivši Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor); Milica Nikolić, Ministarstvo kulture Crne Gore; Marina Brainović, Društvo prijatelja Perasta; Stevan Kordić, Društvo za obnovu manastira Podlastva, Grbalj; Uroš Mihailović, Kotorski festival pozorišta za djecu; Vesna Leković, Expeditio Kotor; Aleksandra Marić, Media centar mladih - Herceg Novi; Iva G. Čelanović, Forum MNE (mladi i neformalna edukacija); Milena Radojević, Centar za kulturu Tivat; Petar Krek, Opština Kotor; Tijana Dragojević, NVO KOMPAS Kotor; Dajna Marinković, NVO Kompas Kotor; Tomislav Žegura, NVO Kompas, Kotor; Nikola Klakor, Centar za kulturu Tivat; Neven Staničić, Centar za kulturu Tivat; Boris Lancerotti, NVO – Glazbeno prosvjetno društvo Tivat; Marija Mihalček, JU Muzeji Kotor – Muzej grada Perasta; Gordana Franović, Područno odjeljenje Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore (bivši Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor); Dragan Starović, Kulturni centar Kotor; Katica Brkanović, Opština Kotor; Snežana Pejović, Državni arhiv - Istorijski arhiv Kotor, NVO „Notar“ Kotor; Nataša Gobović, Pomorska biblioteka Kotor; Bosiljka Radonjić, Opština Tivat; Lazar Božović, NVO KUD „Boka“ Tivat; Antonija Đurović Novoselac, Kulturno-sportski centar DiANO; Branka Grubor Božović, Opština Herceg Novi; Slađana Vučević, NVO „Udruženje žena“ Bijela; Dragan Laković, Centar za kulturu Tivat; Marijana Mišić Škanata, Evropski dom Tivat; Tatjana Rajić, Expeditio Kotor;

OKRUGLI STO: KULTURNO NASLJEDJE I PREDIO NA TERITORIJI OPŠTINE KOTOR (GRADITELJSKO, POKRETNO, DOKUMENTACIONO, MUZEJSKO, NEMATERIJALNO) 5. april 2011.

Tvrtko Crepulja, Opština Kotor; Milenko Pasinović, Fakultet za pomorstvo Bar; Mileva Pejaković Vujošević, Pomorski muzej Crne Gore; Ilija Lalošević, Arhitektonski fakultet; Maja Proročić, Kotor Inženjering; Snežana Pejović, Državni arhiv – Istorijski arhiv Kotor / NVO „Notar“ Kotor; Ruža Danilović, Pomorska biblioteka Kotor / NVO „Notar“; Ilija Radović, Bokeljska mornarica - Podružnica Kotor; Biljana Gligorić, Expeditio; Aleksandra Kapetanović, Expeditio; Tatjana Rajić, Expeditio;

OKRUGLI STO: ARHITEKTURA I PROSTORNO PLANIRANJE NA TERITORIJI OPŠTINE KOTOR 5. april 2011. u 19.00

Radojka Mijanović, NVO „Zaštita prostora“ Budva; Milena Bećir, NVO „Zaštita prostora“ Budva; Zorana Milošević, MonteCep Kotor; Aleksandra Kapetanović, Expeditio; Biljana Gligorić, Expeditio; Maja Proročić, arhitektica, Kotor; Tatjana Rajić, Expeditio;

OKRUGLI STO: LIKOVNE UMJETNOSTI, FILM, VIDEO, NOVI MEDIJI I FOTOGRAFIJA NA TERITORIJI OPŠTINE KOTOR 8. april 2011.

Nada Radović, Ivana Lazarević, Uroš Mihailović, Kotorski festival pozorišta za djecu; Eleonora Apollonio, slobodna slikarka; Aleksandra Marić, Media centar mladih; Jasminka Grgurević, Područno odjeljenje Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore (bivši Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor); Milenko Premović, slikar; Katica Brkanović, Opština Kotor - Sekretarijat za kulturu

OKRUGLI STO: MUZIKA I KNIŽEVNOST NA TERITORIJI OPŠTINE KOTOR 04. april 2011.

Vesna Leković, NVO Expeditio; Andro Saulačić, NVO „Karampana”; Marija Mihaliček, JU „Muzeji” Kotor – Muzej grada Perasta; Gojko Andrijašević, JU „Muzeji” Kotor; Dragan Starović, Kulturni centar Kotor; Petar Pejaković, Kotorski festival pozorišta za djecu; Stevan Kordić, NVO Expeditio; Katica Brkanović, Opština Kotor; Tatjana Rajić, Expeditio; Romeo Mihović, „Kamelija” Stoliv; Jasmina Bajo, Gradska biblioteka i čitaonica Kotor; Ivana Roganović, Gradska biblioteka i čitaonica Kotor;

RADIONICA: SWOT ANALIZA I STRATEŠKI PRAVCI RAZVOJA KULTURE U OPŠTINI KOTOR 29. april 2011.

Slavko Mandić, Savjet za kulturu Opštine Kotor - Skala radio; Katica Brkanović, Opština Kotor; Marija Mihaliček, JU „Muzeji” Kotor; Marina Dulović, ŠOSMO „Vida Matjan”; Vladimir Begović, Gradska muzika Kotor; Tatjana Kriještorac, Gradska galerija; Stevan Kordić, Expeditio; Biljana Gligorić, Expeditio; Milenko Pasinović, Jovan Martinović, Tatjana Rajić, Expeditio; Aleksandra Kapetanović, Expeditio

OKRUGLI STO: NEVLADINE ORGANIZACIJE SA TERITORIJE OPŠTINA KOTOR, TIVAT I HERCEG NOVI 29. april 2011.

Ilija Mlinarević, Savjet za mlade Opštine Kotor; Rafela Lazarević, HGD – Hrvatsko građansko društvo Crne Gore; Katica Brkanović, Opština Kotor; Milena Proročić Tomić, NVO „Otvori srce”; Branko Proročić, KDK; Ruža Danilović, Pomorska biblioteka / NVO „Notar” Kotor; Pina Bubanja, NVO Ars Praesentia Boke Kotorske; Romeo Mihović, NVO „Kamelija” Stoliv; Tijana Petrović, Opština Kotor; Dinko Milošević, Bokeljska mornarica – Podružnica Kotor; Đorđe Trajčević, „Pravi put”; Vesna Đukanović, „Pravi put”; Vedrana Petković, „Pravi put”; Anita Kovačević, NVO Anima; Paula Petričević, NVO Anima; Ervina Dabižinović, NVO Anima; Dušan Vuleković, nezavisni akter; Tatjana Rajić, Expeditio;

RADIONICA: DEFINISANJE PRIRITETNIH PROJEKATA ZA NACRT LOKALNOG PROGRAMA RAZVOJA KULTURE 2012-16. 26. oktobar 2011.

Slavko Mandić, Skala radio (Savjet za kulturu); Dragan Starović, Kulturni centar Kotor; Zoran Živković, TO Kotor; Marija Mihaliček, JU „Muzeji” Kotor; Katica Brkanović, Opština Kotor; Stavan Kordić, Expeditio, Fakultet za pomorstvo Kotor; Jasminka Grgurević, Centar za konzervaciju i arhitekturu Crne Gore; Aleksandra Kapetanović, Expeditio; Tatjana Rajić, Expeditio; Aleksandra Lazović, ŠOSMO „Vida Matjan”; Vesna Leković, Expeditio;

INTERVJUI SA AKTERIMA KULTURE NA TERITORIJI OPŠTINE KOTOR

Saša Milošević, Centar za kulturu Kotor; Tatjana Kriještorac, Gradska galerija Kotor; Vladimir Begović, Gradska muzika Kotor; Zoran Radimir, vlasnik private etno-zbirke; Slavko Mandić, Savjet za kulturu Opštine Kotor/ Skala radio; Ljiljana Čolan, profesorica, Gimnazija Kotor; Marina Knežević, grafočarka i slikarka; Zorica Čubrović, Područno odjeljenje Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore (bivši Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor); Jasmina Bajo, Gradska biblioteka Kotor; Tatjana Vuleković, autorka knjige „Kultura i turizam ili kultura ili turizam”; Mr Mileva Pejaković Vujošević, Pomorski muzej Crne Gore; Prof. dr Milenko

Pasinović, turizmolog, univerzitetski profesor; Mr Aleksandra Mirković, etnolog i antropolog; Dubravka Jovanović, pjesnikinja, glavna i odgovorna urednica Skala radija; Nada Radović, profesorica u penziji, promoterka i vezilja Dobrotske čipke; Marina Brainović, Udruženje prijatelja Perasta; Vasilije Bajrović, NVO Fešte; Luka Knezović, kapo Kotorskog karnevala; Romeo Mihović, NVO „Kamelija”; Zoran Bruguja, NVO „Bope”, organizator karnevala u Prčanju; Tomislav Žegura, NVO Kompas, Centar za informisanje i savjetovanje mladih; Jasmina Mršić, predsjednica MZ Risan; Zoran Džunić, autor stručnog rada na temu gradskih bedema u Kotoru; Dragan Đurčić, Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo”; Gracijela Čulić, Savjet za kulturu Opštine Kotor; Dubravka Jovanović, Skala Radio; Predrag Janković, Galerija „Ticijan” Kotor; Ivan Krivokapić, Sea Rock festival; 20 mladih koji su intervjuisani u sklopu istraživanja “Kulturne potrebe mladih u Boki”

INSTITUCIJE KULTURE KOJE SU DOSTAVILE PODATKE U OKVIRU ISTRAŽIVANJA KAPACITETA KULTURNIH INSTITUCIJA U BOKI KOTORSKOJ

J. U. Kulturni centar „Nikola Đurković” Kotor; OJU „Muzeji” Kotor; Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Kotor (sadašnje Područno odjeljenje Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore i Područno odjeljenje Centra za konzervaciju i arheologiju Crne Gore); Državni arhiv – Istorijski arhiv Kotor; J.U. Kulturni centar „Nikola Đurković” -Gradska biblioteka i čitaonica; Pomorska biblioteka Fakulteta za pomorstvo Kotor;

KULTURNI AKTERI/NEVLADINE ORGANIZACIJE/UDRUŽENJA KOJE SU DOSTAVILE PODATKE ZA DIO “VANINSTITUCIONALNI AKTERI KULTURNE POLITIKE”

NVO „Klarinet fest” Kotor; Mreža za nasljeđe Jugoistočne Evrope / SEE Heritage mreža; Folklori ansambl „Nikola Đurković” Kotor; Srpsko pjevačko društvo „Jedinstvo” Kotor; Galerija Solidarnosti Kotor; NVO „KotorArt” Kotor; NVO „SEAROCK” Kotor; NVO Gradska muzika Kotor; Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor; NVO Expeditio Kotor;

INTREJVUE SA KULTURNIM AKTERIMA VODILA

Aleksandra Marić, NVO Medija centar mladih

KONSULTACIJE I PRIJEDLOZI

Tatjana Vuleković, autorka knjige “Kultura i/ili turizam”

MAPIRANJE JAVNIH PROSTORA

Martina Đeković, Sandra Lalić, Lidija Tomašević, Iva Čelanović, Marija Nikolić

POMOĆ PRI FORMULISANJU PRILOGA ZA POJEDINAČNE SEGMENTE NACRTA PROGRAMA RAZVOJA KULTURE

- Petar Pejaković, oblast “Pozorišna umjetnost”;
- Slađana Petković, oblast “Mjere koje stimulišu kulturu mladih”;
- Zorica Čubrović, oblast “Kulturna baština”;
- Ljupka Kovačević, Ervina Dabižinović, Anita Kovačević i Paula Petričević iz NVO Anima, oblast “Mjere koje afirmišu princip rodne ravnopravnosti kroz kulturu”;
- Zoran Radimir, oblast “Mjere koje kulturne sadržaje čine dostupnijim osobama sa invaliditetom”;

Zahvaljujemo se lokalnim medijima, “Radio Kotor” i “Skala radio”, na praćenju procesa izrade nacrtu dokumenta i aktivnom uključivanju.

Posebnu zahvalnost dugujemo novinarki “Radio Kotora”, Jeleni Vukasović, na intervjuisanju 14 aktera/ki kulturnog života Kotora. Materijal prikupljen putem radio-intervjua uticao je na sadržaj ove publikacije.

Zahvaljujemo se Dragani Popović Drašković na ustupljenoj fotografiji koja se nalazi na koricama publikacije.

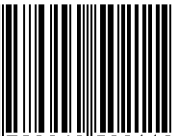
Ostale fotografije su preuzete sa zvaničnih sajtova kulturnih aktera/ institucija ili su dio foto-arhive Expeditio.

CIP – Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-9940-502-11-9
COBISS.CG-ID 20183312

ISBN 978-9940-502-11-9

9 789940 502119 >